বেজবৰুৱাৰ দিনলেখা

লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাৰ দিনলেখা প্ৰজ্ঞাসুন্দৰী দেৱীয়ে প্ৰস্তুত কৰা
'বেজবৰুৱাৰ স্মৃতিলিপি'ৰপৰা জোৰণিৰে

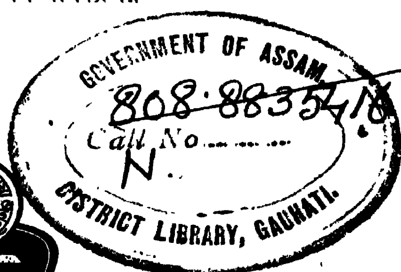
প্ৰথম খণ্ড

১৮৯৫—১৯০৩

সংকলয়িতা-সম্পাদক

ডক্টৰ মহেশ্বৰ নেওগ

অধ্যাপক, গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়

১৯৬৯

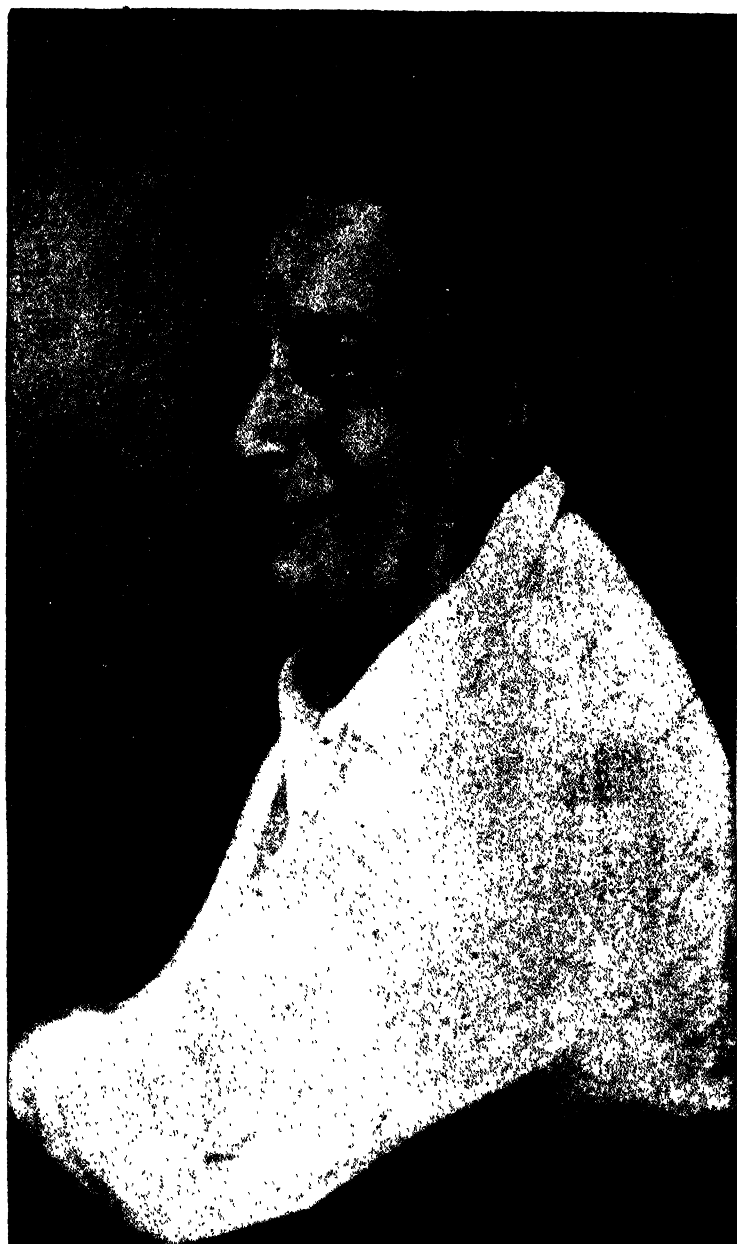
অসম সাহিত্য সভা
চন্দ্ৰকান্ত সন্দিকৈ ভৱন
যোৰহাট : অসম

Bejbaruwār Dinalekhā, diaries of Lakshminath Bezbaroa of Assam, with portions taken from records prepared later by his wife, Prajnasundari Devi Bezbaroa, (the original being not available), Part I : 1895-1903, compiled and edited by Dr Maheswar Neog, Jawaharlal Nehru Professor, Gauhati University, and published by Hariprasad Neog, General Secretary, Asam Sāhitya Sabhā, from Chandrakanta Handiqui Bhavan, Jorhat, 1969

প্ৰকাশক
শ্ৰীহৰিপ্ৰসাদ নেওগ
প্ৰধান সম্পাদক
অসম সাহিত্য সভা
চন্দ্ৰকান্ত সন্দিকৈ ভৱন
যোৰহাট, অসম

বেচ ৪ ০০ চাৰি টকা মাথোন

মুদ্ৰক
শ্ৰীকালীচৰণ পাল
নৱজীৱন প্ৰেছ
৬৬ গ্ৰে ষ্ট্ৰীট
কলিকতা ৬

লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱা

॥ অসম সাহিত্য সভাৰ নিবেদন ॥

সাহিত্যৰথী লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাৰ জন্মশতবাৰ্ষিকী উপলক্ষে হাতত লোৱা প্ৰকাশন আঁচনিৰ শিতানত এই গ্ৰন্থখনি পাঠকৰ সমাজলৈ আগ বঢ়োৱা হ'ল।

এশ বছৰৰ পূৰ্বেই সাহিত্যৰথীজনাৰ জীৱন-জ্যোতি অসমৰ বৰনৈৰ বুকুতে উদ্ভাসিত হৈ পুনৰ সেই নৈৰ পাৰতে নিৰ্বাপিত হ'ল। বেজবৰুৱাৰ অমৰ প্ৰতিভাৰ জ্যোতিয়ে আই অসমীৰ মুখ কিন্তু চিৰদিন উজলাই ৰাখিব। ১৯৩৮ চনৰ ২৫ মাৰ্চৰ দিনা বেজবৰুৱাই শেষ নিশ্বাস ত্যাগ কৰে। তেখেতে এৰি থৈ যোৱা কাকত-পত্ৰ ডায়েৰি চিঠি সকলোবোৰ তেখেতৰ কন্যা শ্ৰীমতী ৰত্নাবলী বৰুৱাই বহু কষ্টেৰে সংৰক্ষণ কৰি ৰাখে। শ্ৰীমতী বৰুৱাই জনোৱা-মতে বহুতো বস্তু ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ সৰ্বগ্ৰাসী খহনীয়াৰ সময়ত ঘৰ সলনি কৰোঁতে হেৰাল। তথাপি শ্ৰীমতী বৰুৱাই অসম সাহিত্য সভালৈ কাকত-পত্ৰ থকা দুটা পুৰণি বাকচ শতবাৰ্ষিকী উপলক্ষ্যে দিয়ে। ইয়াৰ ভিতৰত বেজবৰুৱাৰ পত্নী প্ৰজ্ঞাসুন্দৰীয়ে লিখা বেজবৰুৱাৰ 'স্মৃতিলিপি' আৰু বেজবৰুৱাই নিজ হাতে লিখা ডায়েৰিৰ টোকা আৰু চিঠিপত্ৰ আদি উল্লেখযোগ্য। সমিতিয়ে 'দিনলেখা' আৰু 'পত্ৰলেখা' শিতানত সেইখিনি সুকীয়াকৈ গ্ৰন্থৰ আকাৰে প্ৰকাশ কৰিবলৈ সিদ্ধান্ত লয়। সম্পাদনাৰ দায়িত্ব ডক্টৰ মহেশ্বৰ নেওগৰ ওপৰত ন্যস্ত হয়। ডক্টৰ নেওগে অশেষ কষ্ট কৰি মূল পাঠ উদ্ধাৰ কৰাৰ উপৰিও বেজবৰুৱা পৰিয়াল, বিশেষকৈ শিবসাগৰত থকা বৰ জীয়েক শ্ৰীমতী অৰুণা মুখাৰ্জী আৰু শ্ৰীমতী ৰত্না বৰুৱাৰপৰাও সহায় লৈ সংগ্ৰহ দুটি পৰিপাটিকৈ সম্পাদনা কৰি উলিয়ায়।

মহাপুৰুষ শ্ৰীশঙ্কৰদেৱৰ পিছতে আধুনিক অসমৰ সাহিত্য জগতৰ যুগ-নিৰ্মাতা পুৰুষ সাহিত্যৰথী লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাই অসম তথা ভাৰতৰ জাতীয় জীৱনতে এক বিশিষ্ট আসন অধিকাৰ কৰিছিল। মহাপুৰুষীয়া ধৰ্ম-সমাজ আৰু সংস্কৃতিত গভীৰতম আস্থা আৰু বিশ্বাস আৰোপ কৰি বেজবৰুৱাই পুৰণি অসমৰ ঐতিহ্য আৰু আধুনিক অসমৰ মাজত প্ৰকৃত যোগসূত্ৰ স্থাপন কৰিছিল। ডাঙৰীয়া দীননাথ বেজবৰুৱাৰ দৰে এগৰাকী ধৰ্মপ্ৰাণ মহাত্মা পুৰুষৰ সন্তান হিচাপে জননী জন্মভূমিৰ প্ৰকৃত সম্মান ৰক্ষা কৰিবলৈ লক্ষ্মী-নাথে অসমৰ বাহিৰৰপৰাই মহাৰথীৰ ভূমিকা লয়। এই কালৰপৰা লক্ষ্মীনাথ

বেজবৰুৱা এগৰাকী বিৰাট ঐতিহাসিক ব্যক্তি। সাহিত্যিক সমালোচক তত্ত্বদৰ্শী হিছাপে অসমীয়াৰ চিন্তাজগতত বেজবৰুৱা অমৰ হৈ ৰ'ব।

পৰিশেষত কওঁ, এই গ্ৰন্থখনিৰ সমল সকলো শ্ৰীমতী ৰত্না বৰুৱাৰপৰাই পাইছো। সেই বাবে অসম সাহিত্য সভা তেখেতৰ কাষত ঋণী। আমি সেই-খিনি সংগ্ৰহ কৰাত অধ্যাপক যতীন্দ্ৰনাথ গোস্বামী আৰু কিছু পৰিমাণে ডিব্ৰু-গড়ৰ শ্ৰীহেৰম্ব বৰদলৈয়েও সহায় কৰে।

ছপাৰ ক্ষেত্ৰত নৱজীৱন প্ৰেছৰ মালিক শ্ৰীকালীচৰণ পালৰ তৎপৰতাও বিশেষভাৱে উল্লেখযোগ্য।

অসম সাহিত্য সভাৰ হৈ সদৌজনৰে প্ৰতি কৃতজ্ঞতা প্ৰকাশ কৰিছোঁ।

হৰিপ্ৰসাদ নেওগ,
প্ৰধান সম্পাদক,
অসম সাহিত্য সভা

॥ সূচী ॥

সংকলয়িতা-সম্পাদকৰ ভূমিকা

'দিনলেখা' শব্দটো নতুনকৈ ইংৰাজী diary বা journal অৰ্থত অসমীয়া মাইকী-পোৱালিৰপৰা চাব মাৰি উলিওৱাৰ দৰে উলিওৱা হ'ল। ইংৰাজী diary শব্দটো লেটিনৰ diarium (< dies, দিন) শব্দৰপৰা হৈছে। journal শব্দটো আকৌ অৰ্বাচীন লেটিনৰ diurnalis- অৰপৰা ফৰাচী ভাষাৰ যোগে (য'ত journal মানে হ'ল দৈনিক) ইংৰাজীত ওলাইছেহি। journal শব্দৰ অৰ্থ এতিয়া ব্যাপক; ডায়েৰি অৰ্থত সি কেতিয়াবা ব্যৱহৃত হয়, কিন্তু সভাৰ কাৰ্যবিৱৰণি (Journal of the House of Lords যেনেকৈ), গহীন শিক্ষা-গৱেষণাৰ অনুষ্ঠানৰ পত্ৰিকা (*Journal of the University of Gauhati* যেনেকৈ) অৰ্থত ইয়াৰ ব্যৱহাৰ অধিক বহল। প্ৰাচীন গ্ৰীকসকলেও দিনলেখা ৰাখিছিল। তেতিয়া তাৰ নাম আছিল ephemerides. পিছৰ কালত ষোড়শ-সপ্তদশ শতিকাৰ এজন দুইছ পণ্ডিতে মাথোন এই গ্ৰীক শব্দটো দিন-লেখা অৰ্থত ব্যৱহাৰ কৰিছিল। ডায়েৰিত এজন ডায়েৰিস্টে দিনে দিনে অভিজ্ঞতা লাভ কৰা বা শুনা ঘটনা বা কাৰ্যৰ সোঁৱৰণ ৰাখি যায়। *Encyclopedia Americana* ই কয়ঃ It describes matters coming under the writer's observation, including those gleaned from contemporary reports, correspondence and conversations, with his personal comments. Not all daily records kept by an individual are diaries in the generally accepted sense of the term, connoting those which have some biographical, historical or literary value.

ইউৰোপীয় পুনৰ্জাগৰণৰ শেষ পৰ্যন্ত দিনলেখাৰ সাহিত্যিক মূল্য হোৱা নাছিল। ইংলেণ্ডতে তেতিয়াৰপৰা বহলভাৱে দিনলেখা ৰখাৰ ৰীতি হ'বলৈ ধৰে, যদিও সেইবিলাকে সৰহখিনি ক্ষেত্ৰতে প্ৰকাশৰ উদ্দেশ্যেৰে জন্ম লোৱা নাছিল। সপ্তদশ-অষ্টাদশ শতিকা দিনলেখা বিষয়ত চহকী, আৰু সিবোৰৰ প্ৰায় সকলোবিলাক লেখকৰ মৃত্যুৰ পিছত ছপা হৈ ওলায়। ১৬৪১ৰপৰা ১৭০৬লৈ লেখা জন এৰ্ভেলিনৰ ডায়েৰিয়ে কৌতূহল সৃষ্টি কৰি আৰু আমোদ দি আহিছে। কিন্তু তাৰ জ্যোতি ম্লান কৰে ছেমুএল পেপিছৰ (১৬৩৩-১৭০৩) বিখ্যাত দিনলেখাই নানা বিষয়ৰ খবৰ আৰু বিশেষকৈ লেখকৰ স্ব-চৰিত্ৰাঙ্কনৰ বলত। ১৬৬০ৰ ১ জানুৱাৰীৰপৰা ১৬৬৯ৰ ২৯ মেইলৈকে তাত কথা লেখা হৈছে। পেপিছৰথনৰ পিছতে অদ্ভুত চৰিত্ৰ এটাৰ আত্মচিত্ৰণেৰে

কৌতূহলোদ্দীপক বস্তু হ'ল জনাথান স্যুইফ্‌টৰ বিখ্যাত *Journal to Stella.* পিছৰ যুগৰ অনেক বিখ্যাত সাহিত্যিক আৰু চিন্তাকাৰে তেওঁলোকৰ দিনলেখা ৰাখি গৈছে। ছাৰ ৱাল্টাৰ স্কটৰ (*Journal,* প্ৰকাশ ১৮৯০) নাম ইয়াতে ল'ব লাগিব। আৰ্. ডব্লিউ. ইমাৰ্ছনৰ *Voyage Round the World* দিনলেখাৰ আহি'তে লেখা। *Journal of Katherine Mansfield* তাৰ মানৱীয় অনুভূতিৰ মনোৰম প্ৰকাশৰ বাবেই জনাজাত। বৰ্তমান সময়ৰ আঁদ্রে জিদৰ দিনলেখা (*Journals, 1889-1939*) অতি উত্তম বস্তু। ৰবীন্দ্ৰনাথৰ 'ৰাশিয়াৰ চিঠি' আদিত সচেতন জ্ঞানগৰিমা আৰু বিশ্ববাৰ্তা জিলিকি উঠিছে।

লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাই কেতিয়াৰপৰা দিনলেখা ৰখা আৰম্ভ কৰে, সেই খবৰ আমাৰ নাই। এই কিতাপৰ বৰ্তমান খণ্ডত যিখিনি বস্তু সন্নিৱিষ্ট কৰা গ'ল, সি ১৮৯৫ৰপৰা ১৯০৩ লৈকে এইকেইটা বছৰ সামৰে। ১৮৯৫ৰ আগৰ দিনলেখা বোধ হয় নাছিলেই। লক্ষ্মীনাথৰ দিনলেখাখিনিৰপৰা সিজনৰ মৃত্যুৰ পিছত তেওঁৰ সহধৰ্ম্মিণী প্ৰজ্ঞাসুন্দৰীয়ে তেওঁৰ 'স্মৃতিৰ লগত মিলাই চিত্ৰত ছাঁ-পোহৰৰ সমাৱেশ কৰিবলৈ অগ্ৰসৰ হৈ' 'স্মৃতিলিপি' নামে এটি বস্তু নিৰ্মাণ কৰিবৰ কাৰণে যত্ন কৰিছিল। তেৰোঁ ১৮৯৫ৰ ১ জানুৱাৰীতেই কাম আৰম্ভ কৰিছে। বেজবৰুৱাৰ দিনলেখা সম্পৰ্কে তেওঁৰ 'স্মৃতিলিপি'ৰ টোকাত বেজ-বৰুৱানীয়ে কৈছে, 'এই দিনলিপিবোৰ লেখিবৰ সময়তযে তেখেতে কিবা আশা মনত ৰাখি লেখিছিল, সি নহয়। অবশ্যে, প্ৰতি দিনৰ সৰু-সুৰা ঘটনাটিও লেখি ৰখা তেখেতৰ চিৰস্বভাৱসিদ্ধ হৈ পৰিছিল। ডাঙৰ ডাঙৰ ঘটনাৰ কথা যে লেখা কোনো আশ্চৰ্যৰ বিষয়েই নহয়। মাজে মাজে তেখেতক কোৱা শুনি-ছিলো, "এই ডায়েৰিবোৰ ভালকৈ ৰাখি থ'বা, পিছত কামত লাগিব পাৰে।" কোনে জানে, তেখেতৰ মনত ভাব আছিল, নিজৰ জীৱনী লেখিব? তেখেতে তেখেতৰ জীৱনস্মৃতি বেগী সোঁতত উটুৱাই দিছিল। কিন্তু মাজ-নৈত পাল তৰা নাওখনি যেন হঠাৎ বৈ গ'ল। পালৰ কাপোৰ নামি পৰিল। সকলোৱে ক'লে, "চোৱা, চোৱা, মেলা নাও কত লাগিল।" দেখা গ'ল, সি এক বৰশিলত লাগিছে। সেই ঠাইৰপৰা বৰশিলটো অ'তৰোৱাও টান। তাক অ'তৰাবলৈ হ'লে জীবনস্মৃতিক সত্যৰপৰা ভ্ৰষ্ট কৰা হ'ব। জীৱনীত অসামঞ্জস্য বৈ যাব। কিন্তু অলপদিন পিছত বন্ধুসকলৰ উদগনিত আকৌ নাও মেলা হ'ল। সেই দেখি ভাব হয়, নিজৰ জীৱনী লেখিবৰ সময়ত এই দিনলিপিৰ প্ৰত্যেক ঘটনা, ইয়াৰ প্ৰত্যেক তাৰিখ, প্ৰতিটি পাত পৰ্যন্তযে কামত লাগিব, এয়ে আছিল তেখেতৰ আশা।' আমাৰো সেয়ে ভাব। সেইহে প্ৰজ্ঞাসুন্দৰীৰ এই অনুভূতি-ভৰা কথা-খিনি ইয়াতে তুলি দিলো। বহুতেই প্ৰশ্ন কৰে, বেজবৰুৱাই জীৱন-সোঁৱৰণ লেখা কাম পূৰ নকৰিলে কিয়? কি ৰহস্য সোমাই আছে তাত? জ্ঞানদাভিৰাম বৰুৱা ডাঙৰীয়াই হেনো সেই ৰহস্য জানিছিল। বৰুৱাদেৱে কেইবাদিনো আমাক সেই গোপন কথাটি ক'ম বুলি উচ্‌পিচ্ কৰোঁতেই কেয়োদিন কোনোবা

নহয় কোনোৱা এজন আগত ওলায়হি। ৰহস্য ৰহস্য হৈয়ে থাকে। আমিও আনফালে বেজবৰুৱাৰ জীৱনৰ সকলোখিনি কথা তেওঁৰ কাপৰপৰা ওলোৱা অমৃতময় ভাষাৰে শুনাৰপৰা বঞ্চিত হৈ ৰও। কিন্তু দেখা যায়, ১৯৩৫ চন-লৈকে বেজবৰুৱাই 'জীৱন-সোঁৱৰণ' লেখি আছে। কালে সময় দিয়া হ'লে তেওঁ নিশ্চয় আৰু অগ্ৰসৰ হ'লহেঁতেন।

আমাৰ এই বঞ্চনাৰ ক্ষতিপূৰণ হওক, এনে এটি ভাবতে অসম সাহিত্য-সভাই বেজবৰুৱাৰ চিঠি আৰু দিনলেখাখিনি ছপাই উলিয়াবৰ মানস কৰে। এই কামটিযে শুদা-শুদি বিধৰ নহয়, লুইতেহে জানিছে ব'ঠা কিমানলৈ বাহিছে। ১৮৯৫ৰপৰা ১৯৩৮লৈ সম্পূৰ্ণ দিনলেখাখিনি পোৱা নাযায়। বেজবৰুৱা ডাঙৰীয়াৰ মৃত্যুৰ পিছত তেওঁৰ কিতাপ-কাগজ বহুতোখিনি জীয়েক শ্ৰীমতী ৰত্না দেৱী আৰু জোঁৱায়েক ৰোহিণীকুমাৰ বৰুৱাই ডিব্ৰুগড়লৈ লৈ আহে। তাতেই বেজবৰুৱানীয়ে সিবোৰৰ আলমত 'স্মৃতিলিপি' ৰচনা কৰা কাম হাতত লয়। তাৰ পিছত আহিল ডিবৰুৰ বুৰোৱা খহনীয়া। বৰুৱা-বৰুৱানীৰ ঘৰো তাৰ ঢলে ঢোৱালে। বেজবৰুৱাৰ জীৱনৰ স্মৃতিস্বৰূপ বহুতো বস্তু আলাই-আথানি হ'ল। ফলত আগৰ থকাখিনিও এতিয়া পাবলৈ নোহোৱা হ'ল। জন্মশতবাৰ্ষিকীৰ কাম হাতত লৈ সাহিত্য-সভাৰ সম্পাদক আদি গৈ খেলি-মেলি হৈ থকা কাগজ পেৰাত ভৰোৱা হিছাপতে শ্ৰীমতী বৰুৱাৰ হাতৰপৰা লৈ আহিল। তাৰ মাজৰপৰা বহুতোখিনি মূল্যবান চিঠি ওলাল বেজবৰুৱাই লেখা, বেজবৰুৱালৈ লেখা। সেইখিনি আমাৰ সম্পাদিত সাহিত্য-সভাৰ প্ৰকাশন 'পত্ৰলেখা'ত সন্নিৱিষ্ট হৈছে। উদ্ধাৰ কৰিবলৈ টান দিনলেখাখিনি এৰি আমাৰ যোৰহাটৰ বন্ধুসকলে পোনতে বেজবৰুৱানীৰ 'স্মৃতিলিপি'খনিকে বঙলা আৰু অৰ্দ্ধ-অসমীয়াৰপৰা অনুবাদ কৰিবৰ যত্ন কৰিছিল। কিন্তু শেহান্তৰত সেই কামৰ ভাৰ সিসকলে এৰি দিয়াত বেজবৰুৱাৰ জন্মশতবাৰ্ষিকী পৰিচালনা সমিতিৰ ইচ্ছাতু সি আমাৰ খীণ কান্ধৰ ওপৰত পৰিলহি আৰু আমিও 'স্মৃতি-লিপি'ৰ এটি অনুবাদ তৈয়াৰ কৰাত লাগি গলো আৰু ১৮৯৫-১৯০০ৰ অংশটি ছপাখানালৈ পঠিয়ালো ১৯৬৮ৰ ছেপ্টেম্বৰতে। এনেতে সাহিত্য-সভাৰ প্ৰধান সম্পাদক শ্ৰীহৰিপ্ৰসাদ নেওগৰপৰা গম পালো, বেজবৰুৱাৰ নিজৰ ডায়েৰিৰেই যোৰহাটত পৰি আছে। আমি সেইখিনি নেওগৰপৰা লৰালৰিকৈ আনো, শ্ৰীমতী ৰত্না বৰুৱাৰপৰাও দুই-এখনি খণ্ডিত ডায়েৰি পাওঁ, আৰু ওৱা বন দোৱা হ'ল ভাবি বৰ্তমান পুথিৰ বস্তুখিনি প্ৰস্তুত কৰাত লাগোঁ। ইয়াৰ প্ৰধান কাৰণ দুটা: এক, বেজবৰুৱাৰ নিজ হাতৰ বস্তুখিনিহে প্ৰধানকৈ ওলাব লাগে—লাগিলে সি যিমান অনুষ্টুপীয়া হওক; দ্বিতীয়, বেজবৰুৱানীৰ 'স্মৃতি-লিপি' দুই-এঠাইত বেজবৰুৱাৰ দিনলেখাৰপৰা দেখুদেখকৈ বেঙাই পৰিছে। গতিকে, পোনতে 'বেজবৰুৱাৰ পত্ৰলেখা আৰু দিনলেখা' নামত কলিকতাত ছপা হ'বলৈ গৈছা পুথি দুৰাই অনা হ'ল; 'পত্ৰলেখা', 'দিনলেখা', এনে দুটা নামৰ

দুখন পুথি প্ৰকাশ কৰাটো ঠিক কৰা হ'ল; আৰু 'পত্ৰলেখা'ক ছপাখানালৈ পঠিয়াই 'দিনলেখা'ৰ নতুন প্ৰস্তুতি চলোৱা হ'ল। আমাৰ তৰ্জমাৰ পোনৰ দুখিলামান কাগজ মাহেকীয়া 'অসমীয়া'ৰ প্ৰথম বছৰৰ ষষ্ঠ সংখ্যাত (অক্টোবৰ ১৯৬৮) 'বেজবৰুৱাৰ দিনলেখাৰপৰা দুপাতমান' শিতানেৰে প্ৰকাশ পাইছিল। এতিয়া দেখা গৈছে, 'দিনলেখা' এখন পুথি কৰি উলিয়াবলৈ গ'লে বৃহৎৰূপী হ'ব। গতিকে, সদ্যহতে ১৮৯৫-১৯০৩ক লৈ ছেদ পেলাই প্ৰথম খণ্ড কৰা হ'ল। মূল ডায়েৰিৰ কেইবাখনিও পাবলৈ নোহোৱা হোৱাত প্ৰজ্ঞাসুন্দৰীৰ 'স্মৃতিলিপি'খনি কামত লগাব লগীয়া হৈছে। বৰ্তমান খণ্ডত ১৮৯৬ (১ এপ্ৰিলৰপৰা শেহলৈকে), ১৯০১ আৰু ১৯০২ৰ মূল বস্তু নোপোৱাত এই 'স্মৃতিলিপি'ৰ ভাঙনি ব্যৱহাৰ কৰা হ'ল। মূল ডায়েৰিৰ বহুতো অংশ ঢল-পানীৰ পানীয়ে চেলেকিছিল। বিশেষকৈ ১৮৯৯ৰ ডায়েৰি বহীৰ দুখনৰ এখনৰ পাতবোৰ চনকা হৈ ফাটি-ফুটি এৰাই গৈছিল। গতিকে সম্পাদনাৰ সময়ত সহজতে 'স্মৃতিলিপি'ৰ সহায় ল'ব লগীয়াত পৰিছিলো। তথাপি ঠায়ে ঠায়ে দিনলেখা ছেগা-চোৰোকা হৈ ৰ'ল।

বেজবৰুৱাই নিজেই লিখিছে, 'মোৰ ডায়েৰি (diary) লেখা অৰ্থাৎ জীৱন-কাৰ্যৰ দৈনিক সংক্ষিপ্ত বিৱৰণ লেখা অভ্যাস বৰ চেলেংপেতেং।' ১৮৯৮ ছনৰ দিনলেখাত মাথোন ডিচেম্বৰৰ দুটা দিনৰ টোকা আছে। সেই বছৰত আৰু এখন বহী তেওঁ ৰাখিছিল বুলি ভাব নহয়। সম্ভৱতঃ নিজৰ ব্যৱহাৰৰ কাৰণেহে ডায়েৰি ৰাখিছিল; সিবোৰ সেইভাৱে প্ৰকাশ পাব, এনে ভাব বোধ হয় তেওঁৰ নাছিল। প্ৰায় ঠাইতে সেইবোৰ বিৱৰণতকৈও টোকাৰ আহিৰ্হে। সেইবোৰ প্ৰায় ইংৰাজীত লেখা হৈছিল। কিন্তু মাজে মাজে অসমীয়াও আছে। উদাহৰণ স্বৰূপে, তেওঁ ১৮৯৫ ছনত শেহবাৰলৈ পিতৃ দীননাথ বেজবৰুৱা ডাঙৰীয়াক চাবলৈ আহোঁতে বাটতে লেখা ডায়েৰিবোৰ অসমীয়াত লেখি গৈছে— তেওঁৰ তেজত থকা দিখৌ নৈৰহে যেন ওভতনী সোঁত বৈছে; আকৌ শিৱ-সাগৰত থাকি কলিকতালৈ ঘূৰি যোৱা কথা ওলোৱাৰপৰা তেওঁ হৈছে পুনৰ ইংৰাজী লেখা ছাহাব। ক'ৰবাত ক'ৰবাত আকৌ তেওঁ ইংৰাজী-অসমীয়া মিহলি কৰি পেলাইছে; যেনেকৈ কলিকতাৰ বজাৰত আচাৰ কিনিবলৈ যোৱাৰ কথা লেখোঁতে "I went to Barabazar to buy আচাৰ. One আচাৰ-ৱালা গালি পাৰি দিলে মিছাতে...।" আকৌ ইংৰাজী। এনে চিতৰা-পখৰা ৰূপতে আমি ডায়েৰিখিনি ছপাই উলিওৱা দেখা হ'লে বেজবৰুৱা ডাঙৰীয়াই কি ভাবিলেহেঁতেন ক'ব নোৱাৰোঁ। বোধ হয় হিউমাৰ বুজা পুৰুষ হিছাপে তাক তেওঁ সম্বৰণ কৰি ল'লেহেঁতেন।

এই ডায়েৰিবিলাকে বেজবৰুৱাৰ কাৰ্যাৱলীৰ খবৰ যিমান দিয়ে, তেওঁৰ মনৰ খবৰ সিমান নিদিয়ে। কাৰণ ইয়াৰ কথাখিনি চমু, ভাষা অনেক সময়ত টেলিগ্ৰাফিক—পূৰ্ণ বাক্যৰ কাৰণে তেওঁৰ যেন সময়ৰ অভাৱ। তাছুপৰি এই

টোকাবোৰে (jottings) তেনেভাৱেই আমাৰ আগত গা দেখা দিবহি—সেইটি বোধ হয় বেজবৰুৱাৰ মনে-ঘৰেও নাছিল। তথাপি এই ডায়েৰিবোৰে আমাৰ শ্ৰেষ্ঠ এজন সাহিত্যিকৰ, এজন চিন্তাশীল লোকৰ, এক গুৰুত্বপূৰ্ণ ব্যক্তিত্বৰ জীৱন-ইতিহাস আমাৰ আগত তেনেই ওচৰৰপৰা দাঙি ধৰে—বিশেষকৈ সাংসাৰিক জীৱন-যাপনৰ ক্ষেত্ৰত। আজিও বেজবৰুৱাৰ পূৰ্ণ ব্যক্তিত্ব দাঙি ধৰা এখনি পূৰ্ণাংগ জীৱনীৰ অভাৱ ৰৈ আছে। ডায়েৰি, চিঠিৰ দৰে উপকৰণ সৰহীয়াকৈ নহ'লে তেনে জীৱনী লেখি উলিওৱা সম্ভৱ নহয়। গতিকে এই-বিলাক প্ৰকাশ কৰিবলৈ লৈ অসম সাহিত্য-সভাই এটি অতি আৱশ্যকীয় কাৰ্যকে সম্পাদন কৰিছে।

বেজবৰুৱাৰ দিনলেখাৰপৰা কলিকতাৰ সামাজিক জীৱন, ব্যৱসায়-জীৱন, অনেকৰে সম্ভেদ পোৱা যাব। সেই জীৱনৰ পটভূমিত বেজবৰুৱাৰ জীৱনৰ চিত্ৰ ইবোৰে আমাৰ আগত দাঙি ধৰিব। ৰাম কৃষ্ণ দুই ভাইৰ দৰে ভোলানাথ বৰুৱা আৰু লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাৰ সমিল-মিলৰ জীৱন আৰু ব্যৱসায়-ব্যস্ততা আমি ইয়াত দেখা পাম। বেজবৰুৱাই যদি কাৰাবাক এপিটন দিয়াৰ কথা ভাবিছিলে, বা কুকুৰে-কাঁইট নোখোৱাকৈ গালি পাৰিছিল, তাৰো কথা ডায়েৰিত লেখি থৈছে। প্ৰজ্ঞাসুন্দৰীৰে বহি 'নামঘোষা' আৰু *Midsummer Night's Dream* পঢ়া কথাও আছে। বেজবৰুৱানীয়ে বেজবৰুৱা, ভোলানাথ আৰু ডাঙৰীয়া দীননাথ বেজবৰুৱাৰ তৈলচিত্ৰ আঁকিছে। 'প্ৰজ্ঞাৰ ছবি মিউ পৰি পুৰিলে। অলপমান।'—ইয়াকো লেখি ৰখা হৈছে আৰু তাকে স্বামীৰ মৃত্যুৰ পিছত দেখা পাই বেজবৰুৱানী পুলকিত হৈছে। কাৰবাৰৰ হিছাপ ৰখাৰ কামত আমনি পাই বেজবৰুৱাই কেতিয়াবা ভোলানাথৰ ওচৰত আপত্তি কৰিছে, কেতিয়াবা তেওঁৰ ওচৰত ভুল হিছাপ দি নিজে নিজে লাজ পাইছে, বৰুৱাই তিৰস্কাৰ কৰাৰ কথাও লিপিবদ্ধ কৰি থৈছে। তেওঁ নিজৰ দোষ অন্ততঃ নিজৰ আগত নুলুকুৱায়। ব্যৱসায়ত ঘাটি পৰিলে, তাৰ বাবে বেজাৰৰ কথাটি কয় ডায়েৰি বহীক। পুৰুলিয়া স্টেশ্যনত আৰিকাটিয়ে বনুৱা তিৰোতা চিকাৰ কৰাৰ দৃশ্য দেখি তাকো বেজবৰুৱাই দিনলেখাত টুকি থৈছে। দিনলেখাত কৃপাবৰৰ প্ৰৱেশ নাই; কিন্তু বেজবৰুৱাই সৰু-সুৰাকৈ তাতো হাঁহিবৰ ছেলু এৰা নাই; গোপীকৃষ্ট পাল লেনৰ ঘৰত গৈ নিশা গোপী লগুৱাক নাপাই লেখি থৈছেঃ No Gopi at Gopee Kristo! গোপিনী নোহোৱাকৈ ব্ৰজবাস হ'ব পাৰেনে? Hamlet without the Prince of Denmark !

এই দিনলেখাবোৰ বেজবৰুৱাৰ জীৱনৰ এখন ডাঙৰ দলিল—ব্যৱসায়ী জীৱনৰ যেনেকৈ মানৱীয় জীৱনৰো তেনেকৈ। ইয়াত বেলৱেৰ, কাঠ-কয়লাৰ কাৰবাৰৰ ছাহাব-ছুহুৰ আৰু বঙালী ব্যৱসায়ীসকলৰ মাজত ভোলানাথৰ-লক্ষ্মীনাথৰ ব্যস্ততাৰ উম-গম বাৰুকৈয়ে আছে। বিবাহ-সূত্ৰৰ দ্বাৰা সম্পৰ্কিত মহৰ্ষি দেবেন্দ্ৰনাথ 'কৰ্তামশায়', 'ৰবিকাকা' ৰবীন্দ্ৰনাথ, ছাৰ আশুতোষ চৌধুৰী

প্ৰতিভা দেৱী, প্ৰমথনাথ চৌধুৰী ইন্দিৰা দেৱীৰ লগত এই কালৰ বেজবৰুৱাৰ জীৱন ঘনভাৱে জড়িত। আনফালে জন্ম-সূত্ৰত লক্ষ্মীনাথক আবদ্ধ কৰা অসমৰ এটি শিৱফুটা পৰিয়ালৰ ডাঙৰীয়া দীননাথ বেজবৰুৱা, 'শিক্ষাবিদ' গোবিন্দচন্দ্ৰ বেজবৰুৱা, সেই দিনত বিলাতত ডাক্তৰি পঢ়ি দক্ষিণ এমেৰিকাত ডাক্তৰি কৰা গোলাপচন্দ্ৰ বেজবৰুৱা আদিৰ জীৱনৰ কথাও ইয়াত সোমাই পৰিছে। বন্ধুতা-সূত্ৰত লক্ষ্মীনাথৰ জীৱনৰ লগত জড়িত হৈ পৰা কনকলাল বৰুৱা, আবদুল মজিদ, ঘনশ্যাম বৰুৱা, গুঞ্জানন বৰুৱা, ৰাধিকাৰাম ঢেকিয়াল ফুকনৰ জীৱন-কথাৰ জিলিঙনিও আহি ইয়াত পৰিছে। ব্ৰাহ্মধৰ্মৰ বক্তৃতাৰে-পৰা ফুটবল খেল, থিয়েটাৰৰ অভিনয়লৈকে বহল অনুৰক্তি থকা এফালে সাউদ (L. N. Bezbaroa, Merchant), আনফালে কবি-সাহিত্যিক লক্ষ্মীনাথৰ জীৱনৰ চিত্ৰ তেওঁতকৈ কোনেও ভালকৈ আঁকিব নোৱাৰে। এই দিনলেখা সেই চিত্ৰৰে আছিল মনোমোহা লেখনী আৰু বৰণ।

১৮৯৭ ছনৰ ১২ জুনৰ বৰভূঁইকঁপৰ প্ৰলয়ঙ্কৰী ৰূপৰ আভাস এই ডায়েৰিতে পোৱা যাব। লক্ষ্মীনাথৰ জীৱনৰ ভূঁইকপৰ কঁপনিও সিবোৰতে আছে। যোৱা শতিকাৰ শেহৰ বছৰ ১৯০০ঃ সেই ভূঁইকঁপে 'ইয়াতে মাৰিলে টিপা,' কিন্তু 'গড়গাঁও পাবলৈ শিপা' সবহদিন নেলাগিল। ভোলানাথ-লক্ষ্মীনাথৰ ব্যৱসায়ী কৃতিত্ব যেতিয়া কলিকতাৰ আকাশৰ মুধচ ছোওঁ ছোওঁ হৈছিল, সেই সময়তে ১৮৯৯ ছনৰ শেহৰ ফালে হাওড়াৰ ৩৭ নম্বৰ ডবছন ৰোডৰ এক একৰ মাটিৰ বাগান-বাড়ী তেওঁলোকে লোৱাৰ ঠিক কৰিলে—লক্ষ্মীনাথৰ ফালৰ-পৰা বিশেষ অনুপ্ৰেৰণা হ'ল তেওঁৰ চেনেহৰ কণমানি প্ৰথমা কন্যা সুৰভিৰ হাওড়াত থকাৰ হেপাহ। ১৯০০ৰ ৯ জানুৱাৰীত ঘৰটোৰ গৰাকী শ্ৰীমতী ডিক্‌ছনে ভোলানাথৰ নামত ঘৰটো ৰেজিষ্টাৰী দলিল কৰি দিলে। ৫ মাৰ্চত ১২৭ বলৰাম দে ষ্ট্ৰীটৰপৰা বেজবৰুৱা স-কন্যা-পৰিবাৰে তালৈ উঠি আহিল। ১৯০০-০১ৰ বেজবৰুৱাৰ ডায়েৰিয়ে সাক্ষ্য দিব কেনেকৈ 'ৰ'দ-বতাহ মূৰত লৈ তেওঁ দিনে-ৰাতিয়ে পৰিশ্ৰম কৰি আনন্দ মনেৰে' সেই পুৰণি ঘৰ-বাৰী আধুনিক ধৰণে 'ৰম্য পুৰী' কৰি পেলোৱাত উৰুলীকৃত হৈ লাগি গৈছিল, আৰু 'মোৰ জীৱন-সোঁৱৰণ'ত আৱেগৰ ভৰত লেখা কথাখিনিতো আমি এই অংশ পঢ়ি প্ৰত্যয় যাম: 'আজিলৈকে সেই ঘৰৰ গাত, বাহিৰে-ভিতৰে, যি সৌন্দৰ্য বা দেখ-নিয়াৰ বস্তু আছে, সেই সকলোবোৰতে মোৰ হাতৰ এই পাঁচোটা আঙুলিৰ সাঁচ আছে; আৰু গোটেইটো ঘৰ ভাঙি চুৰ্মাৰ নকৰালৈকে সেই সাঁচ নমৰে।' বেজবৰুৱাই নিজেই 'জয়মতী কুঁৱৰী'ত গাইছেঃ 'সুখের লাগিয়া এ ঘর বাঁধিনু অনলে পুৰিয়া গেল।' ডবছনৰ ৰোডৰ ঘৰ থাকিল; কিন্তু 'মোৰ-বাহিৰেতো-আৰু-কোনো-নাই' 'অবিবাহিত বি. বৰুৱাৰে' সংসাৰ পতাৰ আশাৰ যি 'সোণৰে সজাতে পখীটি ৰাখিলে, সি উৰি গুচি গ'ল।' পুনৰ 'জীৱন-সোঁৱৰণ'ৰ ভাষাতঃ ১৯০৩ 'বছৰৰ শেহৰ ফালে বি. বৰুৱা আৰু মোৰ ভিতৰত কলি প্ৰৱেশ কৰিলে।

ভুঁইকঁপৰ গুম্‌গুমনি এই ১৯০৩ চনৰ শেহৰ ডোখৰত শুনিলো আৰু ১৯০৪ খ্ৰীস্টাব্দত তাৰ জোঁকাৰত ইমান দিনৰপৰা মই মনে-পতা ঘৰটো ভাগি পৰিল।... ১৯০৪ খ্ৰীস্টাব্দত লেখা মোৰ ডায়েৰিৰ পাত ইংৰাজীত ক'বৰ নিচিনা dismal reading অৰ্থাৎ শোকাবহ।' সেই শোকৰ ভুঁইকঁপৰ পাতাল-ফুটা গুমগুমনিৰ অলপমান হয়তো আমাৰ এইখণ্ড 'দিনলেখা'ৰ শেষৰ ফালে ক'ৰবাত কাৰাবাৰ কাণত বাজিব পাৰে। কিন্তু নিতান্ত dismalটোৰ আগতে আমি খণ্ডটি সামৰিবলৈ ভাল পালো।

৬ বিশ্ববিদ্যালয় টোল
গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়
৩১ ডিচেম্বৰ ১৯৬৮

মহেশ্বৰ নেওগ

লক্ষীনাথ বেজবৰুৱাৰ জীৱনৰ সময়-ৰেখা

১৮১৩ পিতৃ দীননাথৰ জন্ম

১৮৩২ দীননাথৰ বিয়া ॥ দীননাথৰ পুৰন্দৰসিংহ স্বৰ্গদেৱৰপৰা বেজবৰুৱা-বিষয়-প্ৰাপ্তি ॥ দীননাথ ফৌজদাৰী ছিৰস্তাদাৰ

১৮৩৫ হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ জন্ম

১৮৩৯ দীননাথ কোম্পানীৰ দেৱানী মহাফেজ, পিছত ছিৰস্তাদাৰ

১৮৪৪ দীননাথৰ 'বেজবৰুৱা-বংশাৱলী'-ৰচনা

১৮৬১ দীননাথ মুন্সিফ নগাঁৱত, লগতে ডেপুটি কলেক্টৰ

১৮৬৪ দীননাথৰ বৰপেটালৈ বদলি ॥ ১৬ নবেম্বৰ, লক্ষ্মীনাথৰ জন্ম নগাঁও জিলাৰ আঁহতগুৰিত

১৮৬৭ দীননাথৰ তেজপুৰলৈ বদলি

১৮৬৯* দীননাথৰ উত্তৰ লখীমপুৰলৈ বদলি

১৮৭১* দীননাথৰ গুৱাহাটীলৈ বদলি ॥ মাৰ্চ, মহৰ্ষি দেবেন্দ্ৰনাথ ঠাকুৰৰ তৃতীয় পুত্ৰ হেমেন্দ্ৰনাথৰ দ্বিতীয়া কন্যা প্ৰজ্ঞাসুন্দৰীৰ জন্ম

১৮৭৩ দীননাথৰ ৰাজকাৰ্যৰপৰা অৱসৰ আৰু শিৱসাগৰত থিতাপি

১৮৮১ দীননাথে কন্দৰ্পেশ্বৰসিংহক চিকিৎসা কৰে

১৮৮৪ মহৰ্ষি দেবেন্দ্ৰনাথৰ তৃতীয় পুত্ৰ হেমেন্দ্ৰনাথৰ মৃত্যু

১৮৮৬ শিৱসাগৰ উচ্চ ইংৰাজী পঢ়াশালিৰপৰা লক্ষ্মীনাথৰ এন্ট্ৰেন্স-উত্তৰণ ॥ কলিকতালৈ শিক্ষা-যাত্ৰা

১৮৮৮ শিৱসাগৰত বেজবৰুৱা পঢ়াশালি-স্থাপন ॥ লক্ষ্মীনাথৰ ফাৰ্স্ট আৰ্টছ পৰীক্ষা-উত্তৰণ ॥ অ ভা উ. সা. সভাৰ প্ৰতিষ্ঠা

১৮৮৯ 'জোনাকী' কাকতৰ জন্ম ॥ 'জোনাকী'ত 'লিতিকাই'-প্ৰকাশ

১৮৯০ লক্ষ্মীনাথৰ বি. এ. পৰীক্ষা-উত্তৰণ

১৮৯১ ফেব্ৰুৱাৰী, ভাই লক্ষ্মণৰ মৃত্যু ॥ মাৰ্চ, প্ৰজ্ঞাসুন্দৰীৰে লক্ষ্মীনাথৰ বিয়া

১৮৯২ ভোলানাথ বৰুৱা আৰু হৰিবিলাস আগৰৱালাৰে সহবাস শোভাৰাম বসাক লেনত ॥ আইন পৰীক্ষাত অকৃতকাৰ্যতা

১৮৯৩ ভোলানাথৰ ব্যৱসায়-আৰম্ভ

১৮৯৪ ভোলানাথৰ লগত সপত্নীক লক্ষ্মীনাথৰ গোপীকৃষ্ণ লেনত বসতি

১৮৯৫ ২৭ মেই, দীননাথৰ মৃত্যু ॥ ২৮ মেই, ডাক্তৰ গোলাপচন্দ্ৰৰ এমেৰিকাৰপৰা প্ৰত্যাৱৰ্তন ॥ ২৬ জুন, লক্ষ্মীনাথৰ প্ৰথমা কন্যা সুৰভিৰ জন্ম ॥ বঙ্গলাল লক্ষ্মীনাৰায়ণ কোম্পানী-গঠন

১৮৯৬ বলৰাম দত্ত লেনত বসতি

১৮৯৯ লক্ষ্মীনাথৰ কলিকতা মিছেলেনিয়াছ ষ্টোৰ্ছৰ পাতনি

১৯০০ জানুৱাৰী, হাওড়াৰ ডবছন ৰোডৰ ঘৰ ক্ৰয় ॥ নবেম্বৰ দ্বিতীয়া কন্যা অৰুণাৰ জন্ম ॥ সুৰভিৰ মৃত্যু

১৯০১ 'লিতিকাই' পুথি-প্ৰকাশ

১৯০২* হাওড়াৰ অনৰেৰি মেজিস্ট্ৰেট নিয়োগ

১৯০৩ ভোলানাথেৰে এৰা-এৰিৰ বন্দবস্তি ॥ জুলাই, ভাই হৰিনাথে কলিকতা অফিচত যোগ দিয়ে॥ ১৬ নবেম্বৰ, তৃতীয়া কন্যা ৰত্নাৱলীৰ জন্ম ॥ 'কামত কৃতিত্ব লভিবৰ সংকেত'

১৯০৪ ১৬ জুন, নিমখগোলা ৰোডত বসতি ॥ ১৯ আগস্ট, ৰোজমেৰি লেনৰ 'লৰেল্ছ' ঘৰ-ক্ৰয়॥ 'কৃপাবৰ বৰুৱাৰ কাকতৰ টোপোলা'

১৯০৫ 'পদুম কুঁৱৰী'

১৯০৬ ই. মাৰ্ছডেনৰ 'ভাৰতবৰ্ষৰ বুৰঞ্জী'ৰ অনুবাদ

১৯০৮ ৪ নবেম্বৰ, চতুৰ্থা কন্যা দীপিকাৰ জন্ম

১৯০৯ 'বাঁহী'ৰ জন্ম ॥ 'ডাঙৰীয়া দীননাথ বেজবৰুৱাৰ জীৱন-চৰিত', 'কৃপাবৰ বৰুৱাৰ ওভতনি', 'সুৰভি'

১৯১০ 'সাধুকথাৰ কুঁকি'

১৯১১ ছেপ্টেম্বৰ, ভোলানাথেৰে চেগুন কাঠৰ ব্যৱসায়ত শেষ বন্দবস্তি॥ 'শঙ্কৰদেৱ'

১৯১২ ভাই হৰিনাথে লক্ষ্মীনাথৰ আসাম বেঙ্গল ষ্টোৰ্ছ এৰে ॥ লাল-বাজাৰ ষ্ট্ৰীটলৈ ষ্টোৰ্ছৰ স্থানান্তৰণ॥ লৰেল্ছ বন্ধকত দিয়া॥ 'বুঢ়ী আইৰ সাধু'॥ 'বাল্মীকি-প্ৰতিভা'-অভিনয়

১৯১৩ 'জোনবিৰি', 'ককাইদেউতা আৰু নাতিল'ৰা', 'জুনুকা', 'কদমকলি', 'নোমল', 'পাচনি', 'চিকৰপতি নিকৰপতি'

১৯১৪ 'মহাপুৰুষ শ্ৰীশঙ্কৰদেৱ আৰু মাধৱদেৱ' ॥ ফেব্ৰুৱাৰী, দিল্লীত ভোলানাথ বৰুৱাৰ মটৰ দুৰ্ঘটনা

১৯১৫ 'বাখৰ', 'চক্ৰধ্বজসিংহ', 'শ্ৰীভগৱৎকথা', 'জয়মতী কুঁৱৰী', 'বেলিমাৰ'

১৯১৬ বাৰ্ড এন্ড্ কোম্পানীৰ কলিকতা অফিচত মকৰৰ॥ ডিচেম্বৰ, গুৱাহাটীত প্ৰথম অসম ছাত্ৰসম্মিলনৰ সভাপতি

১৯১৭ সম্বলপুৰত থাকিবলৈ লোৱা

১৯১৮ জুলাই, লৰেল্ছ-বিক্ৰী॥ ছেপ্টেম্বৰ, ঝাৰসোগৰাত ঘৰ ক্ৰয়

১৯২০ ১৭ নবেম্বৰ, অৰুণাৰ বিয়া ॥ ডিচেম্বৰ ঝাৰসোগুৰাত নতুন ঘৰ নিৰ্মাণ

১৯২১ নীপময়ী দেৱীৰ মৃত্যু ॥ অক্টোবৰ, হৰিনাথে বাৰ্ড কোম্পানীৰ কাম এৰে

১৯২৩ এপ্ৰিল, কুকুৰে কামোৰাত শিবলঙত চিকিৎসা ॥ ৩০ মেই, ভোলানাথ বৰুৱাৰ মৃত্যু

১৯২৪ ২৭ ডিচেম্বৰ, অসম সাহিত্য সভাৰ সাহিত্য-সম্মিলনীৰ সভাপতি ॥ 'জপ্ন' প্ৰহসন

১৯২৭ ডিচেম্বৰ, গুৱাহাটীৰ পথত যোগবনিলৈ ॥ ফেব্ৰুৱাৰী, নিজাকৈ ফোৰ্ড গাড়ী-ক্ৰয়

১৯২৮ জানুৱাৰী, গুৱাহাটীক কেন্দ্ৰ কৰি অসমৰ হাবিত কাম ॥ ২৮ ফেব্ৰুৱাৰী, বাৰ্ড কোম্পানীৰ কামৰপৰা ইস্তফা ॥ মেই, সম্বলপুৰত নিজা ব্যৱসায় আৰম্ভ॥ ২ মেই, হেমচন্দ্ৰ গোস্বামীৰ মৃত্যু ॥ ২২ নবেম্বৰ, ৰত্নাৰ বিয়া

১৯৩০ ছেপ্টেম্বৰ-অক্টোবৰ, অসম-ভ্ৰমণ অসুখৰ বাবে ॥ কলিকতাত বেজবৰুৱা সমিতি-গঠন

১৯৩১ ২৯ ডিচেম্বৰ শিৱসাগৰত অসম সাহিত্য সভাৰ অভিনন্দনপ্ৰদান

১৯৩২ নবেম্বৰ, দীপিকাৰ ধৰ্মান্তৰণ এঙ্গ্লিকান সম্প্ৰদায়ত॥ এপ্ৰিল, যতীন্দ্ৰনাথ দুৱৰাৰ মটৰ-দুৰ্ঘটনা

১৯৩৪ বৰোদা আৰু আহমদাবাদত বক্তৃতা।

১৯৩৫ জানুৱাৰী, দীপিকা সন্ন্যাসিনী হয়: ছেপ্টেম্বৰ, বিলাতলৈ যায়॥ ১০ মাৰ্চ 'জয়মতী' বোলছবিৰ মুকলি কৰা হয়

১৮৩৭ ১৮ আগস্ট, শেষ অসম-যাত্ৰা

১৯৩৮ জানুৱাৰী, দীপিকা বিলাতৰপৰা ঘূৰি আহি ডিব্ৰুগড়লৈ যায় ॥ ২ মাৰ্চ, চন্দ্ৰকুমাৰ আগৰৱালাৰ মৃত্যু॥ ২৬ মাৰ্চ, পুৱা ৪ বজা, লক্ষ্মীনাথৰ মৃত্যু

॥ ১৮৯৫ ॥

জানুৱাৰী ১ মঙ্গলবাৰ

Whole day at home. Mejda came at 11 A.M., took breakfast, and stayed up to 4 P.M. I polished and corrected my article অসমীয়া ভাষা.

জানুৱাৰী ২ বুধবাৰ

Saw Barkagty in the morning and returned আসাম ভ্ৰমণ and proposed to deliver a lecture on Assamese language on Saturday next at 4-30 P.M. at a sitting of অ. ভা. উ. সা. Then went to India Club, then to Metcalf Hall, then to Terhette Bazar and purchased 1 R worth chicken, etc. Copied অসমীয়া ভাষা.

জানুৱাৰী ৩ বৃহস্পতিবাৰ

Fined Gopee for his absence at night -/4/-. Sital transferred to Jorasanko from today. Am indisposed. Finished copying অসমীয়া ভাষা.

জানুৱাৰী ৪ শুক্ৰবাৰ

Whole day at home.

জানুৱাৰী ৫ শনিবাৰ

My B. L. result out and I failed. I delivered a lecture at the অ. ভা. উ. সা. on অসমীয়া ভাষা. B. Borooah arrived at 12 at night.

জানুৱাৰী ৬ দেওবাৰ

After breakfast with Mr Borooah and Mrs Pari went to Jorasanko, and from there went to Botanical Garden with Dada.

Came back at 7 P.M. after a good picnic there. At 9 P.M. went to Bengal Theatre and witnessed the magic of one Greek professor, Canarie, and much wondered.

জানুৱাৰী ৭ সোমবাৰ

After breakfast had been to Messrs Jardine & Skinner for a cheque of 3,000 Rs. Met Borooah at the India Club. Came back in the evening.

জানুৱাৰী ৮ মঙ্গলবাৰ

I had been to the currency office and cashed a cheque of Rs. 3,000 and brought the following notes : * * *

জানুৱাৰী ৯ বুধবাৰ

With Mr Borooah had been to many places. Borooah took two 50 Rs. notes from me.

জানুৱাৰী ১০ বৃহস্পতিবাৰ

Given 1,500 Rs. Nos. of notes : * * *. Accompanied Mr Borooah and Butto Babu to Howrah and came back with Borooah at night.

জানুৱাৰী ১১ শুক্ৰবাৰ

Had been to the currency office to cash a 1,000 Rs. note. Mr Borooah ill. খহু।

জানুৱাৰী ১২ শনিবাৰ

Mr Borooah left Calcutta this morning. I paid 500 Rs. notes in addition to 1,500 Rs. on the 10th and 1,000 yesterday, i.e., altogether Rs. 3,000. Purchased two bottles of W. Sarsaparila for Mr Borooah at 5/14/-. Dined at Jorasanko with Pari.

জানুৱাৰী ১৩ দেওবাৰ

In the morning to New Market and sent two vegetable baskets to Mr Borooah (Monoharpur and Rourkela) worth 5/10/-. Purchased 3 jute flannel shirts for Ma and a fancy letter keeper. Buroda (?) Kaviraj came to see my wife and prescribed. Ma was also present with Sunita.

জানুৱাৰী ১৪ সোমবাৰ

Reading Sayce. Pari went out with Ave, Manisha and Mejda for a drive. Wrote to Dr Bezbaroa C/O Viraswamy of British Guiana.

জানুৱাৰী ১৫ মঙ্গলবাৰ

Was reading Sayce. Pari is very ill. Gopee, servant, got fever.

জানুৱাৰী ১৬ বুধবাৰ

Went out in the morning to look for a room on the Dhurrumtola and New Market side. Mrs Chowdhury came to see us in the afternoon. Read some pages of Sayce. Gopee absent. Sending *The Statesman* to Mr Barooah from today.

জানুৱাৰী ১৭ বৃহস্পতিবাৰ

Early in the morning drove to Jorasanko and wanted to take Manisha and Ave for a further drive with us, but they declined owing to the day being cloudy. Paid the sweeper and Sital. Gopee came in the afternoon.

জানুৱাৰী ১৮ শুক্ৰবাৰ

Out for a drive in the morning with Ave, Sobhana and Pari. Afternoon commenced to write the second article on অসমীয়া ভাষা. Appointed a new sweeper—pay Re 1.

জানুৱাৰী ১৯ শনিবাৰ

Whole day at home. Wrote some portions of the article অসমীয়া ভাষা. Made Sarkar purchase a rupee worth of chicken.

জানুৱাৰী ২০ দেওবাৰ

Whole day at home. Wrote some portions of অসমীয়া ভাষা. Received a cheque of 3,000 Rs. with a registered letter from Mr Barooah of Goalkera. Benudhar Barkatky visited in the morning and gave me a copy of *Jonaki*, No. 4 & 3. I promised him to give a ticket of our Brahmo Samaj. He took my Brahmodharma book to read. Paid Gopi....

জানুৱাৰী ২১ সোমবাৰ

Received an urgent telegram in Mr Borooah's name from Gangpore prince about his coming to Calcutta. I telegraphed paying 1/12/- (ordinary) to Mr Borooah at Goilkera. After breakfast went to Jardine, Skinner & Co. and cashed a cheque of Rs. 3,000. At night wrote some portions of অসমীয়া ভাষা.

জানুৱাৰী ২২ মঙ্গলবাৰ

Received a telegram from Mr Borooah asking me to arrange accommodation for the prince of Gangpore at Kalighat. Went to Kalighat after breakfast but, could not settle any. Sobhana and Sudakshina came to invite Pari for Maghotsav.

জানুৱাৰী ২৩ বুধবাৰ

Went out in search of a house and gave the carpet shoe to a Chinaman to be bound. Afternoon settled a house at Russa Road at Rs. 46 for the prince and arranged to hire some furniture at Dhurrumtola. Got another telegram from Borooah.

জানুৱাৰী ২৪ বৃহস্পতিবাৰ

Morning with Sarkar to Smith & Co. and hired 4 chairs (bent wood), 2 round tables and 1 single bed. Hire Rs. 6. Advanced 50 Rs. as security and took a receipt. Brought the carpet shoe from the Chinese, paying 2/12/-. Mr Borooah and the prince of Gangpore came. 11th Magh performed at Jorasanko. I, Barkagty, Kanak, &c., attended.

জানুৱাৰী ২৫ শুকুৰবাৰ

With Borooah বাজাৰ ওচৰলৈ গলোঁ, তাৰপৰা বজাৰে সৈতে গঙ্গাৰ পাৰত, Eden Garden-অত ফুৰিবলৈ গলোঁ। ৰাতি ৮ বজাত উভতি আহিলোঁ।

জানুৱাৰী ২৬ শনিবাৰ

Purchased 6 Rs. worth of things for Mr Borooah from New Market. Purchased half a maund of rice at 1/9/- for Boli (?).

জানুৱাৰী ২৭ দেওবাৰ

Out in the morning with Mr Borooah and visited Raja and Swarna. In the evening to Jorasanko to dine (Dipoo Dada's

invitation). Pari accompanied me but not to dine, she being uninvited.

জানুৱাৰী ২৮ সোমবাৰ

To Bhowanipore with Borooah to visit Raja, who accompanied us to Museum.

জানুৱাৰী ২৯ মঙ্গলবাৰ

From Bengal Bank * * *

জানুৱাৰী ৩০ বুধবাৰ

Out with Borooah. Applied for a room, No. 23, at New Market to the Superintendent of the Market. Mr Abdus Subhan gave me a ticket of Conversazione and went to Town Hall at 9 P.M.

জানুৱাৰী ৩১ বৃহস্পতিবাৰ

Out with Borooah to Barabazar. B. B. purchased 3 *audi* cloth for 45 Rs. B. B. gave Rs. 20 for bazar expense. Pari commenced painting my portrait.

ফেব্রুৱাৰী ১ শুক্রবাৰ

In the morning wrote some letters for Mr Borooah. Paid Butto Babu. With Borooah to Bhowanipore to visit Raja. Leaving Borooah with Raja went to see Swarna at 51 Puddapukur. Came back evening.

ফেব্রুৱাৰী ২ শনিবাৰ

Went to India Club and met R. Barkagty. By telegraphic money order sent Rs. 50 to Nanda Ram Das of Jakhalabanda on B. Borooah's account. Purchased 14½ seer rice, potato, etc. Wrote a little of my second lecture.

ফেব্রুৱাৰী ৩ দেওবাৰ

Afternoon with Borooah went to Bhowanipore, but could not meet Raja, who went out beforehand. Then came to the Club and then home.

ফেব্ৰুৱাৰী ৪ সোমবাৰ

To the Club after breakfast, then to Chaudhury and purchased an oil-colour tube "ivory black", brought Mill's autobiography and *Black and White* from the Club.

ফেব্ৰুৱাৰী ৫ মঙ্গলবাৰ

Whole day at home with Mr Borooah. Wrote some letters for Borooah, and wrote to Dr Bezbaroa.

ফেব্ৰুৱাৰী ৬ বুধবাৰ

Wrote some letters for Mr Borooah. Went to the Club with him.

ফেব্ৰুৱাৰী ৭ বৃহস্পতিবাৰ

Afternoon to New Market to enquire about the room there. Then to the Club. Mejdada presented to me শ্ৰীমদ্ভগৱদ্গীতা, and to Mr Borooah one, and to Doctor one, and to Dewta one.

ফেব্ৰুৱাৰী ৮ শুক্ৰবাৰ

Cashed 06693395 & 96 at Currency. Mr Borooah took 2,000 Rs. from me today and left for Manoharpur with the prince of Gangpore and party. I saw them off at the station. Furnitures of B. Smith & co. returned.

ফেব্ৰুৱাৰী ৯ শনিবাৰ

Whole day at home. Wrote a portion of অসমীয়া ভাষা. Upendra Barua took from me Mayne's *Hindu Law* and Amirali's *Mahomedan Law*.

ফেব্ৰুৱাৰী ১০ দেওবাৰ

Whole day at home. Manisha and Sunrita and afterwards Chotdada came. They left at 9-30 P.M. Sent my account for February up to 8th to Gopinath Borooah. Santa Babu came and saw me in the evening and promised to pay me on Tuesday, morning.

ফেব্ৰুৱাৰী ১১ সোমবাৰ

Whole day at home. Wrote something of অসমীয়া ভাষা. Barkagty and Sivaram Bardoloi came to see me in the evening.

ফেব্ৰুৱাৰী ১২ মঙ্গলবাৰ

Sent invitation letters to Mr Barkagty and Mr S. Bardoloi. Read *Ivanhoe* and something of...

ফেব্ৰুৱাৰী ১৩ বুধবাৰ

Mr Borooah arrived in the morning. I purchased from New Market things about 10 Rs worth. Pari cooked whole day. Sibram Bardoloi and R. Barkagty came to dine in the evening.

ফেব্ৰুৱাৰী ১৪ বৃহস্পতিবাৰ

Cashed 1,000 Rs at the Currency. Came back in a gharry paying -/9/-. In the evening went to Barabazar. আচাৰ কিনিলোঁ। One আচাৰওৱালা গালি পাৰিলে মিছাতে। Purchased 2 seers oil -/5/6 each. 1 slate -/4/-.

ফেব্ৰুৱাৰী ১৫ শুক্ৰবাৰ

Paid Butto Babu 1,000 Rs silver on B. Borooah's account. Fed Butto. Read *Ivanhoe*.

ফেব্ৰুৱাৰী ১৬ শনিবাৰ

Went to Currency and cashed Rs 500 with Borooah. Didi came and took Pari to Jorasanko. B. Borooah was introduced to Mrs Chowdhury. B. Borooah left for Manoharpore tonight. Pari commenced B. Borooah's portrait painting. Paid Borooah Rs 1,005.

ফেব্ৰুৱাৰী ১৭ দেওবাৰ

Morning : visited Siva, Mathur, Kanak, Barkagty and Upendra. Afternoon : wrote a little of অসমীয়া ভাষা. Gopi's pay increased to 4/- from ফাল্গুন.

ফেব্ৰুৱাৰী ১৮ সোমবাৰ

Whole day at home. Wrote something of অসমীয়া ভাষা.

ফেব্ৰুৱাৰী ১৯ মঙ্গলবাৰ

Finished অসমীয়া ভাষা. Read some portions of Mill's autobiography. Received a letter from Dewta intimating Nanda's marriage 20 Falgoon and inviting me.

ফেব্ৰুৱাৰী ২০ বুধবাৰ

Dada and Mejdada came in the morning. Dada took tea and corrected my portrait by Pari and took it home for further correction. Purchased from Whiteway and Chaudhury about Rs 25 worth things for Ma and one timepiece for me at 1/8/-, for Pari a Cashmere cloth at 7 Rs. Ma and Manisha came in the evening.

ফেব্ৰুৱাৰী ২১ বৃহস্পতিবাৰ

Copying অসমীয়া ভাষা. In the evening went to change Pari's shoe at Chaudhury and changed it. Met Siva there; thence both went to Barkagty's place and settled about my lecture.

ফেব্ৰুৱাৰী ২২ শুক্ৰবাৰ

Finished copying অসমীয়া ভাষা. Received a post-card from Barkagty asking me to inform Kanak the date of my lecture. I did fixing on Tuesday.

ফেব্ৰুৱাৰী ২৩ শনিবাৰ

Had been to Messrs Whiteway, but could not get the cloths I wanted to buy for Ma and Manisha. Bought only 2 yards of plus. From Chaudhury bought 2 yards of gauze flannel. Then went to New Market and saw the two-storied room I wanted to hire. They asked me to come there on Monday with two months' rent, Rs 30. At Swarna's place met Barkagty and Siva and afterwards R. Dhekial Phukan, and had long talks.

ফেব্ৰুৱাৰী ২৪ দেওবাৰ

In the morning Landlord Sarcar came and demanded money with some insulting words. I was about to beat him. Read some portions of *Ivanhoe*. Mr Borooah came at 12 o' clock night. I came to bed about 2 A.M.

ফেব্ৰুৱাৰী ২৫ সোমবাৰ

Read some portions of *Ivanhoe*. Paid B.B. 45 Rs to pay house rent, &c. Evening : went with Mr Borooah to walk.

ফেব্ৰুৱাৰী ২৬ মঙ্গলবাৰ

Cashed Rs 500 at the Currency. Went to the meeting of giving welcome reception to Mr Phukan and came back at 8 P.M.

ফেব্ৰুৱাৰী ২৭ বুধবাৰ

At an extraordinary sitting of the Assamese Language Improvement Society I read the second part of my essay, 'Assamese language'. Siva Bardoloi accompanied me and dined at my place that night.

ফেব্ৰুৱাৰী ২৮ বৃহস্পতিবাৰ

Left bed and started at 5 A.M. to Howrah to receive Chandra Kumar Agarwala from Bankipore. Sent 100 Rs by telegraphic M.O. to Gopikanta Borooah of Nowgong and a telegram.

মাৰ্চ ১ শুক্ৰবাৰ

Linctus by Newton-Mason, immediate preventive of cough and cold, &c. I saw Ch. K. Agarwala using it with wonderful effect. Received a telegram from Mr Borooah asking me to send "Rs 10 of all sorts". Afternoon : went to Howrah Station, but could not send the amount as they refused to take it not being packed in a box. Thence I and Ch. K. Agarwala went to the Club.

মাৰ্চ ২ শনিবাৰ

Framed my portrait in the morning. Evening : purchased from Barabazar ½ a maund rice, kerosene oil, &c ; then went to the Club with Chandra K.

মাৰ্চ ৩ দেওবাৰ

Framed my and Mr Borooah's portrait today and hung them in the drawing room. Received an invitation letter from Barkakaidev for Nanda's marriage on 20th Falgoon, i.e., today.

মাৰ্চ ৪ সোমবাৰ

Morning : With Chandra Agarwala went to visit Barkagty and Kanak. Received Rs 3,000 notes from Mr Borooah by post. Read some portions of Mill's autobiography.

মাৰ্চ ৫ মঙ্গলবাৰ

Visited Jorasanko, then went to Mr Chowdhury's, but could not meet any one there except Mr J. Chowdhury. Then visited Mr U. D. Banerji and Mrs.

মাৰ্চ ৬ বুধবাৰ

Sent Rs 100 to M. C. Boroоah by M.O. on B. Borooah's account. Read some portions of Mill. Priya, Mena and Prasanna came to visit this evening.

মাৰ্চ ৭ বৃহস্পতিবাৰ

Read some portions of Mill. In the evening went to see Simons Museum and admired it much with Chandra. Morning, made a bracket (wooden).

মাৰ্চ ৮ শুক্ৰবাৰ

Submitted the weekly cash balance account to Mr Borooah at Manoharpore. With Mr Agarwala went to the India Club to attend Annual General Meeting and enjoyed very much.

মাৰ্চ ৯ শনিবাৰ

Saw Chandra K. Agarwala off at Sealdah. The *Statesman* peon did not bring *Statesman* today.

মাৰ্চ ১০ দেওবাৰ

Whole day at home. Read some portions of Mill.

মাৰ্চ ১১ সোমবাৰ

Fakua saw from the portico of my house; did not go out. Finished Mill's autobiography and *Bhim-charit*. Read *Ghosha* and *Midsummer Night's Dream* with Prajna. Pari commenced painting Dewta's portrait.

মাৰ্চ ১২ মঙ্গলবাৰ

Read a letter from Māhi (mother) calling me home as Dewta is ill. Mahi n. Bora came and said B. Borooah is suffering from fever.

মাৰ্চ ১৩ বুধবাৰ

Mahi n. Bora left this morning with 2,500 Rs. Wrote to mother, G. Bezbaroa, Srinath Bezbaroa and Mr Borooah that I will leave for Assam. Visited Jnan and Swarna at Jeliapara Road, Bhowanipore.

মার্চ ১৪ বৃহস্পতিবার

Little bit unwell. Commenced writing a short tale. Jogakanta returned the law books taken from me by Upendranath Barua.

মার্চ ১৫ শুক্রবার

Mr Borooah arrived in the morning. Pari cooked and fed Butto, &c. Paid Mr Borooah 600 Rs.

মার্চ ১৬ শনিবার

Whole day at home. Wrote to Mahi and G. Bezbaroa. Felt aweful heat tonight.

মার্চ ১৭ দেওবার

Went out with Mr Borooah, who bought two chairs from Bowbazar at 5/8/-. Mejda came in the evening and dined here.

মার্চ ১৮ সোমবার

In the morning purchased things from the bazar—eatables about Rs 10 worth. Bought 50 drumhead cabbages for Mr Borooah. প্রস্তাব ভবি ঘিউ পবি পঢ়িবলে, বান্ধোতে। অলপমান। I slept in the drawing room alone.

মার্চ ১৯ মঙ্গলবার

Commenced Carlyle's *French Revolution*. Had been to New Market with Borooah and bought a food-keeper and a pound of cake. Night : Read *Midsummer Night's Dream* with Pari.

মার্চ ২০ বুধবার

Morning : Wrote some portion of a tale. Read some portion of Carlyle. Noon : Went to Delhi London Bank and cashed a cheque of Rs 500. Then to the Club.

মার্চ ২১ বৃহস্পতিবার

Mr Borooah left Calcutta in the morning. I saw him off at the Howrah Station. I purchased 1 dentifrice from Chandrakisore. Purchased one icecream freezer from Nash & Andrew at 4/-, 3 tins of milk. Ma and Manisha visited us today.

মাৰ্চ ২২ শুকুৰবাৰ

Moneyordered Rs 50 to Mrs M. C. Borooah of Gauhati for Mr B. Borooah. Got back my gold watch repaired from Jorasanko. Wrote to Dewta, B. Borooah, C. K. Agarwala.

মাৰ্চ ২৩ শনিবাৰ

Whole day at home. Finished writing my tale ভদৰী.

মাৰ্চ ২৪ দেওবাৰ

Pari finished Dewta's portrait today. I at home whole day. Copied my tale ভদৰী and read some portions of Carlyle.

মাৰ্চ ২৫ সোমবাৰ

Went in the morning, 9 A.M., to Jorasanko with Pari, breakfasted and dined and came at night, 10 P.M. We got ourselves vaccinated there.

মাৰ্চ ২৬ মঙ্গলবাৰ

Framed Dewta's portrait today. Purchased a yd. of velveteen at -/8/- for the same from Burrabazar.

মাৰ্চ ২৭ বুধবাৰ

Hung Dewta's portrait covering the frame with velveteen. Received a letter from S. Bezbaroa asking me urgently to go to Assam to see Dewta. I had no sleep tonight up to 3 A.M.

মাৰ্চ ২৮ বৃহস্পতিবাৰ

Mr M. Borooah arrived from Manoharpore with a cheque upon Jardine Skinner of 2,000 payable to me. I had it passed and got a cheque up on Bengal Bank for the same. Had been to Kalighat to purchase a stone glass (white) at 1/8/- for Mother. Had orange icecream.

মাৰ্চ ২৯ শুকুৰবাৰ

Brought 1,000 Rs in silver and 1,000 in ten rupee notes from Bengal Bank and gave them to Mahi Bora who left tonight. Bought 2 hurricane lanterns, 1 Linctus, 149 Ralli cloth for Mr Borooah.

মাৰ্চ ৩০ শনিবাৰ

Ma and Sobhana came today. I got severe headache whole night.

মাৰ্চ ৩১ দেওবাৰ

Mr Borooah's friend, Seer Singh, arrived in the morning.

এপ্রিল ১ সোমবাৰ

Indisposed whole day and night. Received *Jonaki*, Vol. V, Nos. 5 & 6.

এপ্রিল ২ মঙ্গলবাৰ

Mr Borooah arrived in the morning. In the evening Didi, Prasanna, Prasanna's mother and J. Chowdhury came.

এপ্রিল ৩ বুধবাৰ

Went to say goodbye to Karta Mashay; then on my way back purchased about Rs 10 worth things for my journey, and withdrew from my savings bank 60 Rs. In the evening to Jorasanko with Pari and Mr Borooah for tea.

এপ্রিল ৪ বৃহস্পতিবাৰ

Left Calcutta for Assam by Darjeeling m. train. Seer Singh and Mr Borooah accompanied up to Sealdah Station. Took 2nd Class return ticket to Jatrapore. Dined at Saraghat steamer. All the time felt severe pain on left arm for vaccination. Telegraphed to Dewta and G. Bezbaroa my departure.

এপ্রিল ৫ শুক্রবাৰ

See the 4th April diary. সেইদিনা কলিকতা এৰা নাই, আজিহে। সেই দিনাৰ ঘৰত লেখা কথাবোৰ আজিবহে।

এপ্রিল ৬ শনিবাৰ

জাহাজত উঠিলোঁ যাত্রাপুৰত। 2nd Class-অৰ টিকট কিনিলো। কিন্তু 2nd Class Cabin নাই দেখি ticket-টো First Class কৰি ললোঁ, মুঠ ৩৭ টকা দি কিনিলাম্‌ খলৈ। মোৰ কেবিনত আৰু ছাহাব আছে। গধূলি কেশৱ ফুকনক দেখা পাই ধুবুৰীত তেওঁৰ ঘৰলৈ গৈছিলোঁ। পাৰিলৈ চিঠি লেখিলো।

এপ্ৰিল ৭ দেওবাৰ

আজি পুৱা গোৱালপাৰা এৰিলো। পৰিৱলৈ চিঠি লেখিলোঁ। গধূলি ৫ বজাত গোহাটী পাই বামলৈ উঠি লক্ষ্মী, গোসাঁই, পিজো ৰমাকান্ত বৰুৱা প্ৰভৃতিক দেখা কৰি গোসাঁয়ে সৈতে জাহাজলৈ আহিলোঁ। ১০ বজাত গোসাঁইক এৰি দিলোঁ। পৰিৱলৈ চিঠি লেখিলোঁ।

এপ্ৰিল ৮ সোমবাৰ

পৰিৱলৈ চিঠি লেখা হল। গধূলি চন্দ্ৰকুমাৰ, বিষ্ণুপ্ৰসাদ, পৰমা আগৰ-ওৱালাই সৈতে সিহঁতৰ ঘৰলৈ যাওঁতে দেখা হল। কৃষ্ণচন্দ্ৰ চৌধুৰীৰে সৈতেও। উদয় ডাক্তৰে সৈতে। Mr Peter offered me a drink and I complied. Had long talks with him. বিষ্ণুপ্ৰসাদ accompanied me wishing to go to Gamiri.

এপ্ৰিল ৯ মঙ্গলবাৰ

গধূলি কঁকিলামুখ পাই নামিবলৈ ধৰোঁতেই মহেশে জি. বেজবৰুৱাৰ দুখন চিঠি দিলে, তাত তেওঁ জোৰহাটত নামিবলৈ হাক দি শিৱসাগৰলৈ যাবলৈ কলে, সেই দেখি আকৌ ৩ টকা দি Desangmukh-অৰ টিকট ললোঁ। হকব মুখে শিৱসাগৰৰ বহুত খবৰ পালোঁ। পৰিৱলৈ চিঠি লেখিলোঁ।

এপ্ৰিল ১০ বুধবাৰ

পুৱা ১০ বজাত দিচাংমুখ পাই হাতীৰে বিনন্দ ককাইদেউৰে সৈতে শিৱ-সাগৰলৈ আহিলোঁ। বিনন্দ ককাইদেউ জোৰহাটৰপৰা একে জাহাজতে আহিছিল, কিন্তু মোৰে সৈতে জাহাজত দেখা নহল, দিচাংমুখতহে হ'ল। ১ বজাত ঘৰ পালোঁ। দেউতাক জীৰ্ণাৱস্থ দেখিলোঁ। গধূলি গুণ্ডাননৰ ঘৰলৈ গৈছিলোঁ।

এপ্ৰিল ১১ বৃহস্পতিবাৰ

শিৱসাগৰত।

এপ্ৰিল ১২ শুক্ৰবাৰ

শিৱসাগৰত।

এপ্ৰিল ১৩ শনিবাৰ

শিৱসাগৰতে। Srinath Kaka arrived with his family and very ill.

এপ্ৰিল ১৪ দেওবাৰ

শিৱসাগৰতে। গোবিন্দ ককাইদেউ আৰু বিনন্দ ককাইদেউ গাড়ীৰে জোৰ-হাটলৈ গল।

এপ্রিল ১৫ সোমবাৰ

At Sibsagar. Kamalabari Deka Goswami arrived. Dewta little worse.

এপ্রিল ১৬ মঙ্গলবাৰ

At Sibsagar. Dewta feeling worse. Wrote out a petition for Bidyadhar Bhinihi against Indreswar Mauzadar.

এপ্রিল ১৭ বুধবাৰ

At Sibsagar. Dewta not improving. Rather worse. Srinath Kaka improving.

এপ্রিল ১৮ বৃহস্পতিবাৰ

At Sibsagar. Dewta vomitting excessively. Srinath Kaka the same.

এপ্রিল ১৯ শুকুৰবাৰ

Sibsagar. Visited Mr and Mrs Phukan; Gunja, whose mother gave me a gamocha. Then to Durgeswar and Dwarika. Paid Hari 1 R to engage a bullock cart to convey me to Desangmukh.

এপ্রিল ২০ শনিবাৰ

The bullock cart did not come and I was detained. Got a lot of gamocha presents. Barbau gave an ivory comb for Prajna, Barkakaideu a কটাৰী.

এপ্রিল ২১ দেওবাৰ

Left Sibsagar at 10 A.M. by a bullock cart and trap for Desangmukh. In the evening at about 7 P.M. arrived Kakilamukh where I stayed for the night. Met Mr L. Kakati, E.A.C., on board, travelled in the Second Class.

এপ্রিল ২২ সোমবাৰ

Left Kakilamukh in the morning at 8 A.M. by trolly and train, and arrived at Jorhat Rly Station at about 10 A.M., where I met G. Bezbaroa, who came to take me home.

এপ্ৰিল ২৩ মঙ্গলবাৰ

Stayed at Jorhat at G. Bezbaroa's place. Had much talk. Wrote to Chandra Kumar Agarwala to meet at Tezpore Ghat and take me to his home. Wrote to Pari also. Got a lot of presents.

এপ্ৰিল ২৪ বুধবাৰ

Left Jorhat for Tezpore by train. Stayed at Kakilamukh for the night.

এপ্ৰিল ২৫ বৃহস্পতিবাৰ

Arrived Tezpore at 6 P.M. Chandra Kumar met me at the ghat with two coolies and accompanied me to his home, where I stayed. Met Uday Babu and several others.

এপ্ৰিল ২৬ শুক্ৰবাৰ

With Ch.K. and another gentleman to see and climb বামুণী পৰ্বত and ভৈৰৱী. Left Tezpore in the evening, taking ticket to Jatrapore, Upper Class at 15/-.

এপ্ৰিল ২৭ শনিবাৰ

S. S. Rajput anchored near Dhing. On board the steamer.

এপ্ৰিল ২৮ দেওবাৰ

Arrived Gauhati at 10-40 A.M. Gosain did not come to see me at the ghat. An European, Mr St. Clair, occupied the other bed in my cabin. Anchored Goalpara.

এপ্ৰিল ২৯ সোমবাৰ

Arrived Calcutta at 11-30 A.M. Went straight to Jorasanko, where I breakfasted. Came to Gopee K. with Pari at night.

এপ্ৰিল ৩০ মঙ্গলবাৰ

Wrote to Mr Borooah my arrival.

মেই ১ বুধবাৰ

Morning : went marketing and purchased about 10 Rs worth provision.

মেই ২ বৃহস্পতিবাৰ

Went to High Court and saw R. Bàrkagty. Then to the India Club, where I had a long talk with Barkagty. Brought *Ranjit Sing* from there. Pari ate panchāmrita today at Jorasanko.

মেই ৩ শুক্ৰবাৰ

Mr B. · Borooah arrived today morning. Wrote to G Bezbaroa and Harinath. Mr Borooah brought a tiger skin with him.

মেই ৪ শনিবাৰ

After breakfast to Jardine & Skinner, where presented two cheques of 2,500 Rs each, but could not have them passed. Thence to the Club, where I remained and read journals up to 5 P.M. Met R. Barkagty there. Master Baboo Prabodh Ch. Mukherji came on a visit in the evening.

মেই ৫ দেওবাৰ

Morning : to New Market; bought mutton, chicken, &c., about 3 Rs.

মেই ৬ সোমবাৰ

Cashed two cheques 2,500 Rs each at Jardine & Skinner and afterwards at Bengal Bank. B. Borooah left for Chundernagar. Pari and I hăd been to Jorasanko, where we met Ashu Babu and Deven, and heard of Ave's consumption.

মেই ৭ মঙ্গলবাৰ

Had been to the Club. There met R. Barkagty and Mr Borooah, and then to Chaudhury with Mr Borooah and ordered some clothes. Received letters and papers from Dr G. C. Bezbaroa from America and London intimating his arrival in India in the end of May.

মেই ৮ বুধবাৰ

Went to New Market and purchased about 7 Rs worth fruits, meat, etc., for Mr Borooah.

মেই ৯ বৃহস্পতিবাৰ

Cashed Rs 10,000 at the Bank of Bengal. Purchased cloths Rs 33 worth from Chaudhury.

মেই ১০ শুক্ৰবাৰ

Morning : bought about 18 Rs worth things for Sham Babu's feast. Borooah wanted to go but could not.

মেই ১১ শনিবাৰ

Morning : went to Bagbazar to arrange 10 seers of rasagoola at Rs 6 and 7 seers of sandesh at Rs 7 with the sweetmeat seller, Nabinchandra Das, 80 Rajballabh Street. Visited Barkagty and brought back my lecture অসমীয়া ভাষা with the concluding leaf lost. B. Borooah left and I saw him off at Howrah.

মেই ১২ দেওবাৰ

From New Market purchased fruits in the morning and despatched 2 baskets, 1 to Mr C. H. Wright, Rourkela, and another to Mr W. Miller, Manager, Equitable Coal Co., Barakar. In going to Howrah I got completely drenched.

মেই ১৩ সোমবাৰ

Visited Jorasanko with Pari. Sent one muga cloth and I gamocha to Didi, and one cheleng to Mr Chaudhury.

মেই ১৪ মঙ্গলবাৰ

After breakfast to the Club, where money-ordered to Gopikanta Borooah 15/- and Lalitram Bora 10/-. Thence went to 1 Jeliapara to see Swarna and Jnan, but Jnan was absent. Thence went to Kalighat, where purchased a marble glass at 1/8/- to be presented to Karta Mashay on his birthday the day after tomorrow morning. Morning : hung the tiger skin and some.... Wrote to S. Bezbaroa and B. Borooah.

মেই ১৫ বুধবাৰ

At home whole day. Bound some orchids and hung them.

মেই ১৬ বৃহস্পতিবাৰ

Morning : at 6 A.M. went to Park Street to celebrate Maharshi Devendranath Tagore's birth-day. Finished my tale

অনিদ্রা. Received a letter from G. Bezbaroa intimating Dewta's critical state.

মেই ১৭ শুক্রবাৰ

Purchased eatables, rice, dal, oil, &c, about 12 Rs worth in the morning. Finished my story স্বৰ্গাৰোহণ[১]. Commenced reading Sayce.

মেই ১৮ শনিবাৰ

Copied a portion of স্বৰ্গাৰোহণ[১]. Read a portion of Sayce. Wrote to B. Borooah. Bothan and Manisha came. Awful hot day and night.

মেই ১৯ দেওবাৰ

Received a letter from Mr Borooah and telegraphed to him according to his request at General Telegraph Office and passed the day at the India Club. Morning : copied a portion of স্বৰ্গাৰোহণ (অনিদ্রা)[১]. Mrs sent sarpuria.

মেই ২০ সোমবাৰ

Whole day at home. Extreme heat. Could not sleep at night for it. Copied and completed স্বৰ্গাৰোহণ[১]. Read a few pages of Sayce.

মেই ২১ মঙ্গলবাৰ

Whole day at home. Oppressive heat. Mejda visited us today. Day and night unbearable heat.

মেই ২২ বুধবাৰ

Morning : to Hindu Hostel and Presidency to enquire when it reopens, &c., for Sham Babu's son. Thence went to Barkagty's. Mejda with Biman Kaka visited us. Little rain and a squall. Read Sayce.

মেই ২৩ বৃহস্পতিবাৰ

B. Borooah arrived morning. I finished Sayce for my article.

---

১ দেখা যায় বেজবৰুৱাই পোনতে গল্পটোৰ নাম 'অনিদ্রা' দিছিল; দিনলেখাতে তাক কাটি পিছত 'স্বৰ্গাৰোহণ' লিখা হৈছে। স. নে.

মেই ২৪ শুক্ৰবাৰ

Morning : went to Smith Stanishtreet with Borooah and Satya. Then alone to the General Telegraph Office; then met Borooah at India Club. Borooah brought cheque for Rs 10,000 from Jardine & Skinner.

মেই ২৫ শনিবাৰ

Morning : from New Market purchased fruits about 7 Rs for Mr J. H. Simpson, Esq., Chief Engineer, Bengal Coal Co., Raneegunj. Afternoon : packed and despatched them at Howrah. Thence to India Club.

মেই ২৬ দেওবাৰ

Did not go out whole day. Mrs A. Chowdhury and Mrs Prasanna visited us in the evening.

মেই ২৭ সোমবাৰ

B. Borooah settled with G. C. Bose and Bhikhraj to open a new company and make me a partner and manager of it. (My 6 anna share, Bhikhraj's -/6/-, S. C. Bose -/3/- and -/1/- Satyanaren God.)

Father died today at Kamalabari. ১৪ জেঠ। সোমবাৰ শুক্লা তৃতীয়া।

মেই ২৮ মঙ্গলবাৰ

Morning : to New Market, thence to Bengal Bank, where I cashed a cheque of 10,000 Rs. After breakfast received G. Bezbaroa's telegram from Jorhat announcing *Dewta's death.* Brought Dr G. C. Bezbaroa from S. S. Coromondal and paid Rs 40.

মেই ২৯ বুধবাৰ

Dr Bezbaroa presented to us a lot of things. Purchased from Posta 50 mangoes (Bombay) at Rs 2. Had been to S. S. Coromondal to bring Doctor's baggages, but could not.

মেই ৩০ বৃহস্পতিবাৰ

Received eatables and cloths from Ma for Jamaisasthi and 100 Rs (Prajna's) to be sent to G. Bezbaroa for Dewta's sraddha.

মে ৩১ শুক্রবার

Bought 700 mangoes from Posta at 5 Rs every hundred, and 1 md. of patal at 2/8/-. Brought the 3 books of Dr Bezbaroa from the Customs House. Wired 100 Rs to G. Bezbaroa, Sibsagar, for Dewta's sraddha.

জুন ১ শনিবার

Morning : went to Victoria Hostel to settle about Sham Babu's son. Thence to Swarna and talked to her about her marriage. Entered into contract and formed a partnership company with Bhikhraj Bogla, Girish Ch. Bose and he under the name Rangalal Lakshminarayan at Calcutta and Luckyman & Co. at B. N. Line. My 6 anna, Girish -/3/-, Bhikhraj -/6/-, Satyanarayan God -/1/-. My -/6/- will be divided equally between Mr B. and myself.

জুন ২ দেওবার

Went in the morning to Chaudhury to buy things for Suren. At 5 P.M. went to the Victoria Hostel and made arrangement to keep Suren, but Suren afterwards declined. Mejda came and advised me to see Karta Mashay.

জুন ৩ সোমবার

Visited Karta Mashay with Mejda and spoke about father's death. Spoke to Mejda about my partnership business. Left B. Borooah with Sham Babu's son, Suren, to Asansol.

জুন ৪ মঙ্গলবার

B. Borooah with Sham Babu arrived morning. Mejda visited us in the evening.

জুন ৫ বুধবার

From Jorasanko (Sarkar) sent me provision, cloth for *havishya.* Paid Rs 10,000 to Butto. Paid . . . to Sham Babu.

জুন ৬ বৃহস্পতিবার

B. Borooah left with Sham Babu. Celebrated Dewta's sraddha today morning at my place.

জুন ৭ শুকুৰবাৰ

With Doctor went in search of a boarding house, but could not find any. Making a match-album.

জুন ৮ শনিবাৰ

Made my match-album. Mejda visited in the morning. Suffered in the evening from cholic.

জুন ৯ দেওবাৰ

Sent two baskets of mango and pineapple to Mr Wright and the D. T. S., Chakradharpur for Mr Borooah. Suren arrived today.

জুন ১০ সোমবাৰ

Settled a mess for Suren and kept him there, but brought him to my place for dinner.

জুন ১১ মঙ্গলবাৰ

In the morning sent Suren with Gopi to his mess. Admitted him in the Metropolitan Commenced writing the third article on Assamese language. Sold law books 30 Rs worth.

জুন ১২ বুধবাৰ

Wrote a portion of অসমীয়া ভাষা.

জুন ১৩ বৃহস্পতিবাৰ

Wrote a portion of অসমীয়া ভাষা. Deven and Dada visited us this evening.

জুন ১৪ শুকুৰবাৰ

B. Borooah arrived in the morning. Finished অসমীয়া ভাষা.

জুন ১৫ শনিবাৰ

Morning : to New Market. Evening : to Minerva Theatre with Dr Bezbaroa. Mr Borooah and Suren came at about 3 P.M.

জুন ১৬ রবিবার

Mejda visited.

জুন ১৭ সোমবার

Sent two parcels of mangoes, one to Simpson and one to Miller. Left at 10 P.M. with B. B. for Asansol.

জুন ১৮ মঙ্গলবার

Arrived Asansol morning; left for Manharpur at about 2 P.M. and arrived at 10 P.M. B. B. went straight up to Kumarkela.

জুন ১৯ বুধবার

At Manharpur. Whole day raining. Wrote to Mrs and Doctor. Finished *Life of Queen Victoria.*

জুন ২০ বৃহস্পতিবার

At Manharpur. Received a letter from Pari. Read a portion of *Sociology*. Copied out my 3rd lecture on . . .

জুন ২১ শুক্রবার

At Manharpur. No letter from Pari. Incessant rain. Wrote some business letters in the evening. Wrote to Harinath and replied to Sahadev.

জুন ২২ শনিবার

Mr B. Borooah arrived today morning. Raining cats and dogs at Manharpur.

জুন ২৩ রবিবার

At Manharpur with Mr Borooah

জুন ২৪ সোমবার

Morning : to Chakradharpur with Borooah and returned afternoon to Manharpur. Borooah went straight up to Kumarkela. At night I by Up Mail left for Nagpur, taking Borooah from Kumarkela.

জুন ২৫ মঙ্গলবাৰ

Arrived Nagpur in the evening and stopped at Dr T. N. Ray's place. On our way to Nagpur took chota hazree at Donargar.

জুন ২৬ বুধবাৰ

At Nagpur. Visited Mr and Mrs D'Souza. They received us very cordially, Evening : called at Suresh Babu, Professor's place. Thence went for a ride with Dr Ray and Borooah.

Prajna gave birth to a female child today at 1 P.M. at Calcutta. সুৰভিৰ জন্ম বুধবাৰ, চতুৰ্থী, ১৩ আষাঢ়, অশ্লেষা নক্ষত্ৰ, জন্ম কৰ্কটৰাশি।

জুন ২৭ বৃহস্পতিবাৰ

Nagpur. Dined at Mr D'Souza's. Saw the Nagpur city and the Cotton Mill.

জুন ২৮ শুক্ৰবাৰ

Nagpur. Saw Ambazari, a lake on the top of the hills. Dined at Suresh Babu's place.

জুন ২৯ শনিবাৰ

At Nagpur.

জুন ৩০ দেওবাৰ

At Nagpur. A. C. Mukherji and another photographer took our photos.

জুলাই ১ সোমবাৰ

Nagpur. Saw Telengkhari. Dined at Mr D'Souza's. B. Borooah contracted with Royal Timber Co. to buy sleepers and timber and supply them with money. Advanced Rs 3,000.

জুলাই ২ মঙ্গলবাৰ

Left Nagpur at 9 A.M. with Mr Borooah, 2nd Class, for Manharpur. Messrs D'Souza, Lobo and Doctor saw us off.

জুলাই ৩ বুধবাৰ

Arrived Manharpur at dawn. Received heaps of papers and letters lying on the table. One from Manisha informed of

the birth of a female child by Prajna on 26th June '95. Mr Borooah left at night for Kumarkela.

জুলাই ৪ বৃহস্পতিবার

Manharpur. Received no letter from Pari. Read a detective story given to me by a Bengal friend in Rly carriage from Nagpur. Rainy. Almost alone whole day.

জুলাই ৫ শুক্রবার

Manharpur. Received letter from Pari, who is still bedridden. Wrote to Pari and G. Bezbaroa.

জুলাই ৬ শনিবার

Manharpur. Sent Rly receipts, four to Bhikhraj for four wagons sq. sal logs from Balpahar.

জুলাই ৭ দেওবার

Manharpur. In anxiety having no letter from Pari.

জুলাই ৮ সোমবার

Manharpur, Jasa Prakash Mukerji, son of Jadu Pesa Mashay, died today.

জুলাই ৯ মঙ্গলবার

Left Manharpur early morning by Mail. Arrived Asansol noon and breakfasted there and left for Calcutta at about 4 P.M. and arrived Calcutta at about &12 night.

জুলাই ১০ বুধবার

Bought a gypsy pin (gold) at Rs 8 from Stephen & Co., Chowringhee and presented it to my child (female), who is very pretty and charming. I began loving it. Found Prajna bedridden but improving. Met Deven, Chowdhury, &c, and heard of Jaso's death on Monday last.

জুলাই ১১ বৃহস্পতিবার

Had been to offices with Borooah. B. bought a ring at Rs 25 from Stephen & Co. and presented it to my child, whom he remarked to be very pretty.

জুলাই ১২ শুকুৰবাৰ

Cashed a cheque of Rs 9,525 at Bengal Bank, of which 9,000/- I have deposited with Pari for Mr Borooah, whom I visited afternoon at Jorasanko.

জুলাই ১৩ শনিবাৰ

Cashed a cheque of 1,225/8/- at Chartered Bank of India ... and deposited 1,200/- with P.

জুলাই ১৪ দেওবাৰ

Calcutta.

জুলাই ১৫ সোমবাৰ

Calcutta.

জুলাই ১৬ মঙ্গলবাৰ

Calcutta. Dr Bezbaroa suddenly left me with anger, leaving a letter while I was absent. I was mortitified on return to find it.

জুলাই ১৭ বুধবাৰ

Calcutta. Wrote to G. Bezbaroa about Dr's running away and the causes.

জুলাই ১৮ বৃহস্পতিবাৰ

Calcutta.

জুলাই ১৯ শুকুৰবাৰ

Calcutta. Met at the India Club Messrs Ramakanta Barkagty and Jnan, who had been to it to attend At Home of the Club. Witnessed mesmerism and thought reading by Professor Emin after refreshments. On our way back Borooah and I called at Jorasanko.

জুলাই ২০ শনিবাৰ

Left Calcutta early in the morning. Arrived Asansol at about 12 night with Borooah, where staying up to 2 A.M. left by Up Mixed for Manharpur by 2nd Class.

জুলাই ২১ দেওবাৰ

Arrived Chakradharpur at about 1 P.M., where breakfasted with Mr Borooah and arrived the same day Manharpur at about 4 P.M.

জুলাই ২২ সোমবাৰ

Manharpur. Dr again came back to Gopi Kristo today.

জুলাই ২৩ মঙ্গলবাৰ

Manharpur. B. Borooah left for Calcutta by Down Mixed. Replied to Dr's postcard.

জুলাই ২৪ বুধবাৰ

Wrote out a tale, কণ্যা নৈব পাৰত. Passed a restless night.

জুলাই ২৫ বৃহস্পতিবাৰ

Received letters from Pari and the letter of Doctor written to her asking Rs 25. Replied requesting her to pay. Wrote to Doctor to come and stay at Gopi Kristo. Wrote to Mr Borooah complaining of my disgust at clerical work.

জুলাই ২৬ শুক্রবাৰ

At Manharpur. Made Lakshman Teli sign a handnote and an agreement. Beni Babu composed them.

জুলাই ২৭ শনিবাৰ

Manharpur.

জুলাই ২৮ দেওবাৰ

Removed to Chakradhar today by Mail and occupied Bhupen Gupta's nice house.

জুলাই ২৯ সোমবাৰ

Chakradharpore and very comfortable.

জুলাই ৩০ মঙ্গলবাৰ

C. K. P. Beni Babu presented to me a nice water-gorglet.

জুলাই ৩১ বুধবাৰ

C. K. P.

আগষ্ট ১ বৃহস্পতিবাৰ

Read an insufficient letter from Dr Bezbaroa in which he asks me to sever the tie of brotherhood of the same father. A foolish, wicked and debased letter. I replied and sent a copy of it to G. Bezbaroa. Akhoy Babu left for Calcutta. Kedar Babu arrived and promised to give me a deer.

আগষ্ট ২ শুক্ৰবাৰ

Kedar Babu took Rs 500. Pari writes that our baby is suffering from fever.

আগষ্ট ৩ শনিবাৰ

At C.K.P. Ramdas Babu and Beni Babu went to Purulia to go to Ranchi with papers of the Kharswa case. I cured a Kol woman bitten by snake with Mrs G. Bezbaroa's medicine and wrote to Mrs G to send me more.

আগষ্ট ৪ দেওবাৰ

C.K.P. B. Borooah arrived by Up Mixed. I wrote some business letters for him. Received another wicked letter from Dr Bez through B. Borooah. I promised never to write and think of him. Manisha wrote Pari fevery.

আগষ্ট ৫ সোমবাৰ

C.K.P. Mr Borooah left for Kumarkela, &c. He spoke some bitter words to me for nothing, which pained me very much. Can't help. Heard from Manisha that Pari is still in fever.

আগষ্ট ৬ মঙ্গলবাৰ

C.K.P. Kedar Babu arrived in the morning from Kumarkela with Mr Borooah's [request] to me to send through Kedar 1,000 Rs. I did it. Kedar Babu informed that the deer he intended for me is dead. Pari writes she is still ill. Am greatly distressed. Mahinarayan Bora went up with Kedar Babu.

আগষ্ট ৭ বুধবাৰ

At C.K.P. Got no letter from Pari. Whole day excessive rain. Felt very seedy and distressed. Commenced writing an Assamese tale, ভেমপুৰীয়া মৌজাদাৰ.

আগষ্ট ৮ বৃহস্পতিবাৰ

Received two letters from Pari and papers. She says she is alright with the baby. Umacharan sent a man to take 200 Rs.

আগষ্ট ৯ শুক্রবাৰ

Chakradharpur. B. Borooah arrived.

আগষ্ট ১০ শনিবাৰ

Ch.K.Pore.

আগষ্ট ১১ দেওবাৰ

Mr Borooah asked me to go to Calcutta by Down Mixed to bring money; I missed the train.

আগষ্ট ১২ সোমবাৰ

Left for Calcutta early in the morning by Mail. Took the deer and two peacocks with me. Deer's freight from Chakradharpore to Howrah 3/- and peacock's -/8/-. At Asansol took the deer to my compartment from brake-van. Arrived in the evening at Jorasanko. Pari was agreeably surprised at my unexpected arrival. Stayed at Jorasanko, did not go to 14/1 Gopee K.

আগষ্ট ১৩ মঙ্গলবাৰ

Calcutta. Morning : went to 14/1 Gopee Kristo and paid Rs 10 to Dr Bez; and then went to Girish Babu for money, who asked me to call after the candle-light. Came back to Gopee Kristo and had a talk with Dr. Then went to India Club, then to Chaudhury and bought a box of Pears soap and two toothbrushes, and moneyordered 20/- to Gopi K. Borooah and 10/- to Lalit. Bought a locket at Rs 25 for Pari from Eusuffali. Saw Ave and was mortified to see her precarious condition. Presented the locket to Pari who was delighted.

আগস্ট ১৪ বুধবার

Left Calcutta early morning after tea, kissing Pari and Baby Left Howrah at 7-50 A.M. Breakfasted at Burdwan, where met Sukumar Babu. Took afternoon tea at Purulia at -/2/-, arrived C.K.P. at 7-41 and paid Rs 10,000 to Mr Borooah, brought from Calcutta from Pari.

আগস্ট ১৫ বৃহস্পতিবার

Gave an account of my expenditure at this trip to Borooah—Rs 49-1-9. Ashamed at my mistake in telling Borooah that I received only Rs 9,000 and 1,000, whereas he said Rs 9,000 and 1,200. He is correct and I asked his pardon. Wrote 16 letters for Borooah—all business letters.

আগস্ট ১৬ শুক্রবার

At C.K.P. Wrote several letters for Borooah.

আগস্ট ১৭ শনিবার

Left with Mahi for Calcutta by Down Mixed. At Purulia saw a woman entrapped by the coolie recruitors and put in the rly. carriage. Police intervened at her cries and rescued her. Arrived Asansol at 12 o'clock night and left for Howrah at about 2 A.M., and reached next day in the morning, and seeing Surendra came to Jorasanko and lived there. Heard Gopi ill of fever.

আগস্ট ১৮ রবিবার

Arrived Calcutta. Put up at Jorasanko, Mahi n. Bora at 14/1 Gopee Kristo and Nilratan with Suren. No Gopi at Gopee Kristo.

আগস্ট ১৯ সোমবার

Calcutta, Jorasanko. Visited Gopee Kristo morning. Visited Swarna and Jnan at Jeliapara; had a lot of talk. Came back for breakfast at 2 P.M.

আগস্ট ২০ মঙ্গলবার

Visited Gopee Kristo in the morning. Received a telegram from Shyam Babu asking how Suren is. Replied that he is

alright. My monthly allowance of Rs 50 stopped, for which I am thankful and glad. From today I am free. *Self-help. Independence.*

আগস্ট ২১ বুধবার

Visited Gopee Kristo in the morning. Went to Chaudhury and purchased two flannel shirts at 5 Rs for Mr Borooah, one pen-knife for me at -/12/-, a yd of gauze flannel for baby at -/11/-, a pair of shoes for Gayatri at -/10/-. Appointed a wet nurse for baby on Rs 6 per month, and a darwan for Gopee Kristo house on Rs 7. Paid Mahi Bora 80 Rs eighty rupees.

আগস্ট ২২ বৃহস্পতিবার

Left Calcutta morning; arrived C.K.P. evening. Bhola Babu is very angry with me for leaving Calcutta without his order. I should not have left I was wrong. He is also angry for not telegraphing to Sham Babu on the very day of my arrival about Suren, also for paying Mahi n. Bora 80 Rs without keeping anything for house rent. I am very much ashamed for all these faults.

আগস্ট ২৩ শুক্রবার

Submitted account of 98/2/- to Mr Borooah. Wrote several letters for Borooah.

Ave died tonight at 12 o'clock.

আগস্ট ২৪ শনিবার

B. Borooah left for Kumarkela. Anandapore prince came and took tiffin at ours.

আগস্ট ২৫ রবিবার

B.B. arrived in the morning and left again in the evening for Kumarkela with Butto Babu and Kedar Babu.

আগস্ট ২৬ সোমবার

C.K.P. Heard that Sibdayal Darwan died at 14/1 Gopee K.

আগস্ট ২৭—২৮

C.K.P.

আগষ্ট ২৯ বৃহস্পতিবাৰ

C.K.P. Butto, Kedar, Rasunah and Borooah arrived from Kumarkela. Butto, Kumar and Kedar left.

আগষ্ট ৩০ শুক্ৰবাৰ

C.K.P. B. Borooah left for Kumarkela. Mahi arrived from Calcutta.

আগষ্ট ৩১—ছেপ্টেম্বৰ ১

C.K.P.

ছেপ্টেম্বৰ ২ সোমবাৰ

C.K.P. Mr Borooah arrived this morning and left in the evening for Kumarkela. Wrote some letters for Mr Borooah, who chid me for opening his letters, which I will never do. Once he gave me general permission several months ago to open and read his letters. That's why I had been opening.

ছেপ্টেম্বৰ ৩ মঙ্গলবাৰ
ছেপ্টেম্বৰ ৪ বুধবাৰ

C.K.P.

ছেপ্টেম্বৰ ৫ বৃহস্পতিবাৰ

C.K.P. Ramdas left with 5 pairs of sawyers to Jaraikela.

ছেপ্টেম্বৰ ৬ শুক্ৰবাৰ

C.K.P. Mr Borooah arrived this morning from Kumarkela, where he had 5,525 sleepers (Butto's) passed by Mr Paulson. Beni and Mahi left by Mixed, Beni for Jaraikela and Mahi for Belpahar. Gopinath left for Kumarkela with 700 Rs.

ছেপ্টেম্বৰ ৭ শনিবাৰ

C.K.P. Appointed a wet-nurse, Mrs Fokwell, for the baby on Rs 20, Paid Rs 5 in advance and Rs 6 will be also paid tomorrow which 11 Rs will be deducted from her pay at Rs 2 a month. She will take her own food. Appointed for six months. She will leave with us tomorrow with her mother and two brothers. Paid 1 R to Thakur for bazar.

সেপ্টেম্বর ৮ রোববার

I, B. Borroah and Louisa, her mother and two younger brothers left C.K.P. for Calcutta by Mail. B.B. dropped at ASN. I with others arrived Jorasanko in the evening.

সেপ্টেম্বর ১০—১৩

Calcutta, Jorasanko.

সেপ্টেম্বর ১৪ শনিবার

Calcutta. B.B. left for C.K.P. Advanced Rs 100 to Balwanta Roy Sriram for a wagon of kerosene, elephant brand standard, at 3/13/3 per case and had them despatched. B.B. took from me Rs 50. Paid Louisa 5 Rs.

সেপ্টেম্বর ১৫ রোববার

Took the Rly receipt from Balwanta Roy and sent it to Anantaram Chowdhury, Raneegunj, paying the balance. Total cost and price paid is :

Price of 355 cases	...	1,358/15/9
mutia	...	2/15/ -
reward	...	- / 4/ -
	Total	1,362/ 2/9

Came from Jorasanko to Foolbagan to attend Doctor Bez who is very ill.

সেপ্টেম্বর ১৬ সোমবার

Calcutta, Foolbagan. Doctor partly recovered.

সেপ্টেম্বর ১৭ মঙ্গলবার

Calcutta. Left Foolbagan for Jorasanko. Doctor convalescent. Beni Madhab Mukerji appointed my sub-contractor at Bagdega forest, Jaraikela, and entered into an agreement with me. Agreed to supply 10,000 ten thousand B.G. sal sleepers within June '96. R'y passed. Royalty to be paid by me. He will bear all other expenses, such as sawing, carting, spreading. Delivery at the Rly Station. Instruments his. Rate : passed sleeper 1/10/-, rejected 1/-. Advance now taken 1,000/

Advance to be given on each sleeper* when brought to the Station 1/8/-. Now up to 1,000 Rs advance for necessary expenses. Penalty in case of failure -/2/- on each sleeper.

ছেপ্টেম্বৰ ১৮ বুধবাৰ

Calcutta, Jorasanko. Received Rs 50 from Sham Babu (Durmahatta) for B. B. and kept with me.

ছেপ্টেম্বৰ ১৯ বৃহস্পতিবাৰ

Calcutta, Jorasanko. Unwell. Cough and sore throat.

ছেপ্টেম্বৰ ২০ শুক্ৰবাৰ

Calcutta, Jorasanko. Using Scott's Emulsion and Syrup of Hypophosphate of Lime, and another medicine prescribed by Dr Banerji.

ছেপ্টেম্বৰ ২১ শনিবাৰ

Calcutta, Jorasanko.

ছেপ্টেম্বৰ ২২ দেওবাৰ

Calcutta, Jorasanko. Paid H. r. 40 Rs for August. Doctor Bez appointed as servant a Uriya boy this day at 2/8/- pay.

ছেপ্টেম্বৰ ২৩ সোমবাৰ

Calcutta, Jorasanko. B. Borooah arrived this morning.

ছেপ্টেম্বৰ ২৪ মঙ্গলবাৰ

Left Calcutta with B. Borooah for C.K.P. by Chord Mail. Awful trouble on the way, the train being overcrowded. Durga Puja started from today.

ছেপ্টেম্বৰ ২৫ বুধবাৰ

Arrived C.K.P. by Up Mixed noon. B.B. very angry with Gopinath B. for dismissing Kulamani. No cook. Almost starving. B. Borooah left by Mail for Nagpore and thence he will go to Bombay and thence to Waltair (Madras Pcy).

ছেপ্টেম্বৰ ২৬ বৃহস্পতিবাৰ

C.K.P. Kulamani came back. Wrote to B.B. Gowri Babu arrived.

সেপ্টেম্বর ২৭ শুক্রবার

C.K.P. Gowri Babu left. Ram ch. did not turn up with money. Kulamani went to Raghunath Palit to cook Purna's feast. Wrote to Balwanta Roy Sriram complaining of the shortness of kerosene sent to Raneegunj and asking present bazar.

সেপ্টেম্বর ২৮ শনিবার

C.K.P. Ramch. did not turn up today also with money. Telegraphed to Purna Ch. Das enquiring about it. Gopal Babu came from Kumarkela to take money. Paid him Rs 700 for hāt expenses. Today Vijaya-dasami. Wrote to Banko about kerosene of Raneegunj. Wrote to B. Borooah c/o Seer Sing.

সেপ্টেম্বর ২৯ রবিবার

C.K.P. Ramch. not come. Kulamani came. Wrote to B.B. Waltair. Beni, Satya and Deven arrived.

সেপ্টেম্বর ৩০ সোমবার

C.K.P. Went on with Deven Babu to shoot birds. Deven shot 4 kanāmucharis. But Kulamani cook refused to cook. So Beni Babu cooked it. Deven left for Darmudar St. Ramch. arrived with 5,000 Rs from Mr Wright with two chaprasis. Rs 2 found short. Paid Rs 2 by the chaprasis. Paid the two chaprasis a rupee each. Sent Rs 2,000 to D'Souza, Esq., Nagpore, by insured parcel.

অক্টোবর ১ মঙ্গলবার

C.K.P. Gopinath B. left for Belpahar to spread sleepers for passing as requested by Mr Wright. Ramch. went to Goilkera and ordered to transfer the Brahmin of Goilkera to Kumakela. Received a telegram to B.B. by Haranch. Chatterji from Jharsuguda asking Rs 500, and when to meet B.B. Another from Kesab to Gopinath to despatch and receive sawyers at Goilkera from Ranchi. Wrote to B. B. at Waltair informing all the particulars and wrote to my wife at Calcutta.

অক্টোবর ২ বুধবার

C.K.P. Received a letter from B. Borooah from Bombay informing his arrival and experience there, ordering to pay 800

Rs to Kumarkela people next হাটবাৰ. Paid Thakur 1 R for bazar and Natho 3 Rs for hāt to buy our eatables. Paid 1/12/- to the women coolies. Paid Beni Babu 250 Rs for advance to sawyers and expenses at Jaraikela. He left for Jaraikela with 9 pairs of sawyers: Banko wrote to send some 2nd Class sleepers and a wagon of slab. Asked Banko to bring 500 from Equitable money in reply. Wrote to B. B. and Pari.

অক্টোবৰ ৩ বৃহস্পতিবাৰ

C.K.P. Fixed a line of bricks on the flowerbed in the front of our house. Wrote to B. Borooah and my wife.

অক্টোবৰ ৪ শুক্ৰবাৰ

C.K.P. Beni Babu and Gopinath Borooah arrived from Jaraikela and Belpahar respectively. 819 sleepers were passed at Belpahar by Mr Wright's man, but owing to the want of a risk-note Gopinath Borooah could not despatch them. The postmaster of C.K.P., Babu Radha Sundar Das borrowed from me in B. Borooah Rs. 60 at 1 R per month interest signing a promisory note. B.B. telegraphed from Waltair his safe arrival and asking what amount Gopi gave.

অক্টোবৰ ৫ শনিবাৰ

C.K.P. Kedar Babu arrived morning and went back by Mixed taking Rs 1,000. Gopinath Borooah went to Goilkera to despatch slabs and to Asansol. Wrote to B. Borooah. Received an acknowledgement of the amount of Rs 2,000 from Mr D'Souza with a very kind letter. Received a letter from Harinath in which he says that Srinath Kakaideu not cured yet.

অক্টোবৰ ৬ দেওবাৰ

C.K.P. Mahi n. B. arrived with Shyam Babu and Suren from Shyam Babu's home. Received a telegram from Banko to despatch a wagon of kerosene oil for Raneegunj.

অক্টোবৰ ৭ সোমবাৰ

Left for Calcutta to despatch oil by morning Mail. Arrived Jorasanko in the evening and stopped there. I took Rs 15 with me and found Pari and baby alright.

অক্টোবর ৮ মঙ্গলবার

Calcutta. Morning : visited Gopee Kristo[1] and found Doctor ill. Thence went to Balwanta Roy for oil, who said his man is despatched already for Budgebudge, so today cannot send any man.

অক্টোবর ৯ বুধবার

Calcutta. Paid 500 Rs to Balwanta Roy Sriram for a wagon of kerosene oil (elephant brand) in advance.

অক্টোবর ১০ বৃহস্পতিবার

Calcutta. At dawn left Jorasanko to Barabazar and accompanied a man of Balwanta to Budgebudge to despatch oil. At Budgebudge supervised loading oil. Baksised the Jamadar R 1 and mutia -/8/-. My rly fare going and coming Inter Class -/7/6. Came back to Calcutta 4 P.M. Whole day no bhāt.

অক্টোবর ১১ শুক্রবার

Calcutta. Balwanta Roy could not give me the Rly receipt as his man did not return.

অক্টোবর ১২ শনিবার

Calcutta. Got the Rly receipt from Balwanta Roy, paying the balance. The whole amount including the Rs 500 paid in advance is :

Price of 355 cases at the rate of 3/13/-	1,353/ 7/ -
Loading	2/15/ -
Reward to booking clerk	- / 8/6
Total	1,356/14/6

অক্টোবর ১৩ রোববার

Left morning Calcutta for C.K.P. At Asansol Banko Babu gave me the price, &c, of the previous wagon of kerosene oil Rs 1,411, and Equitable's money Rs 545/1/- ; total Rs 1,956/1/-. They deducted the price of 1½ cases of the previous wagon. Arrived C.K.P. at night.

[1] Foolbagan ?

অক্টোবৰ ১৪ সোমবাৰ

C.K.P. Wrote some letters. Replied D'Souza's letter in which he wants money. I referred him to B. B. Wrote to W. Miller acknowledging the receipt of his order for a wagon of B.G. 2nd Class sleepers to Desargur siding. Paid Beni Babu Rs 13; and Dulichand on Butto Babu's account Rs 100. Moneyordered Rs 10 to Doctor Bez. Wrote to Gopi Babu to send another wagon of sleepers to Mr Miller. But on Mahi n. Bora's arrival from Bamra and Belpahar cancelled this by a telegram and called him. Dismissed the Mali.

অক্টোবৰ ১৬ বুধবাৰ

C.K.P. Written to B. B., Banko and Mrs Bez. Had a long sleep this evening.

অক্টোবৰ ১৭ বৃহস্পতিবাৰ

C.K.P. Wrote to B.B. Jhumaklal Munshi arrived and stayed here. Lots of people came to witness theatrical performance at C.K.P. by the Bengalis. We illuminated the place and compound, today being Dipanvita. I did not go to the theatre. Ramdas came from Jaraikela.

অক্টোবৰ ১৮ শুক্ৰবাৰ

C.K.P. Gopi Babu went to Kumarkela with Rs 1,000. Mahi arrived getting Rs 800 from Wright. Mahi paid Rs 500 to Kumarkela.

অক্টোবৰ ১৯—২০

C. K. P.

অক্টোবৰ ২১ সোমবাৰ

C.K.P. Mrs came to Foolbagan House from Jorasanko with the baby.

অক্টোবৰ ২২—২৩

C. K. P.

অক্টোবৰ ২৪ বৃহস্পতিবাৰ

C.K.P. Paid Bidesi Rs 400. Akhoy K. Nundy arrived from his home.

অক্টোবর ২৫ শুক্রবার

C.K.P. Akhoy K. left for Belpahar via Kumarkela with Rs 1,500 to Kedar Babu.

অক্টোবর ২৬—২৮

C. K. P.

অক্টোবর ২৯ মঙ্গলবার

C.K.P. B. Borooah arrived from Bombay, Nagpur and again left for Raghunathpore. I left by Mixed for Calcutta. Arrived Asansol at 12 night and took 1,395/3/- kerosene money from Banko.

অক্টোবর ৩০ বুধবার

Arrived Calcutta in the morning. Whole night no sleep, carriage being overcrowded. Invited Manisha and Bothan, who came to Foolbagan in the evening and stayed up to 9 P.M.

অক্টোবর ৩১ বৃহস্পতিবার

Calcutta. Bought 4 endi cloths at Rs 89 and eatables about 20 Rs worth in the morning. Afternoon : went to Eusuffali of Radhabazar and gave him my ring to make out a new one (signet set with monogram L. N. B.). Making will be about Rs 10. Thence gave at Chaudhury Borooah's flannel shirts to make two accordingly and purchased about 20 Rs worth.

নবেম্বর ১ শুক্রবার

Calcutta. Went to Balwanta Roy and gave him Rs 100 advance for two wagons of elephant brand kerosene oil to be sent to H. Caldwell, Esq., Engineer in charge, Bengal Coal Co. Workshop siding Raneegunj. Had been to Jorasanko with Pari and baby and breakfasted.

নবেম্বর ২ শনিবার

Calcutta. Went to Budgebudge, but could not load oil as there was no wagons ready. Returned.

নবেম্বৰ ৩ দেওবাৰ

Calcutta. Purhcased Suren's cloths, &c., evening. Morning : visited Ramakanta Barkagty and Kanak and got *Jonaki*. Paid Rs 3,000 to Butto Babu.

নবেম্বৰ ৪ সোমবাৰ

Calcutta. Had been to Budgebudge early in the morning, but no wagons ready up to 3 P.M.; so came back, without being able to supervise loading, by steamer 2nd Class at -/7/-. Paid Rs 200 to Balwanta Roy Sriram, i.e., altogether Rs 300 paid in advance for oil to him.

নবেম্বৰ ৫ মঙ্গলবাৰ

Calcutta.

নবেম্বৰ ৬ বুধবাৰ

Calcutta. Paid Rs 2,713/13/- to Balwanta for two wagons of oil and sent the Rly receipt to Caldwell.

নবেম্বৰ ৭ বৃহস্পতিবাৰ

Calcutta. B. Borooah arrived. Arranged Doctor Bez's room in the Medical College and paid Rs 14 in advance for a week.

নবেম্বৰ ৮ শুক্ৰবাৰ

Calcutta. Dr Bez went to Medical College.

নবেম্বৰ ৯ শনিবাৰ

Cal. Visited Dr Bez at Medical College with Mr Borooah, who extracted from him the real nature of the disease.

নবেম্বৰ ১০ দেওবাৰ

Calcutta.

নবেম্বৰ ১১ সোমবাৰ

Left Calcutta with Mr Borooah for C.K.P. at 9 P.M. Arrived Asansol midnight and heard from Banko that the two wagons of oil sent to Raneegunj by me is very bad, 37 cases leaky.

নবেম্বর ১২ মঙ্গলবার

Arrived C.K.P. noon. Wrote numerous letters for Mr Borooah. Mahi arrived with about 6,000 Rs from Raghunathpali. Gopinath left for Raghunathpali for money.

নবেম্বর ১৩ বুধবার

C.K.P. B.B left for Raghunathpali, Mahi for Belpahar. Sent Rs 2,000 to Mr D'Souza by insured letter; fee required Rs 5/8/-.

নবেম্বর ১৪—১৫

C. K. P.

নবেম্বর ১৬ শনিবার

C.K.P. Lost Rs 200 half notes from the table : Nos. X/62/92019, X/59/68409 100 Rs each. These notes were sent by Babu Rajendra n. Chatterji of Amda through Kedar.

নবেম্বর ১৭—২০

C. K. P.

নবেম্বর ২১ বৃহস্পতিবার

C.K.P. Informed C.K.P. Police about the 200 Rs half notes as missed from my table and wrote to Currency Office also, Cal., for forms and informed X/62/92019, X/59/68409 half notes of Rs 100 each.

নবেম্বর ২২ শুক্রবার

Started for Calcutta by Down Mixed and arrived Saturday morning.

নবেম্বর ২৩—২৪

Calcutta.

নবেম্বর ২৫ সোমবার

Calcutta. Deposited the two half notes of 100 Rs each at the Currency Office. Moneyordered Rs 50 to Mrs M. C. Borooah. B. B. got high fever.

নবেম্বর ২৬ মঙ্গলবার

Calcutta. B. B. ill.

নবেম্বৰ ২৭—২৯

Calcutta.

নবেম্বৰ ৩০ শনিবাৰ

Calcutta. Received Rly. receipt for the 1st sample wagon of coal from Messrs Phillip.

ডিচেম্বৰ ১ দেওবাৰ

Cal. Harimohan Sanyal, coal broker, sold the wagon of coal at Rs 3 per md. (362 maunds) at 39/14/- and paid the amount.

ডিচেম্বৰ ২ সোমবাৰ

Cal. Currency forms for half notes fiilled up as under :

Name—L.N.B. 14/1 Gop, merchant

Whether ever prop... —Yes, C.K.P., 16th Nov. on changing.

The notes I received from Rajendra through Kedar Sen of Amda.

They were lost from my table while kept for counting.

Name of any person who can give evidence—Gopinath B. I lost in 1892 8 half notes.

ডিচেম্বৰ ৩—৬

Calcutta.

ডিচেম্বৰ ৭ শনিবাৰ

Calcutta. Left for Asansol at 9 P.M. to bring money from Banko for kerosene oil 693 cases and Equitable money.

ডিচেম্বৰ ৮ দেওবাৰ

Calcutta. Arrived this morning from Asansol.

ডিচেম্বৰ ৯ সোমবাৰ

Received 1,100 Rs from Bhikhraj.

ডিচেম্বৰ ১০ মঙ্গলবাৰ

Calcutta. Manisha and Bothan came.

ডিচেম্বৰ ১১ বুধবাৰ

Calcutta. Sent two forms to Currency filled up by Rajendra and Gopinath for Rs 200 half notes.

Memoranda

Lakshman died 7th February 1891 in Calcutta.

॥ ১৮৯৬ ॥

জান্‌য়ারী ২ বৃহস্পতিবার

Saw the Goods Supdt., who declined to put the wagons at Jardine Timber Yard. Saw Mr Stew and Bepin Babu. Mr Stewart asked me to see him tomorrow. Went to Salimar Pt. Wired to Phillips to stop sending wagon.

জান্‌য়ারী ৩ শুক্রবার

Saw Mr Stewart, who simply advised me to sell the wagon to Turner Morrisson & Co. But Bepin Babu prevented. Saw Sarat Babu at Ramkristopore and had been twice to Salimar. Bepin Babu asked me to come tomorrow to see him with Poran Babu and Port Comr.

জান্‌য়ারী ৪ শনিবার

Morning : went to Salimar. Noon : to Bepin Babu of Jardine Skinner. But as Poran Babu was not at Office, so we did not go and see. Arrived 4 wagons of steam at Salimar in the morning and unloaded at Chattracks. Arrived 3 wagons evening.

জান্‌য়ারী ৫ রবিবার

Wrote to B.B. and Phillips. Arrived 5 wagons of steam at Salimar. In morning bought vegetables and fruits for Kumud P. Chatterji of Raneegunj and in the afternoon despatched the basket from Howrah. Bought two borders (gold and silver) for Pari and Mejbow at Rs. 63. Pari has been to Jorasanka.

জান্‌য়ারী ৬ সোমবার

Saw Mr. Stewart with Bepin Babu. Mr. Stewart asked me to see him the day after tomorrow as he promised to go to Salimar tomorrow. Changed Pari's border and brought another which is much approved by her.

জানুৱাৰী ৭ মঙ্গলবাৰ

Bothān and Gayatri came and with Pari went to Dhiradidi. I went to Salimar and Ramkristopore and Sarat Babu, at whose request I wrote to Ram Ch. Sarkar to give a man 3 seers of steam coal as sample. Visited India Club. Wrote a letter to B.B. there. The buyers visited me at my place.

জানুৱাৰী ৮ বুধবাৰ

Pari and I visited Jorasanko and came at night with Baby. Had been to Jardine but could not see Mr Stewart. In the morning saw Sarat Ch. Bhaduri and Mohendra n. Gupta. Had been to the club where I wrote a letter to B.B. Paid thro' Ram Ch. the freight for 5 wagons of steam at Salimar Rs. 258/14/-.

জানুৱাৰী ৯ বৃহস্পতিবাৰ

Morning : bought from New Market Rs. 30/- worth of things such as tea cup, kettle, for Royal Timber Co. Afternoon : saw Bepin Babu at Jardine's, who finally said, "You can't get Salimar land." Thence went to the I. Club where wrote & despatched a telegram to B.B. at Nagpur. Given to Messers Esoofali my gold watch for repairs Rs. 2/- and ordered a time-piece for C.K.P. in B.B.'s name. Bought a cashbox from Radhabazar Rs. 4/8/- for Pendra. Sandyal brought an order from Hooghly dock for 700 mds. of steam coal. I ordered it to be given from P. Line & paid. Rs. 15 for delivery expenses.

জানুৱাৰী ১০ শুক্রবাৰ

Had been to Ramkristo-pore but could not see Sarat Babu, applied at Messers Carlyle & Co. for a house, 134 Canning Street. Presented the bill of 275 for coal at Caledonian thro' Ram Ch. Sarkar, who left the bill there bringing a receipt.

জানুৱাৰী ১১ শনিবাৰ

Handed over the Ry. receipt for 4 wagons steam to N. L. Dey & Friends who asked me to see him next Saturday. Sent to Dr. Roy a box containing articles & the Ry. receipt. Gave Ram Ch. permission to go to Dock Caledonian to bring money for the bill & see Panjale coals.

Had been to the Evening Party at Gaganendra n. Tagore at 9-30 *P.M.*

জানুয়ারী ১২ রোববার

Saw Shyam Banerjee & returned him the Cossipore tender. Had been to Salimar & ordered Chattri to send a boat of 500 mds. to Hooghly Dock day after tomorrow.

Recd. an invitation from Mr. Chowdhury for Evening Party on 14th.

জানুয়ারী ১৩ সোমবার

Bought a shoe (brown) from a China Shop, 32 Bentink Street, Rs. 3/- for me. and a Baby comforter from Smith Stanistreet -/12/-. Sent a vegetable basket to B. Borooah from New Market at night. Corrected & revised my tale শিৱসাগৰ & made ready for *Jonāki.*

জানুয়ারী ১৪ মঙ্গলবার

Sent by post "Sibsāgar", my novel, to the editor, *Jonāki.* Bought a blanket Rs. 4/8/- & 3 Banians /13/- each for Bankobihary Kar & packed. Bought 2 pairs of socks for my use at /10/- per pair.

Recd. an order from Hooghly Dock for 500 mds. steam thro' Sandyal & recd. 2 receipts from the same for 500 mds., supplied before. Saw a mill close to ours & talked with the manager who gave hope.

Had been to Mr. Choudhury's Evening Party leaving Pari at Jorasanko & taking Dada with me. From 2 P.M. to 1 A.M. paid carriage hire 2/10/-.

জানুয়ারী ১৫ বুধবার

Morning : Shyam Babu called & introduced to Mr. Hockly, who gave an order for 700 mds. coalsteam at 11 A.M. Heromba Baboo of Giris Babu's shop called & arranged for me an order for rubber from Kakina Raja. Sandyal brought 11/1/9 the amount of bill to Hardoyal Bishendoyal and took 11 Rs. for his own expense. Had been to Salimar where saw 5 carts rubble & one cart steam being loaded for Shadh Kar. One boat containing 600 mds. steam despatched to Hooghly Dock. Baramama visited me, with whom had coal talks. Had been to Sarat Babu, who gave an order for 1 wagon rubble for Jessore.

জানুৱাৰী ১৬ বৃহস্পতিবাৰ

Baramama with his son saw me & asked about coal. Pd. Sandyal 10 Rs. for weighing coal at Hooghly Dock by hired coolies as Chattree's coolie did not come. But Sandyal did not weigh.

জানুৱাৰী ১৭ শুক্ৰবাৰ

Chattra's coolie came to weigh coal at Hooghly Dock but they refused saying, "Not convenient to-day."

জানুৱাৰী ১৮ শনিবাৰ

Had been to Ramkristopore. Could not see Sarat Babu but left Mr. Borooah's letter at his place for his perusal. Saw J. N. Sarkar who talked about coal. I quoted rate -/4/3/- for rubble per md. delivery at parties' boat steam 2/15/- or Rs. 3/- delivering at company's Wharf. He promised to secure order.

জানুৱাৰী ১৯ দেওবাৰ

Had been to Messers Nanda Lal Dey, who condemned our coal very much. Sandyal wanted to resign for demanding certain explanations regarding the weighing of Hooghly Dock coal.

জানুৱাৰী ২০ সোমবাৰ

Delivered 700 mds. of steam coal to Mr. Hockly's man at Salimar.

জানুৱাৰী ২১ মঙ্গলবাৰ

Got Hockly's receipt thro' Ram Ch. Had been to *Indian Mirror* office where advertized Pari's book *Āmish O Nirāmish Āhār* 3 days in a week for 2 weeks, pd. Rs. 6/- and requested the *Mirror* to notice in the Calcutta column & wrote & gave it. Ordered B.B.'s 2 books there and estimated price about 40/50/- Rs.

জানুৱাৰী ২২ বুধবাৰ

Had been to *Mirror* office bought 2 copies of *Mirror*, where the advertizement & the editorial note out. Saw Bepin Babu & spoke about land at Salimar. Saw R. D. Sarkar, 17 Crick Row,

and spoke about a Camera; paid 8/-. Sandyal saw me & spoke; of Govinda Babu's coal order. Mejdada called & showed us the advertizement & the editorial note. Bothān & Chotdā came to invite Mejda alone also.

জানুয়ারী ২৩ বৃহস্পতিবার

Pd. India Club bill up to Dec. 9 Rs. 22/1/3. Gave Duftry to bind Manisha's 2 song-books & my *Jonāki* 1/8/-, 1/8/- & -/8/- Afternoon : To Esoofali who did not give me my watch. Thence to the Club & thence drove to Mr. Mejid, 48 Ripon Street, but could not find him. So left my card & the Māghotsab Card & came back. On way dropped at Adisamaj. I heard Khitindra Babu's lecture.

জানুয়ারী ২৪ শুক্রবার

Had been to Māghotsab of Jorasanko. Came back at night 12 o'clock.

জানুয়ারী ২৫ শনিবার

Had been to Salimar where left an order to send a cartload of steam, to Criterion Hotel, Kailaghat. Saw Bepin Babu who gave a letter of introduction to Poran Babu of Port Comr. for coal depot. Talked with a contractor, who wanted to take rubble from Salimar.

জানুয়ারী ২৬ রবিবার

B. Borooah arrived this morning. Sandyal returned Criterion amount 6/4/- & pocketed. Saw Mr. P. Paulson at No. 2 Dalhousie Sq. & had a talk with him about coal.

জানুয়ারী ২৭ সোমবার

Got up at dawn and accompanied Mr. Borooah to P. Paulson's place. Mr. Paulosn communicated to Mr. Borooah his permission of giving the coal business to Messers Jardine from our hands, and everything ended. I felt very sad. Saw Atul Babu.

জানুয়ারী ২৮ মঙ্গলবার

Had been to many places with Mr. B. Borooah.

জানুৱাৰী ২৯ বুধবাৰ

Went to Akra with Basanta Maitra & Ram Ch. and saw Radhanath Bagchi & Joyram Bhattacharya & brought receipt of coal supplied thro' H. M. Sandyal.

জানুৱাৰী ৩০ বৃহস্পতিবাৰ

Pd. the *Indian Mirror* bill remaining amount of printing Pendra books.

জানুৱাৰী ৩১ শুক্ৰবাৰ

Bought 2 silver salt sellers from Eusuffalli of of Radhabazar to present Mejdada on his marriage to-day & did so. B. Borooah bought gold watch & chain at Rs. 435/-. Attended marriage & India Club Evening party where Lieutenant Governor had been. Returned 1 A.M. night with B. B.

ফেব্ৰুৱাৰী ১ শনিবাৰ

Got an order from Hooghly Dock for 1000 mds. steam. Pd. Surendor 20/-. Saw with Mr. Borooah Marrionett. B. Borooah asked me to serve at Girish Babu's Firm.

ফেব্ৰুৱাৰী ২ দেওবাৰ

Had been with B.B. to Hooghly Dock where could not meet any one. Then I alone went to Salimar. Abused Sandyal, the greatest rogue.

ফেব্ৰুৱাৰী ৩ সোমবাৰ

Recd. Caledonian bill money for coal 275 Rs.

ফেব্ৰুৱাৰী ৪ মঙ্গলবাৰ

B. Borooah left this morning Calcutta for C.K.P. Attended Balendro Tagore's marriage at Jorasanko.

ফেব্ৰুৱাৰী ৫ বুধবাৰ

Morning : Visited Shyam Babu & gave Girish Babu's letters translated. Sent the deer to Chowdhury. Noon : Deposited 15 Rs. at the savings bank. Money ordered 340 to M. C. Barua, 30 to Mrs. Fatick, 50 to Lohit, 20 to Gopik. Saw Sarat Babu & called at N. Sarkar.

ফেব্রুয়ারী ৬ বৃহস্পতিবার

Called on Sashi Babu of Strand but could not find him. Called on N. L. Dey who asked to send the bill by the end of this month. Saw Mr. Allen of Hooghly Dock, whom I requested to take our whole stock of coal from Salimar, who wd. give me final reply tomorrow. Sent the bill to Mr. Hockly, who wanted to pay by the 13th inst. Sent bill to Govinda Babu's father, who returned by saying it should be made against Shasi Ch. Mukherjee & Co.

ফেব্রুয়ারী ৭ শুক্রবার

Saw Govinda Babu's father Kedar Babu at 10 Sookeas Lane forbade him to pay Sandyal the price of 392 mds. steam or give receipt. Gave Essofalli a tiger claw to bind a locket with gold. Got order from Hooghly Dock to deliver our whole stock from Salimar.

ফেব্রুয়ারী ৮ শনিবার

Whole day at home.

ফেব্রুয়ারী ৯ রবিবার

Purchased & despatched two fruit & vegetable baskets to B. Borooah at Bamra. From New Market pd. Ram Ch. Rs. 10/- to bear expenses of coal. Bought a tin of Snowflake & talked with the man about oil business.

ফেব্রুয়ারী ১০ সোমবার

Saw Girish Babu & Sashi Babu & spoke to them about 2 wagons sleeper's money. Met Kisory Babu on the way—who forbade me to go to C. Dock saying Rs. 300/- will be sent to-day to B.B. Evening : Called at Dhiradidi's place and then at Devendra Chatterji's, who was not at home, and then to Jorasanko. Talked with Sashi Babu's man & gave him the rubble /3/3 per md.

ফেব্রুয়ারী ১১ মঙ্গলবার

Saw Sham Babu & spoke to him for sleeper money. Gave the despatch box of Mr. Whiffin & my trunk to Radhabazar fellow for repair and gave my chain to Essoofali to make double.

Had been to Caledonian Dock & spoke to Pramanicks for money of sleeper & logs.

ফেব্রুবাবী ১২ বুধবাব

Purchase from Bazar eatables for the whole month. Saw Sasi Babu of Strand & spoke to him about rubble.

ফেব্রুবাবী ১৩ বৃহস্পতিবাব

Saw Poran Babu of Port Comr. at office and solved the ground difficulty by paying 25 Rs for 3 months rent Dec., Jan. & Feb. (including 12 Rs extra) applied for a katha of land.

ফেব্রুবাবী ১৪ শুক্রবাব

Had been to Sindookpati & bought an iron safe Rs. 50/- for Pendrâ Dr Ray and paid in advance Rs. 30/- from Bowbazar, ordered a khãt Rs. 37/- advanced Rs. 10/- ; it will be ready within a week. Baby is very ill with cough & fever.

ফেব্রুবাবী ১৫ শনিবাব

Evening : had been to bring Ry. receipt from Sindookpati for the iron safe. But the fellow came to my house night. I paid & took the Ry. receipt. Baby ill.

ফেব্রুবাবী ১৬ দেওবাব

I have got influenza (fever & cough) from morning. Dr. Chatterji treating.

ফেব্রুবাবী ১৭সোমবাব—ফেব্রুবাবী ১৮ মঙ্গলবাব

Fever & cough continuing.

ফেব্রুবাবী ১৯ বুধবাব

Fever stopped, but cough.

ফেব্রুবাবী ২০ বৃহস্পতিবাব

Recovering. Dr Chatterji coming morning & evening to see me & the baby.

ফেব্রুবাবী ২১ শুক্রবাব

Had been out and saw the Radhabazar trunkwala and took keys of my trunk. Got B.B.'s tiger claw locket from Eusuff at

Rs. 10/- & my chain doubled at Rs. 2/-. Saw khãt for Rourkela at Bowbazar & approved. Presented Rs. 5,000/- Whiffin's cheque at Jardine.

ফেব্রুৱাৰী ২২ শনিবাৰ

Saw Girish Babu who paid Rs. 500/- on timber acct. Recd. 118 Rs from Ram Ch. the price 690 mds Salimar rubble. Corrected Pari's book's proof-sheets.

ফেব্রুৱাৰী ২৩ দেওবাৰ

Whole day at home. Pari visited Mr. & Mrs. Choudhuri via Jorasanko. Commenced writing 4th lecture on অসমীয়া ভাষা। Reading *Taming of the Shrew.*

ফেব্রুৱাৰী ২৪ সোমবাৰ

Cashed the cheque of Messers Jardine for 5000/- Rs at Bengal Bank & brought selver. Money ordered 40/- Rs to Bishnu Ch. Barooah Nowgong, nephew of Mr. Borooah.

ফেব্রুৱাৰী ২৫ মঙ্গলবাৰ

Pd. Butto Babu Rs. 5000/- in 5 bags of 1000/- Rs each in my steel trunk sealed. Pd. for the Khat of R. Dutta Station Master Rourkela. Sent the Ry receipt to Gopinath Barooah to be forwarded to him.

ফেব্রুৱাৰী ২৬ বুধবাৰ

Ordered at Buttokristo Pal's certain medicines and instruments for Dr Ray, Pendra, V.P.P. Had been to Akra to settle about the price of coal supplied to Radha Babu & Joyram Babu.

ফেব্রুৱাৰী ২৭ বৃহস্পতিবাৰ

Sent 2000 copies of letter paper printing head to Pendra Dr Ray.

ফেব্রুৱাৰী ২৮ শুক্রবাৰ

Sent Ry receipt for 2000 copies letter paper to Dr Ray Pendra. To-day writing my 4th lecture on Assamese language. Pari visited Jorasanko with baby.

ফেব্ৰুৱাৰী ২৯ শনিবাৰ

Copied my lecture (4th lecture on Assamese language অসমীয়া ভাষা).

মাৰ্চ ১ দেওবাৰ

Visited Messers N. L. Dey at whose request reduced the the rate of steam per ton to 2/11/- from 2/12/-. They asked me to send the bill next Sunday.

মাৰ্চ ২ সোমবাৰ

Called on R. Barkagty at High Court and came to India Club & thence with him to 10 Pataldanga to see Ghanashyam Borooah pleader with whom had a long talk.

মাৰ্চ ৩ মঙ্গলবাৰ

Gave a lecture at the sitting of অ. ভা. উ. সা. Ghanashyam Borooah presided. The lecture was much appreciated.

মাৰ্চ ৪ বুধবাৰ

Treated Ghanashyam Borooah & R. Barkagty at tea at my home.

মাৰ্চ ৫ বৃহস্পতিবাৰ

Cashed Radhanath Bagchee's cheque at Bengal Bank and deposited out of it 700 Rs at Calcutta Bank. Moneyordered 100 Rs. to M. C. Borooah, Mrs. Fatic Ch. Borooah, Gopi K. Bora & Lohit Ram.

মাৰ্চ ৬ শুক্ৰবাৰ

With Mrs. & baby went in the morning to Jorasanko & there breakfasted. Bought 3 reams double crown 28 lbs paper for Pari's book & gave to the Samaj Press (on 5/7/6 per ream). Despatched a vegetable basket to Shyam Babu.

মাৰ্চ ৭ শনিবাৰ

Morning : Saw Girish Babu & asked for money. Noon : Saw him, shopkeeper & ascertained lime bazar. Thence to Ramkristopore and saw Sarat Ch. Bhaduri & spoke of the value

of coal. At India Club wrote letter to B. Borooah, Balaram Dutta came from C.K.P. & gave me B.B.'s shawl & Shyam Babu's shawl for washing. Girish Babu paid Rs. 500/-.

মার্চ ৮ রেওবার

Mrs. want with baby to Jorasanko to attend Suhrid's *dikshā*. I the whole day at home reading *The Merchant of Venice.*

মার্চ ৯ সোমবার

Gave a cheque to Butto Babu upon Calcutta Bank for Rs. 2,000/-.

মার্চ ১০ মঙ্গলবার

Deposited Rs. 600/- in the Calcutta Bank.

মার্চ ১৩ শুক্রবার

Pd. Ram Ch. his khoriki 8 Rs. Telegraphed to B.B. replying to his telegram of 8th in which he called me to C.K.P. and which reached me tonight at 8 P.M.

মার্চ ১৪ শনিবার

Telegraphed to Gopinath asking how & where is B. Borooah but recd. no reply.

মার্চ ১৫ রেওবার

Saw Girish Babu in the morning for money who asked me to see him tomorrow.

মার্চ ১৬ সোমবার

Drew Rs. 2000/- from Calcutta Bank giving a cheque in Ram Ch. Gupta's name and out of it sent Rs. 1000/- to B. Borooah Pendra in an insured cover. Telegraphed to B.B. also informing. Saw Girish Babu in the morning for money.

মার্চ ১৭ মঙ্গলবার

Changed 1,000 Rs. at Currency into two 500 Rs. notes & sent to C.K.P. B. Borooah insured. Drew Rs. 500/- from National Bank on Girish Babu's cheque who paid it o/a timber

in my name. Read a portion of the book *Insanity and Suicide* by Stradham at the Club.

মাৰ্চ ১৮ বুধবাৰ

Deposited Rs. 400/- in Calcutta Bank. Recd. Rs. 50/- from Kedar Babu as part payment of coal price as per bill. Sent Rs. 100/- insured to M. C. Borooah Gowhati. Recd. a cheque of Rs. 5,000/- of Mr. Whiffin upon Messers Jardine in favour of B. Borooah. Read portions of *Suicide & Insanity* at the Club.

মাৰ্চ ১৯ বৃহস্পতিবাৰ

Had been to Jardine to have the cheque of Rs. 5,000/- passed, but could not.

মাৰ্চ ২০ শুক্ৰবাৰ

Got the cheque for Rs. 5,000/- passed at Jardines.

মাৰ্চ ২১ শনিবাৰ

Morning : Purchased 2 baskets of fruits for B. Borooah, Purulia & sent. Cashed Jardines cheque at the Bank of Bengal. Chotadādā came to mine.

মাৰ্চ ২২ দেওবাৰ

Whole day at home. Pd. Ram Ch. Re 1/- and sent him to নিমন্ত্ৰণ ৰক্ষা কৰ for me at our landlord's place অন্নপূৰ্ণা পূজা।

মাৰ্চ ২৩ সোমবাৰ

Morning : New Market & bought a tea set Rs. 5/2/-. Sent Rs. 1,000/- cash to Calcutta Bank per Darwan & Ram Ch.

মাৰ্চ ২৪ মঙ্গলবাৰ

Deposited Rs. 2,000/- at the Bank of Calcutta Ltd. per my darwan.

মাৰ্চ ২৫ বুধবাৰ

Morning : New Market to buy fruits & cakes for the tea-party given in honour of Mr. & Mrs. K. N. Tagore. It is a success.

মার্চ ২৬ বৃহস্পতিবার—মার্চ ৩০ সোমবার

Calcutta.

মার্চ ৩১ মঙ্গলবার

Cal. Drew Rs. 5,000/- from the Calcutta Bank to be taken with me to C.K.P.

এপ্রিল ১ বুধবার

By morning train left for C.K.P. where arrived at night 7-41 P.M.

এপ্রিল ২ বৃহস্পতিবার—এপ্রিল ৫ রবিবার

C.K.P.

এপ্রিল ৬ সোমবার

C.K.P. Left by mail up for Bilaspore.

এপ্রিল ৭ মঙ্গলবার

Arrived Bilaspore morning. Stayed whole day at the waiting room. Took meals at Kelners and took tram (mail) for Pendra evening, where arrived at 1 A.M.

এপ্রিল ৯ বৃহস্পতিবার

Pendra. Wrote a scolding letter to Gopinath Borooah for his bad drinking habits.

এপ্রিল ১০ শুক্রবার—এপ্রিল ১৩ সোমবার

Pendra Road.

এপ্রিল ১৪ মঙ্গলবার

Left Pendra Road for C.K.P. where arrived in the morning and left the same day for Calcutta.

এপ্রিল ১৫ বুধবার

Arrived Calcutta.

এপ্রিল ১৬ বৃহস্পতিবার—এপ্রিল ৩০ বৃহস্পতিবার

Calcutta.

মেই ১ শুক্ৰবাৰ

Calcutta. Sent Rs. 40/- to *Māhī* (mother) to defray Dewta's Srāddha expense.

মেই ১৫

মিস্টাৰ বৰুৱা আৰু মই কলিকতা এৰি চক্ৰধৰপুৰলৈ গ'লো। ৰাতি পালেগৈ।

মেই ২০

আজি চক্ৰধৰপুৰৰপৰা ৰামৰালৈ যাবলৈ টিকট কিনিলো।

মেই ২১

ৰাতিপুৱা ৰামৰা পালোহি।

মেই ২২

আজি ৰাতিপুৱাই ৰামৰাৰপৰা চক্ৰধৰপুৰলৈ যাবৰ বাবে টিকট কিনিলো। দুপৰীয়া পালোগৈ।

ছেপ্টেম্বৰ ১৫

আজি ৰাতি ডাক্তৰ চাটুৰ্জ্যেই আমাক খুৱালে।

ছেপ্টেম্বৰ ১৬

মিস্টাৰ আৰু মিছেছ চৌধুৰীৰ লগত তেওঁলোকৰ ঘৰলৈ গলো।

ছেপ্টেম্বৰ ১৮

আজি হঠাতে বি বৰুৱা আহিলহি কোনো চিঠি-পত্ৰ নিলিখাকৈয়ে। আজিৰ-পৰা প্ৰজ্ঞাৰ মাকৰপৰা মাহে নিৰিখত পোৱা টকা বন্ধ হ'ল।

ছেপ্টেম্বৰ ১৯

ৰাতিপুৱা মিস্টাৰ বৰুৱাক হাওড়াৰ ট্ৰেইনত তুলি দিলো। টিকায়েতৰ ট্ৰাইচাইকেল মেৰামতি খৰচ দহ টকা দি আনিলো। বেণ্টিংক স্ট্ৰীটৰ এখন দোকানত দিছিলো। সুন্দৰ মেৰামতি কৰিছে। ট্ৰাইচাইকেলত উঠি ইডেন গাৰ্ডেনত ফুৰিবলৈ গ'লো। তাৰ পাছত ঘৰলৈ ঘূৰি আহিলো।

ছেপ্টেম্বৰ ২০

দেওবাৰ। ট্ৰাইচাইকেলত উঠি সকলো অসমীয়া মেছলৈ গৈ সকলোকে দেখা কৰি আহিলো।

ছেপ্টেম্বৰ ২২

ৰাতিপুৱা ট্ৰাইচাইকেলেৰে মিস্টাৰ চাটাৰ্জ্জিৰ ওচৰলৈ আৰু জোড়াসাঁকোলৈ গ'লো। আবেলি কেলিডনিয়ান ডকলৈ আৰু ইণ্ডিয়া ক্লাবলৈ গ'লো।

ছেপ্টেম্বৰ ২৩

আজি 'অসমীয়া ভাষা'ৰ পঞ্চম বক্তৃতা লিখি ভালকৈ নকল কৰি শেষ কৰিলো।

ছেপ্টেম্বৰ ২৪

আজি ট্ৰাইচাইকেলেৰে বহুত ফুৰিলো। ৯।· অনা দি লেম্প আৰু আন আন বস্তু কিনিলো। এজন পাংখা মৰা কুলী ঠিক কৰিলো। ৰাতি ৮-৩০-ৰ পৰা ২-৩০-লৈকে টানিব। ঘণ্টাত ১৫ পইছাকৈ পাব।

ছেপ্টেম্বৰ ২৫

অহা সোমবাৰে বেবিৰ অন্নপ্ৰাশন পতা ঠিক হৈছে। ৰাতিপুৱা জোড়াসাঁকো, পাৰ্কস্ট্ৰীট, বালিগঞ্জ, বেনেপুকুৰ, ডাক্তৰ মুখাৰ্জি, চৌধুৰীৰ ঘৰলৈ, গোষ্ঠ বাবু, দেবেন, কাশিয়াবাগান, ধীৰ দিদি, ডাক্তৰ ইউ. ডি. বানাৰ্জিক ঘৰলৈ গৈ নিমন্ত্ৰণ কৰি অহা হ'ল। আজি গোবিন্দ ককাইদেউৰপৰা এটা পোস্টকাৰ্ড পালো, নবৌৰ গোলাঘাটত মৃত্যু হৈছে। শুনি মনটো বৰ বেয়া লাগিল।

ছেপ্টেম্বৰ ২৬

বেবিৰ সোণৰ বালা আৰু অন্যান্য বস্তু কিনি আনিলো। অ. ভা. উ. সা-ত মোৰ 'অসমীয়া ভাষা'ৰ পঞ্চম বক্তৃতা দিলো।

ছেপ্টেম্বৰ ২৭

দেওবাৰ। মিস্টাৰ বৰুৱা আহিল। গোটেই দিন মই অন্নপ্ৰাশনৰ কাৰণে বস্তু যোগাৰ কৰাত ব্যস্ত আছিলো।

ছেপ্টেম্বৰ ২৮

বেবিৰ অন্নপ্ৰাশনলৈ প্ৰায় সকলো নিমন্ত্ৰিত লোক আহিছিল। সৰলা, বিবি (ইন্দিৰা), ৰবিকাকা, দাদা, শোভনা, সুষমা, সকলোৱে এটা এটাকৈ গান গালে। মোৰ খৰচ পৰিল ৮০৲ টকা। প্ৰজ্ঞাই ২৫৲ টকা, আৰু বৰুৱাই ৬৪৲ টকা দিলে।

ছেপ্টেম্বৰ ৩০

বৰুৱা আজি ৰাতি আসানসোললৈ গ'ল। মই আজি চাটাৰ্ড বেঙ্ক অব্ ইন্ডিয়া আৰু চীনত (বেঙ্ক?) ২,৫০০৲ টকা জমা দিলো।

অক্টোবৰ ১

চিঠি পালো, বৰুৱা আসানসোলৰপৰা সমষ্টিপুৰলৈ গৈছে।

অক্টোবৰ ২

মই ৰাতিপুৱাৰ ট্ৰেইনত আসানসোললৈ গ'লো। আজি তাত থাকিব লগা হ'ল।

অক্টোবৰ ৩

মিস্টাৰ বৰুৱা আজি সমষ্টিপুৰৰপৰা ইয়ালৈ আহিল। তেওঁৰ লগত দেখা কৰি আবেলি চাবে তিনি বজাত অৰ্থাৎ ডাউন ট্ৰেইন ধৰি কলিকতালৈ ৰাওনা কৰিলো। ৰাতি বাৰমান বজাত পালোঁহি। সেই ৰাতিখনেই, মা আৰু অন্য-বিলাক কাশীলৈ যোৱা কথা, দেখা কৰিলোগৈ।

অক্টোবৰ ৯

মিস্টাৰ বৰুৱাৰ লগত মেইলত আসানসোললৈ গ'লো।

অক্টোবৰ ১০

পেছেঞ্জাৰ ট্ৰেইনত বি. বৰুৱা আৰু মই আসানসোলৰপৰা সমষ্টিপুৰলৈ গ'লো। ৰাতি ন বজাৰ ট্ৰেইন ধৰিলো। পুৱাতে মোকামা পালোগৈ।

অক্টোবৰ ১১

মোকামাৰপৰা সমষ্টিপুৰলৈ গ'লো। দুপৰীয়া বাৰ বজাত পালোগৈ। দুয়ো ফ্ৰামজিৰ হোটেল ফ্ৰামভিলাত ৰ'লো। দিনে চাৰি টকা কৰি দিব লাগে।

অক্টোবৰ ১২

সমষ্টিপুৰত বি এন. বেলবেৰ স্টোৰকিপাৰ ডিকৰ লগত দেখা হ'ল।

অক্টোবৰ ১৩

সমষ্টিপুৰ। ৰাতিপুৱা ধৰমপুৰৰ ইঞ্জিনিয়াৰ চি. হাৰমানৰ লগত দেখা কৰি কয়লাৰ কথা ক'লো। ছাহাব যেন কলা, অন্যমনস্ক ধৰণৰ। আবেলি তিনি

ৰজাত সমষ্টিপুৰ এৰি মোকামাৰ ট্ৰেইন ধৰিলো। ৰাতি আঠ বজাত সেইখিনি পাই ডিনাৰ খালো। মেইল ধৰি ৰাতি দুই বজাত আসানসোল পালেগৈ। এইবাৰ এক্সপ্ৰেছ ট্ৰেইনত উঠিলো।

অক্টোবৰ ১৫

কালীকৃষ্ণ প্ৰামাণিকৰ দুৰ্গাপূজা চাবলৈ যোৱা হ'ল। দুইজনৰে চাৰি টকা প্ৰতিমাপ্ৰণামী দিয়া হ'ল। গাড়ী ভাৰা দুটকা লাগিল।

অক্টোবৰ ১৬

বি. বৰুৱা ঝাড়সোগড়ালৈ গ'ল। তেওঁৰ হাতত খৰচৰ বাবে ১১০, টকা দিলো। লগতে টিকায়েতৰ ট্ৰাইচাইকেলখন পঠালো।

অক্টোবৰ ১৭

ৰাতি ন বজাত ৫,০০০, টকা লৈ এক্সপ্ৰেছত আসানসোললৈ গ'লো। বঙ্কুক দিলো। ঝাড়সোগড়ালৈ পঠাই দিবলৈ ক'লো। সেই ৰাতিয়েই মেইলত কলিকতালৈ ঘূৰি আহিলো।

অক্টোবৰ ১৮

ৰাতিপুৱা ছয় বাজি ৪৭ মিনিট যাওঁতে হাওৰা পালোহি। গোটেই দিন গুৰু-কামোৰণিত কষ্ট পালো। আবেলি জোড়াসাঁকোলৈ গ'লো। তাৰ পাছত মিছেছ চাটাৰ্জিৰ ঘৰলৈ গ'লো। ঘৰত কোনো নাই।

অক্টোবৰ ১৯

মিস্টাৰ বৰুৱাৰ কথামতে ৫,০০০, টকা লৈ আসানসোললৈ গ'লো। বঙ্কুৰ হাতত জমা দি আহিলো। সেই ৰাতিয়েই মেইলত কলিকতালৈ ঘূৰি আহিলো।

অক্টোবৰ ১০

ৰাতিপুৱা মেইলত আহি কলিকতা পালোহি। কালীকৃষ্ণ প্ৰামাণিকক বি. বৰুৱাৰ নামে ৫০০, টকাৰ এখন চেক দিলো।

অক্টোবৰ ১১

দিল্লী পেছেঞ্জাৰ ট্ৰেইনৰ ২-৪০-ৰ টিকট কিনিলো। মই মোৰ পত্নী আৰু বোৰিক বতাহ-পানী সলনিৰ বাবে আসানসোললৈ লৈ গ'লো। ৰাতি ৯ বাজি ৫ মিনিট যোৱাত ট্ৰেইন আসানসোল পালেগৈ। এটা দুমহলীয়া ঘৰ ভাৰা কৰিছিলো। পোনে পোনে তাতে ৰ'লোগৈ।

অক্টোবৰ ২২

আহি পোৱাৰ লগে লগে মোৰ ছোৰ থ্ৰোট আৰু বৌবিৰ কাহ-জ্বৰ আৰম্ভ হ'ল।

অক্টোবৰ ২৩

গাড়ীত উঠি ফুৰিবলৈ গ'লো।

অক্টোবৰ ২৪

এইবাৰ আকৌ মোৰ পৰিবাৰৰ কাহ হ'ল।

অক্টোবৰ ২৫

সঁধিয়া অলপ সময় গাড়ীৰে ফুৰিবলৈ গ'লো। তাৰ পিছত সকলোৱে একেলগে খোজ কাঢ়ি ফুৰিলো। তেৰাবী বামুণক লৈ এক্সপ্ৰেছত কলিকতালৈ আহিলো।

অক্টোবৰ ২৬

ৰাতিপুৱা কলিকতা পাই জোড়াসাঁকোলৈ গ'লো। তাত গৈ দেখিলো, মনীষাৰ জ্বৰ আৰু কাহ। চাৰ্টাৰ্ড বেংকৰপৰা ১,৪০০্ টকা আনিলো। উমাচৰণক ৩০০্ টকা দোকানৰ কাৰণে ধাৰে দিলো। ১,০০০্ টকা কলিকতা বেংকত কাৰেণ্ট একাউণ্টত জমা দিলো। ৰাতি ৮-২৭ মিনিটত এক্সপ্ৰেছ ধৰি আসানসোললৈ গ'লো। ৰাতি বাৰ বজাত পালোগৈ। তেৰাবীক কলিকতাত ৰাখি আহিলো।

অক্টোবৰ ২৭

ৰাতিপুৱা গাড়ীত সকলোকে লৈ ফুৰিবলৈ গ'লো।

অক্টোবৰ ২৮

বি. বৰুৱা ঝাড়সোগড়াৰপৰা আহিল। কলিকতাৰ মেইলত উঠিল।

অক্টোবৰ ২৯

বৌবি আৰু পৰিবাৰক লৈ ফুৰিবলৈ যোৱাটোৱেই কাম হ'ল।

নৱেম্বৰ ২

মেইল ট্ৰেইনত ৰাতি দুই বজাৰ সময়ত লচমন নামৰ লগুৱাক লৈ কলিকতালৈ ৰাওনা হ'লো।

নবেম্বৰ ৩

ৰাতিপুৱাতে কলিকতা পালো। টিকায়েতৰ বাবে কিছুমান দৰবৰ বস্তু কিনি এক্সপ্রেছত ৰাতি আসানসোল পালোহি। লচমনক কলিকতাত থৈ আহিলো। কলিকতা বেঙ্কৰপৰা ৭০০৲ টকা আনিলো। কুমুদ বাবুক কয়লাৰ বাবে ৫০০৲ টকা দিলো। আৰু বি চাটাৰ্জিক আগধন দিবলৈ ক'লো।

নবেম্বৰ ৮

বি বৰুৱা ডাউন মেইলত ইয়ালৈ আহিছে। শ্যাম বাবু তেওঁৰ ঘৰৰপৰা ঘূৰি আহোঁতে ইয়ালৈ আহিল। শ্যাম বাবুৱে বেবিক চাই ২০৲ টকা দিলে। দুইজন ৰঘুনাথপালীলৈ গ'ল।

নবেম্বৰ ৯

মিলাৰামৰ তৃতীয় অধ্যায় পঢ়ি (লিখি?) শেষ কৰিলো।

নবেম্বৰ ১০

আজিৰপৰা লচমনক আসানসোলত ৰাখিছো।

নবেম্বৰ ১১

মেইলত কলিকতালৈ যাত্রা কৰিলো।

নবেম্বৰ ১২

ৰাতিপুৱাই কলিকতা পালোগৈ। ডাক্তৰ চাটুৰ্জেৰ ঘৰত ভাত খালো। ৰাতি জোড়াসাঁকোত কেলিডনিয়ান ডকৰ প্রামাণিকৰ লগত দেখা কৰি এহেজাৰ টকাৰ এখন চেক উলিয়ালো—Credit Lyons-অৰ চেক ভিখবাজৰ নামত দিলে। উমাচৰণে মোক ১,১৬০৲ টকা দিলে।

নবেম্বৰ ১৩

কলিকতাত গিৰিশ বাবুৱে এহেজাৰ টকা দিলে। তাৰ পাছত কালীকৃষ্ণ প্রামাণিকে ৰামচন্দ্র গুপ্তৰ নামত এখন এহেজাৰ টকাৰ চেক দিলে। মই আকৌ এই চেক তেওঁৰ চহী কৰাই আনিব লাগিব। আবেলি ২ বাজি ৪০ মিনিট যোৱাত দিল্লী পেছেঞ্জাৰ ট্রেইনত কলিকতা এৰি ৰাতি ন বজাত পালোগৈ।

নবেম্বৰ ১৪

গিৰিশ বানাৰ্জিৰ হাতত ৩,১৬০৲ টকা ঝাড়সোগড়ালৈ পঠালো।

নবেম্বৰ ১৫

হুইফিন্ ছাহাবে ৬,৫০০ টকাৰ চেক দিছে। সেই চেক লৈ বৰুৱা আৰু

মই এক্সপ্ৰেছত দ্বিতীয় শ্ৰেণীৰ ৰিটাৰ্ন টিকট লৈ গাড়ীত উঠিলো। ইণ্টাৰ ক্লাছত ৰিটাৰ্ন টিকট নিদিয়ে।

নবেম্বৰ ১৬

ৰাতিপুৱা কলিকতা পাই ডকত অতুল বাবুৰ লগত দেখা কৰিলো। তাৰ পাছত মিস্টাৰ স্টুৱাৰ্টৰ লগত দেখা কৰি চেক দিলো। ছাহাবে ক'লে, টকা দিব; কিন্তু চেকখন আজি পাছ কৰি নিদিলে। আমি তাতেই অপেক্ষা কৰিলো। ক্লিটোৰিয়ান হোটেলত ভাত খালো।

নবেম্বৰ ১৭

আজিও ক্লিটোৰিয়ান হোটেলত ভাত খাই জাৰ্ডিনৰ অফিচলৈ গ'লো। তাত ৬,৫০০৲ টকাৰ চেকখন পাছ কৰাই আনিলো। ৩,৫০০৲ টকাৰ নোট আৰু ৩,০০০৲ টকা বেঙ্গল বেঙ্কৰপৰা ভঙনীয়া আনি লৰালৰিকৈ ২·৪০-ৰ দিল্লী পেছেন্জাৰ ট্ৰেইনত আসানসোললৈ ৰাওনা হ'লো।

নবেম্বৰ ১৮

লগত ৬,৫০০৲ টকালৈ মেইলেৰে আসানসোলৰপৰা ঝাড়সোগড়ালৈ গ'লো। দুপৰ ৰাতি পালোগৈ।

নবেম্বৰ ১৯

গোটেই দিন ঝাড়সোগড়াত থাকিব লগীয়া হ'ল। জব্বলপুৰ মিক্স্‌ড ডাউন ট্ৰেইন ধৰি আসানসোললৈ যাত্ৰা কৰিলো।

নবেম্বৰ ২০

দুপৰীয়া ছাবে এঘাৰ বজাত আসানসোল পালোগৈ জব্বলপুৰৰ মিস্ত্ৰীৰ লগত। তাৰ পাছত এক্সপ্ৰেছত কলিকতালৈ ৰাওনা হ'লো।

নবেম্বৰ ২১

ৰাতিপুৱা কলিকতা পাই অতুল বাবুৰ ওচৰলৈ গ'লো। জব্বলপুৰৰ টিম্বাৰৰ কথা তেওঁক ক'লো।

নবেম্বৰ ২২

ৰাতিপুৱা কালীকৃষ্ণ প্ৰামাণিকৰ শিবপুৰ টিম্বাৰ য়াৰ্ডলৈ গ'লো। কিশোৰী বাবু আৰু মিস্ত্ৰীও লগত আছিল। মিস্ত্ৰীয়ে অলপমান টিম্বাৰ বাছিলে। ৰাতি এক্সপ্ৰেছত আসানসোললৈ ৰাওনা হ'লো। সেই ৰাতিয়েই পালোহি।

নবেম্বৰ ২৩

এতিয়া আসানসোলতে আছো।

নবেম্বৰ ২৯

আজি মোৰ পত্নী আৰু বোবিৰে কলিকতালৈ বুলি ৰাওনা হ'লো। আবেলি ৩-১৭ মিনিটত ট্ৰেইন ধৰিলো, ৰাতি এঘাৰত পালোঁহি।

নবেম্বৰ ৩০

আজি সন্ধিয়া সময়ত বি. বৰুৱা আহিল। শোভনাৰ আজি বিয়া। বি. বৰুৱাৰ লগত বিয়ালৈ গ'লো।

ডিচেম্বৰ ৪

আজি মহাবীৰ নামে এজন দাৰোৱান বন্দবস্ত কৰি ৰখা হ'ল।

ডিচেম্বৰ ৬

ডাক্তৰ চাটুৰ্জেৰ ঘৰলৈ আমাৰ দুজনৰ নিমন্ত্ৰণ, নগেন আৰু শোভনাৰ তাত চাহৰ বাবে আবেলি চাৰি বজাত। মই অলঙ্কাৰ উপহাৰ দি নগেন আৰু শোভনাক আশীৰ্বাদ কৰিলো।

ডিচেম্বৰ ৮

ডাক্তৰ ডি. এন্. চাটুৰ্জেক লগ পাবলৈ তেওঁৰ ঘৰলৈ গ'লো।

ডিচেম্বৰ ৯

গৌৰী বাবুৰ হাতত ফাইলৰ দাম দিলো। বাৰ্লো এণ্ড কোম্পানীৰ নামত Credit Lyones-অৰ ২৯৬/১০ পইছাৰ এখন চেক দিলো। ফাইলবিলাক মোৰ ঘৰলৈ লৈ আহিলো। আজিৰপৰা গোপীক মাহে ৩\ টকা দৰ্মহাত ৰাখিলো।

ডিচেম্বৰ ১৯

ৰাতি ন বজাত ২,০০০\ টকা লৈ এক্সপ্ৰেছত আসানসোলৰ গাড়ীত উঠিলো টকাখিনি ঝাড়সোগড়াত দিবলৈ। বিশ্বেশ্বৰক আসানসোলত থ'বৰ কাৰণে নিলো। ৰাতি বাৰ বজাত আসানসোল পালোগৈ।

ডিচেম্বৰ ২০

গিৰিশ বানাৰ্জি ঝাড়সোগড়াৰপৰা টকা নিবলৈ আসানসোললৈ অহাত তেওঁৰে হাতত ২,০০০\ টকা দি আঠ বজাত ডাউন পেছেঞ্জাৰ'ত কলিকতালৈ আহিলো।

॥ ১৮৯৭ ॥

জানুয়ারী ১৮ সোমবার

Calcutta. Bought this diary to-day from Radhabazar. Got a cheque from C. K. Paramanick in lieu of the Govt. paper as deposit for teak.

জানুয়ারী ১৯—২২

Calcutta.

জানুয়ারী ২৩ শনিবার

Calcutta. Māghotsava. Kartā Mahāsaya sent me a pair of dhoti and chādar, and to my wife one silk sāri and a jacket. At night we were to Jorasanko and attended the utsava. Met Messrs Majid and Barkagty there.

জানুয়ারী ২৪ রবিবার

Calcutta. Dined at Mr Majid's and had a long talk with him on various topics.

জানুয়ারী ২৫ সোমবার

Left with Rs 5,000 (in silver) for Asansol. Drew this amount from Credit Lyones and delivered this to Nilratan Babu at Asansol to be taken to Jharsuguda.

জানুয়ারী ২৬ মঙ্গলবার

Asansol. Drew a plan of our house to be built. Left by Mail for Calcutta.

জানুয়ারী ২৭ বুধবার

Arrived Calcutta morning. Presented cheque for Rs 5,000 of Whiffin at Jardine.

জানুয়ারী ২৮ বৃহস্পতিবার

Calcutta. Deposited Rs 5,000 (Whiffin's cheque's money) at Credit Lyones. Got an order for 1 log 20′ × 18″ × 18″ from B. N. W. Rly. and gave it to Cally Kristo P.

জানুয়ারী ২৯—৩১

Calcutta.

ফেব্রুয়ারী ১ সোমবার

Calcutta. Ill, suffering from cough and sore throat.

ফেব্রুয়ারী ২ মঙ্গলবার

Calcutta.

ফেব্রুয়ারী ৩ বুধবার

Calcutta. Disposed the old āyā.

ফেব্রুয়ারী ৪ বৃহস্পতিবার

Calcutta.

ফেব্রুয়ারী ৯ মঙ্গলবার

Calcutta. Withdrew Rs 15,000 from Calcutta Bank kept there as six-monthly deposit and got Rs 300 as interest.

ফেব্রুয়ারী ১০ বুধবার

Left Calcutta by 2-40 P.M. Passenger for Asansol, and arrived there at 9 P.M., and found Nilratan Babu with B.B.'s letter for Rs 5,000, and, therefore, returned to Calcutta by Express. Diposited Rs 15,300 in the Chartered Bank of India &c. current account.

ফেব্রুয়ারী ১১ বৃহস্পতিবার

Arrived Calcutta morning. Drew Rs 5,000 from Credit Lyones and left by Express for Asansol, and found Banko ill there.

ফেব্রুয়ারী ১২ শুক্রবার

Gave the money (Rs 5,000) to Nilratan Babu to be taken to Jharsuguda. He left for Jharsuguda by Mail. I left for Calcutta by 8 Down, and arrived at 11-30 P.M. in Calcutta. At Howrah among others I was subjected to medical exam. in connection with the Bubonic Plague.

ফেব্ৰুৱাৰী ১৩ শনিবাৰ

Calcutta. Deposited Rs 100 at the Calcutta Bank. Am unwell. Sore throat.

ফেব্ৰুৱাৰী ১৪ দেওবাৰ

Calcutta. Suffered from diarrhoea; felt well towards evening. Telegraphed to B. Borooah at Purulia expressing my inability to proceed to Purulia to meet him as am ill.

ফেব্ৰুৱাৰী ১৫ সোমবাৰ

Cal. Drew from Delhi London Bank Rs 1,000 and paid to Butto Babu as per B. Borooah's advice. Haripada of Pendra called today. Presented a cheque of Rs 15,000 at Jardine.

ফেব্ৰুৱাৰী ১৬ শুক্ৰবাৰ

Calcutta.

ফেব্ৰুৱাৰী ১৯ শুক্ৰবাৰ

Left for Asansol with Rs 6,000 in silver by Express.

ফেব্ৰুৱাৰী ২০ শনিবাৰ

Left Asansol for Jharsuguda, leaving Nilratan at Asansol to attend Banko, who is very ill, with Rs 6,000 and arrived there at 2 A.M.

ফেব্ৰুৱাৰী ২১ দেওবাৰ

Jharsuguda. Had a fall from the mare at Jharsuguda, but was not hurt.

ফেব্ৰুৱাৰী ২২ সোমবাৰ

Left Jharsuguda at night by Mail for Asansol.

ফেব্ৰুৱাৰী ২৩ মঙ্গলবাৰ

Arrived Asansol at 11-11 A.M. and found Nilratan laid up with fever and Banko well. Left for Calcutta by 8 Down Passenger. At Khamia I was examined by doctor along with other passengers if suffering from plague.

Reached Calcutta at 11-30 P.M.

ফেব্রুয়ারী ২৪—২৬

Calcutta.

ফেব্রুয়ারী ২৭ শনিবার

Left Calcutta for Jharsuguda with Rs 8,000 by morning Delhi Passenger and arrived at 2 A.M.

ফেব্রুয়ারী ২৮—মার্চ ১

Jharsuguda.

মার্চ ২ মঙ্গলবার

Left Jharsuguda for Calcutta by Mail.

মার্চ ৩ বুধবার

Purulia. Went to Purulia Treasury to cash a cheque of Mr Whiffin to Borooah, but at the objection of the Treasurer, a Bengali blackguard, the cheque was cancelled by the Treasury Officer after passing. I had to remain there the whole day without food as Kelner's was closed and I was late for breakfast. Left by Mixed for Asansol, where I was asked to pay the penalty for my forgetting to make the ticket available at B. N. R. Purulia, where I broke journey. But I did not pay.

মার্চ ৪ বৃহস্পতিবার

Arrived Calcutta morning. Called Bijayratna as am ill of sore throat and cough.

মার্চ ৫ শুক্রবার

Calcutta. Sent to Jharsuguda per Butto Babu Rs 5,000.

মার্চ ৬—৭

Calcutta. Ill.

মার্চ ৮ সোমবার

Calcutta. Cleared the clock parcel of Mr W , Station Master, Jharsuguda, from the Custom House after much trouble. Ill.

মার্চ ৯—১০

Calcutta. Ill.

মাৰ্চ ১১ বৃহস্পতিবাৰ

Calcutta. Paid Rs 500 to Butto Babu to buy Gangpore Raja's things and ordered those things at Khettromohan. Sent Rs. 16,000 per him to Jharsuguda and B. Borooah at Purulia. Ill. Left Kavirāji treatment, and am under Dr Chatterji's treatment from today.

মাৰ্চ ১২—১৩

Calcutta. Ill.

মাৰ্চ ১৪ দেওবাৰ

Calcutta. Purchased two gold chains for Koylas Babu's children from Rooder; value 346/14/6.

মাৰ্চ ১৫—১৬

Calcutta. Ill.

মাৰ্চ ১৭ বুধবাৰ

Calcutta. Appointed a punkha-puller at Rs 6. Paid Cally Kristo Pramanic Rs 2,596/2/-, value of teak plank supplied to B.C. Rly., and 1st bill cleared recovering the amount from R. Guha. Ill.

মাৰ্চ ১৮ বৃহস্পতিবাৰ

Calcutta. Sent two chains, insured, to Ranchi and B Borooah. Ill.

মাৰ্চ ১৯ শুক্ৰবাৰ

Calcutta. Sent 100 Simpson saws from Sait Brothers to Jharsuguda @ Rs 3/15/6 per piece. Sent 200 Police coats and 98 belts with badges of Gangpore Raja to Jharsuguda per Kedar Babu.

মাৰ্চ ২০ শনিবাৰ

Calcutta. Sent two big fans to Asansol and Banko. Went to Dr Chatterji. Jogakanta took Rs 5 from me as loan. Ill.

মাৰ্চ ২১ দেওবাৰ

Calcutta. Went out morning. Had my hair cropped at haircutter's. Went afternoon to Dr Chatterji.

মার্চ ২২ সোমবার

Calcutta. Ill, but improving.

মার্চ ২৩ মঙ্গলবার

Calcutta.

মার্চ ২৪ বুধবার

Calcutta. Mr J. Barooah with Kanak visited me and Mrs wife today morning.

মার্চ ২৫ বৃহস্পতিবার

Calcutta.

মার্চ ২৬ শুক্রবার

Calcutta. Wired Rs 150 to Mrs M. C. Borooah at Gauhati as asked by Mr B. Borooah in reply to Mrs M. C. Borooah's telegraphic request. Feeling little better went out in the evening.

মার্চ ২৭ শনিবার

Calcutta. Wrote a portion of my tale, চোর. Bepin Babu of Jardine Skinner Co. visited me and informed that the cheque is ready.

মার্চ ২৮ দেওবার

Calcutta.

মার্চ ২৯ সোমবার

Visited Mr J. Borooah and his wife with my wife at 27 Creek Row.

মার্চ ৩০ মঙ্গলবার

B. Borooah arrived in the evening.

মার্চ ৩১ বুধবার—এপ্রিল ১ বৃহস্পতিবার

Calcutta. Visited J. Borooah with Mr B. Borooah.

এপ্রিল ২ শুক্রবার

Messrs J. Borooah, Kanaklal Borooah and Bhuban ch. Borooah dined at my place with Mr B. Borooah.

এপ্ৰিল ৩ শনিবাৰ

I and Mr B. Borooah breakfasted at Mr J. Borooah's place this morning and B. Borooah left Calcutta by Mail.

এপ্ৰিল ৪—৫

Calcutta.

এপ্ৰিল ৬ মঙ্গলবাৰ

Received invitation to eat at night at Cally Kristo Pramanic, there being Tarakn. Pramanic's শ্ৰাদ্ধ.

এপ্ৰিল ৭—১২

Calcutta.

এপ্ৰিল ১৩ মঙ্গলবাৰ—১বহাগ

Calcutta. Visited Kartā Mahāsaya and others.

এপ্ৰিল ১৪—১৬

Calcutta.

এপ্ৰিল ১৭ শনিবাৰ

Calcutta. Dr T. N. Roy came from Bilaspore. The whole day he remained at ours; took breakfast, tiffin and dinner. Sent Rs 4,500 per him to Jharsuguda, and he left.

এপ্ৰিল ১৮—১৯—২০

Calcutta.

এপ্ৰিল ২১ বুধবাৰ

Left Calcutta for Jharsuguda by morning Passenger, and arrived there at 2 o'clock night, and at 3 A.M. left for Raghunathpali with Mr B. Borooah.

এপ্ৰিল ২২ বৃহস্পতিবাৰ

Raghunathpali, at Shyamlal Banerjee's place; left in the evening by Up Mixed for Jharsuguda with B. Borooah and stepped at Bamra tonight.

এপ্রিল ২৩ শুক্রবার

Left Jharsuguda for Bilaspore by Up Mail with B. Borooah

এপ্রিল ২৪ শনিবার

Arrived Bilaspore and put up at Dr T. N. Roy's. Visited Mr N. De, Barrister, and left in the evening by Down Mail with B. Borooah. Dr Roy, DeSouza and Lobo adrived at Jharsuguda at 12 o'clock. They all put up at ours.

এপ্রিল ২৫ দেওবার

Jharsuguda.

এপ্রিল ২৬ সোমবার

Left Jharsuguda for Raghunathpali.

এপ্রিল ২৯ বৃহস্পতিবার

Left Jharsuguda for Calcutta.

এপ্রিল ৩০ শুক্রবার

Arrived Calcutta by evening.

মেই ১—২

Calcutta.

মেই ৩ সোমবার

Calcutta. Had been to Chandernugger to Butto Babu's niece's marriage.

মেই ৪—৭

Calcutta.

মেই ৮ শনিবার

Left Calcutta for Asansol by morning Delhi Passenger to meet B. Borooah at Asansol.

মেই ৯ দেওবার

Asansol, Left for Calcutta by Mail.

মেই ১০ সোমবাৰ

Arrived Calcutta morning with B. Borooah.

মেই ১১—১৩

Calcutta.

মেই ১৪ শুক্ৰবাৰ

Left Cal. for Darjeeling with B. Borooah.

মেই ১৫ শনিবাৰ

Arrived Darjeeling and put up at Lowis Jubilee Sanitarium. Much charmed with the place. We are 1st class boarders, paying Rs 6/4/- each per diem.

মেই ১৬ দেওবাৰ

Darjeeling. Prof. J. C. Bose arrived Darjeeling today and put up in Lowis Jubilee Sanitarium. I om much delighted to cultivate acquaitance with him. He is a fine gentleman.

মেই ১৭—২১

Darjeeling.

মেই ২২ শনিবাৰ

Darjeeling. Gave Professor Bose a grand reception at Darjeeling Sanitarium Hall.

মেই ২৩ দেওবাৰ

Darjeeling.

মেই ২৪ সোমবাৰ

Darjeeling. Sibnath Sastri delivered a lecture on India—present and future at the Sanitarium Hall.

মেই ২৫ মঙ্গলবাৰ

Left Darjeeling for Calcutta.

মেই ২৬ বুধবাৰ

Arrived Calcutta.

মেই ২৭ বৃহস্পতিবার

Calcutta. Shyamlal Banerjee came and put up at ours.

মেই ২৮—২৯

Calcutta.

মেই ৩০ রেওবার

Calcutta. Shyam Babu left for his home today.

মেই ৩১—জুন ১

Calcutta.

জুন ২ বুধবার

Calcutta. Had been to Mr and Mrs Satyendronath Tagore's to witness theatrical performance.

জুন ৩—১১

Calcutta.

জুন ১২ শনিবার

Calcutta. A very great shock of earthquake felt today at 5-5 P.M. We were much frightened. Such earthquake never felt at Calcutta before. Lots of buildings got cracked and some people killed and buried under the debris of fallen buildings. Left at 9 P.M. for Asansol with B. Borooah and arrived there at about 12 o'clock.

জুন ১৩ রেওবার

Whole day at Asansol. Left for Calcutta by Down Mail.

জুন ১৪ সোমবার

Arrived Calcutta morning.

জুন ১৫—১৯

Calcutta.

জুন ৩০ বুধবার

Left Calcutta by night Passenger at 11 P.M. for Asansol.

জুলাই ১ বৃহস্পতিবাৰ

Arrived at Asansol early in the morning and returned to Calcutta same day.

জুলাই ২—৯

Calcutta.

জুলাই ১০ শনিবাৰ

Left Calcutta in the night at about 11 for Asansol.

জুলাই ১১ দেওবাৰ

Arrived Asansol in the morning and met with Kumud Babu re : coal and returned by Bombay Mail and arrived Calcutta at 6-30 P.M.

জুলাই ১২—১৬

Calcutta.

জুলাই ১৭ শনিবাৰ

Left Calcutta by Bombay Mail via Asansol for Jharsuguda. and arrived Jharsuguda at 11-30 P.M. But sorry, could not meet B.B., who left before my arrival for Ranchi with Gangpore Raja.

জুলাই ১৮—২০

Jharsuguda.

জুলাই ২১ বুধবাৰ

Jharsuguda. Bought Kesory Babu's horse and carriage, and they came to my place.

জুলাই ২২—২৪

Jharsuguda.

জুলাই ২৫ দেওবাৰ

Left Jharsuguda by Bombay Mail via Asansol at 5-20 P.M

জুলাই ২৬ সোমবাৰ

Arrived Calcutta at 10-30 A.M.

জুলাই ২৭ মঙ্গলবার

Calcutta. Entertained Bamdev at dinner at nine. At 9 P.M suddenly I was attacked with that nasty disease.

জুলাই ২৮—২৯

Calcutta.

জুলাই ৩০ শুক্রবার

Calcutta. Hired a house for Tikayet and Maharaja of Gangpore at 53 Doorgach. Mitter's Street on Rs 40 on 29th July. Hired furnitures from Smith & Co. of Dhurrumtola for the same.

জুলাই ৩১ শনিবার

Calcutta. B.B. arrived with Tikayet and Maharaja of Gangpore.

---

১ that nasty disease—বক্ষশিরা (প্র. দেবী)।

॥ ১৮৯৮ ॥

ডিসেম্বর ২, অাঘোণ ১৭

Left for Assam.

ডিসেম্বর ৮, অাঘোণ ২৩

Jorhat. Received a wire from Prajna that Manisha gave birth to a female child (first child).

॥ ১৮৯৯ ॥

জানুয়ারী ২ সোমবার

Arrived from Assam, i.e., from Dibrugarh this morning after a full month's absence from Calcutta. Went to see Mohan melā in the evening.

ফেব্রুয়ারী ২ শনিবার

Indented a consignment of steel trunk by Hurris ch. Bose. This consignment has come.

ফেব্রুয়ারী ১৪ মঙ্গলবার

Went to Sutaputty, Barabazar, and arranged for sutā (thread) and paid Rs 1 advance to the shop-keeper opposite our house at Boloram Dey Street. Saw Barkagty. Arranged Swarnalata's marriage with Khirod Babu tomorrow. Khirod Babu saw me this morning.

ফেব্রুয়ারী ১৫ বুধবার

Morning went to Salkea Haraganj Bazar to buy cocoanut. Noon to Jorasanko to witness Pramatha Chaudhuri's দীক্ষা. Evening at 5 P.M. went to witness solemnization of Swarnalata's marriage with Khirod ch. Ray Choudhuri, and became marriage witness, and ate.

ফেব্রুয়ারী ১৬ বৃহস্পতিবার

Drew from Credit Lyones today Rs 16,000 in hundred rupee notes to be taken to Jharsuguda.

ফেব্রুয়ারী ১৭ শুক্রবার

Left at 8-30 A.M. for Jharsuguda with Rs 10,000 and arrived at 11 P.M. by Mail. Travelled 2nd Class up to Asansol and Inter from Asansol to Jharsuguda.

ফেব্রুয়ারী ১৮—১৯

At Jharsuguda.

ফেব্ৰুৱাৰী ২০ সোমবাৰ

Left Jharsuguda with B. Borooah, Tikayet, who left my company at Chakradharpur and went for Baleswar. I arrived Asansol 3 A.M.

ফেব্ৰুৱাৰী ২১ মঙ্গলবাৰ

Left Asansol by Chord Mail 3-30 P.M. and arrived Calcutta at 6-30 P.M. Felt awful headache.

ফেব্ৰুৱাৰী ২২ বুধবাৰ

Morning went to Chetla-hat with Gadadhar and bought some coats and shirts for shop. Afternoon and evening did not go out.

ফেব্ৰুৱাৰী ২৩ বৃহস্পতিবাৰ

Morning bought articles for shop from Delhipara. Evening ordered D. N. Borooah & Son's (Nowgong) coats and shirts at Chaudhury, where all on a sudden met Subhrendra Goswami and went with him to his lodging and had tea.

ফেব্ৰুৱাৰী ২৪ শুক্ৰবাৰ

Morning went to Dock and arranged for two gharamis for Asansol. Evening visited Swarna and Jnan and had talk with Mr J. N. Ray re : business.

ফেব্ৰুৱাৰী ২৫ শনিবাৰ

Morning saw drawing room suit at Bowbazar for J. N. Sen and then went to Calcutta Misc. Stores and saw accounts. Evening ordered for 2 iron safes for Amda and Rourkela, of Mohendra n. Chatterji, and sent my bicycle to M. Das for repair. Mejama and Surendro called and invited to Indira's marriage on 28th inst.

ফেব্ৰুৱাৰী ২৬ দেওবাৰ

Calcutta.

ফেব্ৰুৱাৰী ২৭ সোমবাৰ

Drew Rs 10,000 silver Rs 5,000 notes from Credit and left for Asansol by 6-42 P.M.; took Boloram Dutta with me to Asansol.

ফেব্রুয়ারী ২৮ মঙ্গলবার

Left Asansol for Jharsuguda with Bhowani and with Rs 15,000. Pramathanath Choudhuri's marriage with Indira celebrated. I was not present. Ordered G. Antherton Co. for a consignment of steel trunk from England.

মার্চ ১ বুধবার

Left Jharsuguda for Calcutta. B. B. accompanied me to Kumarkela and Shyam Babu with children to Asansol. Brought a cheque of Rs 75,000 for J. S. Co.

মার্চ ২ বৃহস্পতিবার

Arrived Calcutta 8-30 A.M.

মার্চ ৬ সোমবার

Ordered Hurris ch. Bose for a consignment of steel trunk from England. (Coming 25.7.99, signed hundi.)

মার্চ ১৫ বৃহস্পতিবার

B.B. left for JSG with Raja tonight.

মার্চ ১৭ শনিবার

Bought corrugated iron sheet for Asansol and despatched.

মার্চ ২৫ শনিবার

Sent my bike for repair to Pioneer Cycle Co., Chowringhee.

মার্চ ২৭ সোমবার

Calcutta. Entertained Messrs Khirodch. Rai Choudhuri, Jnan, Mrs Swarna, Mrs Chatterji and Chota at tea at 5 P.M. today.

মার্চ ২৮ মঙ্গলবার

Calcutta. Paid Rs 500 to Walkins & Co., attorneys on behalf of Gangpore Raj on Hingiri succession account. Sent through Shyam Babu gold spectacle to B.B., Jharsuguda.

এপ্রিল ২২ শনিবার

Ordered for repetition of steel trunk consignment at Messrs H. C. Bose. Leaving for Asansol tonight. Bought Rs 1,000

worth gold for Gangpore Raja at Rs 24/2/- per tola—41 tolas, 7 annas and 1 pice.

এপ্ৰিল ২৬ বুধবাৰ

Paid Rs 12-50 to Walkins on account of Gangpore Raja, drawing it from Hongkong Bank. Visited Swarna and Khirod Babu at 26/1 Harrison Road with Mrs and baby.

এপ্ৰিল ২৭ বৃহস্পতিবাৰ

Whole day read *Nayantārā*, a novel by Sibnath Sastri, lent to me by Khirod Babu.

এপ্ৰিল ২৮ শুক্ৰবাৰ

Ashu of our shop left for home today. He is paid up. In the evening went for a bicycle ride with Tarunram Phookan to Eden Garden.

এপ্ৰিল ২৯ শনিবাৰ

Morning to C. Dock, India Club, bicyclewala for lamp and Art Studio and found out there the photograph of Ananda Dowera, the man missing. Sent Gopi's brother Niloo to Asansol tonight for corrugated house-making and paid his Rly. fare.

এপ্ৰিল ৩০ দেওবাৰ

Left for Asansol 2nd Class Mail and at 1 A.M. found Ashu Babu suffering from measles. I slept in the new bungalow (corrugated).

মেই ১ সোমবাৰ

Asansol. Supervised work. Very warm.

মেই ২ মঙ্গলবাৰ

Asansol.

মেই ৩ বুধবাৰ

Asansol. Fakira, assistant to Niloo Mistri, arrived. I left for Calcutta by Mail at 2 A.M. Morning visited Mrs P. Bose and Dakhina Babu. Umach. left for Jharsuguda.

মেই ৪ বৃহস্পতিবার
Morning arrived Calcutta. Very warm. Evening saw Swarna and Khirod, and returned *Nayantārā* and brought *Cameos.*

মেই ৮ সোমবার
A. K. Nundy came to Calcutta and gave me a cheque of Rs 25,000 on J. S. Co. Sent the cheque to Hongkong Bank and another cheque by me and drew Rs 25,000 in all sorts of notes.

মেই ৯ মঙ্গলবার
Went to Burdwan to see houses to buy with A. K. Nundy, and saw two houses. Returned to Calcutta by Mail in the evening.

মেই ১০ বুধবার
Morning to Nirod for signature in two vakalatnama by me to Gunja, sent by G. Bezbaroa. Bought fruits for Jharsuguda. Sent vakalatnama to G. Bezbaroa. Left for Asansol by evening Mail and stopped there. Taken with me Rs 25,000 in notes to JSG.

মেই ১১ বৃহস্পতিবার
Left Asansol for Jharsuguda by Mail. Reached at 11-30 P.M B. B. not at JSG, but at Pendra.

মেই ১২ শুক্রবার
JSGuda.

মেই ১৩ শনিবার
JSGuda. Met Bamapada Chatterji, pleader, Gangpore, on his way from Gangpore to Sambalpur, and cultivated his acquaintance.

মেই ১৪—১৫
JSGuda.

মেই ১৬ মঙ্গলবার
JSGuda. BB returned from Pendra after settling account with Dr Ray.

মেই ১৭ বুধবার

Left JSGuda for Asansol by Mail 5-30 P.M. and arrived at 3-30 A.M.

মেই ১৮ বৃহস্পতিবার

Asansol Paid Rs to Jagannath, Surveyor, who made a plan of building 2 years ago. Left Calcutta by Punjab Mail at 2-30 A.M.

মেই ১৯ শুক্রবার

Arrived Calcutta morning 6 A.M. Found our horse lame with sore in leg. Whole day not out. Raining. Sent J.K. Bcz letter of his daughter's marriage's invitation to B.B.

মেই ২০—২১

Calcutta.

মেই ২২ সোমবার

Asansol.

মেই ২৩ মঙ্গলবার

Left Asansol with B.B. for Calcutta by 2 A.M. Punjab Mail.

মেই ২৪ বুধবার

Arrived Calcutta. B.B. got high fever from 4 A.M. night.

মেই ২৫ বৃহস্পতিবার

Calcutta. B. B.'s high fever; temperature same 103°; no remission.

মেই ২৬ শুক্রবার

Cal. B.B.'s fever high. No remission. Called Dr Russel. We got frightened.

মেই ২৭ শনিবার

Calcutta. B. B.'s fever a little less. Dr Russel came today also.

মে ২৮ রবিবার

Calcutta B.B.'s temperature normal.

মে ২৯ সোমবার

B.B. no fever. Sent mangoes to Gangpore.

মে ৩০—জুন ৪

Calcutta.

জুন ৫ সোমবার

Calcutta. Sent 400 pit saws to JSG from Bhootnath Babu.

জুন ৬ মঙ্গলবার

Calcutta. B.B.'s Darjeeling going postponed.

জুন ৭ বুধবার

Calcutta. B.B. settled the arbitration paper of Cally Kristo Pramanick and Girish Bose. B.B. left for Darjeeling with Hiraman, servant, at 3-57 Rly time.

জুন ৮ বৃহস্পতিবার

Calcutta. Commenced shaving from today. Had been to Cal. Misc. Store in morning. Noon went with Dr Chatterji to Cook & Co's sale and bought a C. B. mare for me. It is sound and fast. Evening saw Mr P. N. Dutta at Royd Street. He also bought a horse with Dr Chatterji. Value of my horse is Rs 110. B.B. arrived Darjeeling and wired.

জুন ৯ শুক্রবার

Left for Asansol with Rs 10,000. Sent mangoes and lechees for Mr Forbes, Ranchi.

জুন ১০ শনিবার

Arrived Asansol morning. Sent Rs 10,000 to JSG per Umachurn Gupta. Left Asansol at 2-30 A.M. for Calcutta.

জুন ১১ রবিবার

Arrived Cal. morning.

জনু ১২ সোমবার

Shyam Babu with Whiffin arrived Calcutta. I sent my carriage to fetch Whiffin from station to hotel and Shyam Babu to our place.

জনু ১৩ মঙ্গলবার

Calcutta. Mother-in-law sent jāmāi-sasthi presents.

জনু ১৪ বুধবার

Suresh Babu arrived from Gangpore.

জনু ১৫ বৃহস্পতিবার

Cal. Shyam Babu left for Asansol this morning. Suresh Babu left for Darjeeling.

জনু ১৬ শুক্রবার

Calcutta. Bought things for shop with Gadadhar in the morning.

জনু ১৭ শনিবার

Bought things for the shop in the afternoon and saw football play. At night up to about 1 A.M. samkirtan in Boloram Dey's Lane.

জনু ১৮—১৯

Calcutta.

জনু ২০ মঙ্গলবার

Left Calcutta for Asansol by 9-30 Mail night. Slept the night at Asansol in the waiting room.

জনু ২১ বুধবার

Asansol. Left for Cal. at 7 A.M. by Punjab Mail. Received Rs 436/5/- from Asansol office. The new bungalow's lower floor office room cemented.

জনু ২২ বৃহস্পতিবার

Arrived Cal. Saw Otool Babu morning, who said that Mr Black is unwilling to sell Howrah house. Sent 6 documents and

1 map of Asansol lands to B.B. at Darjeeling. Paid Rs 5,000 to Bangshilal Abirchand of Burabj for draft.

জুন ২৩ শুক্রবার

Calcutta.

জুন ২৪ শনিবার

Went to see football in the Fields with Baby. Baby caught cold owing to heavy rains there and got fever from night.

জুন ২৫ রেওবার

Baby has no fever today.

জুন ২৬ সোমবার

Baby has no fever today.

জুন ২৭ মঙ্গলবার

Baby got fever again. Suresh Babu arrived from Darjeeling yesterday. B.B. wired he would come to Cal. on Thursday next.

জুন ২৮ বুধবার

Calcutta. Baby's fever very high with 103 temperature.

জুন ২৯ বৃহস্পতিবার

Baby's fever 104° today. B. Borooah arrived from Assam.

জুন ৩০ শুক্রবার

Cal. B.B. left for Asansol tonight. Baby has no fever.

জুলাই ১ শনিবার

Calcutta. Paid Rs 7,000 to Hazi Noor Mahomed Ayub on a draft by Gopi Babu on B.B. Left by Passenger at 10 P.M. for Asansol.

জুলাই ২ রেওবার

Asansol, with B.B. at night a little agitation of feeling re : Ashu and Boloram. Left for Cal. by 2 A.M. Mail. Met

Bholanath Chatterji of Equitable at Asansol. presented him an endi cloth and became friends with him.

জুলাই ৩ সোমবাৰ

Arrived Calcutta morning.

জুলাই ২২ শনিবাৰ

Cal. Walked with Bhootnath Mukerji from Cal. to the vicinity of Dum Dum and back. Much tired.

আগষ্ট ৩ বৃহস্পতিবাৰ

Calcutta. With Mrs and baby had a drive up below Belgachia.

আগষ্ট ৫ শনিবাৰ

Ordered Bonai lease to be printed by British India Press at Howrah. Sent one airtight rubber pillow to Koilas Babu, Ranchi, from Whiteaway. Gave Hart Bros. my bicycle wheels and axles to build a tumtum. Sent a mango basket to Whiffin on behalf of Cal. Misc. Store. Tested two candidates for Gangpur magistrateship.

॥ ১৯০০ ॥

জানুয়ারী ১ সোমবার

Wished happy New Year to my friends.

জানুয়ারী ২ মঙ্গলবার

With Otool Babu in the morning arranged pillar of demarcating the north side boundary of 38 Dobson's Rd. house. Saw Pramanick and knooked out Rs. 1,000/- on loan acct. by a cheque on National Bank.

জানুয়ারী ৩ বুধবার

Morning : Howrah. Raised pillars of demarcation. Whole day at Attorney J. C. Dutt's place re : house purchase. Engaged a house for Kailas Babu. Drew Rs. 3,000/- from bank.

জানুয়ারী ৪ বৃহস্পতিবার

Morning : Howrah on bike. Noon : Attorney & Howrah registration office. Evening : Shop.

জানুয়ারী ৫ শুক্রবার

B. B. arrived Cal. I left by passenger at 10-30 P.M. with Dr D. N. Chatterji for Madhupur.

জানুয়ারী ৬ শনিবার

Arrived Madhupur & met my wife & baby with others.

জানুয়ারী ৭ রবিবার

Madhupur. Dr Chatterji left with his wife & baby for Calcutta by 1-13 P.M. mail.

জানুয়ারী ৮ সোমবার

I left Madhupur with wife & child by 1-13 P.M. mail & arrived Cal. evening.

জানুৱাৰী ৯ মঙ্গলবাৰ

Calcutta. 38 Dobson's Road house property registered & pd. to Mrs. Dickson balance money & her Attorney cost & municipal cost.

জানুৱাৰী ১০ বুধবাৰ

Cal. B B. left for JSG. this morning. I marketing with Koilas Babu of Ranchee whole day. Placed the order for Allahabad teak in the hands of Otool Babu today.

জানুৱাৰী ১১ বৃহস্পতিবাৰ—জানুৱাৰী ১২ শুক্ৰবাৰ

Calcutta.

জানুৱাৰী ১৩ শনিবাৰ

Left at 10 P.M. by Passenger to Asansol with Manmathanath Das. Took Manmatha to work there.

জানুৱাৰী ১৪ দেওবাৰ

Arrived Asansol early in the morning & met B.B. there. Left Asansol by Bombay Mail at 3 P.M. for Howrah. Met A Chowdhuri at the Station (Asansol). Arrived Calcutta evening. Located a Madrasi gentleman at Koilas Babu's hired house whom I met in the Rly. carriage & found helpless.

জানুৱাৰী ১৫ সোমবাৰ

Koilas Babu left for Pannagar this evening. I packed 2 Swamiji's of Arya Samaj to Asansol to accompany B.B. to Rewah.

জানুৱাৰী ১৬ মঙ্গলবাৰ

Calcutta. Withdrew my thirty thousand rupees worth interest from Chartered Bank of India Australia & China.

জানুৱাৰী ১৭ বুধবাৰ

Calcutta.

জানুৱাৰী ১৮ বৃহস্পতিবাৰ

Calcutta. Had sent my Bay mare to Messers Cook for sale. But returned unsold.

জানুৱাৰী ১৯ শুক্ৰবাৰ

Kept 30,304 Rs &c. in the National Bank of India, with Shyama Ch. Dey.

জানুৱাৰী ২০ শনিবাৰ

Sold my Bay mare by Brown & Co of Dhuramtolla at Rs 100/- in the auction sale today.

জানুৱাৰী ২৪ বুধবাৰ

Attended Māghotshab ceremony at father-in-law's with M. N. Bora.

Saw Jardine for payment but could not get any.

জানুৱাৰী ২৫ বৃহস্পতিবাৰ

Saw Jardine but failed to knock out money.

জানুৱাৰী ২৬ শুক্ৰবাৰ

Knocked out Rs 10,000/- (ten thousand) from Jardine & Co today and pd. Mohi N. Bora for his daughter's marriage. Rs 1,350/- (1300/- sent to Harnarayan). Bought flower tubs of 38 Dobson's @ Rs 2/-.

জানুৱাৰী ২৭ শনিবাৰ

Sent Mohi N. Bora to JSG. with Rs 8,000/- in notes. Deposited Hongkong Bank Rs 1,400/-. Appointed a durwan at 38 Dobson's Rd. house wherefrom our tenant Mr Murdock removes today.

ফেব্রুৱাৰী ৭ বুধবাৰ

Indented steel trunk, stationery case, 9 bags from Harris Bose. Asked the bags to be shipped in July & the others at once. Pd. Rs. 100/- to Swamiji's and Rs. 100/- sent to Bhowani, Nowgong. Pd. Gopinath Misser Rs. 20/-. B. left last night. Bought a perambulator for J. N. Sen of Sambalpur.

ফেব্রুৱাৰী ৮ বৃহস্পতিবাৰ

Took acct. of C. Mis. in the morning.

ফেব্ৰুৱাৰী ৯ শুক্ৰবাৰ

Morning Howrah. Gave Gopinath............Sent flower tubs and few things to Howrah house. Recd...............attended evening party and theatrical.

ফেব্ৰুৱাৰী ১০ শনিবাৰ

Morning Howrah. Deposited Rs. 5,000/- bank. Sign............ 12″ × 7″ irregular to be given from Kumarkela before 15th March of E. B. S. to be passed by Mr Lovell & deposit.........Banpur. Brought a gold spectacle for B. B. from Lawrence & May Rs. 60/-.

ফেব্ৰুৱাৰী ১১ দেওবাৰ

Entertained at tea Shamdas, Khiti Babu...

ফেব্ৰুৱাৰী ১২ সোমবাৰ

Morning : Howrah. Saw bricks in a boat purchased at Bally for our house. Submitted the plan of privies & to Chairman, Howrah Municipality. Evening : saw a room at Radhabazar for steel trunk shop. Pd. Bhuban Rs. 10/- his allowance.

ফেব্ৰুৱাৰী ১৩ মঙ্গলবাৰ

To Howrah in morning. Signed the privy plan and asked for a rough plan of the out house. Bought 27 blank books, for Rewah. One Japanese tea set for J. N. Sen @ Rs. 16/- Night : wrote out Calcutta acct. for January. Enquired at Burrabazar *satranji* for Howra house. Had a shower in the afternoon. Drew Rs. 100/- from Bank. Pd. a cheque of Rs 50/- to Gopinath for Bally bricks.

ফেব্ৰুৱাৰী ১৪ বুধবাৰ

Sent Durwan & Godai with Rs. 50/- to Beliaghata for him. They could not secure bullock cart to despatch the lime today. Morning : Howrah & took Asansol teak quotation. Saw Raishaheb in the morning. Had been to Swamiji but could not find him as he has removed from there somewhere. Bought 4 *chatransis* from Burrabazar for 4 rooms, Dobson's Road house @ Rs. 115/-.

ফেব্রুয়ারী ১৫ বৃহস্পতিবার

Bought 55 mds. of lime for......for Dobson House. Sent 27 books for Rewah. Went to JSG. ...Raishaheb called with Swamiji tonight, and......Pd. Rs. 500/- to Swamiji for Arya Samaj. Kept Rs. 11,000/-......... gave them a handnote (on demand to Swami Bisweswarananda & Nityananda).

ফেব্রুয়ারী ১৬ শুক্রবার

Morning saw Bepin Babu ... ... at shop. Went to Dock. Settled with Mrs Dickson re : the boundary wall ... ... came back. On the way met Bhaging who........... met me and read to me letters of the other Swamiji at Ajmeer. Deposited......... bank. Went to meet Secy. Howrah Municipality but could not as he was busy in the meeting.

মার্চ ৫ সোমবার

Removed this morning at 9-30 A.M. from 127 Boloram Dey's Street to 38 Dobson's Road, Howrah. Kurtā sent Sastry to pray. So we had *upasana* at 38 Dobson's Road new house. Jnan Borooah breakfasted with us. Hitoo Babu also. Pd. Rs. 10/- to Sastri as Dakshina. Karta Moshaya presented a sermon framed & bound to be hung up in the wall of the prayer hall.

এপ্রিল ৯ সোমবার

Pd. by cheque Dr. Chatterji value of curtains & bought from him Rs..76/- thro' Durwan who bought a ghary of flower tubs on returning from Kumartoly. Kshiti Babu breakfasted with us in morning. Afternoon : went to Cal. but failed to meet Khirod Babu at India Club, being late. Saw him at his place who gave me Rs. 500/- to buy Govt. paper for Jnan. Bricklayers not working today, only two coolies & two carpenters.

এপ্রিল ১০ মঙ্গলবার

Bought 29 rose plants & 8 *Bel* plants for -/1/9 & -/1/3 each respectively. Bricklayers did not work today, only one coolie. Carpenters also (2) did not come. Recd 3, cheques from Asansol on Balmer Lawrie 20,300/- Bought 500/- worth Govt. paper for Jnan today @ 96/12/- and handed the paper over to Khirod Babu whom visited. Wrote out acct. roughly for March. Saw

Mr Stewart, who promised to pay next week. Had been to New Market & Esoofally also.

এপ্ৰিল ১১ বুধবাৰ

Sent Durwan Nandkisore by 8-30 A.M. Mail to Asansol with 20,3000/-

এপ্ৰিল ১২ বৃহস্পতিবাৰ

Bought two cart-loads of ghooting tin from Gopi Sardar today at 40/- per 100 md & pd. Laying of bricks on edges in the foundation of new house commenced today. Masons resumed work today after 3 days' stop. The two carpenters also.

এপ্ৰিল ১৩ শুক্ৰবাৰ

Only one carpenter worked today. Concreting finished today. Darwan returned from Asansol . . . with receipt of money from Bhowani. Today New Year 1st of Vaisakh, ... for me it is a bad one. Whole day.............................peacefully. Two more cart loads of ghooting came.................gharrys of Khoa for concreting. The carnice is taken in hand................. .... Evening drove with Otool Babu. Gave two coins of Susama at Burrabazar..........................branches. Bought 2 purda clothes 4/- & 1 md. rice 6/3/-.

এপ্ৰিল ১৪ শনিবাৰ

Only one carpenter today worked.........absent. Other masons working. Concreting finished. Foundation brick-work commenced. Had been to C. Mis. Stores, found Godai absent & acct. not made. Sent for him and asked for acct. Saw Raisaheb & 3000 B. G. order. Met Otool Babu, India Club. Came back together. Dr Chatterji & wife to our place today, left at 8 P.M.

এপ্ৰিল ১৫ দেওবাৰ

Mrs ill today. Saw Maharshi Debendranath Tagore (Korta Moshaya) today. *Pranamed* for New Year as I could not come on 1st of Vaisakh. Engaged Beni carpenter on pay Rs. 14/- per month from today.

এপ্রিল ১৭ মঙ্গলবার

B.B. arrived today by 9 A.M. mail. Saw Mr. Stewart of J. S. & Co.

এপ্রিল ১৮ বুধবার

Knocked out Rs. 45,000/- from J. S. & Co. in cheque on Bank of Bengal.

এপ্রিল ১৯ বৃহস্পতিবার

.... gave Gopal Babu of Chadni a *than* of ash-coloured Naghuri cloth to be made into two suits, one for B.B. & one for me with the old suit for sample.

এপ্রিল ২০ শুক্রবার

B.B. registered power of attorney [in my favour] at Howrah Court Registers Office. Withdrew Rs.[with interest] from National Bank of India and deposited [the money in Hongkong Bank through a cheque] on Bank of Bengal.

এপ্রিল ২১ শনিবার

B.B. left for JSG. by 8-30 Mail. Bought a hanging lamp for hall today. Wired B.B. ... ... Saw Raisaheb off at Howrah Station at 9-30. Bombay Night Mail and gave him the silk cloth.

এপ্রিল ২২ রবিবার

2 bricklayers turned out for incapacity in doing the drain on the eastern wing. Pd. the bricklayers up to the end of Saturday 21st inst. Rs 55/5/- and the two carpenters up to the end of 14th inst.

এপ্রিল ২৩ সোমবার

Sent 3 fruit baskets to Whiffin & Shyam Babu today. Breakfasted at Jorasanko with wife & child. Bhowani arrived from ASN. Made over charge of C. Mis. Stores to him from today. He settled a lodging somewhere that side. Replied to E. B. S., Sealdah, letter of enquiry that 3/7/- from Rajgangpur Station & 3/6/- from Sambalpur Station per piece of B. G. 1st class by cancelling 3/4/- of Rajgangpur quoted in the letter today sent

by Bhowani. Saw Dy. Engr. personally for this. Pd. Godai Rs. 20/- for paying rent of Radhabazar shop. Recd. cheque for Rs. 8,000/- from Asn. per Bhowani & acknowledged.

এপ্ৰিল ২৪ মঙ্গলবাৰ

Water-pipe Inspector threatened to prosecute & place *metre* for using water for new building by Bh . . Removed to the new house the Radhabazar Street Trunc Shop. Deposited Rs. 8,000/- at Hongkong in cheque on Balmer Lawrie. . . . Sent my power of Attorney to Balmer Lawrie for registration who kept it with them for examination. Visited Khirod Babu & spoke to him about C. Mis. Stores. Bhowani said he wd. leave C. Mis. Store within a month if he sees things bad. Swarna gave a proof sheet of *Assam Buranji* to be corrected.

এপ্ৰিল ২৫ বুধবাৰ

Manmatha arrived from Asansol to take money. Gave him a cheque for Rs. 13,000/-. Saw Otool Babu who came to our place & instructed about building works. Bought to cloth-horses from Mackenzie Lyal & Co. @ 4/12/- & 1/8/- each. Railing of the eastern varandah of the old house commenced today. Two boat-loads of bricks arrived this morning from Bally. I had given a cheque to Durwan for Rs. 100/- to bring money but it was returned as I forgot to date it. Indented some steel trunks & perambulator of Messrs. Haris Ch. Bose today from England.

এপ্ৰিল ২৬ বৃহস্পতিবাৰ

Drew Rs. 5,000/- from Hooghly Bank and gave it Manmatha N. Das to be sent to JSG. from Asansol. Door-frames of the new building erected today and I presented Rs. 5 to bricklayers for sweet. Bought a clock Rs. 13/6/- from Satkari Dutta of Radhabazar.

এপ্ৰিল ২৮ শনিবাৰ

Manmatha left for Asansol ... ... Signed agreement [for No. 112 Radhabazar shop, which will be steel trunk shop from today, hired at the rent of Rs. 27] per month. Bought [a mosquito net for Rs. 25.] Then left for India Club and

[then to witness hockey. Today] employed one extra carpenter [for finishing railings early.]

এপ্রিল ২৯ রেওবার

Engaged two new Kathewar Maharatti carpenters from today. Howrah Municipality has set up a metre for measuring water in my place today. Sent a bill of sleeper by JSG .... [to G. C. Bose.] He did not pay saying, the sleepers have not arrived.

এপ্রিল ৩০ সোমবার

Appointed one more new carpenter today, i.e., altogether 3 new Mahratti carpenters on daily. Asked Mejda to come & spoke to him about setting metre & breaking walls, etc. Reached him home.

মেই ১ মঙ্গলবার

One coolie appointed from today @ /4/3. The carpenters (new) Mahratti. Gave to two Mahratti carpenters additional contract for window tops from tomorrow. Railing completed. To Radhabazar shop, got annual acct. of steel trunk. To Sealdah, asked Bhowani to give me a receipt for shop, but he hesitatated & said, he will give tomorrow. Bought back the chest of tea with him there. Sent a photo (myself & B.B. group) to Kripal for his sending us two gamochas. Sent Rs. 1,000/- to Messers Grindlay & Co. Moneyordered Assam allowances. Sent a bill to G. C. Bose for sal sleeper 2nd class.

মেই ২ বুধবার

Three carpenters. Two additional on contract work worked from today. Recd. steel trunk shop acct.

মেই ৩ বৃহস্পতিবার

Three Mahratti carpenters. Two Mahratti additional on contract finished a window top today in 2 days required to finish. Beni carpenter finished his copying press stand today, i.e., 4th day. Hongkong Bank registered the Power of Attorney today. Bought 67 bamboos today by Godai @ 3/- 96. Sent Gopinath to Bally to arrange about bricks. Applied to Chairman, Howrah,

to repair my wall broken in fitting the metre. Sent to E. B. S. Chief Engineer P. W. agreement for 9″ × 12″ × 7″ irregulars amending 10″ × 2″ × 7″. Recd. enquiry for 2,500 M.G. from E. B. S. Wired to B. B. about it. Recd. E. B. S. letter asking if two bills money recd. Bhowani came to see me, took from him receipt for C. M. Stores.

মেই ৪ শুকুৰবাৰ

3 Mahratti carpenters and two additionals on contract and also Beni carpenter as usual. Beni repaired book almira today. Brought planks from Dock for 14 windows ... given on contract. Sent my power of Attorney to Bank of Bengal for registration. Got some screws from Bhootnath Mukerjee. Made *māli* to fell the big palm tree on the tank. Erected ... ... Saw with Otool Babu in the evening the house intended for Godadhar & Bhairab Babu sitting there...... Got... iron plates from blacksmith, our neighbour, and pd. him @ /4/- seer and Re. 1 paid as advance......... Gave Otool Babu my wife's ornaments for his daughter's use whom people from bridegroom's house were coming to see.

মেই ৫ শনিবাৰ

3 Mahratti carpenters with the two additionals and Beni came. B. B. turned up this evening all on a sudden by the Bombay Mail. Dr. Catterji and Manisha visited with Khuki. Sent my horse to K. N. Dutt, doctor, for treatment of sores on the legs. Pd. masons up to the end of this day. Howrah Municipality repaired the wall & the portion cut for w. metre. Carpenter fixed a window top.

মেই ৬ দেওবাৰ

Manmatha Das arrived from Asansol. I gave masons & coolies leave at 2 P.M. on acct. of *Muharam*—all who worked from 6 A.M. Settled the pay of Mahratti carpenters : One Rs. 1/2, one Rs. 1/2, one 1/-, one -/12, one -/12.

মেই ১২ শনিবাৰ

Recd. Rs. 1000/- from G. C. Bose on sleeper account of Bhootnath Babu. Glasswala fitted 31 glasses, frosted, today.

Pd. M. Das by cheque for ASN Rs. 20,000/-, Rs. 500/- also to a Marwari as per M. Das hundi. B. left for Asansol. I pd. him Rs. 10/- cash & again Rs. 10/-. Baby better today after 3 days' serious illness.

মেই ১৫ মঙ্গলবার

B. B. arrived this morning from ASN. Deposited ASN. cheque, recd. per B.B., of Rs. 10,200/- in Hongkong Bank.

মেই ১৬ বুধবার

B. B. left for ASN. & then Bankura tonight. Attended the *upāsanā* of Korta Moshaya's birth-day today. Pd. the Kutni lime value to Banerjee Rs. 103/-. Drew Rs. 10,200/- from Hongkong & gave that money to B.B. to take to Asansol. Pd. Bhowani the balance money of C. Mis. Stores. Tiles coming from Barrackpore today. J. N. Sen telegraphed that he wd. arrive tomorrow morning.

মেই ১৭ বৃহস্পতিবার

J. N. Sen arrived by Bombay mail 9 A.M. Breakfasted & lunched & left for Darjeeling at 3-57 P.M. today. Eastern courtyard cemented today Radhika is ordered to go to Asansol. Pd. him Rs 6/- o/a advance. Entrance result out yesterday. Harinath failed. The stolen note of Rs. 50/-, for which Durwan was taken to Police yesterday, was of Hongkong Bank. I informed police accordingly. Recd. a cheque from Asansol Rs 13,500/-. Sent an advertisement to *Education Gazette* for G. Bezbaroa's 3rd. master for Sibsagar. Recd. a copy of the new edition of *Asam Buranji,* published today.

মেই ১৮ শুক্রবার

Morning : Deposited chq. for Rs. 13,500 with Hongong Bank. Settled C. Mis. Stores acct. with Bhowani and Godai. Sunrita accompained my wife from Jorasanko. Am not doing well the whole day.

মেই ১৯ শনিবার

Recd. a telegram from B.B. Bankura intimating his arrival there & to send dāk to Asansol. Recd. Ry. receipt for 340 mds.

of unslacked lime from Kutni. Drew Rs. 100/- from Hongkong B. Sent Kumud Babu's (Kumud P. Chatterji's) handnote to Asansol to M. Das in a registered cover.

মেই ২০ দেওবাৰ

Pd. Taleep Mistry up to end yesterday. Had been to the I. Club with Otool Babu & . . .

মেই ২৩ বুধবাৰ

Dismissed Behari Sweeper today. B.B. left for Asansol tonight. Drew Rs. 300/-. Only two head mistrys of 1/2/- pay worked today.

মেই ২৪ বৃহস্পতিবাৰ

New female sweeper appointed at Rs. 3/-. Only two head mistrys worked on daily. Others in contract work. Beni Mistry did not come today.

মেই ২৫ শুক্ৰবাৰ

Only one (old) head mistry worked on daily, others on contract work. Beni mistry absent. My wife & child left for Simla with B.B. tonight at 9-45, by Punjab Mail. I saw them off. House being painted today, varnishwala worked today.

মেই ২৬ শনিবাৰ

Only one old mistry on duty. Beni absent. Kept the ornaments at Jorasanko.

মেই ২৭ দেওবাৰ

Only one Bombay mistry daily. Beni worked today. Wrote to B.B. & Mrs., Simla, & J. N. Sen, Darjeeling. Eye paining very much, can't write.

মেই ২৮ সোমবাৰ

Shyam Lal Banerjee with Surendro arrived today morning from Rgp. (Raghunathpali) with cook & . . . . My eye still diseased. Doctor treating it.

মেই ৩১ বৃহস্পতিবার

Shyam Babu left for home this morning. Surendro living with Ashu. Eye little better. Recd. a letter from Pari & Sunrita. Wrote to Radharaman for one boatload of bricks. Could not go out as the culvert at the gate is being repaired.

জুন ১ শুক্রবার

Appointed a new Darwan in place of Nundkishore who is going home. Beni carpenter absent today. Sent Rs. 12,000/- to ASN. to be sent to JSG. as instructed by B.B.

জুন ২ শনিবার

Beni carpenter absent today. Bought 20 iron joist pieces for 331/3/6; commenced servants' quarter today on the eastern side. Painting of the sunshades finished today. Appointed a Hindustani male sweeper today @ Rs. 6/-.

জুন ৩ দেওবার

Beni carpenter absent today.

জুন ৪ সোমবার

Beni carpenter absent today. Pd. Bombay carpenters up to end of 31st Jan. Joist lifted upon the coupling.

জুন ৫ মঙ্গলবার

Beni carpenter absent today. Taleep Mistry absent. Only 4 Rāj worked at the servants' office. I opened acct. current with Bank of Bengal today in B. Borooah's name & deposited Rs. 15,970/-.

জুন ৬ বুধবার

Beni absent. Pd. Rs. 15,000/- to M. Das who came from ASN. this morning for money. Evening visited Khirod Babu. Recd. early in the morning news that Pretoria is occupied by the British. The two blooming Republics nipped & swallowed by the voracious British. God, Thy will be done Gopal Babu of Chaudhury appointed today at my Radhabazar Shop on Rs. 30/- P.M..

জুন ৭ বৃহস্পতিবাৰ

Ordered a boatload of brick & boatload of .... from Radharaman Mukerji, Bally. Beni absent. Three coolies came from Dock to work.

জুন ৮ শুক্রবাৰ

Bombay carpenters all about. Coolies from Dock worked @ /4/6 a day.

জুন ৯ শনিবাৰ

Bombay carpenters resumed work. Mohanji worked on daily. One boatload brick came today. Recd. two cheques from M. Das for Rs. 9,200/- & 9,300/- & deposited in Bengal Bank. Recd. letter from Simla, all well. Sent the horse to Belgachia Veterinary College for treatment.

জুন ১০ দেওবাৰ

Tiles placed on the roof of the new building today. Morning, breakfasted and took tea at Khirod Babu's place today. Godadhar Surui's eldest son Satyachurn, who worked in Radhabazar shop @ 4/-P.M. with his father, died of cholera this morning. Poor Godadhar a very very sad loss to him in his old age.

জুন ১১ সোমবাৰ

Appointed Kripan Durwan today. Mohanji, Bombay carpenter, worked only half day today. Durwan Nandikisore left for home tonight giving a substitute. I gave him his passage money. He took Rs. 100/- & ornaments & silver deposited with my wife & kept in the iron safe. The new building tiled today. Evening : saw football match in the field with Otool Babu, Military got defeated by one goal (Military *vs* Civilian). Heard from Gopal Babu this morning that Godadhar's elest son died of cholera yesterday. So Radhabazar shop closed today even for Godadhar's absence.

জুন ১২ মঙ্গলবাৰ

Pd. Harshamal on a draft by M. Das, ASN., Rs. 1,000/-. Mohanji, Bombay carpenter, worke today. Venetean door

finished today. Whole day raining. Wrote to B.B., Simla, to send Prajna with Sushama & wrote to Prajna also to come. Wrote G. Bez not to molest my mother's any more by bringing her to Jorhat. Wrote to Binanda Kakaidew also not to help him in that. Acknowledged receipt of Rs. 100/- sent by S. N. Bez. o/a G. Bez for C. iron.

জ্বন ১৩ বুধবার

Dined at Jorasanko. Was to go to Asansol, but Otool Babu failed to accompany; so postponed. Pd. M. Das, who arrived morning, Rs. 10,000/- (ten thousand) by cheque on Bank of Bengal for Asansol Banking use. Rs. 2,000/- also pd. him by cheque on Hongkong to be sent to JSG. Raining whole day. Bricklayers could not work today.

জ্বন ১৪ বৃহস্পতিবার

Phani Babu left for Asansol, going to take charge of cash. Pd. Rs. 500/- by cheque on Bank of Bengal to Mahaliram Sewnarayan on a draft on me by M. Das. One arch of the servants' quarter on the eastern side completed today. Pd. Rs. 15/- per coachman to Veterinary College for the treatment of the horse for 15 days. Ordered two boatloads of surki and two of brick

জ্বন ১৫ শুক্রবার

Building work going on as usual. Received a telegram from Harinath, Gowhati, informing his departure for Cal. Wrote to E. B. S. R. for the balance of money of the two previous bills.

জ্বন ১৬ শনিবার

Left for Asansol with Otool Babu & Chatterjee by night passenger. Saw Chief Engineer, Sealdah.

জ্বন ১৭ রবিবার

Arrived Asansol morning. Inspected M. Das's & other accts. at Asansol. Placed Phani Babu in charge of case. Left for Cal. & arrive evening. Very warm today.

জুন ১৮ সোমবাৰ

Harinath arrived from Assam today. Bhowani accompanied him from Sealdah.

জুন ২০ বুধবাৰ

27 Chatpitaniwallis commenced beating the roof of the new building today @ /3/½ per head. Pd. them.

জুন ২১ বৃহস্পতিবাৰ

Pd. Mohanji, carpenter, o/a Rs. 50/-. Kedar N. Das, doctor, visited with Otool Babu this evening. Manisha, Deven Babu & Khuki came to see me this evening. Sent Rs. 200/- to B.B. this day insured. Sent a basket of Nangra mangoes to Mr. Forbes today. Saw G. C. Dey & asked him to arrange for a brown berry for A. K. Ray. 33 Chatpitaniwallis worked at /2/6½ per head. Unpaid. Tried to obtain Harinath admitted into Campbell, but could not, as he failed in 3 subjects.

জুন ২২ শুক্রবাৰ

35 chatpitaniwallis beat the roof of the new house & I pd. them. Renewed acct. with Bank of Calcutta solely for Radhabazar trunk shop by depositing 140/-. Sent bill for 2500 M. G. to E.B.S.R. along with Listers' pass certificate. Asked Mohi & Gopi Babus to send one wagon of 1st class B.G. & 1 wagon of 2nd class M.G. to C. K. Pramanick. The Bombay carpenters finished their contract work of doors (venetian) & sunshades.

জুন ২৩ শনিবাৰ

Appointed Kera & Mohanji's brother, Chaku, from to-day on daily for Mohanji. The door of the new building fitted up & a coat of paint given on some of them. Pd. Behari Sweeper his pay that was with me. Credited Rs. 2,000/- to Asansol acct. by depositing in Bengal Bank for Asansol, sending the same to JSG. Pd. Taleep 64/15/- till end of this day.

জুন ২৪ দেওবাৰ

Mohanji, Kera & Chaku carpenters worked half day only. Kept Harinath with Bhowani to-day at Calcutta. Pd. Bhootnath

who came to see me value of bolts & Rs. 42/8/-. Recd. a letter from Jnan, Engld. This is the 1st letter & only letter I got since he left Calcutta for England.

জুন ২৫ সোমবার

Wall of the new building sand plaster commenced. Pd. draft for Rs. 300/- by M. Das on me. The three Bombay carpenters worked.

জুন ২৬ মঙ্গলবার

3 Bombay carpenters worked. Pd. Radharaman Mukerji value of bricks & soorki 449/-. Visited Bhowani, Harinath at the place of residence, Bhowani got fever. Visited Swarna. Khirod Babu gone to Chapra, not yet returned.

জুন ২৭ বুধবার

Indented one consignment of steel trunk thro' Harris Bose. Pd. Bombay carpenters' contract work for venetian doors (15 pairs in number) Rs. 92-11-3. The beating of the roof is complete to-day. Paid off the Chatpitanis. Wrote out Calcutta acct. for May & building acct. also. Sudhi Dada with Khudi Bothan came this morning to invite me to Kriti's marriage on Sunday, . . . Friday, Bowbhāt on next Sunday. Bought new Ralli Cart from Hart Bros. paying Rs. 300/- to-day.

জুন ২৮ বৃহস্পতিবার

Recd. a bag of jack-fruit & cocoanut from Khagendra, son of Shyam Babu, Kalikapur. Pd. Bombay carpenters Rs. 40/- for all sunshades of the new building. The roof of the building completed today. Recd. letter from B.B., Simla, informing that they will leave for Cal. on 1st June next & inviting me to Asansol to accompany my wife & Baby to Cal., as B. will break journey & go to JSG. Advanced Coachman Rs. 24/- pay for June & July.

জুন ২৯ শুক্রবার

Presented Otool Babu the remaining tiles. One additional carpenter worked in contract work with 3 old carpenters in daily. The steps of the new building commenced.

জুন ৩০ শনিবাৰ

Carpenters finished fitting glass on doors. Dr. Bezbaroa dined here tonight. He revealed to me his engagement with a widow with two sons.

জুলাই ১ দেওবাৰ

Attended marriage of Kriti at Jorasanko, 10 Prasanna Kumar Tagore's, the sister of Nitya Babu, the bride. Oppressive heat.

জুলাই ২ সোমবাৰ

Recd. wire from B.B., Kalka, their safe arrival there from Simla and announcing their arrival Howrah tomorrow morning by Punjab Mail.

জুলাই ৩ মঙ্গলবাৰ

My wife, Baby & B.B. who got his left foot sprained at Simla the day before his departure. He is not well. Leg swollen & confined.

জুলাই ১০ মঙ্গলবাৰ

The three Bombay carpenters absent today.

জুলাই ১৪ শনিবাৰ

B.B. left for Asansol tonight by passenger & thence for JSG.

জুলাই ১৫ দেওবাৰ

Baby got fever today. Dr Bez & Harinath breakfasted today.

জুলাই ১৬ সোমবাৰ

Presented a silver cup to Swarna's child. Swarna sent Jnan's Govt. papers for interest from Bank of Bengal. Deposited Rs. 75/- to Cal. Bank on acct. of Radhabazar shop. Despached Calcutta acct. for May to JSG. today.

জুলাই ১৭ মঙ্গলবাৰ

Kera & Mohanji worked half day today, Chakoo full.

জুলাই ১৮ বুধবার

Mohanji absent, Chakoo half day, Kera full. Pd. Bhootnath Rs. 20/-, value of iron & brass hinges, etc. Despatched Calcutta acct. for June today to JSG. Dr G. Bezbaroa left for Assam tonight via Goalund.

জুলাই ১৯ বৃহস্পতিবার

Mohanji absent today. Kera & Chakoo worked full day. Visited Mrs. Dickson, Otool Babu. Deposited 28/- to Calcutta Bank. Finished stable wall today & commenced another. Punk work of office wall commenced today. Despatched Calcutta acct. for April to B.B. today.

জুলাই ২০ শুক্রবার

Saw R. Barkagty today, 100 Bowbazar Street. Sent Rs. 13,00/- half notes to Swami Visweswaranand today in a registered cover. Mohanji & other two carpenters worked full. Budha appointed to work in garden @ Rs. 7/- today.

জুলাই ২১ শনিবার

Saw G. B. Dey today dispose of the new Ralli cart.

জুলাই ২২ রোববার

Sent new Ralli cart to Messers G. B. Dey for sale today.

জুলাই ২৬ বৃহস্পতিবার

Mohanji, Kera & Chakoo absent today.

জুলাই ২৭ শুক্রবার

Kera absent.

জুলাই ২৮ শনিবার

Kera absent. B.B. left for Asansol with Chatterji. Mr. & Mrs. Chowdhuri called this evening.

জুলাই ৩০ সোমবার

Appointed a mali (Hari) today. B.B. assaulted by Ryan. B.B. got a deep cut on his head by Ryan's stick. I & Otool

Babu left for Asansol by Punjab Mail & met B.B. & found him not bad. Both B.B. & Ryan instituted cross cases. Great sensation at Asansol.

জুলাই ৩১ মঙ্গলবাৰ

I at Asansol. Otool Babu left for Cal. Chatterji also left for Cal.

আগষ্ট ১ বুধবাৰ

I & B.B. left for Cal. by 3 A.M. Mail.

আগষ্ট ২ বৃহস্পতিবাৰ

Arrived Cal. this morning.

আগষ্ট ৩ শুক্ৰবাৰ

Mohi arrived from JSG. & Asansol.

আগষ্ট ৬ সোমবাৰ

Mohanji worked half day today. Kera & Chaku full.

আগষ্ট ৯ বৃহস্পতিবাৰ

Bought a boy mare from Cook & Co's sale today @ Rs. 115/-.

আগষ্ট ১০ শুক্ৰবাৰ

Appointed a new syce for the new mare.

আগষ্ট ১১ শনিবাৰ

Mohanji absent today. Kera & Chaku worked.

আগষ্ট ১২ দেওবাৰ

Dismissed the new syce. Appointed Otool Babu's syce today.

আগষ্ট ১৩ সোমবাৰ

Mohanji absent & he won't work from today. Kera & Chaku working.

আগস্ট ১৪ মঙ্গলবার

The C. B. horse brought back today from Belgachia paying a cheque of Rs. 40/-, today being 67 days.

আগস্ট ১৬ বৃহস্পতিবার

Dismissed Otool Babu's syce & appointed new one today.

আগস্ট ১৭ শুক্রবার

Darwan pd. officiating sweeper today 1/6/- for 7 days. Kera, Chaku working. Two additional Bombay carpenters worked today halfday only.

আগস্ট ১৮ শনিবার

Dismissed Hari Mail today & pd. him his salary in full. Kera, Chaku absent today. Had been to Hongkong Bank & drew Rs. 2,000/- to pay B.B. Pd. two cheques of Asansol of Rs. 1,000/- & Rs. 150/-. Lent to Subodh Mohalanabis thro' Otool Babu Rs. 1,000/- on a handnote, promise & to be given by Kedar Babu & Otool Babu if necessary.

আগস্ট ১৯ রবিবার

B.B. left Cal. for Asansol. In the evening Phani came with his letter saying Rs. 9,000/- wanted & gone to Raneeganj. Harinath came & breakfasted. Evening : went to Jorasanko. Pd. Darwan pay for July & cleared his acct.

আগস্ট ২০ সোমবার

Pd. Kera, Mohanji & Chaku for July in full Rs. 80/-.

আগস্ট ২২ বুধবার

Had been to Taltola to see Susama, who is ill. Beat the Lalbandh today. Sent my horse (dun) to Cook & Co. for tomorrow's sale, but on return it commenced limping.

আগস্ট ২৩ বৃহস্পতিবার

Appointed Besā Mali @ Rs. 7/- ; pd. annas four in advance. Brought the power of attorney from Khirod Babu & cheques of Bank of Bengal to bring Jnan's interest of Govt. paper. I have

returned today all the Govt. papers to Swarna. Bought a letter papers stand from Mejda, Jorasanko, Syamdas Ray's property, fitted the veranda posts.

আগষ্ট ২৪ শুক্রবাৰ

No news from Asansol re : B.B.'s case. Anxious. Got Rs. 1,083 from E.B.S. today. Got Rs. 100/- from Radhabazar shop. Brought interest of Govt. papers of Jnan.

আগষ্ট ২৫ শনিবাৰ

B.B. arrived from Asansol this morning. The case compromised. Kera, Chakoo absent today. Went to see Rugby, Egd., *vs* Scotland. Egd. won.

আগষ্ট ৩০ বৃহস্পতিবাৰ

Kera, Chakoo absent today.

ছেপ্টেম্বৰ ১ শনিবাৰ

Attended Gonopati Pandit's lecture at Raisaheb's place this evening with B.B.

ছেপ্টেম্বৰ ২ দেওবাৰ

B.B. left for JSG. today morning. Evening, attended lecture of Ganopati with Khiti Babu at Raisaheb's.

ছেপ্টেম্বৰ ৩ সোমবাৰ

Saw Raisaheb & talked about arranging Pandit Ganopati's lecture.

ছেপ্টেম্বৰ ৪ মঙ্গলবাৰ

Kera, Chakoo absent today. They won't work from today. Saw Ganapati Pandit this morning at Ghanshyam Das Kotra, Burrabazar; took him to Karta Moshaya & arranged a lecture at Adi Samaj tomorrow evening. Dhiradidi called.

ছেপ্টেম্বৰ ৭ শুক্রবাৰ

I left for Asansol tonight by passenger. Mohanji worked today.

সেপ্টেম্বর ৮ শনিবার

Arrived Asansol morning & met B.B.

সেপ্টেম্বর ৯ রবিবার

Left Asansol by Punjab Mail at 2-15 A.M. B.B. left by Up Punjab Mail for Lucknow. Mr. Lane appointed today & taken with B.B. in his tour.

সেপ্টেম্বর ১০ সোমবার

Arrived Cal. morning.

সেপ্টেম্বর ১১ মঙ্গলবার

Mohanji worked today.

সেপ্টেম্বর ১২ বুধবার

Ashu Pramanick & Promotha P. with Otool Babu called & proposed that we should join in their business. I said I will reply in consultation with B.B. Evening football between Border & City. City licked Borderer. Very strange result.

সেপ্টেম্বর ১৩ বৃহস্পতিবার

Saw Korta Moshay with Pundit Gonoputty & Ramkesore this morning bet. 7 & 8 A.M. & arranged lecture on Saturday next. My horse & gharry met with an accident on Chitpur Rd. on way to Jorasanko. Gave Gopi Babu's spec. for repair. Had Boloram's watch repaired. Sent 1st halves of 500/- to Gopi Babu, JSG., registered. Drew 2,000/-. Phani came to take money.

সেপ্টেম্বর ১৫ শনিবার

Attended the proposed lecture of Gonopatti Sarma, the Arya Somaj Pundit. But it was a failure as the lecturer did not lecture seeing the audience small, this being a rainy day. Pd. the Bombay carpenters in full up to date.

সেপ্টেম্বর ১৬ রবিবার

Ate dinner at Jorasanko with Choudhuri.

সেপ্টেম্বৰ ১৭ সোমবাৰ .

Morning : took Mrs Acharya to Dr Chatterji. Purchased Rs. 500/- Govt. paper for Mrs Chatterji. Gave Boloram's watch for repair to North East Watch Co. Saw Tarinee Prosad Jyotishi & talked with him about the Bankura houses. Recd. Rs. six thousand, Cheque No. 45 N dated 14th Sept. 1900, Rs. 60,38/8/- from E.B.S. Ry by cheque, Bengal Bank. Deposited 9,700/- Bengal Bank, Asansol, cheque. Budha Coolie Nanne absent today.

সেপ্টেম্বৰ ১৮ মঙ্গলবাৰ

Pd. to Jardine the Cheque No. 45 N for 6,038/8/- of E.B.S. Called & asked Subal Dhar to make a block for Mrs's book & left the book of Ritoo Babu with him. To field to witness Rugby between Cal. *vs.* City (final). Cal. won. I got with Kisory Babu completely drenched. Masons not absent today. Budha coolie worked.

সেপ্টেম্বৰ ১৯ বুধবাৰ

Incessant rains. Budha coolie Nanne absent today. Whole day excessive & continuous rain. Could not go out. Asked Manmatha to take Rs. 100/- loan from Asansol. Asked Gopinath B. to send two wagons 1st class B. G. to C. K. Pramanick. Masoni absent today.

সেপ্টেম্বৰ ২০ বৃহস্পতিবাৰ

Incessant rains. Budha Coolie Nanne absent today. Had been to Choudhuri's but found the invitation stopped. Calcutta specially native portion under water. Choudhuri's compound a-big-lake-like. Harrison Rd., College Street, Chitpore looked like canals. I could return home with much difficulty. Only the Bowbazar Street not under water. Budha coolie absent today. Masoni absent.

সেপ্টেম্বৰ ২১ শুক্রবাৰ

Incessant rains. Pd. all the servants' pay. Dismissed the coachman's syce appointed on 16th & paid off. Appointed a new syce. Pd. Birsa Mali for 9 days of Aug. Budha coolie absent today. Masoni absent. Mr. Molland's horse stabbled at ours.

সেপ্টেম্বর ২২ শনিবার

Incessant rains. The rainfall quite unprecedented. Budha coolie absent today. Masoni absent. Pd. a cheque for Rs. 950/- to Harshamal as per draft of M. Das. Khiti Babu & Suprakas took tea to-day at ours.

সেপ্টেম্বর ২৩ রবিবার

Budha Cooli worked. Appointed a new syce. Ordered Subal Dhar a block for Mrs's book.

সেপ্টেম্বর ২৪ সোমবার

Incessant rains. Pd. Rs. 1,000/- to Bepinbihari Mukerji as loan on handnote. Gave Ritoo Babu my *Litikāi* to be printed. Budha Coolie did not work. Carpenters worked to-day. 7 persons half day only.

সেপ্টেম্বর ২৫ মঙ্গলবার

Budha coolie did not work. Had been to J. S. Office & Sealdah. Carpenters—2 halfday only & 2 full.

সেপ্টেম্বর ২৬ বুধবার

Bhupati left for JSG. Budha coolie did not work. Carpenters : 3 full (Mohanji, Kera & Chakoo).

সেপ্টেম্বর ২৭ বৃহস্পতিবার

Budha coolie did not work. Carpenters : 3 full (Mohanji, Kera & Chaku).

সেপ্টেম্বর ২৮ শুক্রবার

Budha coolie sent to Mayo Hospital as he is suffering from dysentry very much. B.B. was to come today, but did not.

সেপ্টেম্বর ২৯ শনিবার

Mohanji, Kera, Chakoo worked full. B.B. arrived this night at 12 o'clock.

সেপ্টেম্বর ৩০ রবিবার

Mohanji, Kera, Chakoo worked full-today.

অক্টোবৰ ১ সোমবাৰ

Mohanji, Kera, Chakoo full-day.

অক্টোবৰ ২ মঙ্গলবাৰ

Mohanji & another carpenter worked today only (i.è., 2 only).

অক্টোবৰ ৩ বুধবাৰ

Bombay carpenters' work finished today. B.B. left for Asansol tonight by Punjab Mail.

অক্টোবৰ ৪ বৃহস্পতিবাৰ

Bijoya day. Called on Mr. Choudhuri's & saw Asoka prostrated with paralysis. Bought Mr. Chaudhuris chesnut gelding.

অক্টোবৰ ৯ মঙ্গলবাৰ

B.B. left for Asansol tonight. At night his new chesnut gelding got wounded in the wooden partition.

অক্টোবৰ ১০ বুধবাৰ

Kera & Chakoo worked today. Got Rs. 68/8/4 from Abinas Babu, Ramkristopore, for our teak. Sold Jnan's Govt. paper for Rs. 500/- at Khirod Babu's request @ 3/8/- discount, money-ordered Rs. 120/- (£80) to Jnan, England, & dined at Khirod Babu's place. Mr. Gasper is treating the chesnut gelding.

অক্টোবৰ ১১ বৃহস্পতিবাৰ

Taleep worked with his wife. Pd. Rs. 10/- to Mr. Gasper for curing the gelding. Joges Babu called & pd. Rs. 152 on one of the coal bills.

অক্টোবৰ ১৯ শুক্ৰবাৰ

B.B. left for Bombay tonight by Passenger via Asansol.

অক্টোবৰ ২১ দেওবাৰ

Prajna with Baby removed to Jorasanko this morning. Harinath saw me morning. Evening : visited Dr. G. B. Pd.

Mohanji & Kera Rs. 20/- only, Rs. 10/- remaining. Taleep Raj worked today.

অক্টোবর ২২ সোমবার

Mrs. Chaudhuri gave birth to a male child today. Kera works from today again.

অক্টোবর ২৩ মঙ্গলবার

Kera worked today. Dr. G. B. & Hari breakfasted here. The big room in this new building matted today. New Durwan appointed today. New Darwan : Name Chobeyram Upadhya, Agra, Village Soligonagra, 26 years age. Father's name Jankilal, dead, worked at Nutchelang & Co. Mother living, Brothers two. He worked 2 yrs Mitchel Wright. Then 2 years at Kalooram Chatoorbhuj. Baranagar Jute Factory George Henderson worked. B.B. left from JSG. to Bombay by Mail today.

অক্টোবর ২৪ বুধবার

Kriparam Durwan left my service from this morning. Kera absent today. Bought some furniture for new office at Commercial buildings opened today. Had been to Shibpur J. S. timber yd. morning by bike. Otool Babu's uncle died last night.

অক্টোবর ২৫ বৃহস্পতিবার

Kera worked today. Dismissed Dowlat Coachman & appointed a new Mussalman coachman. Sent the mare to Jorasanko. One table, 4 wooden-top chairs & 2 cane chairs came to new office from M. C. Dhur & Co., Bowbazar. Got delivery orders for F. H. teak from Bepin Babu today & I had to sign. Settled about rate E.I.R. teak tender for 300 tons @ 94/- with Mr. Stewart. Sent Cal. acct. for Aug. to Gopi Babu today. Bought 2 commode pots & one chamber pot for office today.

অক্টোবর ২৬ শুক্রবার—অক্টোবর ২৮ রবিবার

Kera worked.

অক্টোবর ২৯ সোমবার

Kera worked & finished.

নবেম্বৰ ৩ শনিবাৰ

Submitted tender for Sal irregulars for E.B.S. Ry @ 1/4/-. Asked to give an authority letter from Kulungaz instead of Rourkela. Recd. 100 copies of bound আমিষ ও নিৰামিষ আহাৰ from Duftry.

নবেম্বৰ ৪ দেওবাৰ

Distributed আমিষ ও নিৰামিষ আহাৰ as follows : Presented Otool Kristo Ghose 1, Khirod Babu 1, Jorasanko 1;

Given আমিষ ও নিৰামিষ আহাৰ @ 15/- per cent.

			(To be given)
S. K. Lahiri	2	copies	3
Canning Library	1	„	4
Haldar	1	„	4
City Book Depot	1	„	4
Goorudas Chatterji	5	„	45
Sanskrit Press	1	„	24
K. N. Tagore	10	„	—

Khirod Babu for Press review 2 copies, for registration to K. N. Tagore 2 copies.

নবেম্বৰ ৮ বৃহস্পতিবাৰ

Dismissed Musalman coachman given by Otool Babu's coachman & his syce, paying Rs. 1/13/9 each. Appointed an old coachman Musalman given by Mr. Gasper named Ellahibux.

নবেম্বৰ ৯ শুক্ৰবাৰ

Appointed a new syce today. B.B. came from Bombay today 9 A.M.

নবেম্বৰ ১০ শনিবাৰ

Saw Mr. Ponton, Store-Keeper, Port Comr. Dock, with Otool Babu. Learnt our application for registering name as timber-suppliers granted & that our yd. will be inspected, Monday, 12-1 P.M.

নবেম্বৰ ১৭ শনিবাৰ

This morning at 8-21 A.M. my wife gave birth to a female child after three days' labour. At night 11 o'clock Mrs.

Khitindranath delivered of a female child also. B.B. left for JSG. via Asansol tonight by Mail (Punjab).

নবেম্বর ২৪ শনিবার

Bought a bay entire horse for office from Chitpore today morning at Rs. 210+5 (brokerage)+2. Entertained Mr. Powell of Kancharapara at G. E. Hotel. At *nimantran* at Otool Babu's place o/a his uncle's srāddha.

নবেম্বর ২৯ বৃহস্পতিবার

Felt very unwell. So could not go to office today.

ডিসেম্বর ৩ সোমবার

Brought my Surabhi & Prajna & new baby here this afternoon. Baby very bad at night.

ডিসেম্বর ৪ মঙ্গলবার

Returned to Jorasanko afternoon. My baby Surabhi died tonight at 1 A.M. of cough, sore throat & fever after a suffering of about a week. Dr. D. N. Chatterji treated all along, but could not detect the disease (Diphtheria). At this last moment Dr. J. N. Mozumdar treated (Homeopathy).

ডিসেম্বর ৭ শুক্রবার

Brought Mrs. with new babe from Jorasanko to 38 Dobson's Rd. Sobhana accompanied.

ডিসেম্বর ১৪ শুক্রবার

B.B. left for JSguda today 10-45 A.M. by the New Line of. B.N. Ry., i.e., from Howrah via Kharagpur. Sobhana left for Taltolla tonight.

ডিসেম্বর ১৮ মঙ্গলবার

Appointed a Firinghee Aya to-day pay Rs. 11/-. Morning: went to Indi Generals' Yard with Kisory Babu & saw Mr. Mc-Call.

ডিসেম্বর ১৯ বুধবার

Bought Mr. Turnage's horse this morning @ Rs. 350/- & his syce also kept.

ডিসেম্বর ২৭ বৃহস্পতিবার

Mrs. very ill. Asked Dr. Kedar N. Das who treated. Appointed a nurse for Mrs. @ 4/- a day.

ডিসেম্বর ২৮ শুক্রবার

Appointed a new durwan, Doulatram, @ Rs. 9/- pay. Dr. R. L. Dutt saw Mrs. & took Rs. 32/- visit. Dr. K. N. Dutta also came. Gave the bay mare to Dr. K. N. Das for trial.

ডিসেম্বর ২৯ শনিবার

Dr Kedar N. Das operated Mrs' breast. Dun old horse with Sampat came from Kisory Babu's place to-day.

ডিসেম্বর ৩১ সোমবার

B.B. came from JSG. this morning.

॥ ১৯০১ ॥

জানুয়ারী ১ মঙ্গলবার

Kedar Dr. did not come to-day.

জানুয়ারী ২ বুধবার

Pd. Firingee Aya for 14 days up to 31st Decr. pay Rs. 5/2/-. Dr. Kedar came to-day. B.B. left for Asansol tonight.

জানুয়ারী ৩ বৃহস্পতিবার

Dr. K. N. Das did not come to-day.

জানুয়ারী ৪ শুক্রবার

Dr. K. N. Das did not come to-day.

জানুয়ারী ৫ শনিবার

Dr. Das came to-day.

জানুয়ারী ৬ রবিবার

Dr. Das did not come.

জানুয়ারী ৭ সোমবার

Dr. Das not come.

জানুয়ারী ৮ মঙ্গলবার

Dr. Das came.

জানুয়ারী ৯ বুধবার

Dr. Das did not come.

জানুয়ারী ১০ বৃহস্পতিবার

Dr. Das came. Nandikisore returned to-day from his home. B.B. arrived this morning.

জানুৱাৰী ১১

আজি এখন ডায়েৰী কিনিলো। পুৰা বৰুৱা কলিকতা পালেহি। আজি বেঙ্গল নাগপুৰৰপৰা জে. এন্. কোম্পানীয়ে ১ লাখ বি. জি. স্লিপাৰৰ অৰ্ডাৰ দিছে। খনে পতি ৩৷৷০ অনাকৈ পৰিব।

জানুৱাৰী ১২

পেণ্ড্ৰালৈ যি লোহাৰ চন্দুক পঠাইছিলো তাৰ বাবে মহানন্দ মুখাৰ্জিক এখন চেক দিয়া হৈছিল। মই সেই চেকখন বাতিল কৰি নগদ ৫৭্ টকা দিলো। ইয়াৰ লগতে নতুন ঘৰৰ পানীৰ পাইপৰ বাবে ৪৩৮৶ অনা দিলো। বেঙ্গল বেঙ্কৰপৰা তিনি হেজাৰ টকা আনি নন্দকিশোৰক দি ঝাড়সোগড়লৈ পঠিয়ালো। কালি বামা লৰিয়ে যিখন চেক দিছিল সেইখন ভঙাই আনিব নোৱাৰিলো। সেই টকা আজিও পঠাব নোৱাৰিলো। গোপী লগুৱাক চিকিৎসা কৰা ডাক্তৰক দহ টকা দিলো। নন্দকিশোৰ দাৰোৱানে তাৰ নিজৰ খৰচৰ বাবে ১০্ টকা ললে।

জানুৱাৰী ১৩

ৰাতিপুৱা বৰুৱা মেইল ধৰি ঝাড়সোগৰালৈ গ'ল। আবেলি ক্ষীৰোদ বাবু আৰু জে. বৰুৱাক চাবলৈ গ'লো। ক্ষীৰোদ বাবুৰ বিশেষ অনুৰোধমতে লাইফ এছিওৰেন্সৰ চিটি অব্ গ্লাছগোৰ ফৰ্মখন পুৰাই দিলো। ৫,০০০্ টকাৰ ইন্সিওৰ কৰা হ'ল। মোৰ ৫৫ বছৰ বয়সত এই টকা মই পাম। ১৮৬৮ ছন নবেম্বৰ মোৰ জন্মৰ তাৰিখ দিয়া হৈছে। এই বছৰৰ নবেম্বৰত মোৰ ৩৩ বছৰ বয়স হ'ব। ক্ষীৰোদ বাবুৱে 'সঞ্জীৱনী' কাগজত মিছেছৰ কিতাপৰ এখন বিজ্ঞাপন দিলে। গোপী বাবুৰে পঠোৱা নমুনাটো ভৱানীক দিলো সেই নমুনা চাই এটা নতুন তৈয়াৰ কৰি দিবলৈ। গাখীৰ দিয়া মানুহজনীক ডিচেম্বৰ মাহৰ গাখীৰৰ দাম ৮৲১৫ আদায় দিলো। গধূলি গিৰিন্দ্ৰ বাবু, সংসাৰ বাবু আৰু যোগেন্দ্ৰ মোক দেখা কৰিবলৈ আহিল। সুৰ্বাভৰ মৃত্যুত তেওঁলোকে বৰ বেজাৰ পাইছে।

জানুৱাৰী ১৪

হোছেন খাঁক ক'লা মুগৰ বৰণৰ ঘোঁৰাটো ৬০্ টকাত বেচি দিলো। তাক ৪্ টকা দালালী দিলো। সম্পদ ছহিচক ডেৰ মাহৰ দৰ্মহা ২০্ দিলো। অতুল বাবুৰে চিটি অব্ গ্লাছগো লাইফ্ এছিওৰেন্সৰ চাৰ্টিফিকেটত বন্ধু-ৰূপে চহী দিলে। ভাইক্ এন্ড কোম্পানীলৈ এখন লেণ্ডলেট গাড়ীৰ অৰ্ডাৰ দিলো। ১,৮০০্ টকা পৰিব, আৰু গাড়ীখন এই মাহৰ ভিতৰতে দিব—এইটো ঠিক হ'ল। কলিকতা বেঙ্কৰপৰা ৩২০্ টকা আনি পেৰামবুলেটৰৰ ইন্ভইচখন শোধাই দিলো। সেইখন এথাৰ্টন কোম্পানীৰপৰা আনিছিলো।

জানুৱাৰী ১৫

মিছেছ জে. বৰুৱাক চাবলৈ গ'লো। কেদাৰ বাবু আহিছিল; কালি ভাইক্ এন্ড্ কোম্পানীক লেন্ডলেটৰৰ অৰ্ডাৰ দিছিলো, তাৰ বাবে তালৈ এখন ১০০্ টকাৰ চেক পঠালো। বেঙ্গল বেঙ্কৰপৰা ২০০্ টকা আনি টিক ডিপোক ধাৰলৈ দিলো। বি. বৰুৱাৰ তাঁৰ অনুসৰি ৩,০০০্ টকা বেঙ্গল বেঙ্কৰপৰা আনি বটুবাবুৰ হাতত দি ঝাড়সোগড়ালৈ পঠালো।

জানুৱাৰী ১৬

বটু বাবুৱে ৫,০০০্ টকা লৈ গ'ল ঝাড়সোগড়ালৈ।

জানুৱাৰী ১৯

শিয়ালদহলৈ গৈ শুনিলো, ৰায় ছাহাবে ক'লে, এম্. জি.-ৰ অৰ্ডাৰ আমাক নিদিলে; বাম বায়ে পালে।

জানুৱাৰী ২০

পুৱা চিৎপুৰলৈ গ'লো এজনী গাই কিনিবলৈ। ক্ষীৰোদ বাবুও মোৰ লগ ধৰি গ'ল। তাৰ পাছত কুমাৰটোলিলৈ গৈ যদু পাল আৰ্টিস্টৰ লগত বোৰ সুৰ্বাভৰ এটা বাস্ট তৈয়াৰ কৰাৰ পৰামৰ্শ কৰিলে। ডাক্তৰ বেজবৰুৱাক দেখা কৰি তেওঁক লৈ জে. বৰুৱাৰ ওচৰলৈ গ'লো।

জানুৱাৰী ২১

জাৰ্ডিন স্কিনাৰ কোম্পানীয়ে বেঙ্গল বেঙ্কৰ এখন ২৫,০০০্ টকাৰ চেক দিলে। পুৱাতে হাওড়া জেনেৰেল হস্পিটাললৈ গৈ বভিল চিভিল চাৰ্জনৰ লগত দেখা কৰিলো। মোক পৰীক্ষা কৰি চাব লাগে। পৰীক্ষা কৰিলে। প্ৰায় পাছ হৈ গ'ল। মাত্ৰ ইউবিন্ কাইলৈ চাব।

জানুৱাৰী ২২

বেঙ্গল বেঙ্কৰপৰা ২৫,০০০্ টকা ভঙাই আনিলোগৈ। দয়ালচন্দ্ৰ বানাৰ্জিক তাৰ ডিচেম্বৰ মাহৰ দৰ্মহা ১০্ টকা দিলো।

জানুৱাৰী ২৩

নন্দকিশোৰ নাগপুৰ মেইলত উঠি ২৫,০০০্ টকাৰ এশটকীয়া নোট লৈ ঝাড়সোগড়লৈ গ'ল। আজি ৰাতিপুৱা ৫ বজাত মহাৰাণী ভিক্টোৰিয়া মৰিল। ই. আই. আৰৰ ৫০০ টন টিকৰ টেন্ডাৰ পৰীক্ষা কৰা হ'ল। আমাৰ নিৰিখ

সকলোতকৈ কম ৯৫৮· অনা হিছাপত। কেলিডনিয়া ডকৰ ১০৩৲ শিউবলৰ (গিৰিশ বাবু) ৯৮৲।

জানুৱাৰী ২৪

ক্ষীৰোদ বাবু আৰু জে. বৰুৱাক লগত লৈ মাঘোৎসৱত যোগ দিলো। আবেলি ক্ষীৰোদ বাবুৰে সৈতে চিৎপুৰলৈ গ'লো। তেওঁ এজনী গাই আৰু পোৱালিয়ে সৈতে কিনিলে ৩০৲ টকাত। মই ক্ষীৰোদ বাবুক ধাৰ দিলো। মই অতুল বাবুৰপৰা ৭৩৲ টকা ধাৰ কৰিছিলোহে।

জানুৱাৰী ২৬

মই পোৱালিয়ে সৈতে এজনী গাই কিনিলো ১০০৲ টকাত।

জানুৱাৰী ২৭

মোৰ ককাইদেউ শ্ৰীনাথ বেজবৰুৱা ইয়ালৈ অহাৰ কথা আছিল। নাহিল।

জানুৱাৰী ২৮

শ্ৰীনাথ বেজবৰুৱা পুৱাতে পালেহি। হৰিনাথে স্টেশ্যনৰপৰা লৈ আহিল। ৩৫০ নং আপাৰ চিৎপুৰ ৰোডলৈ গৈ ডাক্তৰ বেজবৰুৱাক লগ পালো গধূলি। মিস্টাৰ জে. বৰুৱাৰ লগত দেখা হ'ল। আজি ৰাতি ২ বজাত শ্ৰীনাথৰ ডায়েৰিয়া হ'ল। তেওঁ মূৰ্চ্ছা গৈ মাটিত পৰি গ'ল। মই ভয় খাই অতুল বাবুক মাতি আনিলো। তেওঁ আহি চালে আৰু এজন হোমিওপেথিক ডাক্তৰ পঠিয়ালেগৈ। কিন্তু ডাক্তৰ অহাৰ আগতেই মই ক্লোৰোডিন আৰু ব্ৰান্ডি খুৱাই দিছিলো। তাতে ভেদ-বমি দুইটা বন্ধ হ'ল।

জানুৱাৰী ২৯

মই বৰ ভাল পালো, শ্ৰীনাথ ককাইদেউ আজি ভাল হৈছে। জাৰ্ডিন স্কিনাৰৰপৰা ২৫,০০০৲ টকাৰ এখন চেক পালো।

জানুৱাৰী ৩০

বেঙ্গল বেঙ্কত চেকখন ভঙাই কাৰেন্সিলৈ গৈ হেজাৰ টকাৰ নোটবিলাক এশটকীয়া আৰু দহটকীয়া কৰি আনিলো। জীৱন বাবুৰ কৃপাত অফিচ ছুটী হৈ যোৱাৰ পিছতো টকা এইদৰে বদলি কৰিব পাৰিলো। ডাক্তৰ বেজবৰুৱাই হৰিক লগত লৈ শ্ৰীনাথ ককাইদেউক চাবলৈ আহিল। আজি আকেল এক ৰাজ আৰু চাৰি মজুৰ লৈ গোহালি ঘৰ সজাত লাগিল।

জানুৱাৰী ৩১

নন্দকিশোৰ মেইলত ২৩,০০০৲ টকা লৈ ঝাড়সোগড়ালৈ গ'ল। ২৫,০০০৲ হেজাৰৰ ভিতৰত ২,০০০৲ টকা ৰাখিলো। কলিকতা মিউনিচিপেলিটিক ৫০০৲ টকা দিয়া হ'ল শাল স্কোৱাৰ টেন্ডাৰৰ টকাৰ হিছাপত। ই. বি. এছ্. আৰৰ এক্‌জামিনাৰৰ অফিচৰ হেড একাউন্টেন্টক ১০০৲ টকা দিলো যোৱা বছৰৰ স্লিপাৰৰ হিছাপ সকলো মিলাই দিবলৈ। মোৰ বৰ ঘোঁৰাটো অফিচৰ গাড়ীত জুটি লৈ মই আৰু মিছেছ ফুৰিবলৈ গ'লো। উভতি আহোঁতে মোৰ গাড়ীত আন এখন গাড়ীয়ে খুন্দা খালে। কচোৱানটো তললৈ বাগৰি পৰিল। ঘোঁৰাটো তীব-বেগে লৰিবলৈ ধৰিলে। ব্ৰিজৰ ওপৰেদি আহোঁতে আকৌ আন এখন গাড়ীত গৈ খুন্দা খালে। কিন্তু ঈশ্বৰক ধন্যবাদ যে আমাৰ কোনো বিপদ নোহোৱাকৈ আমি ঘৰ পালোঁহি। আমাৰ দুইবো কোনো আঘাত নালাগিল।

ফেব্ৰুৱাৰী ১

বৰবজাৰৰপৰা ৫০ ডজন ফাইল কিনিলে ডজনত তিনি টকাকৈ। ইয়াৰ ২৫ ডজন বি. কে. ঘোষলৈ বাজগাঙগপুৰলৈ পঠালো। ২৫ ডজন পেণ্ড্ৰা ৰোডলৈ বি. বৰুৱাৰ ঠিকনাত পঠালো। ২০০ খন সিম্পসন পিটস কিনিলো ইলিয়ট কোম্পানীৰপৰা। প্ৰতিখনৰ দাম ৩৸৴· অনাকৈ পৰিল। কোম্পানীলৈ অৰ্ডাৰ দিলো পেণ্ড্ৰাৰোডলৈ বি. বৰুৱাৰ নামত পঠাবলৈ। ৮০খন স্কোৱাৰ টিক পোৰ্ট কমিছনক দিয়া হ'ল। ই. বি. এছৰ অফিচলৈ গৈ দেখোঁ যে চেকখন আজিও লিখি ঠিক-ঠাক কৰা নাই। আজি চিটি অব্ গ্লাছগোত মোৰ লাইফৰ বাবে ৭০৷৷· অনা দিব লগা হ'ল। এইটো মোৰ প্ৰথম প্ৰিমিয়াম। আকেল মিস্ত্ৰী এজন বাজ আৰু চাৰিজন মজুৰ লৈ গোহালি ঘৰৰ কাম কৰিছে।

ফেব্ৰুৱাৰী ৪

বি. বৰুৱাৰ বেমাৰ হৈছে। নন্দকিশোৰ দাৰোৱানে তেওঁৰ দৰৱ ঝাড়-সোগড়ালৈ লৈ গ'ল। ই. বি. এছ. ৰেলৱেৰপৰা ২,২২০৷৷৴· অনা পালো।

ফেব্ৰুৱাৰী ৫

ই. বি. এছৰ চেক হংকং বেংকত জমা দিলো। মোৰ এখন বাস্ট ফটো মিস্টাৰ সেনৰ তাত তোলালো। পুৰাণ গ্ৰুপ এটা আৰু বোবিৰে সৈতে এটা, মুঠ তিনিটাৰ অৰ্ডাৰ দিলো।

ফেব্ৰুৱাৰী ৬

আজি পুৱা নন্দকিশোৰ ঝাড়সোগড়াৰপৰা ঘূৰি আহিল। মই দুপৰীয়া ১১-৪০ মিনিটত ঝাড়সোগড়ালৈ গ'লো। ৰাতি এঘাৰ বজাত পালোগৈ।

বি. বৰুৱাৰ জ্বৰ নাই; লাহে লাহে ভাললৈ আহিছে। ঝাড়সোগড়াৰ ট্ৰেইনৰপৰা নামোতে মোৰ টুপীটো গাড়ীত এৰি থৈ আহিলো।

ফেব্ৰুৱাৰী ৯

৭ অৰু ৮ ঝাড়সোগড়াত। আজি গধূলিৰ মেইল ধৰি ঝাড়সোগড়া এৰিলো।

ফেব্ৰুৱাৰী ১০

পুৱা ৬ বজাত হাওড়া পালোগৈ। কিশোৰী বাবু সমস্তিপুৰৰপৰা উভতলি। মোক দেখি ক'লে যে ১০০ টন টিকৰ টেণ্ডাৰ পোৱাৰ আশা আছে। ২৯৫।১ আপাৰ চিৎপুৰ ৰোডত ডাক্তৰ বেজবৰুৱাৰ লগত দেখা কৰিলো। শ্ৰীনাথ ককাইদেউ যোৱা বৃহস্পতিবাৰৰপৰা ডাক্তৰৰ তাত আছিল। তেওঁক চাবলৈ আহিলো। তেওঁ মোৰ লগতে আহিল। ক্ষীৰোদ বাবুৰ ঘৰলৈ মিছেছ স্বৰ্ণ আৰু জে. বৰুৱাৰ পত্নীক চাবলৈ গ'ল।

ফেব্ৰুৱাৰী ১১

বি. বৰুৱাৰ বাবে ৯৯৫ টকাৰ সোণ কিনিলো। ঝাড়সোগড়ালৈ পঠাব লাগিব। হংকং বেঙ্কৰ চেকেৰে দাম দিলো। ভবানীক ৩০০ টকাৰ চেক দিলো। শিয়ালদহলৈ গৈ বাৰ্ন কোম্পানীৰপৰা থাপৰি কিনিলো ১০ টকাত এশকৈ। গোহালিৰ বাবে কিনা হ'ল। গদাধৰক ১,১০০ টকাৰ এখন চেক দিলো স্টীল ট্ৰাঙ্কৰ ইনভাইচৰ বাবদ।

ফেব্ৰুৱাৰী ১২

কালি কিনা সোণখিনি ঝাড়সোগড়ালৈ নন্দকিশোৰে লৈ গ'ল। কলিকতা বেঙ্কৰপৰা ৬০ টকা আনি স্টীল ট্ৰাঙ্কৰ ডিউটি দিলো। গদাধৰে লৈ গ'ল।

ফেব্ৰুৱাৰী ১৩

আজি আকৌ শ্ৰীনাথ ককাইদেউ ডাক্তৰ বেজবৰুৱাৰ লগত থাকিবলৈ গ'ল।

ফেব্ৰুৱাৰী ১৩

আজি পুৱা ডাক্তৰ বেজবৰুৱাৰ ঘৰৰপৰা শ্ৰীনাথ ককাইদেউ উভতি আহিল।

ফেব্ৰুৱাৰী ১৬

মিস্টাৰ আৰু মিছেছ সেন সম্বলপুৰৰপৰা তেওঁবিলাকৰ ল'ৰাটি লগত লৈ ইয়ালৈ আহিল পুৱা। মোৰ ঘৰতে থাকিল। নন্দকিশোৰ ঝাড়সোগড়াৰপৰা

উভতিল। তাৰ লগত হীৰামন আৰু জীয়েকো আহিল। শ্ৰীনাথ ককাইদেউ আকৌ তেওঁৰ বস্তুবিলাক লৈ ডাক্তৰ বেজবৰুৱাৰ ঘৰলৈ গ'ল। ৰাতিপুৱা মই আৰু কিশোৰী বাবু দুয়ো শিৱপুৰ ইয়াৰ্ডলৈ গৈছিলো। পাছত মই কনভোকেশ্যনলৈ গ'লো।

ফেব্ৰুৱাৰী ১৭

শ্ৰীনাথ ককাইদেউ দাৰ্জিলিং মেইলত অসমলৈ গ'ল। ৩·৫৭ মিনিটত গাড়ী। মই আৰু হৰিনাথে তেওঁক বিদায় দিবলৈ গ'লো।

ফেব্ৰুৱাৰী ১৮

লন টেনিছ বেট আৰু বল আৰু নেট কিনি আনিলো। মিস্টাৰ জে. এন. সেনৰ লগত কোৰ্টখন ঠিক কৰি আজিৰপৰা খেলিবলৈ লাগিলো। আজি স্বৰ্ণ পেহী আহিছিল। মই মিস্টাৰ সেনক লগত লৈ ৰয়েল থিয়েটাৰত *Brough Comedy* চালো। *Sowing the Wind Play* আছিল। খুব ভাল লাগিল।

ফেব্ৰুবাৰী ১৯

ক্ষীৰোদ বাবুৰ এখন চেক লন্ডন বেঙ্কৰপৰা ভঙাই আমি তেওঁৰ ভায়েকক দিলো। মিস্টাব আৰু মিছেছ সেনৰ নিমন্ত্ৰণ চৌধুৰীৰ ঘৰত ভাত খাবৰ নিমিত্তে।

ফেব্ৰুৱাৰী ২৮

ঘোষাল, মিছেছ ঘোষাল আহিল। বি. বৰুৱা গধূলি বোম্বে মেইলত আসানসোললৈ গ'ল। কিশোৰী বাবুও লগতে গ'ল। কিন্তু তেওঁ লক্ষ্ণৌলৈ যাব আউধ এন্ড ৰোহিলখন্ড ৰেলৱেৰপৰা অৰ্ডাৰ আদায় কৰিবলৈ।

মাৰ্চ ২

আজি পুৱা মিস্টাৰ আৰু মিছেছ সেন ল'ৰাটো লৈ বি. এন্. আৰৰ মেইলত সম্বলপুৰলৈ গ'ল। বি. বৰুৱা পুৱাতে আসানসোলৰপৰা আহিল। বি. বৰুৱাই টিম্বাৰৰ হিছাপত মোক ৮০০্ টকা দিলে। মই আকৌ তাৰে ১০০্ টকা তেওঁক দিলো। আসানসোলৰপৰা এহেজাৰ টকা টিকৰ হিছাপত পালো। কিন্তু কিশোৰী বাবুক লক্ষ্ণৌলৈ যোৱা খৰচৰ বাবে ইয়াৰপৰা ৫০০্ টকা দিলো।

মাৰ্চ ৩

আজি বৰুৱা মেইলত ঝাড়সোগড়ালৈ গ'ল। ক্ষীৰোদ বাবুৰে সৈতে জে. বৰুৱা আৰু তেওঁৰ পত্নীক লগ পাবলৈ গ'লো। তেওঁ আজি ৰাতি

গোৱালন্ড মেইলত অসমলৈ যাব। গুৰুদাসক ৫০ কপি 'আমিষ ও নিৰামিষ আহাৰ'ৰ কিতাপ দিলো। ক্ষীৰোদ বাবুও মোৰে সৈতে তালৈ গৈছিল। মোহনজীক এখন চিঠি দি আসানসোলৰ কামৰ বাবে পঠালো। বাটত গদাইক দেখা পালো। সি দোকানৰ হিছাপত ৪০৲ টকা মোৰ হাতত দিলে।

মাৰ্চ ৪

স্টীল ট্ৰাংকৰ ৮৫৮৶১০ পইছাৰ এখন হুণ্ডিৰ টকা দি ইনভইচৰ দেনা আদায় কৰিলো। যুগোলীৰ আইসকল ওলাইছে, সেই কাৰণে জে. বৰুৱা যোৱা ৰাতি কলৈকো নোলাল।

মাৰ্চ ৫

বিপিনবিহাৰী মুখুৰ্জিয়ে মোক দুহেজাৰ টকা দিলে—তেওঁৰ বাপেকে আগতে মোৰপৰা ধাৰ লৈছিল। তাৰে হেন্ডনোটখন ওভতাই দিলো। হেজাৰ-টকীয়া দুখন নোট দিলে; আৰু দহটকীয়া দিলে ছখন—এয়া হ'ল সুদৰ বাবদ।

মাৰ্চ ৬

পুৱাতে শিৱপুৰৰ ইয়াৰ্ডলৈ গৈ মৃত্যুঞ্জয় বাবুক লগ নেপালো। তেওঁ ১০।১২ স্লিপাৰৰ বাবে ১৬৯৶ অনা আগধন দিছিল। মিস্টাৰ স্টুৱাৰ্টক দেখা কৰিবলৈ গ'লো, তেওঁক টকা দিয়াৰ কথা ক'লো। তেওঁ কাইলৈ ১০,০০০ টকা দিবলৈ কলে। ই বি এছৰ মিস্টাৰ ময়েলৰে সৈতে দেখা কৰি কলো, ৰামৰা বজাৰ ছোট স্লিপাৰৰ প্ৰতিবন্ধক হৈছে, মই ছোট স্লিপাৰ দিব পাৰিম বুলি জনালো। ময়েল ছাহাবে মোক আশা দিলে। জে এন্. সেনে সম্বলপুৰৰপৰা এখাং বিলাহী বেঙেনা, জলকীয়া আৰু কৰি পঠিয়াইছে। আজি ডাইক এন্ড্ কোম্পানীৰপৰা লেন্ডলেটখন আনিলো। ইয়াৰ বাবে ১৪ জানুৱাৰীতেই অৰ্ডাৰ দিছিলো। বাকী ১,৭০০৲ টকা পৰিশোধ কৰিলো।

মাৰ্চ ৭

আজি জাৰ্ডিনে বেঙ্ক অব্ বেঙ্গলৰ এখন দুহেজাৰ টকাৰ চেক দিলে।

মাৰ্চ ৮

হৰিনাথৰ এন্ট্ৰেন্চ পৰীক্ষা শেষ হ'ল।

মাৰ্চ ৯

হৰিনাথ পুনৰ মোৰ ঘৰত থাকিবলৈ আহিল। নন্দকিশোৰক দহ হেজাৰ টকা দি ঝাড়সোগড়ালৈ পঠালো। আজি পুৱা কিশোৰী বাবু লক্ষ্ণৌৰপৰা উভতিল। আজি মই পুৱাতেই শিৱপুৰ ইয়াৰ্ডলৈ গৈছিলো।

মার্চ ১০

এলবার্ট হলত শ্লেচাৰ উইলিয়ামে service পাতিছিল; গধূলি তাকে শুনিবলৈ গ'লো। আজি মিছেছ জোড়াসাঁকোলৈ গৈ ব্ৰেক্‌ফাস্ট খালে। মই আবেলি তালৈ গৈ চাহ খালো। ক্ষীবোদবাবুৱে মোৰপৰা ৫০৲ টকা ধাৰে ল'লে।

মার্চ* ১১

ও. আৰ্. ৰেলৱেৰ স্টোৰ-কিপাৰ মিস্টাব কিটিং পুৱা আমাৰ টিম্বাৰ চাবলৈ শিবপুৰ ইয়াৰ্ডলৈ আহিল। ভূতনাথ মুখুৰ্জিক ৰেতিৰ মূল্যৰ আংশিক ৪০৲ টকা দিলো। আজি আবেলি মই আৰু মিছেছ হৰিনাথক লগত লৈ চিবিয়া-খানালৈ গ'লো।

মার্চ ১২

শিয়ালদহলৈ গৈ ই. বি. এছ্. অফিচত বামবা বজাৰ ছোট স্লিপাৰৰ কথা ক'লো। আউড্ ৰেলৱে অফিচাৰক লাগে বুলি নেশ্যনেল বেঙ্কৰপৰা ২০০৲ টকা আনিলো।

মার্চ ১৫

আজি আবেলি জে. বৰুৱাই মোৰ ইয়ালৈ আহি চাহ খাই টেনিছ খেলিলে। মোব গাড়ী লেম্পপোস্টত খুন্দা খোৱাত ঘা লাগিল হেৰিছন ৰোডত। কোচ-মেনব দোষত এই ঘটনা হ'ল।

মার্চ ১৬

পুৰণা মুছলমান কোচমেনক বিদায় দি দৌলত কোচমেনক কামত পুৱা নিযুক্ত কৰা হ'ল। আজি মিস্টাৰ স্টুৱার্টৰপৰা ১০,০০০৲ টকা পালো। আজি পুৱা বিপিনবিহাৰী দাসক মহৰ্ষিৰ ওচৰলৈ লৈ গ'লো।

মার্চ ১৭

হৰিনাথ আজি ৰাতিৰ গোৱালন্দ মেইলত জে. বৰুৱা আৰু তেওঁৰ পত্নীৰ লগত আসামলৈ গ'ল। মই শিয়ালদহত তেওঁলোকক বিদায় দিবলৈ গৈছিলো। নন্দকিশোৰে ১০,০০০৲ টকা লৈ ঝাড়সোগড়ালৈ গ'ল।

মার্চ ২৩

বি. বৰুৱা ৰাতি আসানসোলৰ গ'ল। তাৰপৰা ঝাড়সোগড়ালৈ যোৱাৰ কথা।

মার্চ ২৪

মই দার্জিলিং মেইলত মনিহাৰী ঘাটলৈ যাবলৈ ওলালো ই. বি. এছে আমাৰ ৫৭ ডাল ইবেগ্‌লাৰ কাঠ reject কৰা চাবলৈ।

মার্চ ২৫

পুৰা ছাবে আঠ বজাত কাটিহাৰ পালোগৈ। একজিকিউটিভ ইঞ্জিনিয়াবব হেড ক্লার্ক গোপালদাস চাটার্জিব ঘৰত থাকিলো। গধূলি ওভাৰছিয়াবৰ লগত মনিহাৰী ঘাটত স্লিপাৰ চাবলৈ গ'লো। কাটিহাবলৈ উভতিলো।

মার্চ ২৬

আজি আকৌ কাটিহাবত একজিকিউটিভ ইঞ্জিনিয়াৰ মিস্টাব স্মিথক দেখা কবি আমাৰ rejected স্লিপাৰবিলাক ল'বলৈ মিনতি কৰিলো। আবেলি ৩·১৫ মিনিটত কাটিহাব এবি কলিকতাৰ ট্রেইন ধবি পার্বতীপুৰৰোদ আহিলো।

মার্চ ২৭

দার্জিলিং মেইলত আহি দুপবীয়া ১১ বজাত শিয়ালদহ পালো।

মার্চ ২৯

বৰুবা পুৰা ঝাড়সোগড়াবপৰা আহিল। তেওঁ লগতে বুলবুল লগুৰা-টোকো আনিছে। নন্দকিশোৰক ৭,০০০৲ টকা দি ঝাড়সোগড়ালৈ পঠালো। তাৰ লগত ৰামুৰ ঘৈণীয়েকো গ'ল।

এপ্রিল ১

ৰাতি পঞ্জাব মেইলত ববুৱা আসানসোললৈ গ'ল। অতুল বাবু আৰু ক্ষীৰোদ বাবুৰ লগত এপ্রিল ফুলৰ তামাচা কৰিলো। বেঙ্গল বেঙ্কৰপৰা ১০,০০০৲ টকা আনিলো।

এপ্রিল ২

জিতু লগুৱা ঘৰলৈ গ'ল।

এপ্রিল ৩

যোগেশ্বৰ ছহিচ কামত সোমাল।

এপ্রিল ৬

শ্রীৰামপুৰৰ গোপাল বাবুৱে আসানসোলৰপৰা যি টকা ধাৰ ললে আজি তাৰ বাবে ১০৲ টকা সুদ দিলে।

এপ্ৰিল ৭

বিশিয়া মালী আজি গুচি গ'ল। তাক আজিলৈকে পাব লগীয়া দৰ্মহা দিলো। আজি সত্যেন্দ্ৰনাথ ঠাকুৰ আৰু ইন্দিৰা দেৱীৰ তালৈ গ'লো।

এপ্ৰিল ৯

চাৰি দিন ছুটীৰ পাছত আজি আমাব অফিচ খুলিছে। জানুৱাৰীৰ কলিকতাৰ হিছাপ নকল কৰিলো। ইন্জিনিয়াৰৰ একজামিনাৰ অফিচলৈ গৈছিলো। ই. বি. এছৰপৰা টকাব বাবে। টকা আদায় কৰাটো বৰ টান কাম। জাৰ্ডিন স্কিনাৰৰ অফিচলৈ গ'লো।

এপ্ৰিল ১০

১৪″ আপ+২০ আপ স্কোবাৰৰ টিকৰ টেণ্ডাৰ ওলাল ই. বি. এছত। [মিস্টাৰ টেট স্টোৰ-কিপাৰৰপৰা আমাব সকলোবে ভিতৰত টেণ্ডাৰৰ কম টকা কোট কৰিবলৈ হ'ল। ৯৪৲ টকা, নন্দলালবো ৯৪৲ টকা দিছে। ইয়াৰ তলতে মোৰ পৰিল। কিন্তু স্টোৰ-কিপাৰৰ ইচ্ছা নন্দলালক অৰ্ডাৰটো দিয়ে।] (প্ৰ. দে.) ছাহাবে মোৰ প্ৰতি বিৰূপ ভাব দেখুৱালে। ৰায় ছাহাব আৰু মিস্টাৰ স্টুৱাৰ্টৰপৰা এখন পৰিচয়ী চিঠি লৈ কাঁচৰাপাৰাৰ মিস্টাৰ জেম্‌ছন ছাহাবেৰে সৈতে দেখা কৰিবলৈ ঠিক কৰিলো। ই. বি. এছ. অফিচত হেৰোৱা ইৰেগুলাৰ বিলখন মই ডুপ্লিকেট কৰি চহী কৰি দাখিল কৰিলো।

এপ্ৰিল ১১

ৰাতিপুৱা ৫·৫৫ মিনিটত মই আৰু কিশোৰী বাবু দুয়ো কাঁচৰাপাৰাৰ ট্ৰেইন ধৰিলো মিস্টাৰ জেম্‌ছন্ ছাহাবক লগ ধৰিবলৈ। তেওঁ মোৰ লগত দেখা দিবলৈ অমান্তি হ'ল। পুৱা ১০ বজাত ই. বি. এছৰ্. অফিচলৈ আকৌ উভতি আহিলো। বহুত চেষ্টা কৰি ডুপ্লিকেট বিলবিলাক হিছাপৰ এক্‌জামিনাৰৰ অফিচলৈ পঠিয়ালো। অফিচ বাবুবিলাকে মোক অনাহকত কষ্ট দিয়াত লাগিছে! পান্নালালে বৰুৱাৰপৰা এখন চিঠি আনিলে, স্টুৱাৰ্টৰপৰা টকা আনিবলৈ কৈছে।

এপ্ৰিল ১২

সুখৰাম ছহিচক তাৰ সকলো দৰ্মহা দি কামৰপৰা গুচালো। ই. বি. এছৰ-পৰা আংশিকভাৱে ইৰেগুলাৰ বিলবিলাকৰ টকাৰ চেক পালো।

এপ্ৰিল ১২

১০ পাৰ্চেণ্ট ৪,২১২৸/৫ পাই।
আচল বিলবিলাকঃ

নং ৭৪	২,৩০৭ ‹৯	১০ পাৰ্চেণ্ট বাদ দি আদায়
নং ৭৫	১,২২৩৸৶ ৩	১,১০১৸/৮
নং ৭৬	১,১৫০ ৶ ৬	২,০৭৫৸/৩
		৫৫৬৸৶৬
		৪৭৮ /·
		৪,২১২৸/৫

এপ্ৰিল ১৩

সন্থৰামৰ ঠাইত আন এজন ছুহিচ কাম কৰিবলৈ আহিল।

এপ্ৰিল ১৪

আজি আমাৰ ঘৰত টেনিছ পাৰ্টি। ক্ষীৰোদ বাবু, নগেন্দ্ৰ আৰু ঠাকুৰহঁত খেলিবলৈ আহিলে।

এপ্ৰিল ১৫

জাৰ্ডিনৰ স্টুৱাৰ্ট ছাহাবে ১০,০০০৲ টকা দিবলৈ অৰ্ডাৰ দিলে। জাৰ্ডিনে পাৱাৰ অব্ এটৰ্নিখন ওভতাই দিলে। মিস্টাৰ এ. চৌধুৰীৰ ওচৰলৈ গ'লো।

এপ্ৰিল ১৬

জাৰ্ডিন স্কিনাৰে ১০,০০০৲ টকাৰ এখন চেক দিলে। আশাৰাম জামাৰক ৩০০৲ টকা দি বৰুৱাৰ ১০ এপ্ৰিলৰ ঝাড়সোগড়াৰপৰা পঠোৱা ড্ৰাফ্ট শোধ কৰা হ'ল। স্টীল ট্ৰাংকৰ ইনভইচ্ ১,১৪১৶৩ দিলো। ২০০-খন 'আমিষ ও নিরামিষ আহার' কিতাপ বন্ধাবলৈ ৬০৲ টকা আহোদালি দপ্তৰীক দিয়া হ'ল।

এপ্ৰিল ১৭

নন্দকিশোৰে বি. এন্. আৰৰ মেইলত ৮,০০০৲ টকা ঝাড়সোগড়ালৈ লৈ গ'ল। মই এটা হোমিওপেথিক্ দৰবৰ বাকচ কিনি তেওঁৰ হাতত দিলো। দাম ১০৸· অনা। হংকং বেঙ্কত ৪,৬০০৲ টকা জমা দিলো। কেদাৰ নন্দীৰপৰা টিকৰ হিছাপত ১০০৲ টকা পালো। বুঢ়া মালীক ৮৲ টকা দৰ্মহাত ৰাখিলো।

এপ্ৰিল ১৮

পুৱাতে শিবপুৰ ইয়াৰ্ডলৈ গৈছিলো। আজি ওৰেওদিন ঘৰতে থাকিলো।

এপ্ৰিল ১৯

গোহালিটো বহলাব লগীয়া হ'ল। আজি এজন ৰাজমিস্ত্ৰীয়ে তিনিটা মজুৰ লৈ কাম কৰিছে। সীতানাথ চাটুৰ্জেই ১ নম্বৰী এহেজাৰ [ইটা] আৰু ডেৰ নম্বৰী ১০ মোন ছুৰ্কি পঠালে।

এপ্ৰিল ২০

সীতানাথ চাটুৰ্জেই আকৌ এহেজাৰ এক নম্বৰী ইটা আৰু দহ মোন ডেৰ নম্বৰৰ ছুৰ্কি পঠালে। এক কাঠ-মিস্ত্ৰী, এক ৰাজমিস্ত্ৰী, চাৰি মজুৰে কাম কৰিছে।

এপ্ৰিল ২১

কুমাৰহাটিলৈ গৈ সুৰভিৰ বাস্টটো চালো। গুৰুদাস চাটাৰ্জি আৰু সংস্কৃত প্ৰেচ ডিপোজিটাৰিলৈ 'আমিষ ও নিবামিষ আহাৰ'ৰ টকাৰ বাবে গ'লো। ডাক্তৰ প্ৰতাপচন্দ্ৰ মজুমদাৰৰ তালৈ গ'লো। এক কাঠমিস্ত্ৰী, এক ৰাজমিস্ত্ৰী আৰু চাৰি মজুৰে কাম কৰিছে। সীতানাথ চাটাৰ্জিৰপৰা ১,০০০ এক নম্বৰী ইটা আৰু ১০ মোন ছুৰ্কি আহিল। ক্ষিতি বাবুক ১১।৵৹ দিলো। সেয়া শ্যাম বাবুলৈ পঠোৱা ছিৰাপৰ দাম।

এপ্ৰিল ২২

কিশোৰী বাবুৰে সৈতে ট্ৰলিত খিদিৰপুৰ, শাপুৰলৈ গ'লো। ট্ৰলিখন পোৰ্ট কমিছনাৰ উপেন্দ্ৰ বাবুৱে দিছিল। গিৰিশ বাবুৱে তালৈ শাল স্লিপাৰ পঠাইছিল। তাকে চাবলৈ গৈছিলো।

এপ্ৰিল ২৩

নন্দকিশোৰক ৪,৬০০৲ টকা দি ঝাড়সোগড়ালৈ পঠালো।

এপ্ৰিল ২৪

দুৰ্গাচৰণ মালীক ৮৲ টকা দৰ্মহাত কামত ৰাখিলো। বুঢ়া ওড়িয়াটোক তাৰ দৰ্মহাৰ টকা দি বিদায় দিলো।

এপ্ৰিল ২৬

বেঙ্গল বেঙ্কৰপৰা ৫,০০০৲ টকা ধাৰে আনিলো।

এপ্ৰিল ২৭

নন্দকিশোৰক ৫,০০০৲ টকা দি ঝাড়সোগড়ালৈ পঠালো। বৰুৱা আৰু ভৱানীয়ে মেৰামত কৰিবলৈ দিয়া ঘড়ী দুটা, ললিতে বি. বৰুৱালৈ পঠোৱা

বেছমৰ পাৰ্চেলটো আৰু কিছু শাক-পাচলি নন্দকিশোৰৰ হাতত দি পঠালো। মিস্টাৰ আৰু মিছেছ্ জে. এন্. সেন তেওঁলোকৰ ল'ৰাটি লৈ ইয়ালৈ আহিছে। দাৰ্জিলিঙলৈ যাব। মই তেওঁলোকক শিয়ালদহত থৈ আহিলো।

এপ্ৰিল ২৮

এক মিস্ত্ৰী, এক ৰাজ আৰু এক মজুৰে কাম কৰিছে।

এপ্ৰিল ২৯

কালিৰ নিচিনাকৈ আজিও কাম চলিছে।

এপ্ৰিল ৩০

পুৰা হৰিনাথ আসামৰপৰা পালেহি। ৰাজমিস্ত্ৰী কেৰেই কামলৈ নাহিল।

মেই ১

পুৰা হৰিনাথ ভিক্টোৰিয়া হোস্টেলত থাকিবলৈ গ'ল। ৰাধাবজাৰৰ দোকানৰ ভাৰ ল'লে। হাওড়া মিউনিচিপেলিটিক গাড়ী আৰু ঘোঁৰাৰ বাবে ১৬৲ টকা টেক্স দিয়া হ'ল। আজি চিটি অব্ গ্লাছগোৰ লাইফ প্ৰিমিয়াম ৭০৷৷৹ অনা দিয়া হ'ল। শিবপুৰৰ সুৰেন্দ্ৰলৈ ২২৲ টকা মনি অৰ্ডাৰ কৰি পঠিওৱা হ'ল।

মেই ৩

পুৰা বৰুৱা আহিলে। জাৰ্ডিন স্কিনাৰ এন্ড্ কোম্পানীৰপৰা ১০,০০০৲ টকাৰ এখন চেক পালো। এজন হিন্দুস্থানী মালী ৭৲ টকা বেতন দি ৰখা হ'ল।

মেই ৪

জাৰ্ডিন স্কিনাৰে এখন ৩০,০০০৲ টকাৰ আৰু এখন ৫০,০০০৲ টকাৰ দুখন চেক দিলে টিকৰ হিছাপৰ বাবদ। জে এন্ সেন হাওড়াৰ স্টেশ্যনলৈ আহিছিল। তেওঁক ব্ৰেকফাস্ট খুৱালো। ৫,০০০৲ টকা তেওঁৰ লগত দি ঝাড়সোগড়ালৈ পঠিয়ালো। কলিকতা ময়দানত হকি খেলৰ ফাইনেল চাবলৈ গ'লো। কলিকতা হাৰিল। ৰয়েল আইৰিশে তিনিটা গোল দি কাপটো পালে।

মেই ১০

বৰুৱা ৰাতিৰ পেছেন্জাৰত আসানসোললৈ গ'ল। তেওঁৰ লগত বুলবুল লগুৱা গ'ল। বৰুৱাক ১০,০০০৲ টকা ঝাড়সোগড়ালৈ লৈ যাবলৈ দিলো।

মেই ১২

ডাক্তৰ বেজবৰুৱা ক্ষীৰোদ বাবুৰ তাত থাকিবলৈ গ'ল।

মেই ১৩

মিস্টাৰ হুইফিনৰ হিছাপত মেছাৰ্ছ গ্রিন্ডলে এন্ড্ কোম্পানীক ৩৭৫্ টকা দিয়া হ'ল। ললিতৰাম বৰালৈ ৩০্ টকা পঠিয়ালো বি. বৰুৱালৈ মুগাৰ পাৰ্চেল পঠাবৰ বাবে। ক্ষীৰোদ বাবুৱে মোক এখন চেক ভঙাবলৈ দিলে। চেকখন এছ্. অৰ্. দাসে দিল্লী বেঙ্কলৈ দিছে। ডাক্তৰ বেজবৰুৱাই ক্ষীৰোদ বাবুক এখন ৪০্ টকাৰ চেক দিছিল; সেইখন এলাহাবাদ বেঙ্কৰপৰা ভঙাই আনিলো। পুৰা শিৱপুৰলৈ গৈছিলো। ২০০ টিক স্কেন্টলিঙৰ টেন্ডাৰ দাখিল কৰিলো শিয়ালদহৰ ইন্জিনিয়াৰিং ডিপাৰ্টমেন্টত। কলিকতা বেঙ্কত ২০০্ টকাৰ চেক জমা দিলো। মেছাৰ্ছ দুৰ্গাদাস দাসে চেকখন দিছিল। স্টীল ট্রাঙ্কৰ কনছাইন-মেন্ট তেওঁক বেচা হৈছিল। তেওঁ তাৰেই এয়া আংশিক টকা আদায় কৰিলে।

মেই ১৪

যোগেশ্বৰ ছহিচক কোচমেনৰ লগত কাজিয়া কৰা বাবে কামৰপৰা এৰুবালো। তাক সকলো দৰ্মহা দিলো। ই আই ৰেলবেই লোৰা প্লেঙ্কবোৰ কোট্ কৰা হ'ল—১২″×১″, ১২″×২″, ১২″×৩″, ১২″×৪″। কিউবিক ফুটত ৩৸/· লেখিবলৈ পাহৰি ২৸/· লেখিলো। ৰাধাবাজাৰৰ দোকানলৈ গৈ হিছাপ ললো। ৰায় ছাহাবেৰে সৈতে দেখা কৰি শঙ্কৰনাথ পণ্ডিতক দিবলৈ তেওঁৰ হাততে ২০্ টকা দিলো। ক্ষীবোদ বাবুক লগ পাই তেওঁক ১০০্ টকা ধাৰ দিলো।

মেই ১৫

আজি আকৌ সুখৰাম ছহিচক কামত ৰখা হ'ল। দুটা বোম্বে কাঠমিস্ত্ৰীয়ে বাগিচাৰ গেটৰ ফ্রেম সাজিছে। ই আই. ৰেলৱেৰ অফিচলৈ গৈ কালিৰ বিলৰ ভুলটো সংশোধন কৰি দিবলৈ লেখিলো। কিন্তু ইতিমধ্যে অৰ্ডাৰটো পালে-হিয়েই। কাটিহাৰৰ একজিকিউটিভ ইন্জিনিয়াৰক লেখি জনালো ৫৭-খন স্লিপাৰৰ ভিতৰৰ ৩৪-খন ল'বলৈ। দীননাথ পাণ্ডেৰ ফাৰ্মত শনিবাৰে টকা দিবৰ বাবে ক'লে। বাৰ্ন কোম্পানীত টিক স্কোৱাৰৰ টেণ্ডাৰ দিলো। কেৰাণী কিশোৰী বেমাৰ পৰাৰ বাবে তিনি দিনৰ ছুটী লৈছে।

মেই ১৬

মিস্টাৰ জে. এন্. সেন দাৰ্জিলিঙলৈ যাবলৈ আহি বাটত আমাৰ ইয়াত খোৱা-বোৱা কৰিলেহি। তেওঁ সম্বলপুৰৰপৰা আহিছে। মই তেওঁক শিয়ালদহ

ষ্টেশ্যনলৈ গৈ বিদায় দিলো। দুইটা কাঠমিস্ত্ৰী আহি কাম শেষ কৰিলে গেটৰ দুটা ফ্ৰেমৰ। পোৰ্ট কমিছনাৰক স্কেল্টলিঙৰ টেণ্ডাৰ দিলো খনে ২৷৷৶৹ অনা ধাৰ। ভূতনাথ বাবুক বাগানৰ কাঁচিখনৰ দাম ২৲ টকা দিলো। নন্দকিশোৰে দি আহিল। কিশোৰী কেৰাণী নাহিল।

মেই ১৭

কলিকতাৰ এপ্ৰিলৰ হিছাপ লিখি ঝাড়সোগড়ালৈ বি. বৰুৱাৰ নামত পঠালো। আজি ইয়াৰ্ডৰপৰা ৪৯৭৷৶৹ অনা পালো; তাৰে ৪০০৲ টকা নেশ্যনেল বেংকত জমা দিলো। শ্ৰীনাথ কৰতীয়াক ৫০৲ টকা দিলো।

ইয়াৰ্ডৰ মতিৰাম জমাদাৰে ধাৰে লোৱা ২০৲ টকা পৰিশোধ কৰিলে। পুৰা বাৰ্ন কোম্পানীৰ মিস্টাৰ টেইলাৰে টিক স্কোৱাৰ চালেহি। বেঙ্গল-নাগপুৰৰ টিক স্কোৱাৰ আৰু টিক স্লিপাৰৰ বিল গাৰ্ডনাৰচলৈ পঠিয়ালো। তাৰ অফিচলৈ নন্দকিশোৰে নিলে। মোক মহৰ্ষি কৰ্তামশায়ৰ জন্মদিনলৈ মাতিছিল। ঘোঁৰাবোৰ বেমাৰ পৰিছে; কেৰেয়া গাড়ীও নাপালো; যোৱা নহ'ল। আজিও কিশোৰী কেৰাণী নাহিল। এক কাঠ-মিস্ত্ৰীয়ে বিচনীৰ নাল সাজিলে। ৰাধা-কিষণক টিক স্লিপাৰৰ দাম ৪,৮৪০৲ টকা দিলো। ৷৶৹ পইছা বাদ দি বেঙ্গল বেংকৰ চেক দিলো।

মেই ১৮

বেঙ্গল বেংকৰপৰা ১০,০০০৲ টকা অনা হ'ল। কাইলৈ ঝাড়সোগড়ালৈ পঠাব লাগে।

মেই ১৯

লেঙেৰা মুছলমান ছহিচটোক এৰি দি এজন হিন্দু ছহিচ ৰখা হ'ল। তাৰ নাম জকুক। মুছলমান ছহিচটোক ৩৬ দিনৰ দৰ্মহা ৯৷৷৴১০ পইছা দিলো।

মেই ২০

বি. এম্. চাটাৰ্জিয়ে তেওঁৰ হেন্ডনোটৰ ৫০৲ টকাৰ আংশিক দিলে। ক্ষীৰোদ বাবুৰে তেওঁৰ নামত মোৰপৰা লৈছিল।

মেই ২১

অফিচৰ বাবে আজিৰপৰা এজন পাংখাৱলা ৰখা হ'ল। পুৱাতে শিৱপুৰ ইয়াৰ্ডলৈ গৈছিলো। অফিচৰ বাবে নেশ্যনেল বেঙ্কৰপৰা ৪০০৲ টকা অনা হ'ল। কিশোৰী কেৰাণীক ৫৲ টকা দি ৰাধাবজাৰৰ দোকানৰ হিছাপ নিকাচ কৰিবলৈ কৰিলো।

মেই ২৩

কিশোৰী বাবু ৭০০৲ টকালৈ লক্ষ্ণৌ লৈ গ'ল।

মেই ২৫

মোৰ ব্যৱহাৰৰ বাবে কিশোৰী বাবুৰ ঘোঁৰাটো অনা হ'ল।

মেই ২৭

কিশোৰী বাবুৱে আজি লক্ষ্ণৌৰপৰা টিকৰ হিছাপ-পত্ৰ ঠিক কৈ বন্দৱস্ত কৰি আহিল। কিশোৰী বাবুৰ ঘোঁৰাটো ঘুৰাই দিলো। ক্ষীৰোদ বাবুৰ ল'ৰাৰ অন্নপ্ৰাশনলৈ গৈছিলো। মিছেছো মোৰ লগত গৈছিল। তেওঁলোক নতুন ঘৰলৈ উঠি গৈছে। ৰাতি এক পংখাৱালা ৰাখিলো ছটকা দৰ্মহাত।

মেই ২৮

ই. বি. এছৰপৰা ইবেগুলাৰ কাঠৰ বাবে ২৮৮৷৷/৮ পাই পালো। ৫৪৲ টকা কাটি ল'লে। ৰাধাবজাৰৰ ভি দাসৰপৰা ১০০৲ টকা পালো কলিকতা বেঙ্কৰ চেক যোগে স্ট্ৰীল ট্ৰাংক বেচাৰ হিছাপত।

মেই ২৯

আজি মোৰ কৰেলিৰ *Master Christian* কিতাপখন শেষ কৰিলো। মোৰ গাড়ীত উঠি নিউ মাৰ্কেটলৈ গ'লো। ইমান দিনে ঘোঁৰাটোৰ ভৰিত ঘা হোৱা বাবে তাক গাড়ীত জোঁটা নাছিলো। বিলাসপুৰৰ বেৰিস্টাৰ এন্. দেৱ বাবে আম আৰু লিচু কিনি পঠালো। কালি ই. বি. এছৰ চেকখন পালো; আজি হংকং বেঙ্কত তাক জমা দিলো। কলিকতা বেঙ্কত দুৰ্গাদাসৰ ১০০৲ টকাৰ চেকখন জমা দিবলৈ পঠিয়ালো। সুষমা আমাক দেখা কৰিবলৈ আহিল। মই, যোগেন্দ্ৰ, ক্ষিতিবাবু আৰু মোৰ পৰিবাৰ টেনিছ্ খেলিবলৈ লাগিলো।

মেই ৩১

জে. এম্. এন্ড্ কোম্পানীৰপৰা টিকৰ হিছাপত ২৫,০০০৲ টকা আদায় পালো।

জুন ১

হংকং বেঙ্কত ১৫,০০০৲ টকা জমা দিবলৈ পঠালো। ১০,০০০৲ টকা মই নিজে লৈ ঝাড়সোগড়ালৈ গ'লো। দুপৰ ৰাতি পালোগৈ। বি. বৰুৱাৰ লগত দেখা নহ'ল। তেওঁ পেন্ড্ৰা ৰোডত জ্বৰত পৰি আছে।

জুন ২

বি. বৰুৱাই ঝাড়সোগড়াৰপৰা টেলিগ্ৰাফ কৰিলে, মই তেওঁৰ ওচৰলৈ যাব লাগিছে। দুপৰ ৰাতি লাগেজ আদি লৈ ষ্টেশ্যনলৈ গ'লো। ষ্টেশ্যনত খবৰ পালো, সম্ভৱ তেওঁ ঝাড়সোগড়ালৈ আহিছে। মই আকৌ ঘৰলৈ উভতিলো।

জুন ৩

ঝাড়সোগড়াত।

জুন ৪

বি. বৰুৱা ৰামাচৰণ আৰু ডিস্‌জাৰে সৈতে পেন্দ্ৰা ৰোডৰপৰা ইয়ালৈ আহিল। ডিসুজা ৰাতিয়েই বিলাসপুৰলৈ গ'ল। বি. বৰুৱা ভালেই আছে।

জুন ৫

বৰুৱা ৰঘুনাথপালিলৈ গ'ল। মই আৰু ৰামাচৰণ বাবু মেইলত উঠি হাওড়ালৈ গ'লো। মই ঝাড়সোগড়াৰপৰা কিছুমান গোলাপ আৰু চামেলি ফুলৰ কলম লৈ আহিলো।

জুন ৬

হাওড়া পাই দেখিলো, সকলোটি ভালেই আছে। হংকং বেঙ্কৰপৰা ১৫,০০০, টকা আনি নন্দকিশোৰক দি ঝাড়সোগড়ালৈ পঠিয়ালে। লগতে শাক-পাচলি।

জুন ৭

আজি আবেলি তিনি বজাৰপৰা এক মুছলমান খানচামা ৰাখিলো দহ টকা দৰ্মহাত।

জুন ৮

আজি খানচামাটো নাহিল। ছাহিচৰ ঘৈণীয়েকক পাণ্ডখানা কৰি ৰাখিলো।

জুন ৯

বি. বৰুৱা মেইলত ঝাড়সোগড়াৰপৰা ইয়ালৈ আহিল।

জুন ১২

কেৰা মিস্ত্ৰীয়ে আজিৰপৰা এটা আলমাৰি কৰিবলৈ আৰম্ভ কৰিলে।

জুন ১৩

এক বুঢ়া খানচামা ল'লো। আজি মিস্টাৰ এ. চৌধুৰীৰ জন্ম-দিন। আমি ৰাতি তেওঁৰ ঘৰলৈ গৈ ডিনাৰ খালো। কেৰাই কাম কৰিছে।

জুন ১৪

কেবাই কাম কৰিছে। জাৰ্ডিনৰপৰা স্লিপাৰৰ হিছাপত ১০,০০০, টকা এখন চেক পালো। টিকৰ হিছাপত জাৰ্ডিনক ৭,০০০, টকাৰ এখন চেক দিলো।

জুন ১৫

কেৰাই কাম কৰিছে।

জুন ১৬

কেৰাই কাম কৰিছে। তাৰ লগৰীয়া কাঠমিস্ত্ৰীটোৱে আধাবেলা কাম কৰিলে।

জুন ১৭

কেৰাই আৰু লগৰ মিস্ত্ৰীটোৱে পুৰা দিন কাম কৰিছে। বি. বৰুৱা আজি মেইলত ঝাড়সোগড়ালৈ গ'ল। ই. আই. আৰত ৫০০ টন টিকৰ টেণ্ডাৰ দিলো। আমাৰ নিৰিখ সকলোতকৈ কম হৈছে—প্ৰতি টনে ৯১, টকা। কালীকৃষ্ণ প্ৰামাণিকক১০,০০০, টকা ধাৰে দিলো ৭, টকা সুদত। তিনি মাহৰ পাছত টকা পৰিশোধ কৰিব। হাওড়া ডকিং শ্বেয়াৰে মোক বাধা দিলে। বেঙ্গল বেঙ্কৰপৰা এই দহ হেজাৰ টকাৰ কিছু অংশ overdraw কৰা হ'ল।

জুন ১৮

কেৰা আৰু লগৰ মিস্ত্ৰীয়ে গোটেই দিন কাম কৰিলে।

জুন ২০

আই. জি-ৰ ৫০০ টন টিক inspect কৰিবলৈ ই. আই. ৰেলৱেৰপৰা মিস্টাৰ গ্ৰাণ্ট আহিল। আমি ৯১, টকাতেই অৰ্ডাৰটো পালো। পোৰ্ট কমিছনৰ ৮৮টা লগৰ অৰ্ডাৰ আছিল। মিস্টাৰ লুইছ আৰু পন্টন ৪৯টা লগ পাছ কৰিলে।

জুন ২১

বেঙ্গল বেঙ্কৰপৰা ২০,০০০, টকা ওভাৰড্ৰাফ্‌ট কৰি টিকৰ হিছাপত জাৰ্ডিন স্কিনাৰক দিয়া হ'ল। তালিবে দুটা মজুৰ লৈ আধাবেলা কাম কৰিলে। তালিবক এটকা আগধন দিলো। সুৰ্বাভৰ মন্দিৰটো আজিৰপৰা আৰম্ভ কৰিলো।

জুন ২২—২৩

তালিব নাহিল।

জুন ২৪—২৫

তালিব আৰু তাৰ ঘৈণীয়েকে কাম কৰিছেহি।

জুন ২৬

আজিও দুয়ো কাম কৰিছে। তালিবক এটকা দিলো।

জুন ২৭

তালিব নাহিল।

জুন ২৮

তালিবে কাম কৰিছে।

জুন ২৯

তালিবে কাম কৰিছে। শাল স্লিপাবৰ হিছাপত জার্ডিনৰপৰা ৩০,০০০৲ টকা পালো।

জুন ৩০

তালিবে কাম কৰিছে। আজি ৭·১০ মিনিটত ক্ষীৰোদ বাবু মাদ্ৰাজ মেইলত কটকলৈ গ'ল। মই হাওড়া ষ্টেশ্যনত গৈ দেখা কৰিলো।

জুলাই ১

বেঙ্গল বেঙ্কত ৩০,০০০৲ টকা জমা দিলো। ছাৰে তিনি টকা সুদত ৫,০০০৲ টকাৰ গভর্নমেন্ট প্ৰমিছৰি নোট কিনিলো। শিয়ালদহ পোৰ্ট ষ্টোৰত যি ১০০ টন টিকৰ টেণ্ডাৰ submit কৰিলো। আমি সকলোতকৈ কম ৰেট দিলো—৯০৮· অনা; প্ৰামাণিকৰ ৯১৮·। খানু মাণিকক হৰ্ণিড যোগে ৬,০০০৲ টকা দিলো। ইব্ৰাহীম ওসমানক ৩,০০০৲ টকা দিলো বেঙ্গল বেঙ্কৰ চেকত। বি. বৰুৱাই তেওঁৰপৰা ঝাড়সোগড়াত সেই টকা লৈছিল। তালিব পুৱা ছয় বজাত আহি গধূলি ছয় বজালৈকে কাম কৰিলে।

জুলাই ২

তালিবক এটকা আগধন দিলো। পুৱা মই কিশোৰী বাবুৰ লগত শিৱপুৰ ইয়াৰ্ডলৈ গৈ দেখিলো, ই. আই. আৰৰ মিস্টাৰ গ্ৰান্টে আমাৰ টিম্বাৰ

পাছ কৰিব লাগিছে। আজি তেওঁ ১১৫ পাছ কৰিলে। ব্ৰেকৰেলৰ ছাহাবেও ৬টা লগ পাছ কৰিলে।

জুলাই ৩

তালিব নাহিল।

জুলাই ৪

তালিব পুনৰা ছয় বজাত কামত লাগিলহি।

জুলাই ৫

তালিব কালিব গতেৰে কাম কৰিছে।

জুলাই ৬

তালিব আহিছে, অৱশ্যে ছয় বজাৰপৰা নহয়। এক বাজ আৰু মজুৰ লগত আনিছে। জাৰ্ডিনে ১৫,০০০৲ টকাৰ চেক দিব, কিন্তু অহা সোমবাৰলৈহে চেক সাজু হ'ব। ই. বি এছৰ ১০০ টন টিকৰ স্কোৱাৰৰ অৰ্ডাৰ পালো; ৰেট ৯০৸৹। গোপী আৰু জিতু ঘৰৰপৰা ঘূৰি আহিল।

জুলাই ৭

কেৰা আৰু আনবোৰ কাঠমিস্ত্ৰীৰ কাম হৈ গ'ল। কেৰাৰ ২৬ দিনৰ ১৷৵৹ হিছাপত ২৯।৹ অৰ্থাৎ গোকুল কাঠমিস্ত্ৰীৰ ২১½ দিনৰ ১৵৹ হিছাপত ২২৸৵১০; মুঠ ৫২৵১০।

জুলাই ৮

তালিবৰ কাম শেষ হ'ল। তাক সকলো আদায় কৰি দিলো। জে. এছ. এন্ড কো··ৰ পৰা ১৫,০০০৲ টকাৰ এখন চেক পাই বেঙ্গল বেঙ্কত জমা দিলো। ই. আই. আৰ্. টিক্ ডিপাৰ্টমেন্টৰ টকা আংশিকভাৱে দিলে, সেয়াও জমা দিলো। হাজী খান মুন্সীক বেঙ্গল বেঙ্কৰ চেকত ১০,০০০৲ টকা দিলো ৫ জুলাইৰ বি. বৰুৱাৰ ড্ৰাফ্‌টৰপৰা দিয়া হ'ল।

জুলাই ৯

সন্ধ্যাৰ মেইলত বি. বৰুৱা ঝাড়সোগড়াৰপৰা আসানসোলেদি আহিলে।

জুলাই ১২

বৰুৱা আজি আসানসোললৈ গ'ল।

জুলাই ১৩

১২ জুলাইৰ ড্ৰাফ্‌ট মতে টাৰ মহম্মদ আয়ুবক ৫,০০০ টকা দিয়া হ'ল। এই ড্ৰাফ্‌টখন ঝাড়সোগড়াৰপৰা আনিলে।

জুলাই ১৪

আজি সুৰ্বভিব মুৰ্ত্তিটো মন্দিৰৰ ভিতৰত ৰখা হ'ল।

জুলাই ১৫

পুৰা মিস্টাৰ গ্ৰান্টৰ পাছিং চাবলৈ গ'লো। তেওঁ বেছ ভাল ধৰণে পাছ কৰিলে—১৫০ খন স্কোবাবৰ ভিতৰত ১৩৪ খন।

জুলাই ২২

আজি কেবাৰ পাঁচ দিন হাজিৰা হ'ল। তাৰ কাম বন্ধ হ'ল।

জুলাই ২৩

গোপীনাথ বৰুৱাই বি. বৰুৱাৰ হৈ হাজী খান মুন্সীক এখন ড্ৰাফ্‌ট দিছিল বেংগল বেংকৰ চেকত। ২০ তাৰিখৰ চহী কৰা আছে। ই. আই. আবৰ গাড়ী আৰু ওৱাগন ডিপাৰ্টমেন্টৰ টেন্ডাৰ পালো।

জুলাই ২৪

পুৰা মুছলমান খানচামাক এই মাহৰ ২৩ দিনৰ ১০।৵৫ দি বিদায় দিলো।

জুলাই ২৭

জি. বৰুৱাই বি. বৰুৱাৰ হৈ এখন ড্ৰাফ্‌ট দিলে। মই বেংগল বেংকৰ ৭৪ নম্বৰ চেক দি হাজী খান মুন্সীক শোধ কৰিলো। সাব মেতৰে কাম এৰিবলে।

জুলাই ২৯

নাগু মেতৰ কামত লাগিল। ৮ টকা তলব ঠিক হ'ল।

জুলাই ৩১

লবা মিস্ত্ৰীৰ হাজিৰা ৫ দিন, বাৰ্নিংশৰ কামত ৪ দিন।

আগষ্ট ১

কেৰাই আকৌ অকলেই কাম কৰিবলৈ লাগিল।

আগষ্ট ২

কেৰাই অকলশৰে কাম কৰিছে। পৰুৱা বি. বৰুৱা ঝাড়সোগড়াৰপৰা আহিল। মই মিস্টাৰ গ্ৰান্টৰ পাছিং চাবলৈ গ'লো। তেওঁ মাথোন ৭৭ ডাল টিম্বাৰ পাছ কৰিলে।

আগষ্ট ৩

বি. বৰুৱাৰ ইনফ্লুয়েঞ্জা; বিচনাত পৰি আছে।

আগষ্ট ৪

মিস্টাৰ বি. বৰুৱাক চিকিৎসা কৰিবলৈ ছোট ডাক্তৰ দত্তক মতা হ'ল। বি. বৰুৱাৰ আজি অৱস্থা বেয়া।

আগষ্ট ৫

ডাক্তৰ কেদাৰনাথ আহি বি. বৰুৱাক চাই দৰব লেখি দিলে।

আগষ্ট ৬

কেৰাৰ কাম শেষ হ'ল।

আগষ্ট ৭

ডাক্তৰ কে এন্. দাস আহি বৰুৱাক চালে।

আগষ্ট ১১

প্ৰজ্ঞাক লৈ মই জোড়াসাঁকোলৈ গ'লো। আজি সুনুতাৰ ফুলশয্যা হ'ব।

আগষ্ট ১২

বি. বৰুৱা বৰাকৰ পেছেঞ্জাৰত ১২·৪৫ মিনিটত আসানসোলেদি ঝাড়-সোগড়ালৈ যাবলৈ ওলাল। বামাচৰণ বাবু তেওঁৰ লগত গ'ল। শিৱপুৰ ইয়াৰ্ডলৈ গৈ কেৰাণী উপেন্দ্ৰমোহন সিংহক এছিস্টেন্ট কৰি তাতে ৰাখিলো। কেৰাক তাৰ বাকী ১।৶· দিলো।

আগষ্ট ১৮

স্বৰ্ণৰ এটা ল'ৰা জন্ম হ'ল। বৰ কষ্ট পালে। মই আৰু মিছেছ্ গোটেই দিন তেওঁৰ ঘৰত আছিলো। ডাক্তৰ এম্. এন্. বানাৰ্জিক মাতিবলৈ গ'লো। কিন্তু ডাক্তৰ অহাৰ আগতেই অশৌচ লাগিল।

আগষ্ট ২২

পদুৰা বি. বৰুৱা আহিল।

আগষ্ট ২৩

ক্ষীৰোদ বাবু কটকবপৰা মাদ্রাজ মেইলত সাঁজৰ সাত বজাৰ গাড়ীত আহিল। মই মোৰ গাড়ীত উঠাই তেওঁৰ ঘৰলৈ আনিলো।

আগষ্ট ২৪

বি. বৰুৱা ১০ বজাৰ পেছেন্জাৰত আসানসোলেদি ঝাড়সোগড়ালৈ গ'ল।

আগষ্ট ২৫

ৰাতি-মিস্টাৰ এ. চৌধুৰীৰ ঘৰলৈ তেওঁৰ ল'ৰাৰ অন্নপ্ৰাশনলৈ গ'লো। ডাঙৰ ভোজ।

আগষ্ট ২৬

মই ক্ষীৰোদ বাবু আৰু ক্ষিতি বাবুৰ লগত টেনিছ খেলিলো। ক্ষীৰোদ বাবুৱে আমাৰ লগত ডিনাৰ খালে।

আগষ্ট ২৭

১৯০০ ছনৰ ডিচেম্বৰৰ হিছাপৰ ডুপ্লিকেট কপি ঝাড়সোগড়ালৈ বি. বৰুৱালৈ পঠাই দিলো। মিছেছ ইউ. ডি. বানাৰ্জি আৰু প্ৰিয় আহিল, মিছেছ বানাৰ্জিৰ ল'ৰাৰ অন্নপ্ৰাশনৰ বাবে নিমন্ত্ৰণ কৰিলে। শনিবাৰে হ'ব।

আগষ্ট ২৮

১৯০১ ছনৰ মেই মাহৰ হিছাপটো বৰুৱালৈ পঠালো। টিক ডিপাৰ্টমেন্টৰ ধাৰৰ টকা সম্পূৰ্ণ পালো। মিস্টাৰ ডোৰেগক ২৫. টকা দিলো মোৰ ঘৰত। মিছেছৰ আজি বৰ অসুখ—সেই কলিক বেমাৰ। বুকুত বিষ আৰু বমি।

আগষ্ট ২৯

জুন মাহৰ হিছাপৰ নকলটো ঝাড়সোগড়ালৈ বৰুৱালৈ পঠালো। পৰি আজি ভালে আছে। বিনোদলাল কবিৰাজ আহি চাই দৰৱ দিলে। ৪. টকা ভিজিট দিলো। মোৰ শাহু আয়ে দুৰ্গা নামে এজনী ছোৱালী পঠিয়াইছে প্ৰজ্ঞাৰ আল-পৈচান ধৰিবলৈ। জে. এছ্. এন্ড কোঃ-ৰ (বি. টি. টি. কো.) থলাৰাম মুখাৰ্জিক ২০০. টকাৰ হংকং বেঙ্কৰ চেক দিলো ধাৰলৈ। শতকৰা ১২. টকা সুদ।

হেন্ডনোট লেখি দিলে। ২,০০০১ টকাৰ লাইফ পলিচি এখন ৰখা হ'ল আমানত হিছাপে।

আগষ্ট ৩১

উমাদাস বানাৰ্জিৰ ল'বাৰ অন্নপ্ৰাশনলৈ গৈ এটা ৰূপৰ গাখীৰ খোৱা জাগ্ উপহাৰ দিলো। বিলাসপুৰলৈ বি. বৰুৱালৈ দুখাং ফল পঠালো। ভৱানী মেইলত ঝাড়সোগড়ালৈ যাব কাৰণে তেওঁৰ হাতত দুখন এড়ি কাপোৰ দিলো।

ছেপ্টেম্বৰ ১

৭·১০ মিনিটৰ মাদ্ৰাজ মেইলত ক্ষীৰোদ বাবু কটকলৈ গ'ল। স্টেশ্যনলৈ গৈ মই বিদায় দিলো। মোৰ শৰীৰ বেয়া হোৱাৰ কাৰণে হৰিনাথক মিছেছৰ চাবলৈ-মেলিবলৈ আনিলো।

ছেপ্টেম্বৰ ২

প্ৰজ্ঞাৰ অলপ ভাল হৈছে। ময়ো ভালে আছো। মিস্টাৰ জে. চি. দত্তৰ লগত দেখা কৰি ক্ষীৰোদ বাবুৰ ঘৰৰ দলিলখন দেখুৱালো দলিলখনৰ ভিত্তিত টকা ধাৰে দিব পৰা যাবনে নাযায়। তেওঁ দলিলখন নিজৰ হাতত ৰাখিলে। বি. বৰুৱাৰ তাঁৰ পাই মিস্টাৰ স্টুৱাৰ্টৰ ওচৰলৈ গৈ ১০,০০০১ টকা দিবলৈ ক'লো। কিন্তু তেওঁ ক'লে অফিচিয়েল চিঠি দিব লাগিব। ক্ষীৰোদ বাবুৰ ভৱানীপুৰৰ ঘৰৰ দলিলখন লগতে দিব লাগিব।

ছেপ্টেম্বৰ ৩

বেঙ্গল বেঙ্কৰপৰা ১০,০০০১ টকা আনি ঝাড়সোগড়ালৈ পঠালো। উমেৰিয়াৰপৰা বি. বৰুৱাই আৰ্জেণ্ট টেলিগ্ৰাফ কৰিছে। নন্দকিশোৰে টকা লৈ গ'ল। মিস্টাৰ গ্ৰান্টে ৪৬৫ ছোট টিক স্কোৱাৰ পাছ কৰিলে। এম্. এল্. সকলো ল'লে অৰ্থাৎ ৯০ গ'ল, তাৰ উপৰি প্ৰামাণিকৰপৰা ডি. এল্. আনিলো। নেশ্যনেল বেঙ্কৰ ১০,০০০১ টকাৰ চেক প্ৰামাণিকক দিলো আমাক ডি. এল্. দিয়া বাবে। প্ৰামাণিকৰ সুন্দৰ ৪০০০১ টকাৰ বিল দাখিল কৰা হ'ল। এয়া ১৮৯৯ ছনৰ ১০ অক্টোবৰৰে। এতিয়া নকৈ ১০,০০০১ টকাৰ ধাৰ দিবলৈ কোৱা হ'ল। মিছেছ আজি ভালেই আছে। ৰাতি ঝাড়সোগড়ালৈ পঠোৱা হিছাপৰ কিছু নকল কৰা হ'ল।

ছেপ্টেম্বৰ ৪

নেশ্যনেল বেঙ্কৰপৰা ১,৭৮৮৷৴· অনা অনা হ'ল। গ্ৰাণ্ট ছাহাবৰ বাবে ১,০০০১ টকা আৰু তেওঁৰ বাবুক ৭৮৮৷৴· দিব লাগিব হিছাপ অনুসাৰে।

কিশোৰী বাবুৱে চেকখন ভঙাই আনিলে। বৰ বৰষুণ হৈছে। হৰিনাথ আজি ইয়াৰপৰা কলিকতাৰ তাৰ ঘৰলৈ গ'ল। মিছেছ বহুত ভালে আছে। গোপী বাবুৱে খানুমুসাক ৮,০০০্ টকাৰ এখন চেক দি মোৰ ওচৰলৈ পঠাইছে। মই সেইখন গ্ৰহণ নকৰি উমেৰিয়ালৈ টেলিগ্ৰাফ কৰি বৰুৱাক সুধিলো, এই টকা দিয়া উচিত হ'বনে? মোৰ শাহু আই আহিল প্ৰজ্ঞাক চাবলৈ। মাসিমাও তেওঁৰ লগত আহিছিল। আবেলি কিশোৰী বাবুৰ লগত মই শিৱপুৰলৈ গ'লো। হংকং বেংকৰ ৮০০্ টকাৰ এখন চেক হৰিনাথক দিলো স্টীল ট্ৰাংকৰ সকলো ইনভইচ পৰিস্কাৰ কৰিবলৈ।

ছেপ্টেম্বৰ ৫

চোবেৰামৰ ঠাইত এক নতুন বুঢ়া দাৰোৱান ৰাখিলো। আনন্দ বান্ধনি। তাৰ ঘৰৰপৰা পালোহি। সেই মিলিটেৰি ছহিচটোৱে সৰু ঘোঁৰাটো খোৰা কৰাৰ অপৰাধত তাক ঘৈণীয়েকে সৈতে বৰখাস্ত কৰিলো। এটা ল'ৰা ছহিচ ৰাখিলো। পুৱাহে মিস্টাৰ গ্ৰান্টৰ লগত দেখা কৰি ছোট টিম্বাৰৰ বাবে আংশিক ১,০০০্ টকা দিলো। শিৱপুৰলৈ আহিলো। মিস্টাৰ ডোৱেগৰ ঘৰলৈ গ'লো। তেওঁক লগ নেপালো ভগৱান দাসৰ মানুহ আহি ক'লে, এল্. এম্. স্কোৱাৰ ৯৪্ টকা হিছাপত বেচিবলৈ ৰাজী আছে, কিন্তু আগৰ বিলৰ টকা শোধ কৰিব লাগিব। শাহু-আই ঋতু বাবুৰে আহিল। দ্বিতীয় খণ্ড 'আমিষ ও নিরামিষ আহার' ছপাবৰ বাবে কাগজৰ কাৰণে ১০্ টকা ঋতু বাবুক দিলো। 'লিতিকাই' ছপোৱাৰ কাগজৰ বাবেও তেওঁক ১০্ টকা দিলো। মিস্টাৰ জে. চি. দত্তই মোক বিচাৰি ঘৰলৈ আহি নাপাই উভতি গ'ল।

ছেপ্টেম্বৰ ৬

গোটেই দিন দপ্‌দপীয়া বৰষুণ। বাঁচীৰ টি এন্. বিস্বাসৰপৰা ১০্ টকা পালো। সেয়া টিকৰ হিছাপত ধৰিব লাগিব। এলাহাবাদৰ মেছাৰ্ছ এম্. বি. নেফাৰ এন্ড্ কো--ৰপৰা ৩৫২্ টকা পালো। ই টিকৰ হিছাপৰ টকা। পুৱা ব্ৰিটিংশ ইন্ডিয়া আৰু ই. আই. আৰত টেন্ডাৰ দাখিল কৰা হ'ল।

ছেপ্টেম্বৰ ৭

আজি বৰষুণ এৰিছে। জাৰ্ডিন স্কিনাৰ এন্ড্ কোম্পানীয়ে বেঙ্গল বেংকৰ ৩০,০০০্ টকাৰ এখন চেক দিলে। মই নিজে গৈ বেঙ্গল বেংকত জমা দি আহিলো। শিয়ালদহত বাকী টকা আদায় কৰিবলৈ গ'লো। কিন্তু পলম হোৱা বাবে টকা নেপালো। এটৰ্নি জে. চি. দত্তৰ তালৈ গৈ দেখা কৰিলো। তেওঁ সম্বলপুৰলৈ যাবৰ ইচ্ছা প্ৰকাশ কৰিলে। মই গোপী বাবুলৈ টেলিগ্ৰাফ কৰিলো

তেওঁক ঝাড়সোগড়াত receive কৰিবলৈ। সম্বলপুৰৰ জে. এন্. সেনলৈ টেলিগ্ৰাম কৰিবলৈ যেন দস্তক তেওঁৰ ঘৰতে ৰাখে। এই বিষয়ে বি. বৰুৱালৈও এটা টেলিগ্ৰাম দিলো। ৩০,০০০্ টকা পোৱাৰ খবৰটোও দিলো। টিক অফিচৰ হিছাপত পোৰ্ট কমিছনাৰৰপৰা ৭৬্ টকাৰ এখন চেক পালো। স্বৰ্ণক দেখা কৰি ভৱানীপুৰৰ মাটিৰ দলিলখন লৈ আহিলো। ক্ষীৰোদ বাবুলৈ লেখিলো, তেওঁ যেন এখন হেন্ডনোট আৰু উপৰুৱা জামিন-স্বৰূপে এখন চিঠি পঠায়। আমাৰ আগৰ আয়া দৌলত কোচমেনৰ ঘৈণীয়েকজনী আজি মৰিল।

ছেপ্টেম্বৰ ৮

বাগমাৰিৰপৰা ৩।· অনা দি কিছুমান গছ আনিলো।

ছেপ্টেম্বৰ ৯

পুৰা শিৱপুৰলৈ গৈছিলো। ই. বি. এছ্. আৰৰপৰা টিকৰ বাবে ৬,০০০্ টকাৰ এখন চেক পালো। ভগৱান দাস বগলাক এল্. এমন বাবে ২,৫৫৫্ টকাৰ এখন চেক দিলো। আয়াৰলেন্ড আৰু স্কটলেন্ডৰ বাগবি খেলা চাবলৈ গ'লো। স্কটহ'ত এটা পইন্টত জিকিল। ঝাড়সোগড়ালৈ আগস্টৰ হিছাপটো নকলকৈ পঠালো। ৫ তাৰিখে কামত সোমোৱা ল'ৰা ছহিচটো আজি ওলাই গ'ল। তাৰ সলনি আন এটাক ৰাখিলো।

ছেপ্টেম্বৰ ১২

মেছাৰ্ছ তমাছ এন্ড্ কো··-ক ২,০০০্ টকাৰ এখন চেক দিলো। ক্ষীৰোদ-চন্দ্ৰ ৰায়ৰপৰা এখন হেন্ডনোট পালো এই টকাৰ বাবে। তেওঁ জামিন-স্বৰূপে চিঠি এখনো লেখি দিলে তেওঁৰ কৰ্ণওৱালিছ স্ট্ৰীটৰ ঘৰ-বাৰী আৰু ভৱানী-পুৰৰ মাটিৰ বাবে।

ছেপ্টেম্বৰ ১৪

ক্ষীৰোদ বাবুৱে মোক চিটি অব্ গ্লাছগোৰ প্ৰিমিয়াম ৫৮।· অনা দিলে।

ছেপ্টেম্বৰ ২০

লগুৱাবিলাকক দৰ্মহা দিলো—আনন্দক আগস্টৰ ১৫ দিনৰ আৰু জুলাইৰ ৬্ দিলো। লাল মহম্মদে বি. বৰুৱাৰপৰা ঝাড়সোগড়ালৈ ২,০০০্ টকাৰ এখন চেক পঠাব লাগে বুলি ১৭ ছেপ্টেম্বৰ তাৰিখৰ এখন চিঠি আনিলে। তেওঁক বেঙ্গল বেঙ্কৰ ২,০০০্ টকাৰ এখন চেক দিলো। টাৰ মহম্মদে বি. বৰুৱাৰপৰা ২০ তাৰিখৰ এল্. এন্. বি.-ৰ এখন ড্ৰাফ্ট আনিলো; তেওঁক বেঙ্গল বেঙ্কৰ ৫,৮০০্ টকাৰ এখন চেক দিলো।

বি. বৰুৱাৰ ২০ তাৰিখৰ ড্ৰাফ্‌ট অনুসাৰে হাজী খানু মাশাক ৩,৪০০ টকা দিলো। বেঙ্গল বেঙ্কৰ চেকৰ নম্বৰ ৮৯। পুৱা শিৱপুৰ ইয়াৰ্ডলৈ গৈ স্লিপাৰ মেলাই দিলো। বেঙ্গল নাগপুৰ পাৰ্শি ক্ষীৰোদ পালৰ মিলক দুখন শাল স্লিপাৰ (১২×৭×৫) ৫ টকাকৈ বেচিলো।

ছেপ্টেম্বৰ ২১

কিশোৰী বাবু তেওঁৰ ল'ৰাৰ বেমাৰৰ কাৰণে আজি অফিচলৈ নাহিল।

ছেপ্টেম্বৰ ২৩

বৰুৱা আহিবৰ কথা আছিল। নাহিল। পুৱা শিৱপুৰলৈ গ'লো। মিছ বাৰ্নি. মৰ বিয়ালৈ লেণ্ডোলেটখন পঠিয়াই দিলো। ৫ টকাৰ এটা প্ৰেজেণ্টো দিলো। ক্ষীৰোদ বাবুলৈ এখন চিঠি দিলো। জোৱালা প্ৰসাদৰপৰা ইয়াৰ্ডত ১৬১+৫০ টকা পালো। গধূলি বুঢ়া দাবোবানে ইয়াৰ্ডৰপৰা ৫৯।৷· আনি দিলে।

ছেপ্টেম্বৰ ২৪

আজিও বৰুৱা নাহিল। পুৱা ৰামাচৰণ বাবু বালীৰপৰা আহি মোৰে সৈতে দেখা কৰিলে। মোৰ অফিচৰ ব্ৰাউন বেবিখন জি. চি. দেৰপৰা অনা হ'ল। এখন প্লাছ ভাগিছিল; মেৰামত কৰিবলৈ দিয়া হ'ল। কিন্তু মিলিংটো বাৰ্নিংশ কৰা হোৱা নাই। শ্ৰীদাম বাবুৰে সৈতে জি চি দেক অফিচত দেখা কৰি ক'লো। হংকং বেঙ্কত ১০০ টকা দি ২০০ আনি নেশ্যনেল বেঙ্কত টিকৰ হিছাপত জমা দিলো।

ছেপ্টেম্বৰ ২৫

ই. বি. এছ্. আৰৰ কেংশ অফিচে ১০০ টন কাঠৰ দাম দিলে। কেদাৰনাথ নন্দী তিনিখন চকি প্ৰতিখনত ২৷৷· কৰি আনি দিলে। ৰায় লাল আবিৰচাঁদক ড্ৰাফ্‌ট দেখি ২,০০০ টকা দিলো।

ছেপ্টেম্বৰ ২৬

পুৱাতে ইয়াৰ্ডলৈ গৈ কিশোৰী বাবুক তাৰপৰা লৈ আহিলো। যোৱা কালি ছিমছন কোম্পানীৰ যিখন চেক পাইছিলো, সেইখন নেশ্যনেল বেঙ্কত জমা দিলো। হংকং বেঙ্কৰপৰা ১০০ টকা আনিলো। বুট বাবুৰ বাবে ৰাধা বজাৰত তিনিটা ষ্টীল ট্ৰাঙ্কৰ অৰ্ডাৰ দিলো। কাইলৈ ৰাজগংগাপুৰলৈ পঠাব লাগিব। মেকেঞ্জি লায়ালৰ মিস্টাৰ মাৰ্শ্বেলৰ লগত দেখা কৰিলো। তেওঁ মোক ভালদৰে receive কৰিলে।

ছেপ্টেম্বৰ ২৭

২৫ তাৰিখে বি. বৰুৱাই ঝাড়সোগড়াৰপৰা পঠোৱা ড্ৰাফ্‌টখন অনুসৰি বেঙ্গল বেঙ্কৰ ২,০০০৲ টকাৰ এখন চেক দিলো। পুৱা অতুল বাবুৰ লগত শিৱপুৰলৈ গ'লো।

ছেপ্টেম্বৰ ২৮

ঋতু বাবুৰ প্ৰেছৰপৰা ২৫০-খন 'লিতিকাই' পালো। এখন এইচ্‌. চি. গোস্বামীলৈ, এখন চি. কে. আগৰৱালালৈ, এখন 'বন্তিলৈ', এখন *Times of Assam*-অলৈ আৰু এখন শ্ৰীনাথ ককাইদেউলৈ পঠালো। কাইলৈ মোৰ পৰিবাৰ মিছেছ চৌধুৰীৰ লগত বতাহ-পানী সলনিৰ বাবে বোটত যাব। বি. বৰুৱাই টেলিগ্ৰাম কৰি জনালে, তেওঁৰ অসুখ ভয়ঙ্কৰভাৱে relapse কৰিছে; ঝাড়সোগড়ালৈ মোক মাতিছে। কাইলৈ যাম।

ছেপ্টেম্বৰ ২৯

মিছেছ বেবিক লৈ এ. চৌধুৰীৰে সৈতে এখন বজৰা নাও লৈ নৈত হাৱা বদলি কৰিবৰ কাৰণে ওলাল। তেওঁৰ লগত আয়া আৰু জিতু লগুৱা ওলাইছে। মই তেওঁলোকক আহাৰীটোলা ঘাটত দুপৰীয়া ১১ বজাত বিদায় দি আহিলো। তাৰ পাছত মই হাওড়া স্টেশ্যনলৈ আহি ঝাড়সোগড়াৰ গাড়ীত উঠিলো। ৰাতি ১২ বজাত পালোগৈ। দেখিলো, বি. বৰুৱা বহুত ভালে আছে।

ছেপ্টেম্বৰ ৩০

ঝাড়সোগড়াত।

অক্টোবৰ ১

ৰাতি আঠ বজাত মেইলত উঠিলো।

অক্টোবৰ ২

পুৱা ৯ বজাত হাওড়া পালো।

অক্টোবৰ ৫

মিছেছ, বেবি আৰু আনবোৰ উভতি আহিল। মই ওৰে দিনটো তেওঁলোকৰ লগত স্টিমাৰত আছিলো। বজবজৰপৰা গৈছিলো।

অক্টোবৰ ৬

বি. বৰুৱা আসানসোলেদি ৰাতি পালেহি।

অক্টোবৰ ৮

বি. বৰুৱা ৭·১০-ত মাদ্ৰাজ মেইলত কটকলৈ গ'ল।

অক্টোবৰ ৯

মিছেছ বেবি আৰু জিতুক লগত লৈ আকৌ হুগলীৰ উজনিলৈ গ'ল। মই প্ৰিন্সেপ ঘাটৰপৰা কেলিডোনিয়া ডকলৈকে তেওঁলোকৰ লগত গ'লো। তাতে নামিলো। মিস্টাৰ গ্ৰিমলিয়ে মোক মাতিছিল, তেওঁক দেখা কৰিবলৈ গ'লো। ই. বি এছৰ ছাহাব মিস্টাৰ হাইডে ৫৩ডাল টিক টিম্বাৰ পাছ কৰিলে পুনৰা। মই তেওঁক শিয়ালদহৰপৰা লগতে আনিছিলো।

অক্টোবৰ ১১

মই ৰাতিপুৱা ৫·৫৫ মিনিটত শিয়ালদহলৈ গৈ ৰাণাঘাটৰ ট্ৰেইন ধৰিলো। মিস্টাৰ এ. চৌধুৰীয়ে তাঁৰ কৰি ৰাণাঘাটৰ আয়েৰটোলা ঘাটত তেওঁলোকেৰে সৈতে স্টিমাৰ-যাত্ৰাত যোগ দিবলৈ কৈছে। কালিয়ে তাঁৰখন পাইছিলো। মই এখন নাবত উঠি আয়েৰটোলা ঘাটত নৈ পাৰ হৈ তেওঁলোকৰ স্টিমাৰখন দেখিলে। স্টিমাৰখন ধৰি উঠিলোগৈ। গধূলি শান্তিপুৰ ঘাটত স্টিমাৰে লংগৰ পেলালে। ৰাতি তাতে থাকিলো।

অক্টোবৰ ১২

দুপৰীয়া প্ৰায় ১১ বজাত শান্তিপুৰ এৰি চন্দননগৰলৈ আহি স্টিমাৰে লংগৰ পেলালে ঠিক গবৰ্ণৰৰ প্ৰাসাদৰ সমুখত। মিস্টাৰ চৌধুৰীৰ বেমাৰ হ'ল। মই ৰাতি ডাক্তৰ দয়াল বাবুক আনিলো। চৌধুৰীয়ে অনেকখিনি সকাহ পালে।

অক্টোবৰ ১৩

চৌধুৰী একেবাৰেই আৰোগ্য হ'ল। ৰাতিপুৱা আহি কলিকতা পালো। ঘৰলৈ আহি ভাত খালো। ইয়াৰ পাছত বাৰ বজাত মিছেছেৰে সৈতে ৩৬নং হেৰিছন ৰোডৰ ক্ষীৰোদ বাবুৰ ঘৰলৈ গ'লো। তিনি বজাত বৰুৱা কটকৰপৰা পালেহি।

অক্টোবৰ ২১

বৰুৱা বোম্বে মেইলত আসানসোললৈ গ'ল।

অক্টোবৰ ২৪

গোপীনাথ বৰুৱা ঝাড়সোগড়াৰপৰা অলঙ্কাৰ কিনিবলৈ আহিল। বি. বৰুৱাই বেৰাৰ—ক দিব।

অক্টোবৰ ২৫

ৰাধা বজাৰৰ আনন্দচন্দ্ৰ ঘোষৰপৰা কালিয়নে ঘড়ী আৰু চেইন আনিলো; ক'লো, পছন্দ নহ'লে ঘূৰাই দিম। গোপী বাবুৰ হাতত পঠালো। তেওঁৰ লগত আজনেশিয়া (?) পঠালো। তেওঁ মেইলত উৰ্ভতি গ'ল।

অক্টোবৰ ২৬

গোপী নামৰ চাকৰটো ঝাড়সোগড়ালৈ বৰুৱাৰ ওচৰলৈ গৈছিল তাক কামত ৰাখিবলৈ খাটিৰ ধৰিবলৈ। পুৱা পালেহি ঘূৰি। মহীয়ে এখন চিঠি দিছে তাক ৰাখিবলৈ ধৰি। সি তাৰপৰা এটিন ঘিউ আনিছে। তাক মই মহীৰ কথাত ৰাখিলো। সি কামত ধৰিছে।

অক্টোবৰ ২৭

প্ৰজ্ঞাই মোৰ জন্মদিন পাতিলে। ক্ষীৰোদ বাবু আৰু তেওঁৰ পৰিয়ালৰ সকলোকে নিমন্ত্ৰণকৈ খুৱালে।

অক্টোবৰ ২৮

বৈঠকখানা হাটৰপৰা এটা স্পেনিয়েল কুকুৰ কিনি আনিলো। দাম ৬৲ টকা। পুৱা হাট বহে। ক্ষীৰোদ বাবুও গৈছিল। ৰসু মোল্লাই পুৱা মোৰ লগত দেখা কৰিলে।

অক্টোবৰ ৩০

বালগোবিন্দ মালী ঘৰলৈ গ'ল। তাৰ সলনি তাৰ ভায়েকক ৰাখিলো। তাৰ টকা সকলো আদায় দিলো।

অক্টোবৰ ৩১

বেঙ্গল বেঙ্কৰপৰা ৫,০০০৲ টকা অনা হ'ল। আৰু ২০০৲ টকা আনিলো। ২০৲ টকাৰ এখন চেক ক্ষীৰোদচন্দ্ৰ ৰায়চৌধুৰীৰ হিছাপত কালীকৃষ্ণ প্ৰামাণিকক দিলো হেন্ডনোট লেখাই বাৰ টকা সুদত। বুক-ছেলাৰ গুৰুদাস চাটাৰ্জিৰপৰা "আমিষ ও নিৰামিষ আহাৰ'ৰ বেচৰ বাবদ ২০৲ টকা পালো। ক্ষীৰোদ বাবুও মোৰ লগত দোকানলৈ গৈছিল।

নৱেম্বৰ ১

৫,০০০৲ টকাৰ ৰূপ আনি ঝাড়সোগড়ালৈ নন্দকিশোৰৰ হাতত পঠালো। তাৰ লগত ৰামু নামৰ চাকৰটোও গ'ল।

নৱেম্বৰ ২

ই. বি. আৰৰ মিস্টাৰ হাইডে আজি প্ৰায়া ১০০ লগ আৰু অৰ্ডাৰৰ ১০০ টন স্লিপাৰ পাছ কৰিলে। এছ্. কে. লাহিড়ীয়ে ৫খন 'আমিষ ও নিরামিষ আহার' বেচিবৰ কাৰণে ৰাখিছিল; আজি তেওঁৰ কমিছনখিনি বাদ দি বাকী টকাটো দিলে ৮৷৷৹। চিটি বুক ছোচাইটিৰপৰাও ৫খন কিতাপৰ দাম ৮৷৷৹ আদায় হ'ল। মই দুই ঠাইতে আৰু পাঁচ কপিকৈ দি আহিলো। জ্ঞান হালদাৰক কপি দিছিলো; কমিছন বাদে দুখনৰ দাম ৩৷৵৫ দিলে; এতিয়া তিনি কপিৰ দাম পাবলৈ বাকী থাকিল। সত্যনাথ বৰা গুৱাহাটীৰপৰা আহি মোক দেখা কৰিলে। মই তেওঁক চাহ-বিস্কুটেৰে অভ্যৰ্থনা কৰি পাছত গাড়ীৰে কলিকতা পোৱাই দিলো।

নৱেম্বৰ ৩

পুৱাতে ক্ষীৰোদ বাবু কটকলৈ যাবলৈ ওলাল। মই তেওঁক হাওড়া স্টেশ্যনত আগ বঢ়াই দিলোগৈ। মোৰ অফিচৰ ব্ৰাউনবেৰিখন পাই জি. চি. দেক তাৰ আঁৰবোৰ দেখুৱাই দিলো। তেওঁৰ মানুহে তেতিয়া তেতিয়াই সকলো ঠিক কৰি গাড়ীত চৰ্বি লগালে। গধূলি ৪।২ ফকিৰচাঁদ মিত্ৰৰ লেনত উপেন্দ্ৰনাথ বৰুৱাৰ লগত দেখা কৰিলোগৈ। মোক তেওঁ নিজৰ কিতাপ উপহাৰ দিলে। প্ৰভাক কেইটামান কেনা (?) উপহাৰ দিলো। নন্দকিশোৰ উভতি আহিল।

নৱেম্বৰ ৪

পুৱা পোৰ্ট কমিছনাৰ মিস্টাৰ পল্টন আৰু মিস্টাৰ বেনেট টিক অৰ্ডাৰৰ পঞ্চাশটা লগৰ ৩৪টা পাছ কৰিলে। জেম্বপ কোম্পানীৰ ছাহাবে ৬১১ বি. জি.-ৰ অৰ্ডাৰ দিলে; তাৰে কিছুমান delivery দিয়া হ'ল। কেৰাণী কিশোৰী বাবু চাৰি দিন অনুপস্থিতিৰ পিছত আজি কামলৈ আহিছে। নগেন মেতৰক তাৰ দৰ্মহা সম্পূৰ্ণ আদায় দিলো। তাৰ সলনি এটা নতুন মেতৰ মকৰল কৰিলো। গণেশ আসানসোলৰপৰা আহিল; এই ঘৰৰ প্লেন-এস্টিমেট লৈছে। নেশ্যনেল বেঙ্কৰপৰা ৫৫০৲ টকা আনিলো—গ্ৰান্টৰ কাৰণে ৫০০৲ আৰু বেনেটৰ বাবে ৫০৲।

নৱেম্বৰ ৫

আবেলি ২·৩ মিনিটত বি. আই. ৰেলৱেৰ এজন ইউৰোপিয়ান এছিস্টেন্ট

আহি ২৩টা টিক স্কোৱাৰ পাছ কৰিলে। মিস্টাৰ পেটাৰ্ছনে দিয়া অৰ্ডাৰ এয়া তাৰ লগৰে।

পুৱাতে গৈ মিস্টাৰ গ্ৰান্টক ৫০০৲ টকা আৰু বেনেটক ৫০৲ টকা দিলো। ইয়াৰ্ডত বি. চি. স্কোৱাৰ বেচাৰ কাৰণে ৮৯৲ টকা আৰু গধূলি ১৩৷৷৹ অনা পালো।

নবেম্বৰ ৬

লেন্ডোলেটখন ওভতাই দিলে। জি. চি. দেই তাত চৰ্বি লগাই অ'তালে। ১৯০১ ছনৰ অক্টোবৰৰ হিছাপটো শেষ কৰা হ'ল। পাণ্ডুলিপিকা ডিছমিছ কৰি এটা ওড়িয়া বেহেৰা ৰাখিলো।

নবেম্বৰ ৭

পুৱা শিৱপুৰলৈ গ'লো। কিশোৰী বাবুৰ লগত পোৰ্ট কমিছনাৰ ছাহাব পল্টন আৰু লুইছ ১০০ লগৰ টেন্ডাৰৰ বাবে দেখা কৰিলেগৈ। ৯ বজাৰ সময়ত তাৰপৰা উভতি আহি দেখিলো, বেবিৰ বাঁও হাতৰ এটা আঙুলি দুৱাৰৰ চেপা খাই চেপেটা হৈ গৈছে। ভীষণ অৱস্থা। ডাক্তৰ মাতিছিলো যদিও মই তেতিয়াই কেম্পবেল হস্পিটাললৈ লৈ গ'লো। আস্পতাললৈ যাওঁতে বাটত ডাক্তৰ কে. এন্. দাসৰ লগত দেখা হ'ল। এখন ডাক্তৰখানালৈ নি তেতিয়াই তেওঁ আঙুলিটো ড্ৰেছ কৰি দিলে। মই আৰু পৰিবাৰৰ ভীষণ চিন্তা হৈছিল। ছোৱালীজনীয়ে বেয়াভাৱে কষ্ট পাইছিল। হে ভগৱন্ত, আমাৰ কি ভয়ানক বিপদ!

নবেম্বৰ ৮

মিছেছ্ জে. এন্. সেনে 'অশোক' নামৰ এখন কিতাপ লেখি ছপাইছে। সাধু বাবুৱে মোক ৩৩২খন কিতাপ মোক দিলেই। জাৰ্ডিনেৰে সৈতে বৰ লৰালৰিকৈ জি. বি.-ৰ দুখন ইন্ভইচ কিনিলো। বিপিন বাবুৱে মনতে পাঙি-ছিল, মোৰ ওপৰত পুৰণি স্কোৱাৰৰ বোজা হেচি দিব!

নবেম্বৰ ৯

পুৱাতে শিৱপুৰত। ৬,০০০৲ টকা ভঙাই নন্দকিশোৰৰ হাতত দি ঝাড়সোগড়ালৈ পঠালো। মই তাক হাওড়া স্টেশ্যনত ৰাখি আহিলো। গধূলি কিশোৰী বাবুৰ লগত চোৰবাগানত নতুন গাড়ী চাবলৈ গ'লো। গধূলি কে. এন্. দাসে বেবিৰ আঙুলিটো চালেহি। তেওঁক ভিজিট দিলো।

নৱেম্বৰ ৩০

আজি সকলো চাকৰক দৰ্মহা আদায় দিলো। বি. বৰুৱা ১০,০০০৲ টকা লৈ বিলাসপুৰলৈ গ'ল।

ডিচেম্বৰ ৫

চোবেৰাম দাৰোৱান সাট্‌নালৈ গ'ল। মই তাৰ হাতত বেৱাৰ শিশু ৰাজ-কুমাৰৰ বাবে এযোৰ সোণৰ বালা দিলো। তাৰ কাৰণে বি. বৰুৱাই টেলিগ্ৰাম কৰিছিল। বালাযোৰ ৰুদ্ৰৰপৰা কালিয়নে আনিলো। দাম ১৩৫৲। চোবেৰামক ৰেলৰ খৰচ আদিৰ বাবে ২০৲ টকা দিলো।

ডিচেম্বৰ ৬

নন্দকিশোৰ সাটনাৰপৰা দুপৰীয়া বাব বজাত পালেহি। বি. বৰুৱাৰ পৰামৰ্শমতে স্টুৱাৰ্টে ১০,০০০৲ টকা দিবলৈ ৰাজী হৈও মোৰ হাতত টকা নিদিলে।

ডিচেম্বৰ ৭

বেংগল বেংকৰপৰা ১০,০০০৲ আনি নন্দকিশোৰৰ হাতত ঝাড়সোগড়ালৈ পঠালো। চোবেৰাম বোম্বে মেইলত সাটনাৰপৰা পালেহি।

ডিচেম্বৰ ৮

ই. আই. আৰৰ গাড়ী ডিপাৰ্টমেন্টৰ অৰ্ডাৰৰ ৪৪খন টিক পাছ হ'ল। মিস্টাৰ লেংগম আৰু লিফিভন আহিছিল। শিৱসাগৰৰ 'শ্ৰীনাথ হেডমাস্টৰৰ ল'ৰা অতুলচন্দ্ৰ গুহ আহি মোৰ লগত দেখা কৰিলে।

ডিচেম্বৰ ১০

পুৱা শিৱপুৰলৈ গ'লো। আকৌ দুপৰীয়া গ'লো। হাওড়া আদালতলৈ আৰু মিউনিচিপেলিটিলৈ গৈ মিত-মাত কৰিলো। মিউনিচিপেলিটিৰ ওভাৰ-ছিয়াৰে মোকৰ্দমাটো তুলি ল'লে। সেইটো এল্‌. ইন্সপেক্টৰ দত্তই ৰুজু কৰি-ছিল। গণেশ বাবু ঝাড়সোগড়াৰপৰা আহি ঘৰলৈ গ'ল। মোৰ পালেং, মেজ, কাপোৰৰ আলমাৰি ঝাড়সোগড়ালৈ পেককৈ পঠালো। নন্দকিশোৰ ঝাড়সোগড়াৰ-পৰা উভতিল।

॥ ১৯০২॥

জানুৱাৰী ১

মিছেছ্ এল্. এন্. বি. আৰু মিছ এল্. এন্. বি. কালি মিস্টাৰ বি. বৰুৱাৰ লগত ঝাড়সোগড়ালৈ হাৱা বদলি কৰিবলৈ গ'ল। মই তেওঁলোকক স্টেশ্যনত আগ বঢ়াই থৈ আহিলো। চন্দ্ৰকুমাৰ আগৰৱালা আহি ৩৮ ডবছন ৰোডৰ মোৰ ঘৰত ৰ'লহি। অনাইঘৰীয়া বৰুৱাৰ নাতি চন্দ্ৰনাথ বেজবৰুৱাৰ ল'ৰা যতীন্দ্ৰ-নাথ বেজবৰুৱা আহি মোৰপৰা সাহায্য বিচাৰিছে। মই কলো, মোক এখন চাৰ্টিফিকেট দেখুৱাব লাগিব। তাৰ চৰিত্ৰ সম্পৰ্কে সি পাবনাৰ হেডমাস্টৰৰপৰা চাৰ্টিফিকেট আনিলেগৈ।

জানুৱাৰী ১০

বি. বৰুৱা ঝাড়সোগড়াৰপৰা পালেহি। বেঙ্গল বেঙ্কৰপৰা আজি ১০,০০০৲ টকা আনিলো। আজি জাৰ্ডিন স্কিনাৰে ১০,০০০৲ টকাৰ এখন চেক দিলে। বি. বৰুৱাই বেঙ্গল বেঙ্কত জমা দিলে।

জানুৱাৰী ১৪

বেঙ্গল বেঙ্কৰপৰা ২,০০০৲ টকা চিকা ৰূপ আনিলো।

জানুৱাৰী ১৬

পুৱা বটু বাবুক ৫০০৲ টকা দিলো। আগৰ সকলো কোচমেন ছহিছ্ আদিক দৰ্মহা আদায় কৰি বিদায় দি নতুন এটা কোচমেন আৰু দুটা ছহিছ ৰাখিলো। বেঙ্গল বেঙ্কৰপৰা ১০,০০০৲ টকা আনিলো।

জানুৱাৰী ১৮

জাৰ্ডিন স্কিনাৰে দিয়া বেঙ্গল বেঙ্কৰ ১০,০০০৲ টকাৰ চেকখন বেঙ্গল বেঙ্কত জমা দিলো। বটু বাবুৰ হাতত ৫,০০০৲ টকা ভঙাই দি পঠালো। কিশোৰী বাবু লক্ষ্ণৌলৈ গ'ল জাৰ্ডিন স্কিনাৰৰ পক্ষৰপৰা টিকৰ টেন্ডাৰ পাছ কৰাবলৈ।

জানুৱাৰী ১৯

ডাক্তৰ প্ৰাণকৃষ্ণ আচাৰ্যই ১,৫০০৲ টকা মোক দিলে এ. কে. ৰায়ৰ হিছাপত টকা আৰু নোটত।

জানুৱাৰী ২০

বেঙ্গল বেঙ্কত সেই ১,৫০০৲ টকা জমা দিলো। ই. বি. এছ্. আৰৰপৰা ৩,৭২১৲ টকাৰ চেক পাই নেশ্যনেল বেঙ্কত জমা দিলো টিকৰ হিছাপত। ৰাতি গোৱালন্দ মেইলত মিস্টাৰ চন্দ্ৰকুমাৰ আগৰৱালা মোক এৰি অসমলৈ গ'ল। মই তেওঁক স্টেশ্যনলৈ গৈ বিদায় দিলো।

জানুৱাৰী ২২

টিকৰ হিছাপত জাৰ্ডিনক ১০,০০০৲ টকা দিলো।

জানুৱাৰী ২৫

মই ১৫,০০০৲ টকা লৈ ঝাড়সোগড়ালৈ যাত্ৰা কৰি ৰাৰ বজাত পালোগৈ। মোৰ পত্নী আৰু বেবি ভালেই আছে, দেখিলো।

জানুৱাৰী ২৬

ঝাড়সোগড়াতে আছো।

জানুৱাৰী ২৭

ঝাড়সোগড়াৰপৰা মোৰ পত্নী আৰু বেবিক লৈ সম্বলপুৰলৈ গ'লো। মিস্টাৰ জে এন্. সেনৰ তাত থাকিলো। তেওঁলোকে আমাক বৰ আদৰ-সাদৰ কৰি ৰাখিলে। আবেলি মিস্টাৰ সেন আৰু আন দুজন ভদ্ৰলোকেৰে সৈতে টেনিছ খেলিলো। মই বৰ বেয়া খেলিলো। ন মাটিত একো খেলিব নোৱাৰিলো। নামজুৰি পাহাৰলৈ মিস্টাৰ সেনৰ টঙ্গাত উঠি ফুৰিবলৈ গ'লো। কিছু দূৰ খোজো কাঢ়িলে। আন্ধাৰ হ'লতহে সেন আৰু মোৰ পৰিবাৰৰ লগত ঘূৰি আহিলো। আহোঁতে বাটত এ কে. ৰায় আৰু বামাপদক দেখা দি আহিলো।

জানুৱাৰী ২৮

মিস্টাৰ সেনৰ লগত পুৱাতে মহানদীৰ পাৰত ফুৰিবলৈ গ'লো। চাহ খাই মই আৰু প্ৰজ্ঞা মিস্টাৰ সেনৰ লগত টঙ্গাত উঠি সম্বলপুৰ ছহৰখন চাবলৈ গ'লো। তাত tower-অত উঠি দুৰ্গৰ চাৰিওফালৰ গড় আৰু মন্দিৰবোৰ চালো। মিস্টাৰ আৰু মিছেছ সেনে থাকিবৰ কাৰণে বৰকৈ কাকুতি

কৰিলে। কিন্তু গোপী বাবুৱে বি. বৰুৱাৰ এখন চিঠি লগত জুৰি দি লৈথছে, আমি কলিকতালৈ ঘূৰিব লাগে ২০,০০০৲ টকা পঠাবলৈ। আমি আবেলি সম্বলপুৰ এৰি গধূলি ঝাড়সোগড়া পালোগৈ। ৰাতি ৯ বজাত ঝাড়সোগড়া স্টেশ্যনলৈ গ'লো। মই দ্বিতীয় শ্ৰেণীৰ গাড়ীত উঠিছো। এনেতে হঠাত পেণ্ড্ৰাৰপৰা বি. বৰুৱাৰ এখন তাঁৰ পালো, ঝাড়সোগড়াত তেওঁৰ বাবে অপেক্ষা কৰিব লাগিব। এই বাবে আকৌ ঘৰলৈ উভতিলো।

জানুৱাৰী ২৯

আবেলি বৰুৱা আহিল। ময়ো থাকিলো ইয়াতে।

জানুৱাৰী ৩০

ৰাতি মেইলত হাওড়াৰ গাড়ীত উঠিলো।

জানুৱাৰী ৩১

পুৱা নিৰাপদে হাওড়া পালো। বেঙ্গল বেঙ্কৰপৰা ৬,০০০৲ টকা আনিলো। শাল স্লিপাৰৰ হিছাপত জাৰ্ডিন স্কিনাৰে ১৫,০০০৲ টকাৰ এখন চেক দিলে। শিয়ালদহলৈ গৈ তেওঁলোকৰ চেকৰ অনুসন্ধান কৰিলো।

ফেব্ৰুৱাৰী ১

পান্নালালৰ হাতত ৬,০০০৲ টকা ঝাড়সোগড়ালৈ পঠালো। ১,৫০০৲ টকা বেঙ্গল বেঙ্কত জমা দিলো। এই টকা কালি জাৰ্ডিনৰপৰা পাইছিলো। মিস্টাৰ সুকুমাৰ ৰায় ব্যৰ্-এট্-লক মিস্টাৰ এ. চৌধুৰীৰে মুলাকাত কৰাবলৈ লৈ গ'লো। কিন্তু সিজন ঘৰত নাছিল। মাথোন দিদিৰ লগত দেখা হ'ল।

ফেব্ৰুৱাৰী ২

বি. বৰুৱা পুৱাতে ঝাড়সোগড়াৰপৰা পালোহি। ৰাতিপুৱা মই কিশোৰী বাবুৰ লগত ওলাই গৈছিলো। মিস্টাৰ কিটিঙক আমাৰ আৰু জাৰ্ডিন স্কিনাৰৰ টিম্বাৰ বেলেগকৈ দেখুৱালো। মোৰ সৰু ঘোঁৰাটো গাৰ্ডন বিচৰ মিস্টাৰ টেইলাৰক গতাই দি আহিলো। ছহিছে ঘূৰাই আনিলে।

ফেব্ৰুৱাৰী ৫

বেঙ্গল বেঙ্কৰপৰা ১২৩ নম্বৰী চেক আনি বি. বৰুৱাক দিলো। তেওঁক সেই চেকৰ টকা লাগে।

ফেব্ৰুৱাৰী ৬

দুটা ৰাজমিস্ত্ৰী আৰু দুটা মজুৰ শিৱপুৰ গোলাৰ ঘৰত কাম কৰিবলৈ লগালো।

ফেব্ৰুৱাৰী ৭

দুই ৰাজ দুই মজুৰে শিৱপুৰৰ গোলাৰ কাম কৰিছে। ১২৪ নম্বৰী চেক দি বেঙ্গল বেঙ্কৰপৰা ১৬,০০০৲ টকা আনিলো। বেঙ্গল বেঙ্কত জাৰ্ডিন স্কিনাৰে মোক এখন ১৫,০০০৲ টকাৰ চেক দিলে। মই আকৌ বেঙ্গল বেঙ্কত জমা দিলো।

ফেব্ৰুৱাৰী ৮

বি. *বৰুৱাই ঝাড়সোগড়ালৈ মোৰ হাতৰপৰা ১৬,০০০৲ টকা লৈ গ'ল। দুই ৰাজ দুই মজুৰে কাম কৰিছে শিৱপুৰত।

ফেব্ৰুৱাৰী ১০

মিস্টাৰ গ্ৰাণ্টে আমাৰ টিম্বাৰ চালে কিন্তু গিৰিশ বোসৰ তৰফৰপৰা ল'বলৈহে ঠিক কৰিলে। তালিব আৰু তিনিটা ৰাজে ৩৮ ডবছন ৰোডৰ ঘৰটোৰ মেৰামতিৰ কাম কৰিছে। আনন্দচন্দ্ৰ ঘোষক ২৫।১০।৯১ তাৰিখে ৰেৱাৰ বাবে লোৱা অলঙ্কাৰৰ প্ৰথমখন বিলৰ বাবদ ৫১৪।১।৪৫-ৰ বেঙ্গল বেঙ্কৰ এখন চেক (নম্বৰ ১২৫) দিলো।

ফেব্ৰুৱাৰী ১৫

জে. এছ্. এন্ড্ কো··ৰপৰা শাল স্লিপাৰৰ হিছাপত ১৫,০০০৲ টকাৰ এখন চেক পাই বেঙ্গল বেঙ্কত জমা দিলো। বটু বাবুৰ হাতত ১০,০০০৲ টকা মাথোন ভঙাই দি ঝাড়সোগড়ালৈ পঠালো। ১২৬ নম্বৰী চেক বেঙ্গল বেঙ্কৰ-পৰা আনিলো।

ফেব্ৰুৱাৰী ১৭

বেঙ্গল বেঙ্কৰ ১২৭ নম্বৰী চেকৰ টকা অনাই নন্দকিশোৰক হাতত দি ঝাড়সোগড়ালৈ পঠাম বুলি ভাবিছো। বি. বৰুৱাই মোক টকা লৈ মাতিছিল; মই পিছে নগৈ তাকে পঠালো। ১২৮ নম্বৰী চেকৰ ২০০৲ টকা বেঙ্গল বেঙ্কৰপৰা আনিলো। বি. বৰুৱাৰ কথামতে এইখিনি এম্. চি. বৰুৱাক দিলো। ক্ষিতীন্দ্ৰনাথ ঠাকুৰে মোক ১০৲ টকা সুদে সৈতে ১০০৲ টকা দিলে। তেওঁ ১৯০১ ছনতে মোৰপৰা ৩০০৲ লৈছিল। বাকীখিনি পৰিশোধ আগতে কৰিছিল; এইয়া মাথোন

বাকী আছিল। ডাক্তৰ বেজবৰুৱা আহি আমাৰ লগত ভাত-পানী খালে। মোৰপৰা টকাৰ সহায় বিচাৰিছিল; মই দিব নোৱাৰোঁ বুলি ক'লো। আৰু হৰিনাথ বেমাৰত পৰিছে বুলি শুনিলো। তাক চাবলৈ দুয়ো ভিক্টোৰিয়া হোস্টেললৈ গ'লো। তেওঁ তাৰ দৰৱ লেখি দিলে। তেওঁক ১০৲ টকা দিবলৈ মই হৰিনাথক ক'লো। হৰিনাথৰ লগত দোকানৰ টকা ৯৫৲ আছিল; মোক দিলে। গদাধৰেও ১০৲ দিলে।

ফেব্ৰুৱাৰী ১৮

ক্ষীৰোদ বাবু আৰু তেওঁৰ ল'ৰা সুকুমাৰ আৰু ৰাজুৱে টেনিছ খেলিলে। তাৰ পিছত তেওঁলোকক মোৰ লগত ডিনাৰ খুৱাই পঠিয়ালো। ক্ষিতি বাবুও আহি দুইটা কামতে আমাৰ লগত যোগ হ'ল। তেওঁ মোক ৩০৲ দিলে। মই তেওঁক দিয়া ৪০০৲ টকাৰ এইখিনি পাবলৈ বাকী আছিল। তেওঁ আৰু ৩০০৲ কালীকৃষ্ণ প্ৰামাণিকৰ টিকৰ বাবে অতুল বাবুক দিবলৈ দিলে। মই অতুল বাবুক সেই টকা দিলো। কিন্তু অতুল বাবুৱে কিশোৰী বাবুক দিবলৈ ক'লে চি. কে. প্ৰামাণিকৰপৰা পাওনা টকাৰ হিছাপত। ময়ো তেওঁৰ কথামতে কৰিলো।

ফেব্ৰুৱাৰী ১৯

এম্. চি. বৰুৱা ভুবনক লৈ আসামলৈ গ'ল। নন্দকিশোৰ ঝাড়সোগড়াৰপৰা আহিল। ক্ষীৰোদ বাবুৱে স্বৰ্ণক লৈ আজি পুৰাতে কটকলৈ গ'ল। মই তেওঁলোকক স্টেশ্যনত থৈ আহিলো।

ফেব্ৰুৱাৰী ২০

হৰিনাথে আগৰ ঘৰ এৰি ১৪৮ বৌবাজাৰৰ এম্. চি. বৰুৱা থকা ঘৰলৈ গ'ল।

ফেব্ৰুৱাৰ ২১

জাৰ্ডিন স্কিনাৰৰপৰা ১৫,০০০৲ টকাৰ চেক পালো। কালীকৃষ্ণ প্ৰামাণিকে টিক ডিপাৰ্টমেন্টলৈ ৪,৬১০।৶১০ ট্ৰেন্সফাৰ কৰি দিলে। চি. কে. প্ৰামাণিকে মোৰপৰা ১০,০০০৲ টকা ধাৰে লৈছিল। মই ট্ৰেন্সফাৰৰ টকাখিনি নেশ্যনেল বেঙ্কত জমা দিলো। ক্ষেত্ৰমোহনৰ লংকোটৰ বাবদ ৩৭৷৷৹ টকাৰ বিলখন আংশিকভাৱে শোধ কৰিলো।

ফেব্ৰুৱাৰী ২২

কালি জে. এছ্. এন্ড্. কো·-ৰপৰা পোৱা চেকখন বেঙ্গল বেঙ্কত জমা দিলো। কালীকৃষ্ণ প্ৰামাণিকে দিয়া ৪,৬১০।৶১০ পইছাও জমা দিলো। বেঙ্গল

বেঙ্কৰপৰা ৩,০০০৲ টকা আনি ৰমাকান্ত বৰকাকতীক দিলো। মিস্টাৰ এম্‌ চি. বৰুৱাৰে সৈতে সম্পূৰ্ণ বন্দবস্ত মীমাংসা কৰি মিস্টাৰ ৰামফ্রেক দিয়া হ'ল। বি. বৰুৱা আজি পুনৰ ঝাড়সোগড়াৰপৰা পালেহি। নিশা ১১ বজাত আসানসোললৈ উভতিল।

ফেব্ৰুৱাৰী ২৩

বৈদ্যনাথ চাটাৰ্জি আৰু সীতানাথ চাটাৰ্জিয়ে আজিৰপৰা এক নম্বৰী পাগমিল ইটা দিবলৈ ছুৰু কৰিছে। গাড়ী ভাৰাই সৈতে ১২৷৷· দিব লাগিল। ছুৰ্কি ডেৰ নম্বৰৰ ৩১৲ হিছাপে। মই চাৰি হাজাৰ ঠিক কৰিলো এই হিছাপত। আজি সকলো ৰাজ আৰু মজুৰক সিহঁতৰ মজুৰি দিলো।

ফেব্ৰুৱাৰী ২৪

দৈনিক খৰচৰ বাবে বেঙ্গল বেঙ্কৰপৰা ২০০৲ টকা আনিলো। শিৱপুৰ ইয়াৰ্ডৰ ঘৰৰ বাবে বাৰ্ন এন্ড্‌ কোম্পানীৰপৰা ঘৰৰ ছালৰ থাপৰি কিনিলো। নন্দকিশোৰে তাৰ বাবে ৪৬৲ দি আহিল। আবেলি চি. চি. ক্লাবলৈ গৈ ২৫ মাইল চাইকেল ৰেচ চালো। কলিকতাৰ ৰাডলিক প্ৰথম হ'ল, বেৰট দ্বিতীয়। এওঁলোক হাওড়াৰ মানুহ।

ফেব্ৰুৱাৰী ২৫

আজি পুনৰ কিশোৰী বাবু আৰু অতুল বাবুৰ সৈতে চিতপুৰ হাটলৈ গ'লো। এজনী গাই কিনিলো দাম ৮০৲ আৰু দালালী এটকা দি। এই মাহৰ ২৩লৈকে তালিবৰ প্ৰাপ্য আদায় কৰিলো।

ফেব্ৰুৱাৰী ২৬

পুনৰ শিৱপুৰলৈ গৈ মেকেঞ্জি লায়ালে টিম্বাৰ নিলাম কৰা চালো। ছাৰে বাব বাজি গ'ল। পৰ্টনে ৫০টা স্কোৱাৰৰ ২৫টা ললে। ক'লে, বাকী ২৫টা জি. চি. বোসৰপৰা ল'ব লাগিব। ক্ষীৰোদ বাবুৰ ল'ৰা সুকুমাৰচন্দ্ৰ ৰায়ে ২,০০০৲ দিলে। আগতে ক্ষীৰোদ বাবুৱে মোৰপৰা এই টকা ধাৰলৈ লৈছিল। কিন্তু সুদৰ বেলিকা হাত টানি ধৰিলে। সুকুমাৰে ইয়াৰ উপৰি ৯,৪০০৲ কালি মোৰ হাতত জমা ৰাখিছিল তেওঁৰ আন টকাৰ হিছাপত জমা দিবলৈ।

ফেব্ৰুৱাৰী ২৭

বেঙ্গল বেঙ্কৰপৰা ১৫,০০০৲ টকা ভঙাই আনিলো—১০,০০০৲ টকা আৰু ৫,০০০৲-ৰ নোট। শ্যাম বাবু কালিকাপুৰৰ সুৰেনৰ বিয়ালৈ গৈছিল। আজি উভতিল।

ফেব্ৰুৱাৰী ২৮

জে. এছ্. এন্ড্ কো·-ৰপৰা বেঙ্গল বেঙ্কৰ চেক পালো। বি. বৰুৱা মোৰ হাতৰপৰা ১৫,০০০ৣ টকা লৈ ঝাড়সোগড়ালৈ গ'ল। তেওঁৰ লগত বৈদ্যনাথ, হীৰামন আৰু খগেন গ'ল।

মাৰ্চ ১

ক্ষীৰোদ বাবুৰ ল'ৰা সুকুমাৰ ৰায়লৈ মোৰ টাট্টু আৰু ষ্টেপটো পঠিয়াই দিলো। তেওঁ চাৰি শ টকা দি কিনিলে।

মাৰ্চ ২

আজিৰপৰা মোৰ ঘৰ তৈয়াৰ কৰিবলৈ আৰম্ভ কৰিলো। এজন চৰকাৰ ৰাখিলো ঘৰৰ কাম তত্ত্বাৱধান কৰিবলৈ ১৫ৣ টকা দৰ্মহাত। লুইচক ২৫টা টিক লগৰ হিছাপত ৫০ৣ দিলো। গুৱাহাটীৰ সত্যনাথ বৰালৈ 'জোনাকী'ত প্ৰকাশ কৰিবলৈ 'কেকো কৰ্কা' প্ৰবন্ধটো কপিকৈ পঠালো।

মাৰ্চ ৩

চি. কে. আগৰৱালাই মোলৈ দহ টকা পঠিয়াইছে। গুৱাহাটীৰ এম্. বৰুৱালৈ দুবছৰৰ 'জোনাকী'ৰ বাবে ১০ৣ টকা পঠোৱা হ'ল। আজি কিশোৰী বাবু নাহিল। মই পুৱাতে আৰ্. বৰকাকতীক লগ পালোগৈ। ৰামফ্ৰেৰ, এম্. চি. বৰুৱাৰ তিনি হেজাৰ টকাৰ দায়িত্ব লৈ মনে মনে আছে। তাগাদা দিবলৈ ক'লো। এছ্. চি. ৰায়লৈ এজন ছহিছ পঠালো। আজি শেষ কৰি তালিবক মজুৰি দিলো।

মাৰ্চ ৭

বেঙ্গল বেঙ্কৰপৰা ১৮,০০০ৣ টকা আনিলো। জে. এছ্. এন্ড্ কো·-ৰপৰা বেঙ্গল বেঙ্কৰ ১৫,০০০ৣ টকাৰ এখন চেক পালো।

মাৰ্চ ৮

বেঙ্গল বেঙ্কৰপৰা ২০,০০০ৣ টকা অনা হ'ল। তাৰে জাৰ্ডিনে কালি দিয়া ১৫,০০০ৣ টকাৰ চেকখন জমা দিবলৈ পঠালো। ২০,০০০ৣ টকা লৈ মই ঝাড়সোগড়াৰ মেইলত উঠিলো। কিন্তু সেই টকা লৈ ৰায়গড়ৰ ফালে গাড়ীখন গুচি গ'ল। মই ৰায়গড়ত নামি ৰাতি তিনি বজাত এক মালগাড়ীত টকাখিনিয়ে সৈতে উঠিলো। ৰাতিপুৱা ছাৰে সাত বজাত ঝাড়সোগড়া পালো। বৰ কষ্টখন খালো। যোৱা ৰাতি পত্নী, বি. বৰুৱা সকলো মহা চিন্তাত পৰিছিল ইমানগাল টকাৰে আহি ঝাড়সোগড়া নোপোৱাত।

মাৰ্চ ৯

সি যি হওক আজি পুৱা ৭॥৽-ত্ত গড়ছ্ মেইনখনত ২০,০০০৲ টকাৰে ঝাড়সোগড়া পালোঁহি। শ্ৰীমতীয়ে ৰাতি ঝাড়সোগড়াৰ ৰেলৰ কৰ্মচাৰী, বাবু, ছাব-কল্লেক্টৰ সকলোকে এটা বৰভোজ দিলে।

মাৰ্চ ১০

ৰাতিৰ মেইলত মোৰ পত্নী আৰু বেবিয়ে সৈতে কলিকতালৈ ওলালো। বি. বৰুৱা কুমাৰকেলাত নামিল।

মাৰ্চ ১১

পুৱা হাওড়া পালোঁহি শ্ৰীমতী আৰু বেবিৰে।

মাৰ্চ ১৪

জাৰ্ডিনৰপৰা ১৫০০০৲ টকাৰ এখন বেঙ্গল বেঙ্কৰ চেক পালো।

মাৰ্চ ১৫

বেঙ্গল বেঙ্কৰপৰা ১৫,০০০৲ টকা আনি ভৱানীৰ যোগে ঝাড়সোগড়ালৈ পঠালো—৬,০০০৲ টকা আৰু ৯,০০০৲ এশ-টকীয়া নোট। ভৱানী আজি এই-খিনি পাইছিলহিহে, আকৌ যাব লগীয়া হ'ল। বেঙ্গল বেঙ্কত ১৫০০০৲ টকা জমা দিলো। দৈনিক খৰচৰ বাবে বেঙ্গল বেঙ্কৰপৰা ২০০৲ টকা আনিলো। লুইছক ৬০৲ টকা দিলো। কিশোৰী বাবুৰে তেওঁ জমা ৰখা টকাৰপৰা ১০০৲ নিলে। ৰাতি জিতু লগুৱা ঘৰলৈ গ'ল। আজিলৈকে তাৰ প্ৰাপ্য আদায় কৰিলো। গাড়ীৰ খৰচৰ বাবে দুটকা অধিক দিলো।

মাৰ্চ ১৬

গোপী আৰু ৰামুৰ ঘৈণীয়েক ঝাড়সোগড়ালৈ গ'ল। আক্কেলৰ মানুহ কামলৈ নাহিল।

মাৰ্চ ১৭

অতুল বাবুৰ এটি ল'ৰা হৈছিল। সি আজি ধনুষ্টঙ্কাৰ হৈ মৰিল। পুৱাতে ৰায় ছাহাবৰ লগত গৈ দেখা কৰিলো। ছোট স্লিপাৰৰ কথা তেওঁক ক'লো। তন্তাবোৰ শুকাব-মেলাবলৈ ঠিক কৰালো। ১৫,০০০৲ টকা খগেনৰ হাতত দি ঝাড়সোগড়ালৈ পঠালো। পুৱা সাত বজাত মাদ্ৰাজ মেইলত কটকলৈ যাত্ৰা কৰিলো। ক্ষীৰোদ বাবুৱে স্টেশ্যনৰপৰা আগ বঢ়াই নিলেহি। তেওঁৰ

ল'ৰা খোকাও আহিছিল। তেওঁৰ ঘৰলৈ লৈ গ'ল' মধুপুৰ বজাৰ প্ৰাইভেট গাড়ীৰে। স্বৰ্ণ আৰু ছোট তাতে। বৰ আদৰ-আশ্বাস কৰিলে। বৰ ঘৰ ঘৰ লাগিল।

মাৰ্চ ২৯

কটকত পুৱা ক্ষীৰোদ বাবুৰ লগত ফুৰিবলৈ গলো। মোহিনীমোহন সেনৰ লগত দেখা কৰিলো। তেওঁ মুন্সিফ। মোক, ক্ষীৰোদ বাবুক গৰম লুচি খুৱালে। তেওঁ পঢ়াত মোৰ সমনীয়া হ'ব। তেওঁক পাই বৰ ভাল লাগিল। দুডাল শিঙৰ কটকী লাখুটি কিনিলো ডালত ২৷৷৹ কৈ। কেন্টনমেন্ট বজাৰৰ-পৰা কিছুমান খেমালিৰ বস্তু কিনি আনিলো, ক্ষীৰোদ বাবুৰ ল'ৰাহ'তক দিলো। গধূলি ক্ষীৰোদ বাবুৰ লগত গাড়ীৰে কাটঝুৰিৰ পাৰত ফুৰিবলৈ গ'লো।

মাৰ্চ ৩০

পুৱা ক্ষীৰোদ বাবুৰ লগত মহানদীৰ পাৰত ফুৰিবলৈ গ'লো। আবেলি কদম ৰছুল (মহম্মদৰ পদশিলা) আৰু কবৰ-স্থান চাবলৈ গ'লো। ক্ষীৰোদ বাবুৰ এজন মুছলমান বন্ধুৱে আমাৰ লগত থাকি সকলো কথা বুজাই দিলে। ক্লাবলৈ গৈ দেখিলো ক্ষীৰোদ বাবুৱে বিলিয়াৰ্ড খেলিছে। তাত বহুতৰ লগত চিনা-জনা হ'ল।

মাৰ্চ ৩১

পুৱা ছাৰে ছয়ত হাওড়াৰ ট্ৰেইন ধৰিলো। ক্ষীৰোদ বাবু আৰু খোকা স্টেশ্যনলৈ আহি মোক বিদায় দিলে। গধূলি সাত বজাত হাওড়া পালোহি।

এপ্ৰিল ১

বৰুৱাই টেলিগ্ৰাম কৰি মোক ঝাড়সোগড়ালৈ যাবলৈ কৈছে। মেইলত উঠি ৰাতি ডেৰ বজাত ঝাড়সোগড়া পালোহি।

এপ্ৰিল ৩

এখন টিকৰ ব্ৰিজৰ স্লিপাৰৰ অৰ্ডাৰ পালো—বি. এন্. আৰ-ৰ সাতপুৰা ব্ৰিজৰ। ৰং পালো। বোম্বে মেইলত উঠি ৰাতি ছাৰে আঠ বজাত হাওড়ালৈ আহিলো।

এপ্ৰিল ৪

পুৱা ন বজাত হাওড়া পালোহি। খড়গপুৰৰ মিস্টাৰ আচাৰ্যৰ লগত দেখা

হ'ল। শাল স্লিপাৰৰ হিছাপত জাৰ্ডিনৰপৰা ১৫,০০০ টকাৰ এখন চেক পালো।

এপ্ৰিল ৫

বেংগল বেংকৰপৰা ১০,০০০ টকা আনি খগেনৰ মাৰ্ফত ঝাড়সোগড়ালৈ পঠালো। তাৰ কাৰণেই খগেন পুনৰা ইয়ালৈ আহিছিল। বি. টি. টি. কোম্পানীক নেশ্যনেল বেংকৰ ২৫,০০০ টকাৰ এখন চেক দিলো। মেছাৰ্ছ মেকেঞ্জি লায়াল কোম্পানীক ১১,০০০ টকাৰ এখন চেক দিলো। সেয়া ডি. এল্. স্লিপাৰৰ দাম। তাৰ নিমিত্তে মিস্টাৰ লন্ডন আহিছিল। কিশোৰী বাবুৰে সৈতে কাৰ্জন থিয়েটাৰলৈ গ'লো। প্ৰোপাইটাৰ ৰাধাকিষণ ৰাগলাই টিকট পঠাই নিমন্ত্ৰণ কৰিছিল। হৰিপ্ৰসাদ নাথৰ ল'ৰা বৌৰ গোৱালপাৰাৰপৰা আহিছে। শিয়ালদহত হৰিনাথৰ লগত ৰাখিলো আৰু বি. বৰুৱালৈ বতৰা পঠালো।

এপ্ৰিল ৬

আজি প্ৰজ্ঞাৰ অসুখ।

এপ্ৰিল ১২

বি. বৰুৱা টকা লৈ ঝাড়সোগড়ালৈ গ'ল।

এপ্ৰিল ১৪

শিৱপুৰত এটা বৰভোজ দিলো। ইয়াৰ্ডৰ ন ঘৰ ল'লো। ভোজত সকলোৰে তৃপ্তি হ'ল। নৱবৰ্ষৰ উপাসনাত যোগ দিবলৈ পুনৰা জোড়াসাঁকোলৈ গ'লো। কৰ্তা মশায়ক প্ৰণাম জনালো। তেওঁ আমাৰ দুইকো দেখি সন্তোষ পালে। আদৰ-সাদৰকৈ কথা হ'ল। মোৰ মুখৰ আগতে বৰ প্ৰশংসা কৰিলে। পুনৰা ন বজাত আমাৰ ঘৰত প্ৰজ্ঞাই 'কলসী-উৎসৰ্গ' পাতিছিল। হেম বিদ্যাৰত্ন পণ্ডিত আহি উপাসনা আদি কৰিলে। জোড়াসাঁকোৰপৰা আহিবৰ সময়ত এটা ঘটনা ঘটিল। আমি অহা গাড়ীখনৰ ঘোঁৰা এটা অচল হ'ল। আমি এখন কেৰেয়া গাড়ীত ঘৰলৈ আহিলো। ঘোঁৰা আৰু গাড়ীখন নিৰাপদে পিছত পালোঁহি।

এপ্ৰিল ১৫

জোড়াসাঁকোৰ মানুহক খুৱালো। দাদা, বোঠান, মেজদা, মেজ বোঠান, ছোট দাদা, সত্য দাদা, শোভনা, দেবেন, মনীষা আদি আহিল। গা বেয়া কৰিছে বুলি বাগি দি দেবেনে একো নাখালে। তেওঁ মোৰ ঘৰলৈ এবছৰমান মুৰত আহিছে।

এপ্ৰিল ১৬

মিস্টাৰ জে. এন্. সেন সম্বলপুৰৰপৰা পত্নী আৰু দুই বোৰেৰে আহিল। কেই ঘন্টামান বিশ্ৰাম কৰি দাৰ্জিলিঙলৈ ওলাল। মই শিয়ালদহত থৈ আহিলো।

এপ্ৰিল ১৭

প্ৰসাদদাস বড়ালক জে. এন্. সেনৰ গবৰ্নমেন্ট পেপাৰ বেচিবলৈ দিছিলো। সেইবিলাকৰ বেচ ৪৯৩৷৷৴ অনা পালো। সেনলৈ ২০০্ টকাৰ আধা-নোট পঠালো তেওঁৰ দাৰ্জিলিঙৰৰ ঠিকনা Anandale House-অলৈ।

এপ্ৰিল ১৮

জাৰ্ডিনৰপৰা শাল স্লিপাৰৰ হিছাপত ১৫,০০০্ টকাৰ চেক পালো। ঝাড়সোগড়ালৈ পঠাবৰ বাবে বেঙ্গল বেঙ্কৰপৰা ১২,০০০্ টকা আনিলো। এজন দাবোৱান ঠিক কৰি ক্ষীৰোদ বাবুৰ ঘৰলৈ পঠালো। ঘৰ পহৰা দিয়া কামত লাগে। ৰবিনাৰায়ণ বৰালৈ তিনি শ টকাৰ আধা-নোট পঠালো। আজি মিস্টাৰ জে. এন্. সেনলৈ বাকী ২০০্ টকাৰ আধা-নোট পঠালো। প্ৰসাদদাস বড়ালক ২,০০০্ টকাৰ গবৰ্নমেন্ট পেপাৰ বিক্ৰী কৰি দিলো। খনে পতি ৯৭৷৶৭ পাই কৰি মুঠ ২,০৩৭৷৶· অনা পালো। সেয়া টিক অফিচৰ পেপাৰ আছিল।

এপ্ৰিল ১৯

বেঙ্গল বেঙ্কত ১৫,০০০্ টকা জমা দিলো। ৩,০০০্ টকা বেঙ্কৰপৰা আনি কালিৰ ১২০০০্ টকাৰে সৈতে নন্দকিশোৰক দি ঝাড়সোগড়ালৈ পঠিয়ালো। দ্বিতীয় আধা-নোটবোৰ এটা ৰেজিস্টাৰী খামত সুমুৱাই কালিৰ গতেৰে ৰবিনাৰায়ণলৈ পঠিয়ালো। আজি সকলো চাকৰক দৰ্মহা দিলো।

এপ্ৰিল ২৫

বেঙ্গল বেঙ্কৰপৰা ৮,০০০্ টকা অনা হ'ল।

এপ্ৰিল ২৬

বেঙ্গল বেঙ্কৰপৰা ২,০০০্ টকা আনি কালিৰ ৮,০০০্ টকাই সৈতে নন্দকিশোৰক দি ঝাড়সোগড়ালৈ পঠিয়ালো। চন্দ্ৰকান্ত বৰুৱা নন্দকিশোৰৰ লগত গ'ল। আৰ্. চি. লম্কৰক ১০,০০০্ ইটাৰ অৰ্ডাৰ দিলো।

এপ্ৰিল ২৮

নন্দকিশোৰ উভতি আহিল। দুখাং শাক-পাছলি আৰু ফল ঝাড়সোগড়ালৈ পঠোৱা হ'ল। মিস্টাৰ ছেম্বায়াৰে আসাম বেঙ্গল ৰেলৱেৰ স্লিপাৰ পাছ কৰিলে।

মেই ১১

মিস্টাৰ টেইলৰৰ বগা ঘোঁৰাটো লৈ ছহিছটো আহিল।

মেই ১৮

নন্দকিশোৰ আজি ৰাতি ঘৰলৈ গ'ল। সি দুমাহৰ ছুটী আৰু বকছিছ হিছাপে দুমাহৰ দৰ্মহা পালে।

মেই ২১

মিস্টাৰ জে. বৰুৱা আজি আসামৰপৰা পালেহি কলিকতা। তেওঁ ইংলেন্ডলৈ যাব।

মেই ২২

মিস্টাৰ জে. বৰুৱাই ৰাতি আমাৰ ঘৰত ডিনাৰ খালে। বি. বৰুৱা বেমাৰ পৰি ঝাড়সোগড়াৰপৰা ইয়ালৈ আহিল। লগত হৰিনাথ। নন্দকিশোৰে বলৱান নামৰ এজন দাৰোৱান দিছিল নিজৰ সলনিত। ১০৲ টকা দৰ্মহাত বলৱানক এৰি আন এটা দাৰোৱান ৰাখিলো।

মেই ২৩

ইন্ডিয়া ক্লাবত কেইঘন্টামান জে. বৰুৱাৰ লগত কথাবাৰ্তা হৈ তেওঁৰ বস্তু-বেহানি জাৰ্ডিনৰপৰা ১৫,০০০৲ টকাৰ চেকখন নাপালো।

মেই ২৪

বেলিয়াঘাটাৰপৰা তিনি গাড়ী চূণ কিনিলো। জে. বৰুৱাৰ লগত গৈ পাগুৰিৰ নিমিত্তে এখন কাপোৰ কিনি দিলো।

মেই ২৫

ক্ষীৰোদ বাবুৰ ঘৰৰ দাৰোৱানটোক ১৩ দিনৰ বাবে তাৰ দৰ্মহা ৩৸৵৫ দিলো। হৰিনাথ ১০,০০০৲ টকা লৈ ঝাড়সোগড়ালৈ গ'ল। দাৰ্জিলিঙৰ জে. এন্. সেনৰ ঠিকনাত এখাং ফল পঠালো। ভিখৰাজক পুৰা লগ পাই ক'লো, মৌলমেনৰপৰা pigly square পঠাবলৈ। একাউন্টেন্ট ভোলানাথ চাটাৰ্জি আজি ৰাতিৰ গাড়ীত আসানসোললৈ গ'ল।

মেই ২৮

জে. বৰ্ৱুৱা বোম্বে কৰ্ড মেইলত ইংলেণ্ড ষ্বালি যাত্ৰা কৰিলে।

জ্বন ৬

বৰ্ৱুৱা মেইলত ঝাড়সোগড়ালৈ গ'ল।

জ্বন ৭

জাৰ্ডিনৰপৰা ১৫,০০০ টকাৰ এখন চেক পালো। ই. আই. আৰ.-ৰ মিস্টাৰ গ্ৰাণ্টে ৩০০ টন ছোট টিম্বাৰ চালে, কিন্তু জি. চি. বোসৰখিনিহে ভাল ব্বলিলে।

জ্বন ৯

ৰামপালক মজ্বুৰি দি আজি বিদায় দিলো।

জ্বন ১০

এজন দোয়াল গয়লা (গোৱাল?) ৰখা হ'ল। ১০ টকা দৰ্মহা।

জ্বন ১৬

মিস্টাৰ আৰ্ব মিছেছ জে. এন্. সেন দাৰ্জিলিঙৰপৰা আহি মোৰ ঘৰত ৰ'ল।

জ্বন ১৭

মিস্টাৰ সুকুমাৰ ৰায় কটকৰপৰা আহি আমাৰ লগত থাকিল।

জ্বন ১৮

মিস্টাৰ আৰ্ব মিছেছ জে. এন্. সেন সম্বলপ্বৰলৈ উভতিল।

জ্বন ১৯

জিতু লগ্বৱা তাৰ ঘৰৰপৰা ঘ্বৰি পালেহি।

জ্বন ২৭

বৰ্ৱুৱা বিলাসপ্বৰলৈ গ'ল। বেঙ্গল বেঙ্কত ১৫,০০০ টকা জমা দিলো। 'ভাৰতী' আলোচনীৰ ওলোৱা 'বৈদ্য জাতিৰ ইতিব্বত্ত' প্ৰবন্ধৰ এটা সমালোচনা লিখি 'ভাৰতী'ত ছপাবলৈ পঠিয়ালো।

জুলাই ৪

আয়াজনী ১৫ দিনৰ ছুটীত ঘৰলৈ গ'ল। তাইক জুন মাহৰ পুৰা বেতন দিলো। তাৰ বাদেও ২্ টকা বাট-খৰচৰ বাবে বকছিছ দিলো।

জুলাই ১৪

জিতু ৰাতি ক'ৰবালৈ পলাই গ'ল।

জুলাই ১৫

আয়াজনী ঘৰৰপৰা উভতিল।

জুলাই ২৩

নন্দকিশোৰ আজি ৰাতি ঘৰৰপৰা পালেহি।

আগষ্ট ১৩

ঘৰ সজা কাম আজি শেষ হ'ল। মাথোন কোনো কোনো অংশত ৰং লগোৱা আৰু গ্লাছ লগোৱা কাম বাকী।

আগষ্ট ২০

এক হিন্দুস্থানী লগুৱা ৰাখিলো। নাম তাৰ কানাই।

আগষ্ট ২২

বৰুৱা আসানসোলেদি বিলাসপুৰলৈ গ'ল। লগত গোপী লগুৱাক নিছে।

আগষ্ট ২৪

নন্দকিশোৰে মোৰ কাম এৰি দিলে। মই তাক সকলো টকাকড়ি আদায় দিলো।

আগষ্ট ২৯

গোলোক সিঙক দাৰোৱান কৰি ৰখা হ'ল।

ছেপ্টেম্বৰ ৭

কানাইৰ বেমাৰ; তাক কেম্পবেল আস্পতাললৈ পঠালো। আজি জার্ডিনৰ-পৰা ৬২,৫০০ টকা পালো। টিকৰ হিছাপত ইয়াৰপৰা ২০,০০০্ টকা বাদ কাটি বাকীখিনিৰ চেক দিলে। মই আচলতে ৪২,৫০০ টকাৰহে চেক পালো।

ছেপ্টেম্বৰ ৩

এটা নতুন বঙালী চাকৰ ৰাখিলো। ‘পদ্মবান পিতা’ নামৰ প্ৰবন্ধটো গুৱাহাটীলৈ ‘জোনাকী’ত প্ৰকাশ কৰিবৰ বাবে সত্যনাথ বৰালৈ পঠালো।

ছেপ্টেম্বৰ ৮

জে. বৰুৱা আজি বন্ধুধীন্দ্ৰৰে সৈতে ইংলেণ্ডৰপৰা উভতি আহিল। বি. বৰুৱা, ভুৱনচন্দ্ৰ বৰুৱা ঝাড়সোগড়াৰপৰা তেওঁৰ লগ হৈ আহিছে। আমি অসমীয়াবিলাকে হাওড়া ৰেলৱে স্টেশ্যনৰ প্লেটফৰ্মলৈ গৈ তেওঁক অভিবাদন জনালো। তেওঁ আমাৰ লগত ভাত খালে। আবেলি ইণ্ডিয়া ক্লাবলৈ গ'ল।

ছেপ্টেম্বৰ ১০

জে. বৰুৱা আসামলৈ গ'ল। মই আৰু বি. বৰুৱাই শিয়ালদহ স্টেশ্যনত গৈ তেওঁক বিদায় দিলো। ৰাতি দহ বজাৰ গোৱালন্দ মেইলত তেওঁ গ'ল।

ছেপ্টেম্বৰ ১৩

এটা ওড়িয়া চাকৰ ৰাখিলো।

ছেপ্টেম্বৰ ১৪

ভুৱন বিলাসপুৰলৈ গ'ল।

ছেপ্টেম্বৰ ১৬

বি. বৰুৱা বিলাসপুৰলৈ গ'ল।

ছেপ্টেম্বৰ ১৭

দোকানৰ বাবে এটা নতুন দাৰোৱান ৯ টকা বেতনত ৰাখিলো।

ছেপ্টেম্বৰ ২১

আজি এক নতুন লগুৱা ৰাখিলো। কে. এন. ঠাকুৰে পঠিয়াইছিল। বি. বৰুৱা বিলাসপুৰৰপৰা আহিল। আজি অৰুণা বেবিৰ অন্নপাশন। পুৰা পণ্ডিত হেম বিদ্যাৰত্নই উৎসৱৰ ক্ৰিয়া-কৰ্ম উপাসনাদি কৰিলে। তেওঁৰ লগত আৰু এজন পুৰোহিত। ওপৰ তলাৰ কোঠাত সকাম হৈছিল। বি. বৰুৱাই অৰুণাৰ মুখত ভাত দিলে। গধূলি মানুহক খুউৱা হ'ল। এটা বৰভোজেই হ'ল। ভালেৰে কামফেৰা হৈ গ'ল। গয়াপ্ৰসাদ দাৰোৱানক আজিৰপৰা ৰাখিলো।

ছেপ্টেম্বৰ ২৩

বি. বৰুৱা বিলাসপুৰলৈ গ'ল। গোলাপ সিং দাৰোৱানক এৰি দিলো।

অক্টোবৰ ১২

ৰাতি ৯ বজাত হাওড়া এৰিলো। ৰাতি ১০ বজাত শিয়ালদহলৈ গৈ গোৱালন্দ মেইলত উঠিলো আসামলৈ যাবলৈ। স্টেশ্যনত প্ৰজ্ঞাই মোক বিদায় দিলেহি। মনত বৰ বেজাৰ লাগিল।

অক্টোবৰ ১৩

পুৱা স্টিমাৰত উঠিলো।

অক্টোবৰ ১৪

আজিও স্টিমাৰত।

অক্টোবৰ ১৫

স্টিমাৰত গুৱাহাটী পালোহি। এইচ্. চি. গোসাঁই, সত্যনাথ বৰা আহিছিল। এইচ্. চি. গোসাঁয়ে ডাক বঙলাত মোৰ আহাৰৰ দিহা কৰি অভ্যৰ্থনা জনালে। ৰাতি স্টেশ্যনলৈ আহি বিদায় দিলে। এতিয়া এ. বি. আৰ.-ৰ গাড়ীত।

অক্টোবৰ ১৬

এ. বি. আৰ.-ত গুৱাহাটীৰপৰা মই গোলাঘাট পালোহি। কমাৰবন্ধাত শ্ৰীনাথ ককাইদেউৰ লগত বাটত দেখা হ'ল। আই আৰু আনসকলক লগ পাই মই বৰ সুখী হ'লো।

অক্টোবৰ ১৭—১৯

গোলাঘাটত।

অক্টোবৰ ২০

পুৱা ছাৰে এঘাৰ বজাত গোলাঘাট এৰি যোৰহাটলৈ ওলালো। শ্ৰীনাথ ককাইদেউ কমাৰবন্ধালৈকে মোৰ লগত আহিল। তেওঁক কমাৰবন্ধাতে এৰি আহিলো। গোলাঘাটত আইক এৰি আহিছো বাবে মনত বৰ দুখ।

অক্টোবৰ ২১—২২

. যোৰহাটত।

অক্টোবৰ ২৩

জি. বেজবৰুৱাৰ লগত যোৰহাটত আছো। ৰাতি জে. বৰুৱাই তেওঁৰ ঘৰত খাবলৈ মাতিলে। কে. কে. বৰুৱা, জি. বেজবৰুৱায়ো আমাৰ লগতে খালে। জে. বৰুৱাৰে সৈতে জি. বেজবৰুৱাৰ মিল হ'ল। ঘৰৰ চিঠি পালো। বদ্ৰী ছুহিছৰ সন্তানি বিজয় ছুহিছক ৰাখিছে। বদ্ৰী ছুটীত গৈছে, তত্ৰাচ তাৰ দৰ্মহা দি দিছে।

অক্টোবৰ ২৪

ৰাতিপুৱা যোৰহাট এৰিলো। ক'কিলামুখলৈ গৈ মেইল স্টিমাৰত (পেংগুইন) উঠিলো ডিব্ৰুগড়লৈ বুলি। মোৰ লগুৱা ৰামু মোৰ লগত।

অক্টোবৰ ২৫

ৰাতিপুৱা ডিব্ৰুগড় পালোহি। স্টিমাৰ ঘাটলৈ চি. কে. আগৰৱালা, বিৰিঞ্চি আৰু সৰু আহিছিল। তেওঁলোকেৰে সৈতে গৈ জগন্নাথ ককাইদেউৰ ঘৰত ৰ'লো। আজি শ্ৰীনাথ ককাইদেউৰ পৰিবাৰ ঢুকাল। এটা ল'ৰা এৰি থৈ গৈছে। বৰ বেজাৰ পালো।

অক্টোবৰ ২৬

চি. কে. আগৰৱালাৰ লগত ডিব্ৰুগড়ৰপৰা তামোলবাৰীলৈ গ'লো। তাত ভাত খালোগৈ। তাত চন্দ্ৰকুমাৰৰ ভায়েক বিষ্ণু আগৰৱালাৰ লগত দেখা হ'ল। দিনটো বৰ আনন্দ-আহ্লাদত কটালো।

অক্টোবৰ ২৭—২৯

তামোলবাৰীত আছো।

অক্টোবৰ ৩০

চি. কে. আগৰৱালাৰ লগত তামোলবাৰী এৰি ডিগবৈৰ ফালে গ'লো। জে. কে. বেজবৰুৱাৰ লগত ক্লাবলৈ গৈ ৰাতিটো তাতে কটালো।

অক্টোবৰ ৩১

গধুলি ডিগবৈৰপৰা ডিব্ৰুগড়লৈ আহিলো। ডিব্ৰুগড়ত চন্দ্ৰকুমাৰ আগৰৱালাৰ ঘৰত খাই-বৈ শুই থাকিলো। পুৱা ড্ৰিলিং চাবলৈ গৈছিলো। কিন্তু চাবলৈ নেপালো।

নৱেম্বৰ ১

ডিব্ৰুগড়ত চন্দ্ৰকুমাৰ আগৰৱালাৰ ঘৰত আছো। জগন্নাথ ককাইদেউৰ ঘৰত

ভাত খালো। ৰাতি চন্দ্ৰকুমাৰ আগৰৱালাৰ ঘৰত খালো। তেওঁৰ মাকে মোক বৰ মৰম কৰিলে, মোক কাপোৰ আৰু পৰিবাৰলৈ কাপোৰ আৰু বিহা-মেখেলা দিলে। কমলাকান্ত ভট্টাচাৰ্য আহি আগৰৱালাৰ ঘৰৰ ভোজনত আমাৰ লগত যোগ দিলে।

নবেম্বৰ ২

মই চন্দ্ৰকুমাৰ আগৰৱালাৰ লগত ডিব্ৰুগড় এৰিলো। দুয়ো মেইল স্টিমাৰ বুজাৰ্ডত গৈ ৰাতি শুই থাকিলো; পুৱাতে জাহাজ এৰিব। মই কলিকতালৈ ওলাইছো আৰু চন্দ্ৰকুমাৰ মোৰ চেনেহত তেজপুৰলৈ যাবলৈ ওলাল। ডিব্ৰুগড় এৰাৰ আগতে ৰাতিৰ চাউলকঠি জগন্নাথ ককাইদেওৰ তাতে ধৰিলো।

নবেম্বৰ ৩

আজি ৰাতি পুৱাতে স্টিমাৰখনে ডিব্ৰুগড় এৰিলে। চন্দ্ৰকুমাৰ মোৰ লগতে। গোৱালন্দমুৱা হৈ স্টিমাৰ চলিল।

নবেম্বৰ ৪

মই স্টিমাৰতে থাকিলো। চন্দ্ৰকুমাৰ আগৰৱালা তেজপুৰতে নামিল। তেওঁক এৰি দুখ লাগিল। গুৱাহাটী এৰিবৰ সময়ত হেমচন্দ্ৰ গোস্বামীৰ লগত দেখা হ'ল। মাথোন দুই মিনিট কথা হ'লো। সেই বাবেও বেয়া লাগিল।

নবেম্বৰ ৫

স্টিমাৰত গোৱালন্দমুৱে আহি আছো।

নবেম্বৰ ৬

গধুলি গোৱালন্দইদি অসমৰপৰা পালোহি। পোৰাডাত ৰায় ছাহাব বলৰামৰ লগত দেখা হ'ল। একেলগে দুয়ো একেখন গাড়ীত উঠি কথা পাতিবলৈ ধৰিলো। তেওঁৰ সুকীয়া ছেলুন আছিল। তাতে দুয়ো আহিলো। প্ৰজ্ঞা আৰু বোঁৱিয়ে শিয়ালদহ স্টেশ্যনৰপৰা মোক নিবলৈ আহিছিল।

নবেম্বৰ ৮

আনন্দ ৰান্ধনিক আজি ৰাতিৰপৰা ডেৰ মাহৰ ছুটী দিলো।

নবেম্বৰ ১০

শ্ৰীদয়াল মালী ঘৈণীয়েক আৰু ল'ৰাটো লৈ ঘৰলৈ গ'ল। সিহঁতক দৰ্মহা আৰু ৰেলৰ ভাৰা দিলো। ৰামু ১৫ দিনৰ ছুটী লৈ বিলাসপুৰলৈ গ'ল।

সিহঁতক আজিলৈকে দৰ্মহা আৰু ৰেল-ভাৰা দিলোঁ। মিছেছ গৰ্ডন আকৌ কামলৈ আহিছে। এটা ওড়িয়া মালী ললো।

নবেম্বৰ ১১

বুঢ়া মেতৰটো গ'ল, অইন এটা আহিল।

নবেম্বৰ ১২

এটা বামুণ বান্ধনি ৰাখিলো ১০, টকা দৰ্মহাত।

নবেম্বৰ ১৭

মোৰ ক'লা ঘোৰাটো মিস্টাৰ স্পান্চাবক বেচি দিলো।

নবেম্বৰ ৩০

বি. বৰুৱা ১০,০০০, লৈ ঝাড়সোগড়ালৈ গ'ল।

ডিচেম্বৰ ১

এটা নতুন খানচামা ৰাখিলো। কোচমেনটো ছুটী লৈ ঘৰলৈ গ'ল।

ডিচেম্বৰ ৮

বৰুৱা ঝাড়সোগড়াৰপৰা আহিল।

ডিচেম্বৰ ১৪

আলিপুৰলৈ চিৰিয়াখানালৈ গ'লো। মোৰ লগত পৰি, বৌৱ আৰু ল'ৰা-ছোৱালীবে মিস্টাব আৰু মিছেছ লুইছ।

ডিচেম্বৰ ১৩ (২৩?)

বৰুৱা ঝাড়সোগড়ালৈ গ'ল। পি. বৰুৱালৈ টেলিগ্ৰাম কৰিলো যে বি. বৰুৱাক তেজপুৰৰপৰা অহা আহমদাবাদ কংগ্ৰেছলৈ ডেলিগেট নিৰ্বাচন কৰিছে।

॥ ১৯০৩ ॥

ফেব্রুয়ারী ২ সোমবার

OA/7 07137 100/-

Pd premium by K. C. Roy in New York in Nov. 1903.

ফেব্রুয়ারী ৩ মঙ্গলবার

ঋজু-কুটিল-নানা-পথ-জুষাং নৃণামেকো গম্যস্ত্বমসি পয়সার্ণব ইব॥

মেই ১১ সোমবার

Bought this @ 1/-. Signed a cheque for Sibanath Babu at Jarne joint acct. for 250/- for B.B. sold by Giri Babu to Ramrick. G. C. Bose pd. Rs 50/- before Jardine. Got order for 500 tons small timber of @ 97/-.

মেই ১২ মঙ্গলবার

Settled Income Tax on Rs 7000/- valuation. Rs 400/- sent to Mr Routh, Chittagong, by joint acct. Pd. G.C.Bose value of M. G. @ 1/4/- Rs 396/4/- by cheque on Bengal Bank. India General Construction settled @ 1/- to B.T.T. Co. Ordered E. quinine for J.N.Sen from Smith.

মেই ১৩ বুধবার

B.N.Rly. Dist. Engineer passed 263 teak sleepers to be sent to Narbada Dist. supplied by Radhakissen & rejected 30. Otool Babu is employeed from today 150/- & Rs 100/-. Billed B.T.T. Co. for 50 sal taken from us @ 3/8/- Rs 175/-.

মেই ১৫ শুক্রবার

Attended Bench. Bought 100 tons G. W. small timber from London @ 91/-. Gave offer for G. B. small 87/-. Pd Rs 500/- to Ozier (?)

মেই ১৮ সোমবার

Mr J.N.Sen with wife & children arrived & stopped on their way to Darjeeling.

মেই ১৯ মঙ্গলবার

Grant passed 160. Mr J.N.Sen left with his wife & children for Darjeeling.

মেই ২০ বুধবার

Case of DeSouza today. B.B. arrived today. DeSouza's case decreed with cost in our favour.

মেই ২২ শুক্রবার

Passed 270 & rejected 16 by the Dist. Supdt., B.N.Ry., teak sleepers of Satpura Rly. Mrs' watch bracelet given for repair to Anando Ghose.

Total—277	To pay 1200/- Upen but pd. Rs. 700/- only.
263	700/- Ozier
540	1100/- GlB.
	Rs. 3000/-

মেই ২৪ দেওবার

Bought harness @ 35/-.

মেই ২৫ সোমবার

B.B. left for Asansol.

মেই ২৬ মঙ্গলবার

Callykristo Pramanick due is 811/3/9 bill sent. Pd. Ozier Rs. 700/- & before this Rs. 500/- & 500/-.

মেই ২৭ বুধবার

B.B. returned. Pd. Upen Babu Rs. 700/-, before 300/-.

মেই ২৮ বৃহস্পতিবার

Pd. Shibnath 300/- joint accts. Bought a pālang from Macsyall @ 13/-. Georgy Henderson's piece purchased at 85/- G. C. Bose @ 80/-.

মেই ২৯ শুক্রবার

Small timbers of E. I. R. passed about 400 pieces.

জুন ৪ বৃহস্পতিবার

Recd. from J.S.Co. a cheque for 50,000/- & notes for 15,000/-.

জুন ৫ শুক্রবার

Sent Rs. 10,000/- in hundred-rupee notes per Brojonath to JSG.

জুন ৬ শনিবার

Recd. order from P. Comr. for 51 B.C.L. measuring 18′ × 13 × 13—20, 28′ × 13 × 13—20, 30′ × 13 × 13—7, 32 × 13 × 13—4, @ 114/-.

জুন ১৮ সোমবার

Pd. Lawrie Rs. 100/- out of Grant's 500/- kept with me.

জুন ১১ বৃহস্পতিবার

E.I.R passed 43 of 200 tons order : our 14 passed.

জুন ১২ শুক্রবার

E.I.R. passed 110 small sq. out of 138, B.N.Ry 343 teak sleepers out of 395. Pd. Blagic 260, Upen of P.C. 125/-.

জুন ১৯ শুক্রবার

B.B. left for Jharsuguda.

জুন ২০ শনিবার

Appointed Darwan Kissen Paul Rs. 10/-.

জুন ২২ সোমবার

Pd. Upendranath Hazra Rs. 451/- & cleared due.

জুন ২৫ বৃহস্পতিবার

E.I. passed 126 big teak.......... ......Recd. 10,000/- from J S. & Co. Pd. Oxier 325/- & cleared.

জুন ২৬ শুক্রবার

মনো পবিত্রতে শয্যাং শয্যো পবিত্রতে মলম্
দ্রব্যশুদ্ধিঃ কথং দোষি মনঃশুদ্ধিং সমাচরেৎ॥

জ্বন ২৭ শনিবার

Kisory B. left for Lucknow. Got 1,000/- from Jardine joint acct. & out of it gave Kisory B. Rs. 500/-.

জ্বন ২৮ রবিবার

Cohen entertained me.

জ্বন ২৯ সোমবার

Returned Rs. 600/- to Bepin Babu to redeposit. E. I. passed 112 small & 48 big (23 ours).

জ্বলাই ২ বৃহস্পতিবার

তরবোঽপি হি জীবন্তি জীবন্তি মৃগপক্ষিণঃ
স জীবতি মনো যস্য মননেন হি জীবতি।

যোগবাশিষ্ঠ

জ্বলাই ৯ বৃহস্পতিবার

Sent my acct. book from 1896 to 99 to Bilaspur per Pannalal.

জ্বলাই ১০ শুক্রবার

Pd. Bepin Babu Rs. 10/- for Noren's sister's marriage. Left for Bilaspur. Fare 27/14/- 2nd class return.

জ্বলাই ১১ শনিবার—জ্বলাই ১৬ বৃহস্পতিবার

Bilaspur.

জ্বলাই ১৭ শুক্রবার

Left Bilaspur for Howrah.

জ্বলাই ১৮ শনিবার

Arrived Howrah.

জ্বলাই ১৯ রবিবার

B.B. arrived to-day from Bilaspur. Kisory Babu left for Chittagong this morning.

জ্বলাই ২০ সোমবার

Mr. J.R.Stewart left for Nagapatam to-day by Madras Mail.

জুলাই ২১ মঙ্গলবাৰ

B. B. got Rs. 50,000/- from J. S. & Co. o/a sal.

জুলাই ২২ বুধবাৰ

B.B. deposited 50,000/- to-day at Hongkong Bank in his own name. Gopi servant rejoined his post to-day. Drawn 10,000/- & 12,000/- from Bengal Bank. B.B. pd. Rs. 50/- to Dr. Bez Sent Rs. 750/- to Khirod Babu. Sent it to Jnan through William Watson by wire (£49).

জুলাই ২৩ বৃহস্পতিবাৰ

Drawn Rs. 200/- from William Watson & Co. as asked by B.B. and drawn Rs. 150/- from Bank of Bengal & pd. to Grindlay & Co. cheque o/a Whiffin on mangoe acct. Pd. 12,000/- to Bama Ch. to buy Benan House.

জুলাই ২৪ শুকুৰবাৰ

Kisory Babu arrived from Chittagong to-day.

জুলাই ২৫ শনিবাৰ

B.B. left for Bilaspur to-day. Lent Rs. 2,000/- to H.V.Low @ 9/-. Sent 200/- to Khelaram @ 12/-. B.B. gave me Khelaram Life policy to keep and O. K. Ghose gave me his handnote to keep. B.B. took Low's handnote to Bilaspur. Bought 1 ream paper for my book in press.

জুলাই ২৬ দেওবাৰ

Attended Ram Babu's grandson's marriage today with Justice Banerji's grand-daughter.

জুলাই ২৭ সোমবাৰ

Harinath joined Calcutta office from today. Drawn Rs. 100/- from William Watson for current expenses. Deposits 60/- in National Bank, 100/- in Cal. Bank.

যজ্জীৱতি তস্মবণং যস্মবণং সোহস্য বিশ্ৰামঃ।

জুলাই ২৮ মঙ্গলবাৰ

Drawn 2,000/- & 1,000/- from Bank & pd. JSG. & Bilaspur

hundi in favour of Tar Mahmed. Kisory Babu attended office today after his return from Chittagong.

জুলাই ২৯ বুধবার

Bought a pair of boots from Nash & Andrew 4/14/-. Advertized for Sibsagar teacher @ 35/- in *Statesman*. Deposited Mrs. Govt. P. note in Bank of Bengal for interest.

জুলাই ৩০ বৃহস্পতিবার

Bought a pair of shoe from Nash & Andrew @ 4/4/-.

আগস্ট ৪ মঙ্গলবার

Pd. G. C. Bose & Co per Hriday Babu.. ....swami case money 2731/3/3. Deposited to National 190/-.

আগস্ট ৫ বুধবার

Very ill today. Influenza. Did not attend office. J. N. Sen sent a cheque for Rs. 100/- on Bank of Bengal to be cashed & sent to his wife at Darjeeling.

আগস্ট ৬ বৃহস্পতিবার

Attended office. Bhakati Bayan arrived today & gave me to keep 100/- & case papers (Gossain's). Lodged him at 22 Harrison Rd. with Bhowani & Lobo. Sent Rs. 100/- to Mrs. Sen, Darjeeling, in registered cover.

আগস্ট ৭ শুক্রবার

Attended Bench today.

আগস্ট ১০ সোমবার

Sick.

আগস্ট ১১ মঙ্গলবার

Recd. 100/- from Gossain of Kamalabari.

আগস্ট ১২ বুধবার

Given Mohendro Babu, Vakeel, 105/- for Gossain's case.

আগষ্ট ১৩ বৃহস্পতিবাৰ

Pd. Mohendro Ray, pleader, Rs. 32/- his half fee for Gossain's case. Bhakati Bayan took 10/- for his passage. He left today for Assam.

আগষ্ট ১৫ শনিবাৰ

Mrs. J.N.Sen arrived from Darjeeling with children, putting at ours.

আগষ্ট ১৬ দেওবাৰ

Mr. J.N.Sen arrived from Sambalpur.

আগষ্ট ১৭ সোমবাৰ

Mr. J.N.Sen left with his wife & children for Sambalpur.

আগষ্ট ১৯ বুধবাৰ

B. Borooah arrived from Bilaspur. Sick. Bhuban also came with him. Bhuban putting up at 22 Harrison Rd. from today.

আগষ্ট ২৪ সোমবাৰ

"On the receipt of a boil on my thigh I beg to apply for a leave for three days." "This and that and five hands gone, how I know who knows?"

আগষ্ট ২৫ মঙ্গলবাৰ

Pd. Rs. 1,000/- to G. C. Mukerji as loan @ 12/- p.c.

আগষ্ট ২৬ বুধবাৰ

Bhowani left for Cuttuck to take charge of business there.

আগষ্ট ২৮ শুক্রবাৰ

Mohi B. arrived from Blsp.

আগষ্ট ৩০ দেওবাৰ

Gopi Babu left for JSG.

ছেপ্টেম্বৰ ১ মঙ্গলবাৰ

Mohi Babu left for Blp.

সেপ্টেম্বর ৪ শুক্রবার

Am at Howrah. Mr. C. D. came with all his acct. I agreed to give more money to continue the business & settled with him to take Bhuban as assistant @ 150/- & -/2/- share.

সেপ্টেম্বর ৬ রবিবার

Chandra K. Agarwalla left for Assam. I saw him off at Sealdah. He was in Cal. about a week.

সেপ্টেম্বর ৭ সোমবার

Bhuban came to live in my house at Howrah. He joined C. D. Stewart's office today. B.B. registered his power of attorney in favour of Otool Babu today.

সেপ্টেম্বর ৯ বুধবার

Partnership deed. C.D. /10/-, me /6/-, /2/- to Bhuban—150/-.

সেপ্টেম্বর ১৫ মঙ্গলবার

B.B. left for Cuttuck tonight. He wanted me to accompany him. I refused as Mrs. is sick. Dr. Das saw Mrs. today.

সেপ্টেম্বর ১৬ বুধবার

Sridoyal Mali left for home on 10 days' leave. Pd. his travelling & pay. I told Bhobani all about LnB & BCB.

সেপ্টেম্বর ২০ রবিবার

Khirod Babu arrived from Chittagong, stopped at his hired house in Cal.

সেপ্টেম্বর ২১ সোমবার

Khirod Babu left for Cuttuck.

সেপ্টেম্বর ২২ মঙ্গলবার

B.B. arrived this morning from Cuttuck.

সেপ্টেম্বর ২৯ মঙ্গলবার

B.B. left with Bhuban for Raipur today. Appointed a Mali.

অক্টোবৰ ১ বৃহস্পতিবাৰ

Anadi servant left for home on leave.

অক্টোবৰ ৩ শনিবাৰ

B. at Bipore "I explained Mohi all about LnB. Bhuban was successful. I was very happy.

অক্টোবৰ ৫ সোমবাৰ

Bhuban arrived from Bilaspur.

অক্টোবৰ ১৮ দেওবাৰ

Appointed a new Mali.

অক্টোবৰ ২০ মঙ্গলবাৰ

"I went to see the new house Assam Villa with Ln Bb & Atul Babu. Ln was mortified to see the house."

অক্টোবৰ ২৩ শুক্ৰবাৰ

B.B. left for Asansol & thence to JSG. J. N. Sen came to live from Shambazar.

অক্টোবৰ ২৪ শনিবাৰ

J. N. Sen left for Sambalpur.

অক্টোবৰ ২৬ সোমবাৰ

Sent Rs. 10/- to *Times of Assam* as subscription for 1902 & 3.

নবেম্বৰ ১ দেওবাৰ

Appointed a new coachman for 32 Lower C. Rd & sent the carriage with white horse there.

নবেম্বৰ ৩ মঙ্গলবাৰ

Pd. Harris Bose 556/- in full. Borrowed 400/- from teak. Bought a cow @ Rs. 50/-. Bhuban took his things from Howrah to 32 Lower C. Road. Fakira sweeper worked from today.

নবেম্বর ৫ বৃহস্পতিবার

Appointed new syce dismissing Bisen today.

নবেম্বর ৬ শুক্রবার

B.B. arrived from JSG. with Dewan of Boudh.

নবেম্বর ৮ দেওবার

Mohi his daughter son-in-law & brother left for Bilaspur. Bhuban returned to Howra from 32 Lower C. B.B. & Golok left for Asansol. Boudh Dewan left our place.

নবেম্বর ১০ মঙ্গলবার

B.B. returned from Asansol. Gave Khirod Babu's document (deed of conveyance of his land) to Mr. Stewart. B.B. left for Cuttuck.

নবেম্বর ১২ বৃহস্পতিবার

Reappointed Jitoo.

নবেম্বর ১৫ দেওবার

Bhuban left for Assam today.

নবেম্বর ১৬ সোমবার

My 2nd Baby born at 20 minutes to 1 A.M. Dr. K. N. Das attended. Pd. him Rs. 50/-. Midwife appointed.

নবেম্বর ২২ দেওবার

B.B. left for Bilaspur with Rs. 8000/-.

ডিসেম্বর ১ মঙ্গলবার

Aya Mary Gordon left my service today.

ডিসেম্বর ২ বুধবার

Appointed a new syce for white horse, the old one left.

ডিসেম্বর ৩ বৃহস্পতিবার

Appointed a new coachman (additional) today.

ডিচেম্বৰ ৫ শনিবাৰ

Appointed a nurse for baby @ 20/-.

ডিচেম্বৰ ১২ শনিবাৰ

Recd. from J. Borooah through Chandro from Cuttuck DA/22 91926, OA/7 31782, DA/22 85385 for Rs. 100/- each.

ডিচেম্বৰ ২৫ শুক্ৰবাৰ

Left for Madras.

ডিচেম্বৰ ২৬ শনিবাৰ

On the way to Madras.

ডিচেম্বৰ ২৭ দেওবাৰ

Arrived Madras stopped at Elphinstone Hotel.

ডিচেম্বৰ ২৮ সোমবাৰ

Madras. Attended Congress.

ডিচেম্বৰ ২৯ মঙ্গলবাৰ

Attended Congress which had to be adjourned owing to heavy rain.

ডিচেম্বৰ ৩০ বুধবাৰ

Whole day heavy rain. Congress had to leave pandal & sit at a portico of a house & complete session.

ডিচেম্বৰ ৩১ বৃহস্পতিবাৰ

Removed at night from Elphinstone Hotel to Grand Hotel. Pd. Elphinstone charge to Congress Secy. Rs. 15/-.

॥ ১৯০৪ ॥

জানুৱাৰী ১ শুক্ৰবাৰ

At Grand Hotel & to sight seeing.

জানুৱাৰী ২ শনিবাৰ

Left Madras for Howrah.